

העיתונאי 5

"הכבשה השחורה" ועוד 24 סיפורים

מתוך סדרת הספרים קוטף סיפור

הרב קובי לוי שליט"א

אפשר לדבר עם המחבר ולשלוח סיפורים לטלפון 050-4170419
אדר תשי"ע

הקדמות

הקדמה מכתב ביקורת מקורא נאמן

שערי אמונה

תינוקות של בית רבן הסכם שכולו מקח טעות על סיר הבשר והדגים

שערי דמעה

" הכבשה השחורה " אבי יתומים טבעת החנק

שערי השגחה

השופר הסדוק שערי סייעתא דישימא תפוחים מאחורי הגדר שריקות התפעלות במחלקת
עסקים הדחיפה רגליו של אדם יש לו הסכמות

שערי תשובה

שוטה הכפר המאבק על המקום האחרון תשובת המשקל

שערי בטחון

הבטחון של ר' נפתולי

שערי ויתור

נוסחת האושר בשלוש מילים לוותר לחמות? בהחלט זרקור על סכסוכי שכנים

שערי מוסר

[רגליים מול רגליים דליפות ועכברים למה לגנוב את שלך? השתיקה, המועקה והסוכה. האתרוגים 18 חצי כדור ריטלין הכושי עשה את שלו](#)

הקדמות

הקדמה

סופר אוהב את סיפוריו.

כמו אבא לילדיו, לעולם אל תשאלו סופר "איזה סיפור אתה אוהב יותר?"

כמו שאבא נורמטיבי שאוהב את ילדיו במידה שווה, כך גם הסופר חש כלפי סיפוריו. כולם אהובים, כולם ברורים, כולם יוצאי חלצי הגיונותיו, הנובעים ממעיינות השפע האלוקיים, דרך הצינורות של אלו שמספרים לו על חוויותיהם המסעירות.

לאור הנ"ל, סיפור הנושא של הספר, אמור להיות נושא הדגל של חוויית הקריאה העומדת לפניכם.

הנה לפניכם המונולוג של נ.ה. (שמו שמור עמוק בלבי) אשר לילה גשום אחד התקשר אלי, ורצה להודות, ועשה את זה בצורה מאד מרגשת.

"הרב לוי, השעה מאוחרת ואני מקווה שאינני מפריע. כבר מספר שבועות שאני חוכך בדעתי אם לשוחח עמך, ודוחה זאת כל פעם בתרוץ אחר. אבל עכשיו הגיע הרגע. אני איש עסוק בקירוב רחוקים, ועושה את זה במסירות רבה, כי ברוך ה' הקב"ה חנן אותי בכישורים רבים. אני מנגן, שר, ואף דורש ומספר סיפורים בצורה מרגשת. הנני עובד באירגון חשוב העוסק בקרוב לבבות, וכל רגע שאני אף רץ בכבישי הארץ עם הגיטרה,

המנגינות והסיפורים, אני מרגיש שאני פורע חוב... שהרי כשרונו של אדם ניתן לו כדי להיטיב עמו לאחרים, להובילם לשערי האמונה, ואני מודה לבורא על הזכות האדירה הזו שנפלה בחלקי, להיות שליח לפתוח דלתות ולהציב סולמות לבוא ולהכנס לבית היהודי.

"לאור עיסוקי הרבים אינני מקדיש זמן לקריאת עתונים וספרים. כן, אני עוסק בלימוד גמרא בשעות היום, ואף ספרי הלכה ומוסר אינם משים מידי.

"ערב אחד אשתי מבקשת ממני לקרוא סיפור שפורסם בעתון. "קרא, חשוב מאד שתקרא, אתה עוסק בזיכוי רבים, הספור הזה יוסיף לך המון". כך ביקשה אשתי.

"התחמקתי. מה לעשות, אינני מתחבר לדפיו של עתון חשוב וטוב ככל שיהיה. יומיים שלושה אחר כך התפניתי לקרוא את הסיפור שלך, שהופיע בדפי "בית נאמן", תחת הכותרת "הכבשה השחורה". קורא פעם ופעמיים, קורא ובוכה. חוזר וקורא ומזדהה, רוצה לחבק את הילדון הזה, לאמץ אותו אל ליבי, וללחוש על אוזנו מילים של הערכה. כן הרב לוי. התאהבתי בסיפור זה עד שורשי שערותי. תלשתי את דפיו מן העתון והכנסתי אותו לתיק שלי. זה סיפור שקשה לעזוב. ומאז ועד היום, בהמון הרצאות ומפגשים שקיימתי עם הורים ובני נוער, בסמינרים ובבתי הספר, אני מספר להם את "הכבשה השחורה" בדרמטיות, בריגשת הלב, מצטט את המכתב של הילד, סוחט מעצמי ומכל האמהות דמעות של הזדהות והבנה. הם מקשיבים ובוכים, מקשיבים ובוכים, ואני בוכה יחד איתם.

"אני רוצה לשמח אותך הרב לוי, הסיפור הזה גרם לרבים וטובים, אבות ואמהות, לעשות חשבון נפש נוקב. רבים פנו אלי אחרי ההרצאה והמופע וביקשו לשוחח על "הכבשה השחורה" שיש להם בבית. ללא יוצא מן הכלל הם הביעו תקווה שהסיפור הזה יתן להם תקווה, כוחות נפש ואנרגיות להתמודד בכבוד ובהצלחה, עם הבעיה הפרטית שהם קיבלו כפיקדון מידי של מלך מלכי המלכים הקב"ה. בעיה שאותה הגדרת כל כך במתיקות בסיפורך "הכבשה השחורה".

"כן. העובדה שלא רק אני הפנמתי את מסריו של הסיפור, נטעה בי הרבה שמחה... ולא רק בי. חידה. את מי הסיפור הזה חיזק הכי הרבה בעולם? יש לך מושג הרב לוי?"

לא, אין לי מושג. אני מקשיב לך מרותק, מעולם לא העליתי בדעתי מה סיפור - לכאורה פשוט - מסוגל לחולל...

"אותי הסיפור הזה חיזק אותי בצורה מדהימה, כי גם לי יש "כבשה שחורה" בבית, ילד קשה, אבל נשמה טובה. ילד שכמעט אמרנו עליו

יאוש, הרמנו ידיים. רצינו להיכנע. אשתי שלא הרפתה והתחננה שאקרא, רצתה שהסיפור יעשה את שלו, ואכן הסיפור הזה פעל עלינו נפלאות. לא אגיד לך שקל לנו, לא אשלה אותך שהסתיימו הבעיות. עדיין יש ימים איומים, מתישים, כפויי טובה, אבל באותם רגעים קשים אני רץ לתיק שלי ומציץ שוב בסיפור ודולה ממנו תעצומות נפש לא להיכנע, להמשיך עד לרגע של המהפך המיוחל, שבו אגלה את הלבון, הטוהר והטוב האינסופי שיש גם "בכבשה השחורה" שלנו. תודה לך, תודה מכל הלב".

* * *

נו, ואחרי שיחה שכזו, סיפור הנושא ברור הוא לעין השמש, מתוך תקווה שהתועלת שתופק ממנו, תימשך ותשא פירות רוחניים איכותיים ומתוקים למי שזקוק להם.

לקט תגובות של קוראים :

הקורא מ. כהן (ראה את מכתבו בהמשך) לא כל כך מבין למה כל הסיפורים מסתיימים בדרך כלל בהפי-אנד. סוף מאושר. זה לא משכנע אותו.

לעומתו, גברת חשובה באה אלי בטענה: "לדעתי אסור שסיפורים יסתיימו לא טוב, גם כך החיים והפרנסה מעיקים וקשים. מדוע להשאיר טעם לא נעים בפה. התפקיד שלך לדאוג לנו הקוראים, שהסיפורים יפיצו המון אופטימיות ואווירה וורודה, כדי לתת לנו - הקוראים - חדווה תקוה וחיוך. שתבין, אמי היא אשה חכמה וניצולת שואה, וכשהיא קוראת דברים עצובים, זה פוגע במצב רוחה. לא חבל?".

ככה זה, סופר חייב להלך בין טיפות הרגש של קוראיו, לא לפגוע, לא לאכזב, לא להרחיק, לא לייאש.

לא לייאש!

לא מכבר התקשר אלי יהודי מחו"ל שקרא סיפור, וסנט ובצדק רב.

"אדון לוי, אני רוצה לקרוא אותך לסדר. קראתי סיפור שלך ובו אתה מספר על אדם שנפטר מן המחלה הארורה, המפורסמת. והסיפור הזה מדכא ממש, סיפור שפוגע פגיעה אנושה בחולים הללו, אשר מרביתם בחסדי השם מבריאים וחוזרים לשיגרת חייהם בריאים. אבל בימי המחלה והטיפולים המכאיבים, הם זקוקים לכל מילה של עידוד ודירבון ושמחת-חיים, והסיפור הזה ממש שובר לבבות, ובמיוחד את הלב שלי... גם אני חולה במחלה... ואני אבריא בעזרת השם. אבל לך יש מחוייבות

לעשות חשבון ושקלא וטריא לכל קורא, גם אם זה מסובך ובלתי אפשרי.
יש לך אחריות לנפשות קוראידך, ואני אחד מהם... אז אנא".

* * *

"הלוואי וריבונו של עולם" אני מתפלל מעת לעת "שאצליח באמצעות
המילים הללו להועיל לכל יהודי, לא לפגוע, לא לייאש אלא לקרב, להאיר
עיניים עצובות, לשמח לבבות עצובים ולנסוך תקווה בכאלה שהדרך
ארוכה ומעייפת עבורם".

הנה כי כן, כמנהגי בקודש הסיפורים הללו, אינם
סיפוריים. הם באו מכס, ושייכים לכם, וניצבים לזכותכם
ולתועלתכם. ולכן, הנני מתיר בשמחה ברצון טוב ובטוב
לבב, לצלם, להעתיק, להמחזי ולתרגם את הסיפורים
הללו לטובת הכלל והפרט בכל אמצעי תקשורת מהוגן.
אני מתיר זאת בארץ ובעולם, והנני מברך כל מי שיעשה
זאת, שזכות הרבים תעמוד לו ולזרעו עד עולם על
שזיכה אותי בעוד קורא, ובעוד חיזוק ביראת שמים.

**את זכויות ההדפסה לספר זה, בכל השפות, הנני
משאיר לעצמי.**

ובטרם ייפתח שער לעולם הסיפורים, אשגר מעומק הלב את הערכת
הרבה והכרת-הטוב לאותם העומדים על ימיני, ואשר סייעו לי ביצירת
הספר.

חופנים של תולדה כנה לקלדנית המסורה והזריזה הגב' אילנה נהרי,
לגרפיקאית היצירתית אורית בן משה, למגיהים היקרים, וכמובן
להוצאת "יפה-נוף" החשובה המפיצה את יצירותיי לאלפי בתים
בישראל.

ומעל לכולם, ארמונות של תודה לידיד נפשי כאח לי, הרה"ג אהרון
אינגבר, אשר ללא מגע ידו, עצותיו המחכימות, ועריכתו המזהירה, לא
היה ספר זה, כקודמיו, זוכים לאותו בושם רוחני ולגימור המושלם
המאפיינים יצירות אלה.

ולפני החיתום אשגר מקולמוס הלב את הברכה הנעלה לעזר שכנגדי, אשר בחוכמת הנשים בה בנתה ביתה, מלווה את יצירותיי בעצה ובתבונה, כדי להרבות זיכוי רבים. יהי רצון שנזכה לרוב נחת יהודי מצאצאינו ויעמוד זיכוי הרבים של יצירות אלו, להם ולכלל ישראל באשר הם.

ובטרם חיתום אברך, שהקב"ה יתן בליבי ובלב קוראיי, כוונות טהורות וזכות, להפיק תועלת אמיתית מכל מילה ומילה, בבחינת "יש מפזר ונוסף עוד".

קובי לוי

מכתב ביקורת מקורא נאמן

לכבוד קובי לוי היו'

מכובדי, מדי פעם אני קורא את הסיפורים שהנך מפרסם בעתונים ובספרים. מה אומר, אתה עשר! אתה מסדר את העניינים באופן פרפקציונלי. הנה למנשה האינסטלטור, שהחליף צנרת דולפת בביתה של אלמנה ללא תמורה, שלחת כמה משאיות עמוסות בחומרי בנין.

את סוכן הנסיעות הצעיר והנמרץ, שמנע מהפועל להגיע בזמן למפעל, הרגת בתאונת דרכים, וגם דאגת שלא יבוא על תיקונו בעולם הבא (מגיע לו).

לפרויקה החזרת את המליונים במהירות יחסית, הרי הוא הפך למשגיח הכשרות המקפיד על קל כחמורה.

וכן הלאה. למשל לשמחה נתן (כמדומני) החביב והסימפטי העלמת את מחלתו.

הינך רוצה לחזק השקפה ואמונה?

עם סיפורי בדים החטאת את המטרה הזו.

בשם האדמו"ר מקוצ'ק זיע"א אמרו "אינני רוצה לעבוד לאלוקים כזה שדרכיו מובנים משכלו של ילוד אישה" ואולי זה מה שאומר הנביא "כי גבהו שמים מארץ כן... ומחשבתי ממחשבותיכם... דרכי מדרכיכם".

המשך לכתוב, וזה חשוב מאד, אבל ללא אשליות.

בהצלחה מכל הלב.

מ. כהן, רח' השומר, בני ברק.

* * *

שלום לך מ. כהן, ורוב ברכות.

תודה על מכתבך המאלף, ואכן, כל מי שעוסק בצרכי הרבים ובעיקר בפירסום סיפורי השגחה לציבור של רבבות, זקוק מדי פעם לביקורת, ולווא דווקא מפרגנת ומהללת. קצת חבל לי שלא ציינת את שמך המלא וכתבתך המדוייקת, כדי שאוכל לנהל עמך שיחה פתוחה, אך זו זכותך המלאה לשמור על אלמוניות.

לגופו של עניין.

ובכן, כבר פסקו גדולים וטובים שסיפורים - אפילו בדיוניים - שיש בהם איכויות ומסרים שמחדירים יראת-שמים ומוסר יהודי שורשי, הם מבורכים וטובים, וטוב שיחלחלו לליבותיהם של בנינו ובנותינו.

הלב היהודי עדין ורגיש הוא, ונסיון העבר מלמד שפתיחות לחומרים ספרותיים פסולים ולעתונות פתוחה, גרמו נזקים חינוכיים עצומים. כל מילה כל משפט, כל סיפור או חידוש, פועלים גדולות ונצורות בלבבות, לטוב או למוטב, ואין כאן מקום להרחיב. די אם נאזכר את סופרי ההשכלה שחיבלו אנושות בכרם ישראל.

הנה כי כן, גם אם היו סיפורי המצאות גרידא, בדיונות וחלומות, האמן לי כי מושקעים בהם הגיונות לב ומחשבה מהוקצעת, על מנת להגישם לקוראינו במגמה להנחיל לקירבם השפעות חיוביות ברוח ישראל סבא.

אך מה לעשות, אינני מספיק מוכשר ומיומן להמציא סיפורים בדיוניים מרתקים שכאלה, הלוואי והייתי כשרוני שכזה. מרבית הסיפורים המופיעים כאן באים מן המציאות שלנו, כולל הסיפורים שציננת במכתבך, אלא שכדרכם של סופרים, הסיפורים נכתבים עם הדגשים מיוחדים ותוספת של דמויות ומצבים, כדי לחזק את המסר או הרעיון.

אך, כאמור, הציר המרכזי של כל סיפור בא מן החיים של כולנו, גם אם הדברים נשמעים או נקראים כאילו באו מעולם ההזייה.

בפנקסי הקטנים שוכבים להם - כטיוטות - עשרות סיפורים מפייהם של רבים וטובים, שהתקשרו אלי בעקבות קריאת סיפורים שנגעו לליבם, וגם יומם יגיע.

מכובדי, ר' מ. כהן, רציתי להפנות את תשומת ליבך לסיפור "תשובת המשקל" בספר זה, אשר הפתיח שלו מהווה משל לקוראים כאלה שהם מאד מאד סקפטיים, אך באמתחתם סיפורי השגחה מופלאים, כאלה שאם היו נכתבים, היית מכנה אותם אשלייה.

קרא אותנו, קרא אותנו בעיון.

"אינני רוצה לעבוד לאלוקים שכזה שדרכיו מובנים משכלו של ילוד אשה", כך אמר הרבי מקוצ'ק, ודבריו צורבים את ליבו של כל יהודי מאמין המהלך בעולם הכמוס הזה, ומחפש תשובות לתהיות ולקושיות שלו.

כן, זו אמת הצרובה כמכוות-אש על לבנו כיהודים מאמינים. אך גם חייבים להודות שהקב"ה ברוב רחמיו, נתן לנו מפעם לפעם להציץ מבין הסדקים מבעד לחרכים, כדי להתפעם מן ההנהגה הקרויה מידה כנגד מידה.

נכון, הנסתרות לה' אלוקינו, אך גם הקב"ה מעוניין לחזק אותנו והוא מושיט לנו ידיים רחמניות ששוב אליו, שנתדבק בו, ולכן הוא פותח לנו - מפעם לפעם - צוהר רחב בהיר וחד, כדי שנפיק לקחים שכולם אמונה.

וכאלה, כאלה הם הסיפורים הנכתבים כאן.

כן, הם בנות-קול של השכינה, של האור הגנוז, של החן האלוקי הכמוס, הנסתר, שיש לנו רשות להביט בו ולהתפעם, ולהאמין עד טיפת דמנו האחרונה, כי העולם מושגח לפרטי פרטיו, וכולו ניסי ניסים, וגם הטבע עצמו הוא נס, אלא שטחו עינינו מלראות.

ופשוטים הדברים.

שא ברכה ידידי מ. כהן, ויהי רצון שיחדיו נרבה כבוד שמים.

קובי לוי

שערי אמונה

תינוקת של בית רבן

צלצול טלפון.

"שלום לך הרב לוי, אני מקווה שיש לך זמן להאזין בכמה דקות לסיפור... שאיננו כל כך סיפור".

צר לי גבירתי אבל קוראים מצפים ממני לסיפור שבועי עם מסר, עם לקחים, עם מטען מוסרי, אני תמיד מוכן להקשיב, אך קחי בחשבון שאם אין סיפור בסיפור שלך, ספק אם הוא יזכה לראות אור.

"לדעתי יש מסר נפלא בסיפור הפשוט שאספר לך, סיפור שמתרחשים כמוהו לדאבון הלב - מאות ואולי אלפים... הם מתרחשים אבל אנחנו לעיתים מתוך צוק העיתים, מתוך שיגרה מעייפת, סוחפת, לא שמים לב לעוצמה העצומה המצויה תחת ידינו. מדובר באנרגיה אדירה המשולחת מכאן, היישר לנקודה הנכונה בשחקים ופועלת גדולות ונצורות... אם נדע כיצד לנווט את העוצמה הזו, נביא במהרה בקרוב, גאולה שלמה..."

ובכן הסקרנות מפעמת בי, אני רושם.

"ובכן הרב לוי, ההודעה הלא נעימה ריחפה לה באויר. היא עוד לא נאמרה באופן רשמי היא היתה אומנם נושא לדיוני סופשבוע מרומזים, כדי לא להעיב על אוירת השבת, אך כולנו ניסינו להדחיק אותה, להעלים אותה מן התודעה, כמו חלום רע של בוקר, שמנסים לפוגג עם שיגרת היום.

"אנחנו משפחה מורחבת אך מאד מאוחדת, כל האחים והאחיות נשואים וגרים בקרבת מקום. ההורים שלנו אנשים מבוגרים אך חיוניים להפליא שתענוג לבקרם... תמיד אמצא שם אחות, או גיסה, או כמה אחיינים קטנים שהושארו שם למשמרת קצרה בין הכולל לבין מנוחת הצהריים, שלפני סדר שני. ההורים שלנו הם אנשים חמים ואדיבים, אבל המנהיג המדביק של העץ המשפחתי שלנו, הוא לא פחות ולא יותר, אחי הבכור, שמחה נתן שמו. מה אומר לך, אחי זה כשמו כן הוא, קיבל שמחת חיים בכמויות שלא היו מביישות אוקיאנוס, ה' חנן אותנו בחיך כובש, בלשון לימודים, ובחביבות מדביקה, ומעל לכל ברגישות לזולת שספק אם יש שני בעולם כמותו ו... כך לפחות מעידים עליו החתנים, שהם תלמידי חכמים בפני עצמם. אתן לך דוגמא קטנה לרגישות רוויית בינה של שמחה נתן. מאחר והקן המשפחתי הסתעף לו, והעומס על ההורים הלך והכביד, שמחה נתן אסף את כולנו חצות לילה אחד, כשהוא ממתיק סוד "יש לי סוד לספר לכם" אמר. הגענו כולנו, כל הזוגות סקרניים לשמוע מה הסוד.

"סמוך ונראה לפרשת נח", פתח את דבריו שמחה נתן "רציתי לשבח בפניכם את נח הצדיק התמים, שהצליח להכניס לתוך תיבה אחת כמות אדירה, בלתי נספרת של חיות עופות שקצים ורמשים, אך בינינו לבין עצמינו, זה נס אלוקי של מעט המחזיק את המרובה. ואני שואל את עצמי, ריבונו של עולם מאיפה נח עצמו שאב כוחות להאכיל ולהשקות כל כך הרבה חיות. לדעת בדיוק מה אוהב לאכול הפיל, ומה תלעס הגי'רפה, ומה יבלע הברווז. מהיכן היו בו תעצומות אינסופיות לדעת בדיוק את התזמון לרעבון של כל קיבה מקרקרת ושל ארי נוהם מתוך קיבתו וקצב העבודה שלו? הפלא ופלא, מאין זה בא? ואז הקב"ה נתן לי מתנה, והתרוץ הונח על לשוני היום לפנות בוקר. ובכן, מה שהניע את נח זו האהבה לכל יציר נברא של בורא העולם, מי שאוהב את בריותיו של הקב"ה, מי שמתפעם מנשגבות יצירתם, מי שרואה בכל בריה את אביו

שבשמים, מתמלא אהבה ותעצומות נפש עד אין תכלית, הוא לא נס, הוא לא נח, כדי למלא את רצונם".

"הבטנו כולנו נדהמים, מה רוצה מאיתנו שמחה נתן אחרי יום עבודה או יום לימודים מפרך, לחדש לנו חידושי תורה? ואז הוא סיכם "אחיי ואחיותיי גיסיי וגיסותיי, ההורים שלנו לא עשויים מהחומרים של נח. כן, הם צדיקים ותמימים, יראים ושלמים, אך לא הגון ולא ראוי שנצפה מהם לפעול עבורנו ועבור ילדינו יומם ולילה. ברוך ה' יצאנו מן התיבה, המבול פסק ויש לכל אחד מאיתנו תיבה משלו... אני מבקש מכם לעשות סדר בביקורים אצל ההורים בחוכמה, בתבונה, לא לעייף לא להכביד, באופן כזה שכולנו נרגיש שמחים בשמחתם".

"כך שמחה נתן. ואז במשך שעה ארוכה הוא התווה תוכנית גאונית מושלמת, מי מגיע מתי מגיע, עם ילדים, בלי ילדים, כמה זמן להישאר ואם באים לשבת קודש מה מביאים, לא באים בידיים ריקניות. כשהוא סיים את דבריו, שתיקה מביכה ריחפה באויר אבל כולם הנהנו בהסכמה.

"למחרת אחה"צ הוא זימן את כל הנכדים בגיל חינוך הצחיק אותם בבדיחות וחידות שעה ארוכה, חילק להם ממתקים ופרסים, והסביר להם את הוורט על נח התיבה והחיות בחינניות ובפשטות שילדים מבינים. ואלה, הרבה יותר מאיתנו, התנדבו לקנות להורינו במכולת, לנקות את הבית, לבשל, לרחוץ, לגהץ, מה אומר לך, הוא הכניס את הנכדים והנכדות למסע של הטבה מופלא כלפי הסבא והסבתא, פשוט להתפעם.

"שמחה נתן הוא אמנם אברך כולל חשוב, אבל אל תשאל אותי איך וכיצד, הוא מכיר כל אחיין ואחינית, וזוכר לשלוח מתנה קטנה לימי הולדת, וכרטיס ברכה, ובלון וציור, והוא מפרגן להם בחמימות על כל עזרה לסבא ולסבתא, עם תעודות הוקרה צבעוניות, העשויות מתמונות ענק של תיבת נח בוואריאציות שונות עליהם רשום "מושיק המתוק עשה קניה חשובה לסבא ולסבתא".

"בקיצור שמחה נתן הוא אהוב, נערץ, על כולנו... על גדולים וקטנים כאחד. כן כמובן, אסור לשכוח, הוא שינן באוזני הנכדים השכם והערב: "אתם תינוקות של בית רבן הבל פיכם טהור, תתפללו שסבא וסבתא יהיו בריאים בתוך שאר חולי עמו ישראל". הוא חזר והדגיש זאת באוזניהם ובאוזנינו בכל הזדמנות, אפילו בפגישה אקראית ברחוב.

"בתי בת החמש אלישבע, שהצטרפה לא מכבר לקבוצת המסייעים לסבא ולסבתא, טוענת במתיקות, שאם לא היו קוראים לדוד שלה שמחה נתן, אז הוא בטוח היה אליהו הנביא, למה? אנחנו שואלים והיא משיבה כי "אליהו הנביא מגיע רק בשמחות של ברית מילה, ודוד שמחה נתן כל הזמן עושה לנו שמח... אפילו לכל העולם הוא עושה שמח".

"אחרי האישפוז המפתיע הראשון קיוונו שזה יחלוף. אח"כ הגיע אישפוז שני! העמיקו את הבדיקות, וענן קודר ושחרורי ריחף מעל ראשינו. שמחה נתן בעצמו אב לשמונה ילדים, הרוח החיה של המשפחה, ניסה לשדר אופטימיות, אבל עמוק באישונו ניבטה דאגה. היה מימצא בצילומים, אבל הרופאים לא ידעו כיצד להגדירו... היו כאלה שאמרו שלא כדאי לנתח, היו שאמרו ננתח ואז נעשה שוב חושבים. אחרי קונסיליום רציני של רופאים מן הארץ והעולם, הוחלט לנתחו ביום שלישי פעמיים כי טוב. בעצה אחת החלטנו להסתיר מהורינו הקשישים כי יש בעיה רפואית עם שמחה נתן, גם עבורם הוא בבת-עין.

"השבת האחרונה עברה עלינו קשה. במוצאי שבת ישבנו בעלי ואני אחרי שהילדים הושכבו לישון ושוחחנו. בין לבין במהלך השיחה ביננו הבעתי דאגה עמוקה מן הניתוח הצפוי לשמחה נתן, ושאלתי את בעלי האם זה נכון להסתיר את המידע מן ההורים... לפתע שמענו את הדלת נטרקת. אנחנו גרים בקומת קרקע, הצצתי מחלון המטבח והנה אני רואה את אלישבע הקטנה שלי רצה על המדרכה ונעה לכיוון בית הכנסת הצמוד לביתנו, נעמדת לה באיזו פינה חשוכה... שתיים שלוש דקות, וחוזרת בשקט, פותחת את הדלת ומהלכת חרישית לחדרה.

"אלישבע, מה עשית בחוץ!"

"התפללתי אמא, התפללתי".

"במוצאי שבת? בחוץ? בחושך? על מה התפללת?"

"אלישבע ניצבת מולי עם עיניים לחות ואומרת "אמא, התפללתי לקב"ה על דודי שמחה נתן. אמרתי לקב"ה אבא'לה, דוד שמחה נתן אמר לנו פעם שתפילות של תינוקות של בית רבן תמיד מתקבלות לפניך.... ואתה יודע, אני תינוקת של בית רבן, אני אפילו לא יודעת לקרוא, רק לצייר. אז אני מבקשת ממך אבא שבשמים, שלא ינתחו את דוד שמחה נתן, ושהוא יהיה בריא בזכות התפילה הקטנה שלי... ככה אמרתי לקב"ה, והכנסתי שלוש מטבעות של שקל לקופת צדקה של "חסדי נעמי". ואני מאמינה אמא, שכמו שדוד שמחה נתן אמר, שה' ישמע לתפילתי"

"חיבקתי אותה חזק חזק, מרוגשת, מודה לה' שנתן לי פרח ענוג שכזה... הרב לוי, אינני חולמת חלומות, ביום שלישי, שעתיים לפני הניתוח עשו לשמחה נתן צילום נוסף לאחר יום של צום... לא היה שריד ולא זכר לגידול... לאף רופא לא היה הסבר מניח את הדעת.. אבל אני, אני בטוחה שהתינוקת של בית רבן שלי, פעלה גדולות ונצורות... זה הכל הרב לוי... תעשה את שיקול הדעת המקצועי שלך... אם זה סיפור או לא..".

ללא ציניות

"כן, זה בהחלט סיפור" סיכמתי את השיחה "אשרינו שאנו יודעים לאמץ ולגדל ולרומם את תפילותיהם הזכות של בנינו ובנותינו הקטנים, ובעיקר לחזק את אמונתנו, שאכן כן, העולם קיים בזכותם. ללמדנו, ללא ציניות מטופשת, ללא מבט של זילזול בעיניים, שאף אויב מבית או מחוץ ואף אורב וליסטים לא יוכל לנו, לעמנו בארץ ובגולה, אם נשתמש ב"נשק" הזה הבל פיהם של תשב"ר - בטוהר הנכון".

הנה כי כן, מעבר לשימוש בתפילות הנשגבות של תלמידינו בתתי"ם, טוב מפעם לפעם משבת לשבת, לעשות "עסק" בתוך הבית מהבל הפה הזה שאין בו חטא... נזכה לשפע ברכות ונחסוך המון צרות, ללא ספק.

הסכם שכולו מקח טעות!

"כשמו כן הוא" כך נהגו לומר עליו, שכניו מכריו ומוקיריו של הרב אהרון תמים, אכן כן, הרב תמים היה תמים עם אלוקים וגם עם אנשים, עד כי מיטיבי עין מנקיי הדעת ומטהורי הלב יכלו להבחין כי מדובר בבן עליה מן המיוחדים שבדור. ומדוע רק אלה? התשובה פשוטה, כי ללא איבחון דק מן הדק הטובל ביראת שמים, יכולים היו לחשוב - חלילה - שהתמימות של ר' אהרון נוגעת על קו התפר של הטיפשות, או אולי במחוז חוסר התמצאותו בעולם ועניניו, ולא הוא.

הרב תמים, אברך כולל שלו ונינוח אב ל- 11 ילדים כ"י, כמעט ולא השמיע קולו או דעתו בשום פורום, למעט ליבון סוגיות הגמרא הנלמדות. שם שמעו אותו שואג, מתפלמס, מחשבן בקול רם, אך לעת ערב עם תום

הלימודים בכולל, שוב היה מתכנס בעצמו ומשנן בשלווה ובשקט את הסוגיות שעל סדר היום. מה לו ולהבלי העולם?

על גדלותו התורנית, לא היה חולק בקרב מכריו. שמו יצא לפניו כשקדן עצום, וכמי ששואלים אותו בכל מקום בש"ס או בשולחן ערוך ונושא כליו, והוא כבר יענה, ינחה, יוסיף כהנה וכהנה פילפולים וקושיות, עד כי ישאיר את השואלים נדהמים ופעורי פה. שלא תטעו, שמץ משמץ של גאווה לא נדבק בו. גם כשאמר חבורה עוצרת נשימה, היו עיניו מושפלות וגוו שפוף, מחפש מפעם לפעם את עיניו של ראש הכולל שיהנהן בהסכמה למהלכים שהוא שוזר.

עכשיו נעשה פסק-זמן ונעסוק בעניות, בדלות ובדוחק. ובכן בבית משפחת תמים, הללו, העניות הדלות והדוחק היו בני בית ממש. לא שהיו רעבים אבל לא היה בדיוק מה שרצו, וגם לא בכמות הנדרשת. איך אומרים במקומותינו "חיים מהיד אל הפה", רהיטים? מאן ד'כר שמיה, ספה רעועה, ארונות תשושים ושולחן פינת אוכל רועד.

נוות ביתו חנה שתחיי אף פעם לא התלוננה. כמו אשת חיל הבונה בחכמה את ביתה, היא ניווטה את הדוחק והעניות מעלה מטה, האכילה ממה שהיה, וממה שנתרם, משאריות לחם עשתה קציצות נפלאות ועם שארית המילגה של ר' אהרון השתדלה לעמוד מול צרכי השבת הברוכים.

לעת ערב פוזרו המזרונים בין המטבח לסלון, והמיית הבטנים הקצת מקרקרות, נבלעה לה ברחש מנועיו של המקרר המקרטע. אבל העיקר, באמת העיקר, בבית הזה חיכו ושמחו, ולא התלוננו, כל זאת למרות שעפרון אחד שימש לפעמים שלושה או ארבעה ילדים, וזוג אופניים חלוד עם שלושה גלגלים שימש את כולם, כי זה מה שיש.

באמת, אם יש אקדמיה להסתפקות במועט, מומלץ לעבור את הקורס בבית משפחת תמים, אגב יש מי שזוכר מקרה שבו דפק גבאי צדקה על הדלת, "הכנסת כלה" ביקש. צ'ק המילגה שהיה תחוב בכיס חולצתו של ר' אהרון ניתן כולו לגבאי, ומה עם אוכל לבית? מסתדרים, אל תשאלו איך.

בואו נסכם. הרב אהרון תמים נע על ציר הקדושה שבין הבית והכולל, מחנך את משפחתו להסתפק במועט עם מילגה רזה, ועם המון אמונה שעדיף פת חרבה ושלווה בה, מכל דבר אחר בעולם.

הוריו הקשישים של הרב תמים גרו בחו"ל והצליחו לתפקד יפה, עד שכוחם לא עמד להם. כשהם הפכו סיעודיים ונזקקו לטיפול יומיומי על כל המשתמע מכך, בית אבות? בית חולים? מטפל תאילנדי? לא אצל הרב תמים. מיד עם נחיתתם ארצה על כסאות גלגלים, הוא הודיע להם בצורה שאינה משתמעת לשני פנים שהם באים לגור אצלו. תשאלו איך מכניסים

שני הורים סיעודיים לדירה בת שניים וחצי חדרים עם תשעה ילדים? ובכן ר' אהרון היה זריז נבון וחרוץ כדי להשכיר את דירתו הקטנה לאברך צעיר, לשכור דירה בת 4 חדרים עם תוספת מחיר משמעותית, מי ישלם את ההפרש? מי ששילם עד כה, מי שהזין עד כה, הוא ישלם גם את שכר הדירה.

הנה כי כן, מטלה חדשה וקדושה קונה שביתה בבית התמימים, טיפול מסיבי בסבא ובסבתא.

הרב תמים החליט להקל מעל רעיתו את הנטל הכללי, וימים רבים נשאר בבית לטפל בהוריו. הנוכחות שלו בכולל היתה מועטת, שעות הלימוד התדלדלו להן, אך מה גדולה המצווה לשמח את הוריו ולפנקם עד כמה שידו משגת. מאור פניהם של הוריו, והנחת - שהתמימים הרוו אותם, היו נעלים ומשובבי נפש, "אל תשליכני". ממש כך.

* * *

לילה קייצי אחד, נקישות. הרב אהרון תמים תשוש לאחר יום של טיפול בהוריו ובילדיו, ולאחר כמה שעות לימוד קרעים קרעים פותח את הדלת.

בפתח איש גבה-קומה נשוא פנים וכובע ברט צרפתי לראשו, "שלום שמי ריצ'רד טוויטו אני בא ממרסיי שבצרפת" נוכל להחליף כמה מילים".

ר' אהרון מגיש לו כוס מים קרים ושלושה ביסקויטים ואוזנו כרויה.

"תראה הרב תמים, אני שמעתי עליך רבות" פתח האורח באקצנט צרפתי בולט "סיפרו לי על כבודו שהוא שקדן נפלא, תלמיד חכם עצום, המצוי בכל הש"ס והפוסקים, והחבורות שלך לשם ולתפארה, ואני לא מרחיב את הדיבור, בבחינת מקצת שבחו בפניו".

ר' אהרון שותק, ודי נבוך.

"ובכן הרב תמים, אני יודע שכבודו מטופל בתשעה ילדים קטנים, כן ירבו, והפרנסה קצת קשה, באתי להציע לכבודו הצעה פשוטה, יששכר וזבולון. אני מוכן לתת לך כל חודש 3.000 דולרים למחייתכם, ובחגים אפילו להוסיף יותר, ואנחנו שותפים. זה כבוד גדול בשבילי להיות שותף שלך, והאמן לי הרב תמים שהפרוטה מצויה בכיסי, בשבילי זה לא מאמץ, ואני שנים רבות מחפש שותף כמוד".

ר' אהרון ניגש לפתוח את תריסי המרפסת, הסיט את הוילון ואיפשר למשב רוח צונן לחדר לסלון.

"אם אני מבין נכון ר' טוויטו, אתה מבקש שותף שיהיה עסוק בלימוד במסירות נפש, ללא ביטול תורה ושאר עניינים.

"אכן כן" השיב האורח.

"צר לי אדון טוויטו, אני לא הכתובת, טעית בכתובת. באמת לא נורא ר' טוויטו, תמצא אברך יותר מוצלח ממני, לצערי שני הורי החולים נמצאים בביתי כבר למעלה משנה, ושעות רבות מדי יום, אני עסוק בטיפול בהם, כך שהספק שלי בלימוד הוא לא רציני, עם כל הכבוד מאד מחמיאה לי ההצעה שלך, אבל יהודי חייב לדעת שבכל מעשה קניין צריך שתהיה גמירות דעת של שני הצדדים, ושחלילה לא יהיה כאן מקח טעות. אתה מחפש אברך מתמיד שתורתו אומנותו כפשוטו, אבל אני כרגע עד שהורי יברואו... תורתי לא אומנותי, שתה ר' טוויטו... תטעם מהביסקויט, ואשריך שזכית להיות מתומכי התורה. יהי חלקי עמך".

ריצ'רד טוויטו ברך ולגם את המים, עיניו הנדהמות הביטו ברב אהרון תמים, ובמבט של הערצה מהול בהערכה הוא עטף את מארחו.

"אולי בכל זאת הרב אהרון, אני שמעתי עליך דברים מסולאים מפז... אנא, אני אז מוכן להיות זבולון שלך כבר מעכשיו למרות המצב...".

"לא ולא ידידי היקר, לא נעשה מן התורה פלסטר. אתה רוצה לקנות תורה בטהרתה ולא טיפול בשני הורי הסיעודיים, נכון?"

ריצ'רד טוויטו יצא לרחוב הלוחט, ומן הרחוב הביט למרפסת הקומה השניה, ובזווית העין קלט את צלליתו, של אחד האנשים המופלאים שהוא זכה להכיר מעודו.

* * *

"מה עשית הרב אהרון? מה עשית? 10 שנים שאני שוקד לשכנע את מר טוויטו הנכבד לעשות הסכם יששכר וזבולון, והנה הוא השתכנע, וסיפרתי לו עליך, על מידותיך התרומיות, והדגשתי בפניו שיעשה הסכם רק איתך כי אין אברך בעל מידות כמוך".

כך בכה לתוך השפורפרת חנוך פישמן ידידו מנוער של הרב תמים, "איך שילחת אותו מבלי החתימה על ההסכם? אני פשוט לא מאמין!!!"

"תודה חנוך, תגיד לי תודה שהצלתי אותך ממקח טעות, אני מאמין שר' טוויטו ימצא בקרוב יששכר הרבה יותר מוצלח ממני".

קברניט של ספינת הדחקות

"הרב לוי, עמדתי כילד קטן בן 11 מאחורי קיר המטבח והקשבתי, כולי סקרנות, לשיחה בין אבא לריצ'רד טוויטו. שומע ולא מאמין, המקרר ריק לחלוטין, אבא רץ מגמ"ח לגמ"ח לשלם שכירויות ותרופות להוריו, אין מיטות לילדים, אין מחברות, אין ואין, והוא בקור רוח מודיע לטוויטו: "מצטער, זה מקח טעות". אין לי מושג מאין אבא שאב את תעצומות - הנפש הללו. הסיפור הזה התרחש לפני 25 שנה, אבל הקב"ה משלם לבניו התמימים בצורה מושלמת. אבא חיתן כבר 10 ילדים מתוך 14 ילדיו, לכולם יש דירות, כולם מסודרים עם פרנסה מכובדת, גם אם הם אברכים מן השורה. החתונות היו כולן מכובדות, אבא בתמימותו הנהיג ומנהיג את ספינת הדחקות שכולה אומרת כבוד".

כך סיפר לי ידידי הטוב י.ג. אחרי 25 שנים מן השיחה המופלאה ששמע.

ובינינו לבין עצמנו מי מאיתנו מסוגל בדור הזה, לדחות הצעה כזו בשתי ידיים? יחידי סגולה. נפלא לדעת שיש בדורנו צדיקים כאלה, מורמים מעם.

על סיר הבשר והדגים

צריך הרבה סייעתא דשמיא, צריך המון תבונה ורגישות כדי להלך בין הטיפות, ולדלג מעל המוקשים, כדי להסיע ולהניע קהילה קדושה באורחות התורה והמצוות. זה לא סוד, הקב"ה בוחן את טהרת הלב של כל מנהיג ציבור, של כל רב גדול כקטן, ומשפיע עליו חן וחסד ורחמים וכמובן פיתרונות מצויינים, כדי להיחלץ מאותן מערבולות ותהומות שהוא ניקלע אליהם בסערות הזמן.

מספרים על אחד מגדולי הדורות הקודמים, שסבל וכאב את העובדה, שרבים מבני קהילתו אינם מקיימים את מצוות ציצית. חברי הקהילה היו אנשים פשוטים קשי יום שמקומם הטוב בעולם הבא היה חשוב להם מאד מאד ומה יעשה, והנה מצוות ציצית מנוערת מהם.

הגה במוחו רעיון וסיפר להם על חלום שחלם והנה הוא, הרב, מגיע אחרי 120 שנה לבית דין של מעלה. ומאחר והוא רב קהילה חשוב, נשתרכו מאחוריו כל בני הקהילה גדולים כקטנים כדי להצטרף עם הרב למקום הנשגב הראוי לו בעולמות העליונים.

"והנה אני ניצב בראש הטור, ואז ניגש אלי מלאך הדור ביותר ואומר לי: כבוד הרב, שכרך הרבה מאד, בוא עמי ואראך את מקומך הנפלא בגן עדן". הסכיתו ושמעו בני יקיריי, מה השיבותי למלאך. אמרתי לו כמובן, שאני שמח מאד בשכר העצום הגנוז למעני, אך מאחר והנני מנהיג קהילה קדושה, והקשר עמהם הוא קשר של אהבה ואחוה ובלתי ניתן לניתוק, הנני מבקש שגם הם, ללא יוצא מן הכלל, יצטרפו אלי וישבו עמי במקומי, כשוויים בין שווה". המלאך היסס לרגע, עלה וירד לגנזי מרום והודיעני בשמחה כי "אכן כן, כבוד הרב, בית דין של מעלה מסכימים שבני קהילתך יבואו עמך למקומך החשוב. אך זאת יעשו, יקשרו חוטי ציצית איש לחוטי ציצית רעהו, אחד אחרי השני, כולם יהיו קשורים בעבותות של מצווה נשגבה זו השקולה כנגד כל המצוות, והשני הניצב אחריו יקשר חוטיו לחוטי ציצית הרב, ואז במשיכה אחת כ-ו-ל-ם יכנסו איתך לגן עדן". כך אמר המלאך. ואז פניתי אליכם ואמרתי "אהוביי, לקשור ציציות! נכנסים!" אבל אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה לאף אחד מכם לא היתה ציצית...".

מספרים ש"החלום" הועיל.

"קול ששון - וקול שמחה - קול חתן - וקול כלה". שבת חתן לעילא מן כל ברכתא, של הזוג צוריאלי ורבקה בוק הולכת ונרקמת בששון בבית הכנסת השכונתי "חסדי אליהו". רב הקהילה שמשון נחמני מנצח על ההערכות ביד רמה, תוך הקפדה על דקדוקי ההלכה, שכן עם כל הכבוד, חלק מבעלי השמחה והקהילה אינם ממדקדקי הדיקדוקים.

"אני מבקש וגם רוצה לראות שקונים ירקות ופירות מחנותו של ר' מושיק גמליאלי, אצלו הכל מעושר ומוקפד ויש לו משגיח כל היום. וכמובן בשר לחמין לקנות רק קפוא ובהכשר מהודר. דגים מכיון שיש בעיות קשות של תולעים, צריכים לקנות רק דגים מסוימים, וחייבים לשים לב לטיב ולהכשר של רסק העגבניות ולבדוק שכל התבלינים יהיו באותו הכשר מהודר. אנא הביאו אלי את המצרכים לבדיקה לפני הבישול. גם הכלים בהם מבשלים צריכים להיות חדשים, שלא בישלו בהם דברים שלא בהכשר מהודר, או מוכשרים". כך הרב נחמני.

בני הקהילה וגם בעלי השמחה אהבו מאד את הרב נחמני, ובאמת, לפני שהמצרכים עברו לידיה של רוזה המבשלת הדתיה, הוא בחן כל מוצר ונתן את אישורו...

רוזה המבשלת הקשישה, היתה שם דבר בשכונת "חסדי אליהו". המטעמים שיצאו ממטבחה ב-40 השנים האחרונות היו מודל לחיקוי, ורבים וטובים מבני השכונה דאגו שהשמחה שלהם תעבור דרך הידיים המיומנות שלה. ותאי הטעם שעל לשונם ידעו בדיוק את הסיבה.

גם משפחת בוק נהגה כך, וכבר משעה חמש אחה"צ התעטפה השכונה בריחות משובבי נפש של סיר החריימי (דגים ברוטב חריף) עם הרוטב האדום הגדוש והלוהט מחריפות, ושל סיר החמין הענק, שזכה לתיבול סודי שרק רוזה ידעה את סוד קיסמו. לצידה של רוזה סייעה בתה פורטונה ולנסי, שאט אט למדה את סודות המקצוע וסומנה כיורשת העצר של המטבח המיוחד הזה.

זהו, השבת נכנסת. אוטוטו, הדלקת נרות. רוזה דאגה מבעוד יום להעביר את שני הסירים לפלטה הגדולה שבמטבח הקטן שבבית הכנסת, והודתה לבורא עולם על הזכות היקרה שנפלה בחלקה.

היה שמח ועליז בבית הכנסת... מיטב הפייטנים הרטיטו לבבות בניגונייהם, הבעל קורא הותיק שמעון חזקוב ציחצח גרונו וסילסל כל טעם וכל תג, ובקיצור אווירה של תיאבון לא פשוטה החלה להשתרר בחלל, לאחר שניחוחות הדגים והצולנט החלו לזרום פנימה מן המטבח הקטן.

בעזרת הנשים ציקצקה אחת הסבתות, שהפעם החמין של רוזה הולך להיות אחד המוצלחים שנתבשלו בדור האחרון.

עד כדי כך?! התפעלו המאזינות. "כן כן", השיבה הסבתא, "אתמול בלילה באולם בית הכנסת התקיימה סעודת ליל שבת של הזוג ובני משפחתם, ונותר המון רוטב מהסיר של הדגים, ואת כל הסיר עם הרוטב שפכתי לסיר של הצולנט. זה יוסיף טעם יוצא מן הכלל..."

"איי! איי! אוי לאוזניים שכך שומעות. רוטב דגים עם נתחי דגים לתוך סיר בשר? אוי, אוי, חמירא סכנתא מאיסורא, זה דין פשוט שיש סכנה לאכול תבשיל בשר שבושל עם דגים, וזה איסור פשוט ומפורסם". ספק כפיו בדאגה הרב נחמני בעוד המפטיר קורא את ברכתיו.

"נו מה עושים, עכשיו בין שחרית למוסף, צריך להעביר את רוע הגזירה" הרהר. "מה אומר, מה אגיד, ישנם כאן לפחות 150 מוזמנים ומתפללים, וריח הצולנט מדגדג בנחירי כולם... הקב"ה אנא עזור לי" התחנן הרב נחמני. "אנא, שים בפי את המילים הנכונות כמו הרב מהדור הקודם, שהצליח לחזק את מצות ציצית עם חלום יוצא מן הכלל..."

"עכשיו, קהל קדוש, דרשה של הרב!" הודיע הגבאי שמואל מרציאנו.

"קהל קדוש, מזל טוב, וברוכים הבאים. ברוך ד' משפחת בוק זוכה לשבוע המאושר בחייה, ובשמי ובשמכם נברך את החתן והכלה שיזכו להקים בית נאמן ותשרה בו השכינה".

ומכאן ואילך חידש הרב נחמני חידושי תורה מפליאים ומרגשים שנעמו לאוזניים. "תורתו המופלאה של הקב"ה, זה לא ממני. הכל ממנו יתברך, החוכמה, הבינה, העושר הבריאות, הכבוד. נכון שאתם אוהבים את הקב"ה?".

"נכון" ענו כולם.

"עד כמה אתם אוהבים אותו?".

"מכל הלב, אוהבים, באמת" נענה הציבור.

"ואם הקב"ה יגיד לכם בניי אהובי היום אני מכריז על צום, האם אתם מקבלים גזירתו?".

"בטח, ישתבח שמו, מה שהקב"ה אומר אנחנו עושים" נענה אביו של החתן נחמן בוק.

ואז במקהלה אחת רוגשת, תוך תנועות גלויות של ידיים וכתפיים פרץ הקהל בשירה רבה "הקב"ה אנחנו אוהבים אותך, הקב"ה אנחנו הבנים שלך".

אחרי שלוש דקות כשהשירה נרגעה, אמר הרב נחמני: "הקב"ה ציווה שלא לאכול בשר עם דגים. לצערי בלי כוונה שפכו את רסק העגבניות עם נתחי הדגים שבו, היישר לתוך סיר הצ'ולנט וזו סכנה גדולה לאכול זאת.. אז לא נצום, נסתפק בחלות וסלטים ושתייה קלה, העיקר לעשות רצון בוראנו".

דבריו המרגשים שנבעו מעמקי טהרת לבו, עשו רושם על הקהל שהמשיך לשיר "אשרינו מה טוב חלקינו, שלא שם חלקינו עם הטועים".

אחרי תפילת מוסף ו"קידוש היום" ישבו כולם לאכול חלות עם סלטים, עוגות ואפילו גלידת פרווה. עושים רצון בוראנו. סיר החמין הובל אחר כבוד לפח האשפה.

למחרת, בין מנחה למעריב ניגשה רוזה המבשלת עם בתה פורטונה לרב נחמני, וביקשו להחליף עמו כמה מילים.

"כבוד הרב, אני חייבת להתוודות. מהשמים שומעים בקול הרב ועושים את רצונו. אני יודעת שאתה הקפדת שהבשר של הצ'ולנט יהיה בהכשר מהודר, והנה שעתיים לפני כניסת השבת, אני פותחת את שקיות הניילון ומריחה את הבשר. ריח רע נדף מהן. הוא פשוט התקלקל. נבהלתי, החנויות סגורות, אין מהיכן להביא בשר מהודר וזה מה עשיתי: שלפתי 4 ק"ג בשר בהכשר פחות מהודר והכנסתי לסיר החמין הגדול... ואני יודעת שחלק מהציבור לא אוכל מן ההכשר הזה... סליחה... ההקפדה של הרב על הכשרות היא מעל לכל, וגם שאר הציבור שמקפיד על כך לא טעם מן ההכשר הזה... סליחה כבוד הרב".

פרי קטן - מאחורי הסיפור

לא לעגל פינות

אין ספק, הקב"ה אינו מביא תקלה לרב, או לאבי משפחה, או לכל יהודי אשר מקבל על עצמו הקפדה כשרותית או כל דקדוק בהלכה, כי במידה שאדם מודד מודדים לו.

והנה לנו עוד דוגמא חביבה של רב קהילה, אשר אינו חת ואיננו מחפש חלילה לעגל פינות, וכשהולכים עם האמת, הציבור, "אפילו המרוחק", מעריך ומקבל זו בהבנה ובכבוד גדול.

שערי דמעה

"הכבשה השחורה"

"שלום לך הרב לוי... אינני יודעת ממה להתחיל, ואינני יודעת אם זה סיפור או לא סיפור. אבל אם יש לך חמש דקות להקדיש לי אולי מכל המשפטים המבולבלים שלי, תוכל להעביר מסר חשוב, מסר שיועיל להרבה הורים, להרבה ילדים לעם ישראל.

"כן, זה אולי לא יפה לומר, אבל ישנן משפחות ברוכות ילדים, שלפעמים העסק החינוכי שלהן קצת צולע, ואני לא מתכוונת חלילה לעניינים לא נורמטיביים. כוונתי שלפעמים יש מתיחות בין האם לבנותיה, לפעמים האבא תקיף ואז נוצר נתק בינו לבין הבנים, לעתים האב והאם לא משדרים באותו תדר, ואז הרכבת החינוכית עלולה לרדת מן הפסים עם כל המשתמע מכך. כן, הכל בגדר הנורמה, ואנחנו כהורים מצווים לבדוק את עצמינו מפעם לפעם, לפשפש בהנהגותינו, בדיבורנו, בתגובתינו, כדי להחזיר את הרכבת לפסים. לייצב את התא המשפחתי מן הפאן החינוכי עד למיטבו.

"הלוא נשמות יקרות מופקדות בידינו, ועלינו להחזירן אחרי 120 שנה מתוקנות וטובות.

"הרב לוי, אני אם לשישה ילדים הבכורה כיום בת 16, והקטן תינוק בן שנה. בשלושה בנים ושלוש בנות זיכה אותנו בורא עולם. בעלי הוא נהג שכיר של אוטובוס בחברה ציבורית. מצבינו הכלכלי בהחלט סביר. כאן בדרום הדירות זולות יותר, ומי שמנהל משק בית בצורה חכמה ונבונה, מסתדר היטב. דיברנו על חינוך הילדים. בעלי הוא אדם רגיש וטוב לב מאין כמותו, ויש לנו שיתוף פעולה מצוין לגבי חינוך הבנים והבנות גם הילדים טובים ונפלאים, חוץ... אינני יודעת באיזו מילה לבחור, האם בכינוי הקלאסי, או שמא בכינוי אחר... אשאר עם הכינוי השגור. חוץ מ"הכבשה השחורה". לא בכל בית יש "כבשה שחורה", יש בתים שהילדים כולם כבשים לבנות וזו כמובן ברכה מפוארת שראוי להשתבח בה. אצלינו בניהו בננו האמצעי בן ה-11 זכה בתואר הזה ללא פיקפוק. אסור לומר על יוצא חלציך שהוא בלתי נסבל, זו כפיות טובה יש בכך גם אפיקורסות מסויימת, ולא ההורים הם אלה שבוחרים מי יוולד למעונם. הרי שלושה שותפים לו לאדם, אבל הקב"ה הוא זה שנוטע נשמה ויודע מדוע היא נשתלת באותו בית, בלב אותה משפחה, חשבונתיו עלומים. בניהו הוא ילד קשה, וזו מילה מאד אנמית כדי להגדיר מה הוא עשה לנו. במשך 11 שנים מרט לנו את העצבים, זה המינוח היותר נעים למשמע אוזן, לא למד כמו שצריך, הפך את הבית, אגואיסט מושלם גרם לאי שקט לאחיותיו, פגע והעליב אותן... השתלט על חפציהן, ולא נתן להן פינה אחת שלווה. אחיו הקטנים ממנו מסתובבים בבית מתוסכלים ועצבניים "בניהו לקח לי, בניהו הרביץ לי, בניהו גנב לי..." גיהנום ממש. בעלי ואני אנשים שלווים למדי, והוא בהחלט הצליח להוציא אותנו

משלוותינו. לא אסתיר, אנו בהחלט פגענו בו במילים והענשנו אותו רבות על מעלליו, אך זה לא עזר. לילה אחד, עייפה ומתוסכלת מן החורבן שהוא ממיט עלינו, מאי השקט, מהעצבנות שהוא שידר לכל עבר, הצעתי לבעלי הצעה, שבמחשבה שניה נשמעת נוראה "אולי נשלח אותו לפנימיה, את "הכבשה השחורה" שלנו, הילד הזה הורס את החינוך של אחיו ואחיותיו. צריך לשים לזה קץ עדיף להציל את החמישה מפניו..".

"אגב, מלמדיו בתלמוד תורה היו גם הם מברכים על כך שיגור בפנימיה. בניהו הפך להם את השיעורים בהערותיו המרגיזות, ובתוקפנותו כלפי חבריו "בעלי כמעט והסכים, אך לבסוף אמר שבלי דעת תורה לא מוציאים ילד מן הבית, גם אם הוא הכבשה הכי שחורה שיש. ילד זה לא רהיט". הסכמתי וקבענו שניסע אחרי השבת הקרובה לבני ברק להיוועץ באחד מגדולי הדור.

"אם הילד שלנו הוא "כבשה שחורה", השבת היתה שחורה שבעתיים. בליל שבת באמצע הסעודה התעלפתי פעמיים ובעלי הזמין אמבולנס. חולשה נוראה תקפה אותי עם הקאות ורעידות. כשהגעתי לחדר המיון, הייתי מבוהלת ונפחדת, רועדת מאימה העלפון גרם לי לחיורון בפנים ולרעידות משונות, אף פעם לא חשתי כך. לאחר סידרת בדיקות שנמשכו מספר ימים לקחו אותי למחלקה ההיא, המחלקה הנוראה. כשראיתי את השלט, התעלפתי. כשהתעוררתי התחלתי להתפלל שהלוואי והם טועים... אני אמא לשישה, ה' ישמור.. שכנה, חברה טובה שנילוותה אלי עודדה אותי, במלים חמות ומעודדות כל כך הייתי זקוקה לליטוף המילולי הזה. ביום ד' אחה"צ נכנסנו בעלי ואני לחדרו של ד"ר אונטרמן שבישר את הנורא מכל שאפשר לשמוע. "זה פגע לך בכדוריות הדם... אבל תתעודדי, יוצאים מזה...".

"אישפזו אותי להמשך בדיקות, ואז נתגלתה עוד בעיה רפואית חמורה, שהוסיפה מכאוב על מכאובי, והקטינה את סיכויי הריפוי..."

"בעלי הודיע על הפסקת עבודתו, ולא עזב אותי לרגע. הוא רזה באופן מבהיל, ופניו שידרו מצוקה. בנותי הגדולות הן עדינות מאד, בלשון המעטה והבית לא תיפקד. הקטנים בכו מגעגועים... שלושה חודשי אישפוז נוראיים עברו עלי כולל שבועיים של מה שמכונה "מוות קליני".

"ומי לקח את שרביט ההנהגה של הבית? "הכבשה השחורה". מה אגיד לך ומה אספר, בנקודה שכולם קרסו והפכו להיות חסרי בטחון וצל של עצמם, בניהו הפך לגיבור. הוא השכים כל בוקר קנה לחם וחלב וגבינות, הכין כריכים לאחיו ואחיותיו, סידר את המטבח שטף את הכלים, בערב שבת הוא הוסיף נדבך נוסף של אחריות, ומעבר לקניות, ניצב על כיסא ובישל בידיים אמונות. בין לבין הוא למד מאחת השכנות את מלאכת הכיבוס ובקיצור, בעוד אני מאושפזת לטיפולים נוספים מעבר למחלה הנוראה, בניהו ניווט את ספינת הבית אל חוף מבטחים, והשכנות

מדווחות לי "לא יאומן, את חסרה מאד, אבל הילד שלך הוא ממש אוצר, שראוי להתכבד בו", מחיתי דמעות של אושר, דמעות לא מאמינות.

"בשלב מסויים של האישפוז עשו בדיקות מֶח עצם לילדים כדי למצוא התאמות ולהשתילו בגופי. בניהו נמצא הכי מתאים. בעלי מספר שהילד רץ לבדיקות וכולו תפילה, שהוא יהיה זה שיזכה שממנו יבוא המח עצם שיציל את אמא.

"לקחו ממנו מֶח עצם, ואחרי יום יומיים הוא חזר הביתה מאושש ומלא מרץ. המלמד שלו התקשר לבעלי לדווח "בניהו מתנהג למופת, עם כל חוסר הנעימות שבמצב, הוא פשוט ילד חדש, לומד, מנומס, ואחראי".

"הרב לוי, שלוש שנים חלפו מהסיפור הזה, היום אני ברוך ה' אשה בריאה וחזקה, ההשתלה בחסדי שמים הצליחה לאושש אותי, הטיפולים היו עסק לרפואה ברצון אלוקים, ואחרי שלושה חודשים של טיפולים קשים לשתי מחלות שונות, חזרתי הביתה.

"הבית היה עמוס זרים ושלטים מאירי עיניים "ברוכה הבאה אמא", "עד מאה ועשרים אמא", "אין כמו אמא בעולם", הבית היה מלא בבנות המשפחה הקרובות שכנות וחברות טובות. שולחן הסלון היה גדוש מאפים תופינים ושתיה בריאה ופני האירו מאושר. נישקתי את ילדי החל מהבנות הגדולות ועבור לבנים הקטנים. אבל איפה בניהו? הוא, הגיבור האמיתי של הימים הנוראים הללו, הוא לא היה שם. כל כך רציתי לחבק ולנשק אותו, ולהודות לו על הכל, אבל בניהו כאילו בלעה אותו האדמה.

"איפה בניהו שאלתי?" לבעלי לא היתה תשובה...

"לפתע נכנסה אשה צעירה לא מוכרת ובידה גיטרה. היא ביקשה בנימוס שהבנים ובעלי ילכו לבית השכנים והציגה את עצמה בשם. במשך שעתיים שרה לנו, והצחיקה אותנו, והרגשתי שהיא מכניסה לי חיות מרעננת המון זמן לא שרתי, לא צחקתי לא שמחתי. אחרי שעתיים היא קמה והלכה... לא הספקתי לשאול אותה מי היא. השעה היתה כבר תשע בלילה, בניהו עדיין לא הגיע הביתה. עייפות גדולה תקפה אותי וגם דאגה חילחלה בקרבי, מדוע בניהו לא בא להקביל את פני..

"נכנסתי לחדר השינה, על הכרית היתה מונחת מעטפה "לאמא", אני מקריאה לך... כן, יש כמה שגיאות כתיב.. לא נורא.

"אמא יקרה שלי שלום לך, אני נורא שמח שחזרת בריאה הביתה. התפללתי המון שהניתוחים יצליחו, וברוך ה' הם הצליחו, רציתי להגיד לך אמא, שרק אחרי שהלכת לבית החולים, הרגשתי כמה את חסרה וחשובה לי... אני יודע שהיתי ילד רע וגרמתי לך הרבה צער. כשחלית, חשבתי לעצמי אולי זה בגללי... אבל לא רק בגלל זה אמא שלי, עזרתי

בבית. עזרתי כי כולם היו שבורים ובוכים, ואני, את מכירה אותי אני "הכבשה השחורה" אני בוכה פחות, וכמו שהיה לי יצר רע להרגיז ולעצבן, ניצלתי את הכוח הזה לעשות המון דברים טובים בבית, בטח סיפרו לך. אמא, סליחה על כל מה שהעצבתי אותך. את יודעת, האשה הזו הזמרת שניגנה לך, אני הזמנתי אותה ושלמתי לה מהחסכוניות שלי, אמרו לי שהיא אומנית שיודעת לשמח נשים, ואני מאד רציתי שהיא תשמח גם אותך על כל העצב שעשיתי לך. אמא, עוד דבר אחד קטן, אם את סולחת לי.. אז אל תשלחו אותי לפנימיה, ברוכה הבאה, בניהו".

"הילד, הרב לוי, שמע את השיחה ביני לבין בעלי ליבו נפל בקירבו מעלבון, והמכתב מעיד על כך, כאלף עדים. אבל הקב"ה מלך מלכי המלכים, מנהיג את בריותיו עפ"י חשבוניותו העלומים, ודווקא אותי הוא שלח "לפנימיה" זו המחלקה הנוראה... ועוד עניין קטן כמה אנחנו ההורים צריכים להיזהר מלהדביק סטיגמות על ילדים, כמה זהירות צריך מחריצת דין, כן, לפעמים "הכבשה השחורה" מתגלה כדבר הכי לבן שיש בעולם, הלוא כן?".

פרי קטן מאחורי הסיפור

סטיגמה של טעות

"הכבשים השחורות" - חשבתי לעצמי - אחר כתיבת המונולוג המצמרר הזה, מלוות אותנו כמעט בכל פינה ותחום בחיים לא רק בתא המשפחתי, גם במקום העבודה, בבית הכנסת, בכולל, תמיד מסתובבת שם איזו "כבשה שחורה" שלפעמים נדבקת לה הסטיגמה גם מבלי שהיא כזו. עמוק עמוק, ברגעי האמת, זו הכבשה הכי לבנה שיש.

כמה חשוב לעשות חשבון נפש, על שפיכות דמים שנעשית מתוך זרימת החיים, מבלי משים מבלי להרגיש ששוחטים "כבשים שחורות" בסכין פגום. אני בהחלט ממליץ לעיין שוב בהקדמה, המסבירה מדוע דווקא "הכבשה השחורה" נבחר לסיפור הנושא של הספר.

אבי יתומים

"שלום לך הרב לוי, שמי רוביק. אם יש לך זמן בשבילי, רציתי לספר לך סיפור, זה לא בדיוק סיפור... או אולי כן. קראתי לפני יותר משנה, סיפור באחד הספרים שלך על יתום שהצליח רק אחרי 30 שנים של סבל, לשקם את עצמו ולהקים בית נאמן. היתום בסיפור "יתום ללא סגוריה" לא גדל בסביבה חרדית, ולא ינק ולא קיבל ערכים של יהדות צרופה, אבל השיקום שלו נגע לליבי, והדברים נתנו לי המון כוח לעצמי. לפעמים סיפור משפיע על הנפש הרבה יותר משיחות מוסר, כך הרגשתי, ולכן אני מרגיש צורך עז לספר לך עניין מאד אישי שלי, כי במידה מסויימת אתה שותף לכך, יש לך זמן בשבילי?".

בהחלט בשמחה.

"התייתמתי מאבא ז"ל לפני 11 שנים, כיום אני בן 19 ואני אפתיע אותך, אני אמנם צעיר, אבל אני בעצמי "אבא" של המון ילדים?

הפתעת אותי, באיזה גיל נישאת?

"לא, לא, אני עדיין בחור ואולי רק בעוד שנה-שנתיים אצא לשדוכין ובעזרת ה' אזכה להקים בית מאושר...".

אם כן השאלה עדיין תלוייה באויר, אתה טוען שאתה "אבא" להמון ילדים הכי צד.

"ברשותך נתחיל מאלף. כשאבא נהרג בתאונה חשבתי שעולמי חרב עלי, נותרנו חמישה יתומים קטנים אצל אמא טובה כל כך, שבמעט כוחותיה התמודדה מול מציאות קשה של דוחק ומחסור מצד אחד, וחלל נורא שנפער מחייה מצד שני. בהתחלה כולם ניסו לעזור, ואפילו עזרו מאד. קנו, הביאו, התרימו, באמת, עד כמה שהבנתי אז כילד, אמא צלחה את השנה הראשונה מבחינה חומרית יחסית בסדר.

אח"כ נכנסנו לשיגרה של יתמות... ואתה בטח מתאר לעצמך מה מרגיש ילד קטן שאין לו אבא. מדובר בהמון לילות של בכי בתוך הכר.. מן געגועים צורבים בלב לדמות של אבא. אתה מאמץ זכרונות חזק חזק אל הלב, שלא יעלמו. אבא צועד עמי יד ביד בדרך אל הגן, וממנו, אבא במסיבת סידור מחביא ממתק ונותן לי אחרי המסיבה. אבא נוסע איתי לטיול, מנדנד אותי על נדנדה קטנה, מרחפים בקרוסלה, צועדים בתוך

נחל בגולן. מביט על אלבום התמונות ומנסה לשאוב מתוכן כמה דקות של עונג, של חיוך ושמחה. עוצם את העיניים ומשחזר את הדקות היפות הללו, ואח"כ נזכר שאין לי אבא, ובוכה ובוכה. והשנים חולפות, וזה נורא קשה ומעיק. מחפשים בשבילך אברך שילמד איתך "באבות ובנים"... לפעמים שוכחים שאין לך אבא ושואלים "שם האב?".

"חוזרים הביתה מהתלמוד תורה... אמא עדיין בעבודה מחכים לה בקוצר רוח, רעבים, לא תמיד יש אוכל מוכן, לפעמים אין, הרבה לפעמים אין. נזכרים שאבא היה קופץ מהכולל מחבק ומנשק אותנו אחד אחרי השני, מכין לנו כמה חביתות, או אורז, או צי'פס, מאכיל אותנו וחוזר ללמוד. אבל אבא איננו. שני הדודים שלי מדי פעם היו באים ולומדים איתי, משוחחים איתי, אבל הייתי תמיד עצוב, הם מאד דומים לאבא שלי במראם החיצוני, ואחרי שהם היו הולכים היותי בוכה מסתגר בחדר... ומדבר אל התמונה של אבא. ומבקש שיחזור.

"שנתיים אחרי שאבא נפטר הגיעה הביתה איש נחמד אחד, ואמר לנו שיש אירגון שעושה יום כייף לילדים כמונו, כלומר יתומים. כייף גדול, מפליגים בספינה, עושים סנפלינג, מרחפים במצנחים ואפילו טסים במטוס בשמי הארץ. זה קסם לי מאד, והלכתי ליום הנהדר הזה עם האחים שלי, מה אגיד לך הרב לוי, מצד אחד היה עצוב לדעת ולראות כמה רבים הם היתומים, אך מצד שני דווקא יום הכייף המיוחד הזה נתן לי הרבה תנופה חיובית לכל השנה. נפגשתי שם עם מדריכים ואנשי צוות טובי לב ומאירי פנים, שהוסיפו לי הרבה חוזק ואמונה. להגיד לך שזה הפך אותי לילד שמח? לא ולא. גם כשאתה שמח... זה קורה לזמן קצר, ומהר מאד יש מי או מה שמזכיר לך שאתה חוזר הביתה אל מציאות קודרת, אל מציאות שונה משל כל ילד אחר.

"השנים חלפו להן, והרגשתי שאני בעצם לא ממצה את עצמי. אני חי ליד הלימוד, ליד אמא שלי, ליד החיים. אני כאילו עושה טובה לחיים שאני בכלל מתייחס אליהם, ליתר דיוק, הייתי אפאטי, אדיש, חסר מוטיבציה. תלמיד בינוני, חבר בינוני, ילד בינוני. לא מועיל ולא מזיק לא בשר ולא חלב, טיפוס פרווה שכזה. ומה שהחזיק אותי עם הראש מעל למים, זה היה אותו יום כיף פעם או פעמיים בשנה של האירגון המיוחד. והנה יום אחר מגיע לידי הסיפור שלך על היתום, שרק בגיל 40 עשה מפנה בריא ונכון בחיים שלו. והמילים שם מזעזעות אותי, אני מרגיש שגם אני עלול להפסיד את חיי עם טעם של החמצה, של אכזבה. החלטתי להרים טלפון לאירגון שמארגן יום כיף ליתומים, ולבקש מהם שיכניסו גם אותי לסגל המדריכים, והם נענו לי, הם כנראה ידעו למה.

"נולדתי מחדש הרב לוי. זו השנה השניה שאני מדריך את היתומים החביבים הללו ביום כייף שלהם, ואני מרגיש כאילו נסגר מעגל, אני לא סתם עוד מדריך, אני יתום שגדל עם האירגון, ויש לי הרבה נסיון חיים כמו שלהם, ולכן יש לי מה לתת להם.

"בקיץ האחרון ניגש אלי ילד בן שמונה חיבק אותי חזק ואמר לי כך: "תודה רוביק ממש נהדר היה היום. רכבנו על סוסים, נסענו ברכבת, שטנו על סירה בים... כל כך שמח עשיתם לנו, אבל רוביק אני יודע שאתם דואגים לנו, כי אנחנו יתומים.. אתם מרחמים עלינו כי אנחנו בלי אבא או בלי אמא... אבל אני הייתי רוצה לעשות את כל הדברים היפים הללו עם אבא שלי.. אתם לא יכולים להחליף את אבא שלי" אמר ומירר בכי...

"הוא קרע לי את הלב, היתום בן השמונה שאיבד את אביו ממחלה קשה רק חצי שנה לפני כן. אני שומע אותו, ואני מרגיש את עצמי, בקושי עשר שנים מפרידות ביני לבינו, ואני עמוס כבר בכל הטלטלות והבכיות והמכאובים, ואז לפתע חשתי מעין תעצומות נפש ממקור אלוקי, כאילו איזה כוח עלום מכניס לי מילים של אהבה וחמלה לפה, ומכריח אותי להשמיען לזאטוט המתוק הזה".

"ואני אומר לו: "מוטל", גם אני יתום, עשר שנים שאני גדל בלי אבא גם לי לא היה קל, בכיתי המון בלילות מגעגועים לאבא, מרצון לחיבוק ולטפיחה על השכם של אבא, בוכה המון ורוצה לעשות טיול עם אבא. אבל אבא הלך לעולם שכולו טוב, כפי רצון הבורא".

"ואז אני מחבק אותו חזק חזק ולוחש על אוזנו "מוטל", נכון זה קשה, ועצוב, אבל אל תשכח מוטל! אנחנו יתומים אבל יש לנו אב, האבא הכי גדול וחזק, אבי יתומים ודיין אלמנות, הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. לנו יש אבא שהוא המקור של כל האבות והאמהות והוא לעולם לא עוזב, והוא לעולם לא מאכזב, ואני אומר לך, מנסיון מתוק שלי, שהוא דואג לכל מחסורינו, והוא מרומם אותנו ומוליך אותנו להצליח בעולם הזה לא פחות מילדים אחרים, אפילו הרבה יותר מהם. למה? כי אנחנו נבחרנו לעבור את העולם הזה כיתומים, כי אנחנו חזקים יותר, אנחנו מאמינים יותר, אנחנו הכי בנים שלו אנחנו והכי קרובים אליו. האמן לי מוטל, אני מחבק אותך, זה כמו שאני מחבק את עצמי... ואת המילים שאני משמיע לך עכשיו, אף אחד לא השמיע לי... אז בוא נרים עיננו לשמים ונגיד, בקול רם, בלי בושה, "תודה אבא שבשמים על כל הטובות שאתה גומל לנו.. גם אם עיננו טחו מלדעת או מלהבין מה טוב ומה רע עבורינו. אבל אתה אבא, אתה עושה לנו את הכל לטובה".

"מוטל הרים עיניים לחות לעברי ולחש, "תודה רוביק... אתה אומר לי דברים מחזקים" אח"כ הוא רץ לעבר המצנחים המרחפים הצבעוניים, כדי לעוף כמו כולם באויר העולם, הטומן הפתעות שצריך לדעת כיצד להסתדר עמן. ותודה גם לך הרב לוי, שהארת את עיני, על כך שיתומים חייבים להתעורר בזמן, כדי לא לגלות שהפסידו פרק זמן ארוך מידי מחייהם עד שמצאו את דרכם בדמע. אני כשלעצמי שומר עם היתומים שבעיר שלי על קשר טוב, ומרבה לעודד, לחבק ולשחק. מנסה להיות אבא שלהם".

על הצוק הנתנייתי

כשהגעתי לאתר מצנחי הרחיפה על גב הצוק הנתנייתי, יכולתי למשש את ארמונות החסד והאהבה שיש לאותם אנשים טובים המוסרים אונם וממונם למען בניו של מלך, שנגזרה עליהם יתמות.

העולם הזה רעוע, וכמעט כל דבר צריך חיזוק. תורה, תפילה וגמילות חסדים. כשרוביק שוחח איתי על חייו ויתמותו ועל תרומתו המיוחדת לקהילה רגישה זו, חשתי צורך עז להנציח הדברים עלי ספרים, כדי להאיר זוויית ידועה: מי שתורם נפשו למען הזולת, זוכה לנפש בריאה ופועמת, ולהרבה סיעתא דשמיא לעזור, בבחינת "יש מפזר - ונוסף עוד".

טבעת החנק

לראובן גליק, בן ישיבה, בן 20 היה שם טוב, וזה כידוע מועיל הרבה יותר משמן טוב ושאר ירקות. לא שהוא היה המבריק, או המתמיד של הישיבה המעטירה "משכנות אליהו", אבל לא היה אחד שלא אהב אותו. כל תלמידי הישיבה, עד לאחרון שבהם, חיפשו את קירבתו של גליק גיוניור, שהיה יודע בתמימות ובנעימות שלו להקרין חיבה לכל עובר ושב. חיבה שהיתה שילוב אנושי של חיוך שובה לב, חיבוק וטפיחה על השכם כשצריך, והכי חשוב - אוזן קשבת.

לראובן גליק היתה אוזן כרוייה לכל חבר בישיבה, קטן כגדול. היה לו כשרון פנטסטי לסנן את אותם משפטים שנשאו מטען של לשון הרע, הוצאת שם רע, או רכילות. הוא ידע לנווט כרב-חובל מיומן את חבריו,

לשפוך את המטען מן הלב, לספר מה כואב, מבלי להשליך בוץ ובוז לצדדים. נו, אז מה הפלא שהוא היה נשוא הערצה לסביבה. ישרות, חביבות, לשון נקיה והעיקר אוזן כרוייה.

ראובן היה בנו הששי של ר' זונדל גליק מוכר הנעליים טוב הלב, שגידל את שמונת בניו ושתי בנותיו מן היד לפה, לימד אותם לשמוח ולשיר, גם כשהסנדוויץ מרוח בשכבה דקיקה של גבינה, וגם כשצריך לחלק ביצה לשניים או שלושה ילדים. וזה הצליח לו. מן הבית שלו יצאו ברוך השם ילדים לתפארת, החמישה הראשונים כבר נישאו למשפחות טובות, כשזונדל עצמו נותן ממה שיש לו, ולא מתוך כף ידם הנדיבה של מנהלי הגמ"חים.

"אתם צריכים לחיות נורמלי, לא להשתגע ולא לקחת הלוואות. אני לא נכנס לבית משוגעים הזה" היה משנן לילדיו "וגם אתם אם תמשיכו להסתפק במועט, תמיד תחייכו תאהבו את כולם וכולם יאהבו אתכם. אני נגד התאוריה שבוורט, שידוך, טרום-חתונה, צריך לממן חצי בית, ואחר כך להתאשפז בבית חולים עקב תעוקת-לב". כך זונדל.

* * *

שרגא פייבל אביה האמיד של גולדה קליין, ידע שבישיבת "משכנות אליהו" מתנוססים לתפארת בחורים לעילא ולעילא, שרק צריך לבוא ולקטוף ויש חתן פרי בשל "ענבי הגפן בענבי הגפן". אכן כן, ר' שרגא פייבל-קליין היה אמיד ועשה כסף לא רע משיווק סיטונאי של ביצים באזור המרכז, אבל מיליונר הוא לא היה, תשכחו מזה.

ר' קליין, ידעו כל מכיריו, הוא טיפוס ישר ותכליתי. כשהוא נכנס למשרדו של ראש הישיבה הרב הורביץ, הוא לחץ את ידו, ואמר "תכל'ס, אין לי יותר מדי זמן לשדכנים, אני רוצה את הבחור הכי איכותי. כוונתי, שיהיה טיפוס ישר, סימפטי, אהוב על כולם, מצידי שיהיה למדן בינוני. יש לי בת בוגרת סמינר, בת 19, שמה גולדה, היא בתי הבכורה. יש לי עוד חמש בנות וכן, אני מוכן לממן חצי דירה וסכום חודשי נאה בתנאי שהחתן יהיה אברך וילמד תורה".

למה להאריך, הרב הורביץ אהב את הישירות של ר' שרגא-פייבל ונטל לעצמו את תפקיד השדכן.

ראובן גליק וגולדה קליין נפגשו ארבע פעמים במשך שבועיים, וזה הספיק להם כדי להחליט שהם בונים בית.

ר' זונדל גליק היה בעננים, הוא הכיר את ישרותו שרגא-פייבל קליין, וגם קליין היה בשמים, ולמרות העננים, השמש הצליחה להפציע לה. שברו

צלחת, חתמו על הסכם, ותאריך החתונה אי ניסן זהר לו מבעד למסך
הדמעות של האמהות הנרגשות.

בקיצור קול ששון וקול שמחה, וכל ההקדמה הסימפטית הזו, לא נועדה
אלא להביא אותנו לרגע המרגש, שבועיים לפני החתונה כשהסבים
והסבתות משני הצדדים ביקשו לפגוש את הזוג הצעיר והוריהם.

חיבוקים נישוקים, מחמאות גליות עד גבה-גליות והרבה דברי תורה על
השולחן. בקיצור אווירה של שלום וברכה, מזל טוב.

ואז סימנה הסבתא החשובה של החתן, הגב' דבורה גליק לכלה העוד
יותר חשובה גולדה קליין, לגשת אליה.

"במעמד מרגש זה, הנני מעניקה לך טבעת משובצת יהלומים, כפי שהנני
נוהגת עם כל נכדותי, והכלות של נכדי, האהובים". נאמה הסבתא גליק
בפאתוס.

הכלה העתיידית גולדה'יה פתחה בזהירות את הקופסא הקטנה וקריאות
התפעלות נשמעו מכל עבר. וואו! יהלום ענק ומבריק התנחל לו במרומי
טבעת הזהב ומסביב לו עוד 10 יהלומים קטנטנים, ששיוו לו בבואה של
כתר מלכות, כשזוהר מסנוור מרחף לו עד לתקרה.

גולדה הכניסה את אצבעה לטבעת, וחשה מירווח, הטבעת היתה גדולה
בהרבה על האצבע הדקיקה.

"לא נורא" אמרה סבתא גליק "הנה כאן לפניך תעודת אחריות ושמו של
הצורף שלי. גשי אליו, הוא יקטין את המירווח".

* * *

החופה. הברכות. הדמעות. ההתרגשות. הכוס הנשברת. הצילומים.
גולדה'יה היתה בין השאר מרוכזת גם בטבעת היהלום המרווחת שעל
ידה. היא פחדה שתיפול ותאבד. רק זה חסר לה.

מזל טוב! מזל טוב! "מקודשת מקודשת".

בין הברכות היא הבחינה בעיניה הבורקות של סבתא דבורה גליק,
שנהנתה להבחין כי טבעתה מתנוססת לה על אצבע הכלה, סמוך ונראה
לטבעת הנישואין המוכספת.

הו, המירווח הזה התיש את גולדה'יה שבאותו לילה מאושר, שינתה
קידומת מגולדי קליין לגב' גליק.

* * *

היה זה בלילה הרביעי של ה"שבע ברכות" אצל הדוד החביב צבי גליק, גולדליה הבחינה לתדהמתה שטבעת היהלום של סבתא גליק פשוט נ-ע-ל-מ-ה!!! ולא פחות ולא יותר, סבתא גליק התיישבה בסמוך לה, כשהיא בולשת בעיניים חקרניות את אצבעות ידי הכלה.

ואז הגיעה השאלה הבלתי נמנעת "גולדה'ה, איפה טבעת היהלום שהענקתי לך?". גולדה בלעה את הלשון, אבל היא התחנכה טוב, והשיבה אליבא ד'אמת "אני נורא מצטערת, אני לא מוצאת אותה... עד אחרי הצהריים היא היתה אצלי... אני זוכרת שטיילנו בטיילת ליד החוף, אחר כך נכנסנו למרכול לקנות כמה מצרכים וצעדנו לאורך רחוב הסיגלית עד הבית...".

פניה של סבתא גליק האפירו וניצוץ של זעם בלתי מבוקר הבליו מעיניה "אוי, אני לא מאמינה. את איבדת טבעת שעלתה לי 5,000 דולר. אוי את שלומיזל, איזו חסרת אחריות... ממש מסוכן לתת לך דבר ערך לידיים...".

רשמו לפניכם, מכאן התחיל הגיהנום.

גולדה'ה לא האמינה לאיזו בור עמוק היא נפלה. גם המחותרת גליק הצטרפה לקיטורים, וגם כמה דודות "טובות לב", ובקיצור הכלה הצעירה הפכה תוך חצי שנה לשק האיגרוף של משפחת החתן. לאחת כזו שאי אפשר לסמוך עליה, שמאבדת כל דבר שמסביבה...

ר' ראובן החתן הצעיר טוב הלב, ניסה לעצור את הסחף, אבל שדהו נסתחפה. רעייתו הפכה ללעג ובוז במחוזות משפחת גליק, בעיקר בצד הנשי. באחד הימים הביא אחיו גדליה אגרטל בדולח עטוף במתנה, וביקש מאחיו לפתוח את השי "אני נורא מצטער גולדה'ה אבל אני פוחד שתשברי אותו...".

היו אלה ימים שחורים של עלבונות ועקיצות. דמעות כנהרות זלגו מעיניה של גולדה האומללה שנכשלה בשמירה. היא לא העזה להתקרב לביתה של החותרת, אבל זה לא עזר. הסבתא גליק ובתה היו באות לבקר, וגם לדקור.

ראובן התחנן "הניחו לה למסכנה" והן ידעו להתחמק "אנו לא פוגעות בה חלילה, אבל צריך ללמד אותה להיות אחראית, הלוא מחר מחרתיים יוולד לכם תינוק היא חייבת לדעת איך להחזיקו ולגדלו... זה לא משחק...".

ראובן לא רצה למתוח את חבל היחסים עם אמו וסבתו, אבל אשתו הצעירה החלה להישבר...

* * *

"אנחנו עוד לא נשואים חצי שנה, אנחנו בעיצומו של אלול, חודש הרחמים והסליחות, ואני רואה את אשתי הולכת וקורסת, אין רחמים ואין סליחות", הרהר ראובן. "כל הנסיונות שלי להרגיע את הרוחות הסוערות של סבתי ואמי, עלו בתוהו. צריך רחמי שמים, אני מוכרח להתפלל ולעשות תשובה, אולי מן השמים ירחמו, והכל ישוב על מקומו בשלום. ריבונו של עולם, פקח עיני ואמצא את הטבעת... אמר רבי בנימין".

ערב ראש השנה, החתן עדין הנפש ראובן גליק, פתח את ארון הבגדים ושלף משם את הפראק המפואר והחטוב, אותו השאיר בארון מאז היום האחרון של השבע ברכות. הוא הידק את העניבה התכולה, והכניס ידיו לכיסים כדי למתוח את הפראק. לפתע חש בדקירה חדה. הוא שלף את החפץ הדוקרני...

... וצעק "גולדה'ליה, את לא תאמיני!".

לא יאומן כי יסופר. ראובן אחז בין אצבעות ידו הימנית את טבעת היהלום האבודה, זו שהפכה בהיעלמותה את חייה של הכלה גליק לגיהנום עלי אדמות.

"עכשיו תסביר לי בעלי היקר, כיצד הגיעה הטבעת לכיס הפראק?".

כנראה שבאותו יום כשטיילנו סמוך לחוף ביקשת ממני שאשמור עליה... השיב ראובן.

"נו, אז ככה שומרים? זו אחריות? זו רצינות? אתה יודע יפה מאד כיצד שפכו את דמי בגלל הטבעת ולא העלית בדעתך שהיא טמונה בכיס הפראק שלך?".

"מה לעשות זה נעלם מזכרוני, וגם את שכחת... ניסה להרגיע.

"נו בטח, כיצד יכולתי לזכור, הלוא מאותו ערב מר ונמהר הפכתי למדרס רגליהן של סבתך ואמך, כולי מבוהלת ונפחדת... ואני לא סולחת לך על זה, אתה פשוט לא בסדר!!! שלומיזל שכמוך, אם הייתי חשובה לך, היית צריך להפוך עולמות ולמצוא באותו יום את טבעת החנק הזו, כדי להציל אותי מציפורניהן. אתה לא קולט מה עומק הצלקות שהן עשו לי בלב, אין לך מושג כמה בכיתי והתייסרתי בגלל קומץ היהלומים המקוללים הללו, והכל ב-ג-ל-ל-ך!!!".

למותר לציין שעכשיו התהפכו היוצרות.

עליונים למטה ותחתונים למעלה.

גולדה'ה הפגועה יצאה עוד בטרם התקדש ליל ראש-השנה לבית הסבתא והחמות ועדכנה אותן בפרוטרוט על מעללי הנכד-הבן, שבגלל הבלבול הכרוני שלו, נעלמה הטבעת בכיס הפראק שלבש בחתונה...

אל תשאלו למה וכמה, אבל מאז אותו ערב ראש השנה, הפך ראובן גליק החתן האומלל לחוכא ואיטלולא. התפקידים פשוט התחלפו. גולדה'ה נישאה אל על לשבח והוקרה על כשרונה, על הסדר המופתי שהיא מנהלת את משק ביתה, ואחר כך גם על הטיפול המסור בילדים, מה לא. ואילו ראובן קיבל במשפחה המורחבת את תואר "חכם חלם", מבולבל, שכחן, לא רציני, אי אפשר לסמוך עליו, שכל דבר נופל לו מהידיים.

וזה לא צחוק קוראים יקרים, 15 שנים שלמות, התגלגל ראובן גליק עם הסטיגמה הזו, ושמר על ארשת קפואה. הוא בלע את העלבונות מאשתו, מאמו מסבתו, וממי לא. הנעלב ואינו עולב, שומע חרפתו ולא משיב. גולדה'ה לא איפשרה לו להסתובב עם כסף בכיס שמא יאבד, אמו הורתה לו ללמוד תורה בכולל ולא להביע שום דעה בעניני הבית. "אל תתקן ברזים, אל תדפוק מסמרים" ציוותה סבתו "אתה עלול להזיק יותר מאשר להועיל..."

גם בניו ידעו וחונכו שעל אמא אפשר לסמוך, אבא במקרה הטוב, שלא יפריע, שלא יקלקל.

ראובן גליק נשך שפתיים, והמשיך. לבו הטוב והרחום ספג הכל.

* * *

15 שנה אחרי. שבועיים לפני ראש השנה, החליטה גולדה'ה למכור את הטבעת, ולעצב לה אחת חדשה. היא קיבלה אישור מתאים מסבתא גליק, וזו האחרונה נקבה בשמו של הצורף המשפחתי, אברום בלום מרח' נביאים ראשונים 5. "הוא ישלם לך טבין ותקילין על הטבעת ויעצב לך חדשה באותו מחיר" אמרה סבתא גליק.

"נכון, אני מעצב טבעות מן הסוג הזה" אמר הצורף בלום "ונכון שסבתא גליק קונה אצלי טבעות יהלום ב- 5,000 דולר לכלותיה ונכדותיה, אבל את הטבעת הזו לא אני יצרתי. ואגב שוויה לפחות 6,000 דולר. זו לא נקנתה אצלי בחנות. תבררי טוב, אני מכיר כל תכשיט שיוצא תחת ידי" התעקש בלום.

גולדה'ה מתעקשת. בלום מתעקש. "תראי גבירתי" סיכם בלום "תחטטי טוב במגירות שלך. אם תמצאי חשבונית שלי, או תעודת אחריות תחזרי אלי ונסתדר, אך חוששני שאני צודק".

סוערת ונסערת החלה גולדה לפתוח מגירות. מוציאה, מכניסה, שופכת תכולה.

"ראובן אולי אתה זוכר איפה הטמנו את תעודת האחריות של הטבעת של סבתא?".

"כן אשתי. דומני שזה מונח בחלק התחתון של תיבת התכשיטים שלך, שקיבלת מדודה סוניה...".

אכן כן. גולדה'ה שלפה את המגירה הצרה והקטנה ושלפה משם שני ניירות. אכן כן, הנה חשבונית והנה תעודת אחריות.

"הצורף בלום צודק" לחשה לעצמה "הטבעת נרכשה אצל "שטמר תכשיטים" מרחוב השופטים 31, בפאסז'. אבל סבתא גליק טענה בתוקף שהיא קונה רק אצל אברום בלום. משונה מאד". היא הסיטה עיניה לעבר תאריך הקניה. לא יאומן. כ"ח אלול תשנ"ב.

"אלול?!?! לא מובן. הרי התחתנו בא' בניסן תשנ"ב, איך יתכן שהטבעת נרכשה באלול... חצי שנה אחר כך?".

"ראובן סליחה!!!" זעקה גולדה "סלח לי ראובן... אתה לא בעל אתה מלאך, ואני אשה רעה ואיומה. איך יכולתי לרדות ולהשפיל אותך שנים כה רבות...".

ראובן ניגש לחדר והבחין באשתו ממררת בבכי. פוורת אצבעותיה. מה קרה? שאל מבוהל.

"סלח לי בעלי, סלח לי. עכשיו אני מבינה מה התרחש עם הטבעת של סבתא גליק. אני באמת איבדתי אותה כנראה בטיולנו על שפת הים, באותו יום של השבע ברכות, ואתה מעולם לא מצאת את הטבעת שאיבדתי. ראית במשך חצי שנה כיצד חיי הפכו לסיוט ולרדיפה, ולבך שתת דם. חיפשת רעיון כיצד להוציא אותי מן הסבך. ניגשת לצורף אחר וביקשת שייצר טבעת דומה לזו שאיבדתי. ואז בערב ראש השנה, לפני 15 שנה, עשית הצגה כאילו מצאת את הטבעת בפראק שלך... הנה ראה כאן בחשבונית ובתעודת אחריות רשום התאריך כ"ח אלול תשנ"ב, חצי שנה אחרי שנישאנו. בטח לקחת הלוואה גדולה והחזרת אותה במסירות, מבלי ליידע אותי. ואני מתוך יצר נקמנות בלתי נשלט העברתי את הזעם אליך, והפכנו אותך כולנו לשלומיזל על לא עוול בכפך. אנא סלח לי... לכמה רחמים אני זקוקה כדי לכפר על מסכת ההשפלות שעשינו לך... סליחה".

* * *

"סלחתי אשתי" ענה ראובן גליק טוב הלב לאשתו המיוסרת "בואי ונתעשת. יש לפנינו עוד עשרות שנים של עבודה על תיקון המידות והפקת לקחים מן הארוע הזה, כדי שגם צאצאינו לא יפלו בפח היוקשים הזה, של שפיכות דמים לחינם".

* * *

גולדה גליק באישור בעלה מכרה את הטבעת ולא ביקשה טבעת חדשה. 6,000 דולר חולקו לעניי אותה העיר. כפרת עוונות.

גם סבתא גליק קיבלה את הגזירה באהבה סליחה וחיוך.

פרי קטן - מאחורי הסיפור

"שיהיה בהצלחה" אמר הרב חיים ולדר

יש לכם רשות להציץ הצצה לפנים הצצה, אל מאחורי הקלעים לתוך עולמם של סופרים. הסיפור המוסרי הזה "טבע החנק" הגיע לאוזני על ידי קרוב משפחה שקרא או שמע אותו. הוא היה בטוח שהעלילה המדהימה מעולם לא פורסמה, ולכן ניגשתי במרץ רב להנציחה עלי קולמוס, והיא פורסמה בעתונות. יומיים אחר כך מתקשר אלי ידיד, ומבקש לי "הלו, זה סיפור של הרב ולדר, התחלת להעתיק ממנו סיפורים?". נו, נו, כפות ידי נקיות המה, והדבר נעשה בתום-לב גמור, אך גלים של מבוכה טבעית הציפו אותי. להעתיק? הפנקסים שלי גדושים עלילות, ברוך השם.

לקראת הוצאת הספר הנוכחי לאור, שוחחתי עם עמיתי הסופר הדגול הרב חיים ולדר וסיפרתי לו כיצד נכתבה "טבעת החנק", שהיא למעשה עיבוד של סיפור שלו שפורסם ב"יתד נאמן", תחת השם "לב שכולו זהב".

"נו, שיהיה בהצלחה, זה סיפור נפלא" השיב הרב ולדר.

"אשמח לגלות אותו בין עלי ספרך, ולהתענג על העיבוד הספרותי שלך".

פירגון בין סופרים הוא משובב-נפש, ובוודאי מוסיף קורטוב של נחת לקוראים. שתהנו.

שערי השגחה

השופר הסדוק

פרויקה תחב את השופר עמוק עמוק לפאוצ', והידק את חגורת הנשק על צווארו. חלקו העליון של השופר ביצבץ לו מן האפוד הקרבי ומרפקו של פרויקה השתפשף בו. צועדים בלילה. השמים זרועים כוכבים. מחלקה של חיילים לוחמים לקראת מארב לילי בלבנון זרועת השינאה. לך תדע מאיזה ואדי יצוץ לנו מחבל וירסס אותנו באש הקלציניקובים חס וחלילה. תשל"ט.

"אין חיילים גיבורים" לוחש לי פרויקה "זה רק בסיפורים, ובחבורות שצה"ל מפרסם מפעם לפעם על מעשי גבורה".

"אתה מדבר שטויות" אני מהסה אותו "כבר שמענו על כאלה שמסתערים מול האוייב ומצילים פצועים תחת אש...".

פרויקה מחייך. הוא מלטף את חלקו הרחב של השופר ומשיב לי "אל תהיה תמים יענקל'ה, אם היית לומד קצת תורה היית מגלה שהגיבורים האמיתיים הם רק הזקנים העוסקים בתורה יומם ולילה, הם לא יראים ולא רכי-לבב, הם יוצאים לקרב בבטחון מלא שינצחו, הם אפילו לא זקוקים לרובים או טנקים או סיוע של מטוסי קרב והפצצה, הם יכולים

- בשביל ההשתדלות - להחזיק מקל ביד ולנופף בו, והאוייבים בורחים מאימה וחלחלה. אנחנו חיילים של שוקולד, כולם פה רועדים מפחד... ואם אין ברירה מסתערים אל מול האוייב, אבל זה לא מגבורה... זו גבורה מדומה. זו גבורה של פחדנים... רק כשלומדים תורה מבינים את זה".

פרויקה מוציא את המימיה מהאפוד ומברך "שהכל נהיה בדברו".

המפקד מבקש שנתיישב בטור ארוך מאחורי הסלע הענק. יש עוד 3 ק"מ לצעוד עד לוואדי, לשם - על פי הערכת המודיעין - אמורה להגיע חוליית מחבלים. הנוהל ברור וידוע, כרגע 10 דקות מנוחה".

פרויקה נשען בגבו על הסלע, שולף את השופר מהפאוצ' ומנגן עליו באצבעותיו.

"תגייד לי פרויקה, נפלת על הראש? רק עכשיו קלטתי שבעצם זה שהשופר עליך, יש בזה איזה אקט דתי...? מה בדיוק הולך כאן? תסביר לי".

פרויקה ממשיך לתופף על השופר, מביט בי בעין מחוייכת מבעד לאור הכוכבים האפלולי משהו, תוחב את השופר לפיו, מכניס אוויר לריאותיו...

אין לי ברירה, אני שולח יד וחוטף את השופר מפיו.

"אתה מטורף. אנחנו עוד מעט בשטח אוייב, ואתה עם השופר, עומד לתקוע בקול רעש גדול. רק חסר לנו שגם הסורים יתעוררו וכל העמק יבער בלהבה גדולה".

פרויקה לא מתרגש, הוא נוטל את השופר מידיי ותוחב אותו לפיו.

זימזום הליקופטרים נשמע באופק, כנראה כוח פינוי... אם וכאשר. פעימות הלב מורגשות ברקות, המצח מדיף זיעה.

"הלו, יענקליה, הלילה ליל ראש השנה... מחר בבוקר צריך לתקוע בשופר. זו מצוות עשה מן התורה, ואני עם כל הכבוד לצבא לא מוכן לאבד את המצווה הזו. מי יכול להבטיח לי שנחזור לשלום... מי יכול להבטיח אם יחלצו אותנו, ואם נתקל... מי יבטיח לי אם אני חוזר חי. לא יודע, אני יהודי מאמין שהכל יעבור יופי יופי, אבל כשהשופר איתי, לצידי, אני רגוע. מבחינתי זה כאילו אברהם אבינו ויצחק אבינו עומדים לימיני, והאיל שלהם מסובך עם הקרניים. זו אומנם היתה עקידה, אבל יצאו ממנה בחיים, האייל הקריב את גופו במקום יצחק, והקרניים שלו הפכו לשופרות של מתן תורה ושל משיח. אתה מבין, משיח צריך גם הוא תרועת השופר בשביל שתסלול עבורו את הדרך, שתכניע את הלבבות העולים, שתחדיר יראת שמים בלבבות, וכך יהיה סדר בעולם לפני שהוא

מגיע. אז יתקע בשופר גדול.. לחרותינו. מה שווה יהודי, חייל, בחושך בעומק לבנון, בליל ראש השנה בלי שופר?"

אני מביט בו בהערצה גלוייה. הוא הדתי היחיד במחלקה שלנו שכולה מושבניקים וקיבוצניקים, שגדלו על מצע הנביבות של ההשכלה והחולין. כיפת הקטיפה השחורה והענקית מהודקת חזק חזק על ראשו, פיאותיו המסולסלות משתלשלות להן. חייל בן 25, עולה מארה"ב, עם חיילים צעירים ממנו בשש שנים. מתנה לצה"ל.

יורדים לוואדי.

לילה שוחר רע שולח זרועות חשוכות בין וואדיות עגמומיות, העטופות צללים רעים.

"בכסה ליום חגנו. אין ירח" לוחש לי פרויקה. "הירח מכוסה, כי גם הגזירות של הקב"ה מכוסות. רוצים גזר דין לחיים, אבל מי יודע? רק מקווים לטוב. מאמינים שיהיה טוב, ולכן אוכלים בעיקר דברים מתוקים".

פרויקה מושיט לי קוביית שוקולד מריר.

הוראה נלחשת "לשכב... מארב כוכב" רגל נוגעת ברגל, שכיבה במעגל. ראש השנה. קיבוצניק ליד מושבניק, מושבניק ליד קיבוצניק, ואי שם פרויקה. חרד לדבר ה' מארץ רחוקה, שבא - בשבילנו - משומקום, או יותר נכון ממקום שאנחנו לא מכירים, כדי להזכיר לנו יהדות, ראש השנה, שופר, תפוח בדבש.

* * *

אחרי שעה נפתחת אש לעבר המארב, לא מכוון הוואדי, דווקא מלמעלה. מאי שם אש מעל הראש. "הם זיהו אותנו" צעק המפקד. אחר כך אש נוספת מהצד השני. תופת. פצצות תאורה. פצצת זרחן. "להסתתר מאחורי סלעים ולבדוק אם נשארו פצועים בלב הוואדי" שואג הסמ"פ.

המילים של פרויקה מהדהדות בי. "מי יכול להבטיח לי שנחזור לשלום... מי יכול להבטיח שיחלצו אותנו אם נתקל... מי יבטיח לי אם אני חוזר חי..."

אין חיילים גיבורים, כמו כולם, מבולבלים בוואדי. יורים לעבר מקור הירי... מחכים להליקופטר שיבוא לחלץ. שותת דם מן השפתיים אני מחפש את פרויקה. הוא לא לצידי. הזמן נמשך כמו נצח. כשהאש שוככת וההליקופטר נוחת, אני מבחין שהחובש שלנו מעמיס מישהו על האלונקה, וחובש אחר חובש את פצעיו.

פרויקה.

ליבי נצבט בקרבי. כמה חבל, הוא כל כך רצה לתקוע בשופר. "עלה איתו למסוק יענקליה" מנחה המפקד, "טוס איתם לבית החולים רמב"ם. שמור לנו על פרויקה". צמוד לגופו היה מונח השופר. שלפתי אותו והצמדתי אותו חזק לחזה.

עיניו עצומות. אני חושב לעצמי, רגע, אם הקרב בוואדי היה מעשה העקידה, אז יוצאים משם חיים, כך לימד אותי פרויקה. עכשיו ראש השנה, והוא אמר שאברהם אבינו ויצחק אבינו לצידו, וגם האיל עם הקרניים שעושים מהם שופרות למשית. אז למה עיניו עצומות. "אל תמות פרויקה" אני מתחנן לאלוקים שעוד לא למדתי להכיר. "אל תמות פרויקה, נדמה לי שהבטחת לתקוע בשופר בראש השנה..."

והנה השמש מבצבצת מעבר לאופק.

* * *

10 שעות אחר כך פקח פרויקה את עיניו, אחרי שתי מנות דם ואינפוזיה. השמש עדיין לא שקעה. מבט שובב ניצת בעיניו של פרויקה. "יענקליה, הוא לחש חיוור "אם אני מבין נכון, אני פצוע... כמה ימים עברו מאז שנפצתי...?"

"עברו רק 10 שעות" אני מעדכן אותו מחוייך מאוזן לאוזן. "אנחנו לפי החשבון, עדיין בראש השנה".

"אוי... כנראה שהשופר נפל לי בוואדי... חייבים לשמוע קול שופר".

"הנה השופר פרויקה... שמרתי לך עליו... תגייד לי גיבור שלי, יש לך כוח לתקוע בשופר...? חטפת הרבה רסיסים, אמר לי הרופא... איבדת המון דם..."

לפתע נכנס דוקטור ציגלמן למחלקה ופנה לעברנו "החייל היקר אפריים לונגר, יפה מאד מצידך שהתעוררת... לקח לך הרבה זמן. בסך הכל אתה פצוע קל, קל מאד. ממש בנס פגעו בך כמה רסיסים בידיים וברגליים ולא באף איבר פנימי..."

פרויקה הרים את השופר, שאף אוויר לריאותיו וביקש לתקוע. ניסה פעם, ועוד פעם. לא עלה בידו.

"פרויקה, אני רואה סדק רחב באמצע השופר" הערתי לו.

ד"ר ציגלמן הרים את השופר מידיו של פרויקה והחל לנענע אותו מעלה מטה. רסיס פלדה בגודל ארבע ס"מ דק וחד כמו תער, נשלף לאחר שתי דקות של נענועים מתוך השופר.

"השופר הזה היה צמוד לאפוד הקרב שלי..." לחש פרויקה.

"ריבונו של עולם..." צעק הדוקטור. "הרסיס הזה! זה סכין שוחטים של מלאך המוות! אם הוא היה נכנס לבטן שלך אפריים, אוי, אוי... לא רוצה לדבר מה היה קורה... השופר הזה הציל את חיידך חייל!"

"לך תחפש לי שופר יענקליה" ביקש פרויקה. "אני לא בנוי לדרמות של הרופא הרגשן הזה. מה הוא חושב לעצמו, שאני לקחתי את השופר בתור קישוט? לא השופר הציל את חיי, הקב"ה הציל את חיי אולי בזכות העובדה שכל כך רציתי לשמוע תקיעת שופר בראש השנה, עם כל הסיכון שבדבר... אתה מבין?"

חמש דקות אחר כך ניצב ליד מיטתו של פרויקה רב בית החולים ותקע תקיעה, שברים, תרועה.

השמש נטתה למערב, פרויקה נרדם אחרי זריקת מורפיום, ורק ד"ר ציגלמן המרוגש הסתובב בין החולים ואנשי הסגל עם השופר הסדוק ורסיס הפלדה, מה שהוא מכנה "סכין השחיטה של מלאך המוות", וסיפר להם על הנס.

פרי קטן מאחורי הסיפור

חופר שיחין

מסירות נפש למען שמירת מצווה היא ערובה מופלאה לחיים ארוכים. אינני יכול שלא להתפעם מפעם לפעם כיצד ניצלה בתו של רבי נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור עמוק וסכנת מוות ריחפה עליה. הקב"ה שלח את אברהם אבינו להוציאה משם, כי מצווה שצדיק עסוק בה, לעולם לא תפגע בזרעו.

במידה רבה יש בסיפור המחזק הזה, עידוד לא לוותר לעצמנו, לא להיגרר לתפילות יחיד, לא להקל ראש בהלכות כאשר לא מרגישים טוב. קצת מאמץ רק יועיל ויבטיח חיים.

שערי סייעתא דישמיא

אמר לי פעם אחד מגדולי העסקנים המפורסמים "לצערי לא אקבל שכר משמעותי בשמים על איסוף הכספים שאני עושה מדוע? כי בטרם אגיע לגביר פלוני או אלמוני, הוא זוכה לשיחת טלפון אישית וממריצה מאחד מגדולי הדור שמחזק ידיים ורגליים של אותם גבירים, ואני מגיע יום יומיים אח"כ צועד על קרקע פוריה ולב פתוח וקוטף את שכר כבודם וגדולתם של גדולי הדור... נו, נו, בזיונות? השפלות? לא רשומים אצלי ברקורד" כך אמר.

מלאכת קודש היא איסוף התרומות עבור עולם התורה, ובדור מבולבל כדורנו, אשר עגל הזהב שולט בכיפה, ומתעתע בקטנים כמו בגדולים, להאיץ ולשכנע להיפטר מכיס המעות, היא ענין הדורש תעצומות נפש.

לא להיעלב, לא להיות מופתע, לדעת באיזו נקודת זמן להוכיח, באיזו שניה להשפיל מבט ולא פחות חשוב להכיר במצב, שעתה כבוד התורה מונח על המאזניים ועדיף להסתלק בטרם פורענות.

הנה כי כן, שכרם של אותם גבאים רב לאין קץ, ומעלתם לעתיד לבוא אין לשער ואין לתאר.

ובצוק העיתים, כאשר עולם התורה משגשג מחד, והכלכלה העולמית מדשדשת מאידך, נאלצים גם ראשי ישיבות רבים לשנס מותננים ולנדוד בגלות הרחוקה לחזק ולתמוך בעץ החיים.

* * *

הנה סיפורו של הרב מ. ראש כולל חשוב, שחזר לא מכבר מארצות הברית של אמריקה: "האמן לי הרב לוי, אינני חש שום פחיתות כבוד לעמוד מול דלת ענקית, של דירה בקומה ה-105 לדפוק בעדינות ולקבל תשובה "בעל הבית עסוק כרגע, אם אפשר תגיע מחר". אינני חש נכלם לשבת שעה

וחצי בכניסה של משרדו של גביר מכובד אשר מתפנה אלי למשך חצי דקה ומעניק לי 50 דולר, והבעת פניו אומרת: "סלח לי אין לי זמן לשוחח איתך". מנסיוננו למדנו שאם ברז אחד נסגר, ברז או שניים אחרים נפתחים, ועולם התורה היה, הווה, ויהיה, כי לאמיתו של דבר הארון נושא את נושאו.

"הסיפור שלי התרחש לפני מספר שנים וממנו קיבלתי חיזוק עצום לייקר את מלאכת הצדקה למען עמלי תורה. נכון, מקובל לחשוב שהגביר הוא האגוז שאנחנו צריכים לפצח, ואילו גבאי הצדקה הוא הצדיק, שלוחא דרבנן שעליו לאחוז בפטיש החוכמה ולהכות באגוז הגבירי, כדי לשלוף ממנו חופן דולרים. לעיתים נדירות התמונה היא הפוכה לגמרי. הגביר הוא הפטיש שצריך לפצח את אגוז- הגבאי.

"ובכן, בוקר אחד אני נוחת בעיר גדולה בארה"ב ונהג מונית שהוצמד אלי מביאני אחר כבוד לארמונו של גביר ידוע, אשר שמו הולך לפניו לא רק כנדבן, אלא גם כבר-אוריין לא קטן. יהודי שעסקיו חובקי עולם, אבל מידותיו אומרות צניעות ודרך ארץ. עבורי היה זה הביקור הראשון במעונו של האיש, ועפ"י מידע ממכיריו ומוקיריו, היה ברור לי שאצא משם עם תרומה הגונה, שתהיה שווה את כל המסע הארוך לאומה הריקה, אמריקה".

"כאמור, ביתו של היהודי היה רחב ידיים, וגן עצי פרי ענק קידם את פני לאורך שדרת דקלים ארוכה. נוף בוטני כקילורין לעיניים, מדשאות ירקרקות, ערוגות פרחי עונה ססגוניים, כמו פאזל צבעוני נשזרו להם בין המדשאות לעצים ולשדרה, מחזה מרהיב לעיניים. ניצבתי מול שער הברזל הגדול ודחפתי אותו קדימה. והנה יוצא אלי הרב ס. ראש ישיבה מפורסם, ידיד נעורי עוד מעידן הישיבה הקטנה. אנחנו מתחבקים בחום רב ולשנינו ברור ומובן מה אנחנו עושים כאן. 'הגביר הזה הוא יהודי יקר משכמו ומעלה' אומר לי הרב ס. 'מוקיר רבנן ותלמידיהון שזה לא יתואר...! ואז הרב ס. אוחז בכתפי ומבקש ממני לצאת החוצה. שנינו מתיישבים על ספסל סמוך ואני ממתין בסקרנות למוצא פיו.

'הקשב ידידי היקר' הוא פותח. 'הגביר שלפניך מצוי עכשיו בעומק סוגיא במסכת זבחים וזה מה שמעסיק אותו משעות הבוקר. הוא נתקל בתוספות מוקשה, שיש לו עליו שלוש קושיות כבדות משקל. כשנכנסתי הוא פנה אלי במאור פנים והודיע לי שהוא מוכן לתת לי תרומה פי חמשה גדולה ממה שתכנן, אבל בתנאי שאתרץ לו את שלוש הקושיות, שמחתי מאד... אבל שמחתי היתה מוקדמת מדי. לתומי הייתי סבור שלגביר יש מושגים כשל בעל בית פשוט הקובע עיתים לתורה, אך להפתעתי שלוש הקושיות על התוספות המוקשה, היו טעונות ועמוקות והתמצאותו בסוגיה היתה לעילא, כך שלא ניתן היה לפטרו בתרוצים קלושים. חצי שעה עמלתי לתרץ קושייתו אך לשווא. התיישבנו במרפסת הבית, והגביר שלף ורשם צ'ק ע"ס 2000 דולר הודה לי בחום ליבו ונפרדנו בידידות.

עכשיו קבל עצתי, אל תכנס אליו לא מוכן. סע מכאן לבית המדרש שבקצה העיר, שב שעה-שעתיים, למד את הסוגיה, עיין בתוספות ובמפרשיו, ואח"כ תגיע לכאן. מובטחני שהוא ישאל אותך על התוספות המוקשה... ואם יזכו אותך מן השמים, תתרץ את שלוש הקושיות... ומי יודע אולי תצא עם סכום נכבד מאד מאד!"

"הרב ס. נפנה לדרכו, ואני, הרב לוי, שמעתי לעצתו, נסעתי לבית המדרש בקצה העיר, והתחלתי ללמוד במרץ את הסוגיה במסכת זבחים ישר והפוך עם ראשונים ואחרונים. אחרי שלוש שעות של עמל עיוני עם הרבה זיעה, הצלחתי למצוא כמה תרוצים מצויינים לקושיות הצפויות של הגביר.

"גדוש במכמנים של ידע רענן ונרחב במסכת זבחים, ובעיקר בסוגיה הנ"ל, דפקתי על דלת ארמונו של הגביר. ליבי פועם מהתרגשות, האם אזכה להישאל בסוגיה דנן, או שמא לא. ואכן, מה רבו רחמי השם, מארחי הסימפטי והיקר הגיש לפני מגש מלא תופינים ומשקאות, ובטרם אפצה פי ואבהיר לו מאין באתי ולאן אני הולך, הוא אמר לי: 'כבוד הרב, אשמע אותך בקשב רב, אך לפני זאת...' והנה הפלא ופלא, כמו ששיוועתי, וכמו שהכין אותי ידידי הוותיק הרב ס. הוא הקריא לפני את התוספות במסכת זבחים והשמיע את שלוש קושיותיו.

"אשמח מאד אם כבוד הרב יתרץ לי אותן ביקש והאמן לי, היהודי למרות הונו הרב, הקרין אהבת תורה מן הנדירות שפגשתי. עיניו היו סקרניות להפליא ואוזניו כרויות לתרוצי. במשך חצי שעה פרשתי לפניו את הסוגיה, הבהרתי לו כמה נקודות סמויות מאותן תוספות עליו שאל את קושיותיו, ואחת אחרי השניה הן תורצו כמו מירקם דשן של סעודה רוחנית, שראוי וטוב להתכבד בה. הגביר נשאר פעור פה ונדהם. 'תודה, תודה כבוד הרב, ממש הארת את עיני'.

"הוא שלף מכיסו פנקס צ'קים ורשם באיטיות צ'ק ע"ס 20.000 דולר טבין וטקילין!!! הרבה מעבר למה שדמיינתי או חלמתי..."

"אבל זה לא סוף הסיפור הרב לוי, אחרי סידרה של ברכות והודאות לגביר היקר, יצאתי החוצה אל הרחוב עם הצ'ק בכיסי, וראשי מסוחרר. מעולם לא התרמתי סכום נכבד שכזה... אבל, אבל, אבל עגמומיות קלה החלה לנקר בלבי. אולי גנבתי את דעת הבריות... אולי יש כאן מעין הונאה, שהרי הוכנתי מראש לקראת השאלה, והכנתי הדק היטב את הסוגיה... שהרי אם לא הייתי בא מוכן, הייתי זוכה לתרומה אבל הרבה יותר מצומקת... האם אין בכיסי גזל חלילה?"

"נחתתי אחרי יומיים בארץ, ומיד נסעתי לביתו של אחד מגדולי ישראל וסיפרתי לו על ההשגחה המופלאה, שמביתו של הגביר יצא ידידי ראש הישיבה הרב ס. וסיפר לי... וכו' וכו'.

"השיב לי הרב במאור פנים, 'הא, הא... הפלא ופלא, חלילה וחס, אין כאן גניבת דעת הבריות, זו פשוט סייעתא דשמיא נדירה ונפלאה שזכית בה.. קיבלת מן שמיא מפתח רוחני לקבל מאוצרותיו של הגביר העומדים לטובת עולם התורה, והגביר עצמו זכה לשְלִיח מיוחד ליישוב קושיותיו - משום אהבת התורה ורצונו העז לירד לעומקה של הלכה. ויתרה על כך, כנראה שהיה עליך לשנן וללמוד שוב את מסכת זבחים...' ובאותה נשימה סיפר לי הרב על אחד מגדולי ישראל אשר בצעירותו היה צריך להיבחן כדי לקבל תפקיד חשוב. והנה בדרכו הוא מגיע לאכסניה, ושם אין אף ספר אחד לרפואה מלבד דף ק"א במסכת בבא קמא. ישב האברך הצעיר ולמד חצי לילה את הדף הזה עשרות פעמים, וכשהגיע לרבני אותה עיר, הם שאלוהו שאלה הלכתית כבדת משקל.. והוא השיב להם: 'התשובה נמצאת בעמ' ק"א מסכת בבא קמא'

ואין כאן מקום להרחיב".

פרי קטן - מאחורי הסיפור

קנאת סופרים

חסידים מספרים כי פעם שאל הבעש"ט את בתו הקטנה "בתי, יש הרבה שערים בשמים המשפיעים שפע רב עבורנו... אך מה לדעתך השער הכי חשוב?" הבת השיבה ללא שהיות "שערי סייעתא דשמיא".

כשלעצמי חשתי הרבה הערכה וקנאת סופרים כלפי הרב מ. אשר בעדינות נפשו חשש שמא כספי גזל בידו. אך מה טוב ונעים לנו שגדולי ישראל, הם כזרקורים של אמת בעולם החושך, המעמידים כל עניין על תילו, מיישרים את העקמומיות ומדביקים את הנשמה למחוזות הבהקים של הסייעתא דשמיא, סייעתא שאנו כה כמהים לה, מקבלים אותה בשפע על כל צעד ושעל, אך לעתים עינינו טחות מלראות אותה.

תפוחים מאחורי הגדר

פרק א'

ר' פרויקה שוסטמן היה חזן אגדי מזה 30 שנה, הנערץ על כל שומעיו בוורשה וגלילותיה. היה לו כישרון נדיר להפוך כל תפילה בעיקר בשבתות וימים טובים, לחוויה רוחנית מסעירה שהדביקה נשמות רבות חלולות כמלאות, אל אביהן שבשמים, בערגה יהודית כובשת ובצימאון נדיר להתרפק על כנפי השכינה. הקדיש של שוסטמן היה כמו מקדח רב עוצמה. מעבר לעוצמותיו המרקיעות להרים את תפילות עמך בית ישראל מעלה מעלה אל מול כסא הכבוד, הקדיש שלו חלחל עמוק בחדרי הבטן ובסימטאות המצפון, ופעל גדולות ונצורות.

ר' פרויקה ידע את מה שצריך לדעת כל יהודי, כי כשרון הזימרה שלו, הוא מתנה מהקב"ה, מתנת חינוך, ומה לו, עפר ואפר רימה ותולעה לעתיד, להתגאות ביכולותיו הווקליות. אכן כן, צנוע ענו וישר דרך היה אותו פרויקה שוסטמן, אשר לפרנסתו עסק במסחר נעליים באחד מרחובותיה המרכזיים. נולדו לו ולנוות ביתו שושנה ארבעה ילדים, שני בנים ושתי בנות וכולם נישאו בשעה טובה, כך שגם הכל נחת מהנכדים. היה נראה היה שלו פסטורלי וספוג אידישקייט.

אחר כך פרצה המלחמה.

גדודי הזעם הרשע והרצח של גייסותיו של הפיהרר אדולף היטלר ימ"ש, פרצו לתוך פולין בהמוניהם, והפכו אותה מאכולת-אש לטרופים. הצבא הפולני הפרימיטיבי על סוסיו ומרכבותיו, כרע נפל שדוד אל מול הטנקים הגרמניים. הפולנים כידוע, לא היו תכלית המלחמה, זרע הפורענות הנאצי, שפרץ גבולות כתמנון צמא-דם, רצה ביהודים.

מסע הקטל המזווע נפתח כידוע בהליכים של סלקציות, מחנות עבודה, ועוד הרבה לפני כן, בהגלייה לגיטאות. יהודים לא הורשו, על פי חוק, לדור סמוך לבני הגזע הארי, כולל פולנים.

משפחת שוסטמן מצאה עצמה כמו עוד רבבות ומאות אלפי יהודים בתוך דירת חדר בגטו. מחיי השפע והעושר הרוחני אל האופל המאיים בדמותם של חיילים נאצים ארורים.

מסעודות שופעות כל טוב, אל פרוסת לחם עבש וקליפות תפוחי אדמה.

משמחת חיים כובשת, לחרדת מוות, לרעב תמידי מציק. משבתות רוויות הוד של תפילה מתרוננת בבתי כנסת מפוארים, למניינים זריזים במעבה מרתפים טחובים ואפלים.

"הקב"ה בא חשבון עמנו" הסביר פרויקה לאשתו ולצאצאיו. "יש דין ויש דיין. אנחנו לא יודעים חשבונות שמים מה הם, אך ללא ספק העובדה שזרע עמלק הגרמני שם לעצמו מטרה לדכא את היהודים, זו גזירה שמיימית ועלינו לקבלה בהבנה. הלוא ראינו במו עינינו כיצד משפחות שלמות בגרמניה בפולין ליטא ורוסיה, הולכות ומאבדות את צלמן היהודי, ומסגלות לעצמן את תרבות הגויים כאילו רוצות לומר "לא עם-לבדד ישכון". אבל הקב"ה קבע כן "עם-לבדד ישכון", ושלא יגלה חשיבות בהבלי תרבות הגויים. אינני יודע אם המכות הללו הן תוצאה של ההתבוללות ועירטול עמנו מן התורה והמצוות, אך חובה עלינו לעשות חשבון-נפש לא רק לאומי, אלא גם פרטי. בואו חביבי, למרות הסבל הרעב והאימה, נתפלל בדבקות, נקפיד על ברכות מילה במילה, ונעורר בקירבנו את האמונה, כי הכל מידי של השם יתברך, והכל לטובה. אמונה זו בכוחה להושיענו מכל צרה וצוקה".

החזן ר' פרויקה שוסטמן גייס את שרידי כוחותיו הנפשיים והגופניים כדי לחזק את בני משפחתו. בלילות העגומים כשהבטנים מקרקרות והלב דואג הוא שר לנכדיו המרזים והמפוחדים שעניניהם בולטות מחוריהן, ניגוני תפילה, מסלסל בקולו ומחדיר בהם את אהבת התורה שמפעמת בתוכו.

לא הרחק מדירת השוסטמנים, לתוך מרתף טחוב, הגיעו בני הזוג גולד אבריימי ושרה, עם בתם הקטנה והיחידה רבקה'ה בת ה-10. שרה גולד היא אחותו הקטנה של החזן שוסטמן. המשפחות שמרו על קשר טוב, למרות המחנק בגטו. עודדו אלו את אלו.

הצורך הנאצי נכנס לגטו והודיע על כוונתו לשלוח חלק מן התושבים למחנה עבודה. "העבודה משחררת". בשעה 11 בבוקר נערך המסדר. נשים בצד השמאלי, גברים בימני. שורות שורות.

הקצין הנאצי וצמד עוזריו צעדו זקופים וגאים, מי שקיבל מכה ידע שהוא עולה לרכבת. בזווית עינו הבחין פרויקה שהנאצי מכה על גבו של גיסו אבריימי גולד, מבט מצודד לכוון מחנה הנשים חשף את גודל המכה. גם שרה גולד נבחרה לצאת למחנה העבודה. זה לא נגמר, הנאצים המשיכו במסעם בין השורות, והנה גם בניו ובנותיו של שוסטמן סומנו לעלות לרכבת המסע.

המשפחה מתפרקת, השם ישמור.

דמעות, חיבוקים, קללות ונאצות. הנאצים צורחים וחובטים עם האלות. החזן פרויקה שוסטמן מבין שלנגד עיניו מתחולל עכשיו אסון אישי נורא. הוא מאבד אל הבלתי נודע את בניו ובנותיו, את אחותו ואת גיסו, והוא נותר כאן לבדו. רעייתו החולנית נלקחה יומיים לפני כן ל"מרפאה" של הגטו, ושום אות חיים לא נתקבל משם. עוד אסון... חלילה.

שרה גולד אחזה נואשת בידיה של רבקה ליה הקטנה ומסרה אותה בידי של אחיה. "שמור עליה מכל משמר. היא היהלום היחיד שיש לי בעולם. אחי היקר אינני יודעת לאן הולכים מכאן, אינני יודעת אם אי פעם אחזור. אבל בשבילי ובשביל בעלי, אני מפקידה בידך את האוצר האהוב שלי, ילדה תמימה זו, מלאך זה, הוא בידך למשמרת. עשה ככל שתוכל כדי שתינצל מן התופת הזו, אולי אם ירצה השם, יישאר לי שם ושארית בארץ". עיני שרה דמעו.

הקריעה, היתה קריעת בשרים ממש. שוסטמן לא היה נאיבי, הוא הבין שזו פרידת נצח משארי בשרו, ורק רחמי שמים מרובים יותירו בחיים. אחד מעיר שניים ממשפחה. הוא חיבק את נכדיו הקטנים ונבלע בכניסת הבנין.

הרכבת העמוסה והחנוקה, יצאה לדרכה. זעקות השבר של הילדים צבטו את ליבו.

הוא אחז בידיה של רבקה ליה הדומעת ואמר לה: "בתי אל תדאגי, אני מאמין שאבא ואמא יחזרו". לאמיתו של דבר היו אלה מילות ניחומין, שהוא בעצמו לא האמין בהם.

הנורא מכל התרחש למחרת בבוקר. מוקדם בבוקר.

משלוח הילדים.

שוסטמן לא האמין למשמע אוזניו, הכלבים הנאצים פשטו בין הבתים והוציאו משם בכוח, תולשים ילדים מזרועות אמותיהם ללא רחמים. מסננים קללות וחובטים באלות. הוא החביא את ששת נכדיו מתחת למיטות, רבקה ליה מצאה מסתור מתחת לכיור.

הם בועטים בדלת.

הם שוברים אותה.

הם בפנים. שוטסמן מביט בהם מבוהל.

"איפה הילדים?" הם שואלים. הוא לא עונה.

הם בועטים בשולחנות בכסאות במיטות. זעקות שבר. שוסטמן מנסה להרגיע אותם, אך האלה מוטחת על מצחו ודם זב ממנו. הוא נופל שרוע על הארץ, עוד בעיטה בפניו והוא מתעלף.

* * *

רבקה'לה ניגבה את מצחו והושיטה לו כוס מים.

"דוד פרויקה, עכשיו לילה. הנאצים לקחו את מושיק וחוליה, ואת כולם... רק אני נשארתי. עד עכשיו הייתי מתחת לכיור והם לא הבחינו בי. מה נעשה דוד? איפה אמא? איפה אבא?" רבקה'לה בכתה ובכתה, ופרויקה הביט בה כאוב, שבור כשכולו יסורי גוף ונפש.

אשתו נעלמה ב"מרפאה". בניו בנותיו ונכדיו הוגלו, גם אחותו וגיסו נלקחו עמם. האם רבקה'לה היא שאר-בשרו היחיד? הוא לא הירשה לעצמו לבכות. פרויקה הזדקף.

צולע וזב דם הוא יצא עם רבקה'לה דרומה. לדרומו של הגטו, שם נמתחה חומת בלוקים גבוהה, מרוחקת כמאתיים מטר מהבניינים האחרונים, וסמוך לה עשביה קוצנית בגובה רב.

"רבקה'לה יקרה אל תפחדי, אני משאיר אותך כאן ליד הגדר, ליד החומה. תתחממי בין השיחים, ואני מקווה בע"ה לחזור ולקחת אותך. אחפש דרך שנצא מן הגטו... את תמתיני כאן, ואל תזוזי". הוא הוציא מכיסו חצי פרוסת לחם עבשה ונתן לה. פרויקה פחד שהנאצים יאתרו את רבקה'לה ויקחו גם אותה במשלוח הילדים אל... המוות.

רבקה'לה האמינה לדבריו. היא ידעה שדוד פרויקה הוא איש טוב. אבל מסובב כל הסיבות שלח חייל נאצי לפתח דירתו, והלה גרר אותו לבנין המשטרה הגרמנית. פרויקה הואשם בהחבאת ילדים.

* * *

שעת צהריים.

מורעבת ומפוחדת ישבה רבקה'לה בין הקוצים והשיחים סמוך לחומת הגטו. מחכה לפרויקה שבושש לבוא. זה היום השני שהיא שם.

"אני עלולה למות מרעב" הרהרה. "אני לבד בעולם. שכחו אותי כאן". רבקה'לה חיבקה את ראשה בשתי ידיה ובכתה לריבונו של עולם. לפתע שמעה איוושת צעדים מעבר לחומה.

יצר החיים עשה את שלו. "ממילא אני בסכנת חיים" חשבה "אם מעבר לגדר נמצא חייל גרמני אז הוא עלול לירות בי. אבל אולי יש שם סתם איש פשוט והוא יעזור לי". הרצון לחיות גבר על כל שיקול דעת.

"אם יש לך אוכל זרוק לי אותו מעבר לגדר!" צעקה בשארית כוחותיה.

איוושת הצעדים נדמה. אחרי חצי דקה הבחינה רבקה'ליה בתפוח עץ אדמדם שנחת שלושה צעדים ממנה. היא הרימה אותו, ברכה "שהכל נהיה בדברו" ונגסה בכל פה. התפוח החייה אותה והוסיף לה תקוות חיים.

גם למחרת. אותה איוושה.

היא צועקת "אם יש לך אוכל זרוק לי". ושוב תפוח, והפעם גדול מהקודם.

במשך חמישה ימים זרק לה אלמוני תפוחים מעבר לגדר. והם נתנו לה תעצומות לחיות. באחד הלילות היא ראתה גבר חולף מעל החומה. הלה ניגש אליה, הרים אותה, והצליח להעבירה לצד השני. שם חיכו עוד ארבעה גברים ושתי נשים. הם החזיקו רובים בידיהם.

היו אלה פרטיזנים יהודים. רבקה'ליה ברחה איתם ליער.

האם הם זרקו לה את התפוחים שמעבר לגדר? לא ברור.

פרק ב'

ר' פרויקה שוסטמן ישב שישה ימים על ספסל עץ בחדר החקירות של ה-S.S. מואשם בהחבאת ילדים יהודים שהיו מיועדים למשלוח. הרבה עינויים ומכות, עיגולים שחורים עטו את עיניו, וברק החיים החל להתעמעם. הרעב מציק, ההווה מבהיל, העתיד כמעט בלתי נתפש. הוא עצם את עיניו והחל לחלום.

הנה הוא ניצב על התיבה בבית הכנסת הגדול ופיו אומר שירה מעומק הלב. קולו מסתלסל ודבוקת מלאכים לבנים נושאים בכנפיהם מעלה את מילות הקודש של תפילת מוסף של יום הכיפורים. כן עכשיו יום כיפורים, אבל מי מרגיש זאת.

שוסטמן פקח עין תורנית והבחין בקצין נאצי גבה קומה שפקד עליו לחזור לביתו. "הזהר לך יהודון, בפעם הבאה שתגיע לכאן, לא תצא מכאן חיי". הוא רץ לכוון הגדר ובלש בין הקוצים. רבקה'ליה לא היתה שם. היא נעלמה.

האמת היא, שהטעם לחיות ניטל ממנו. הוא איש בודד בעולם. לפני כחצי שעה "בישרו" לו שתי נשים צנומות על פטירתה של אשתו ב"מרפאת" הגטו. ליבו שניבא לו רעות לא איכזב. נסיון העבר לימד, שמי שמגיע למרפאת הגטו, יוצא מת או עוד יותר חולה.

הוא טיפס במדרגות לביתו השומם בגטו ושרך רגליו בין הקירות השוממים. "יום הכיפורים היום. כנראה שזה הכיפור האחרון שלי עלי אדמות. אשתי כבר בעולם האמת, בני ובנותי נעלמו לתוך האופל הנאצי, אחותי ובעלה אף הם. רבקהליה נעלמה מן הגדר".

פרויקה שוסטמן הניח ראשו על אדן החלון ואיפשר לעצמו לבכות, לבכות, לבכות, עד כלות כוחותיו. הבכי הזה הקל עליו במידה רבה את העומס הנפשי.

לפתע שמעו אוזניו זעקות שבר שהגיעו מקצה הרחוב. לא היה כל חדש במחזה הזה. שני חיילים נאציים נושאי אלות היכו ללא רחם ביהודי מזוקן ונמוך קומה. חובטים בו מכל כוון אפשרי ומקללים.

הנה הם עוזבים אותו ונעלמים מעבר לרחוב.

פרויקה רץ לשם כצבי וכאיל. הוא ניגש ליהודי המחרחר ושותת הדם, ליטף אותו במצחו, וניגב את הדם מפניו. האיש החבול, הגוסס פקח את עיניו, וחיוך נסתר בקע מתוכן.

"אני מזהה אותך" לחש "אתה החזן המהולל פרויקה שוסטמן. שמי גדליהו פינקפלד, אני מברלין..." נשימותיו הפכו כבדות וחירחוריו מזוועים.

"שוסטמן, היום יום כיפור. כשהייתי ילד אבא שלי לימד אותי לחן מרעיד עולמות לקדושה ויגון, אותו נהג לשיר רק ביום כיפור... הקשב לי שוסטמן. הלחן הזה הוא הצוואה שלי. אני הולך למות עוד דקות ספורות... נקדש את שמך בעולם..."

שוסטמן היטה אוזנו לתוך פיו של גדליהו הגוסס וקלט כל תו ותג. "כשם שמקדישים... אותו בשמי מרום..."

רק הריבונו של עולם יודע, מאין שאב גדליהו פינקפלד את הכוחות לזמזם את הלחן והמילים. מחרחר, גווע, גוסס, חיוור, אבל הוא שר, והחזן שוסטמן מקשיב, כרוי. עד לנשימה האחרונה של האיש במילים "קדוש קדוש קדוש".

מעכשיו היה שוסטמן בטוח שהוא נשאר בחיים, והוא ישרוד את אימי הטרור הנאצי. מדוע? כי הצוואה של היהודי המוכה שמת על קידוש השם היתה לחן לקדושה שהחזן המהולל מעולם לא שמע, מעולם לא הגיע לאוזניו.

"אני אשאר בחיים" נשבע פרויקה "ואת הלחן הזה אשיר בכל יום כיפור, בכל מקום שאשהה בו".

* * *

כן, הוא ניצל. שלוש שנים של זוועה מצמררת עברו על החזן מוורשה, אבל חי, כן חי, כמו עלה נידף ברוח הוא הקביל את פני החיילים האמריקנים שבאו לשחרר אותו ממחנה ההשמדה בוכנוולד.

בדרך לא דרך, הגיעו אליו השמועות במהלך שנים אלה, שכל בני משפחתו מצאו את מותם באתרי ההשמדה. איש מהם לא נותר, לא בנים לא בנות ולא נכדים. גם אחותו שרה גולד ובעלה ניספו.

ומה עם רבקה'ה הקטנה, האחיינית שלו, זו שהניחה לפני שלוש שנים ליד החומה בגטו? להיכן נעלמה רבקה'ה גולד, האם היא חיה? והיכן?

רק ב- 1955, עשר שנים אחרי תום המלחמה הצליח פרויקה שוסטמן לקבל שביב מידע על אחייניתו.

"אם אכן זו קרובת משפחתך" אמר לו נציג הסוכנות היהודית "נשמח להתעדכן. שמה על פי הנתונים שבידינו לא רבקה כפי שאמרת, אלא סטפני מרקוירי. היא נשואה ומתגוררת בדרום דקוטה".

פרויקה שוסטמן הגיע לדרום דקוטה עייף מיוזע ושופע תקוות. הוא לא הצליח להכניס לתודעתו, מדוע רבקה'ה גולד, ילדה יהודיה נחמדה, מבית טוב, שינתה את שמה לסטפני...

המציאות סטרה על פניו.

הגב' הצעירה סטפני מרקוירי שפתחה את הדלת דמתה להפליא בתווי פניה לרבקה'ה, שהוא החביא בין הקוצים ליד הגדר.

"ברוך הבא דוד פרויקה" היא אמרה בקול צונן יחסית והושיבה אותו על כסא בחדר. "צר לי אבל אני כבר לא יהודיה..."

פרויקה הרגיש שהוא הולך ומתאבן. הבת של שרה גולד לא יהודיה?

"כן דוד, החלטתי אחרי המלחמה לפתוח דף חדש בחיים, אבל עם דת אחרת, עם ג'ורג' מרקוירי הנוצרי. עזבתי את יהדותי, אני מקווה שאתה לא כועס עלי. אני גם אם לשני ילדים..."

דמעות ניקו בעיניו. ילדיה מתחנכים כנוצרים לכל דבר. הנאצים ימח שמם ניצחו בשתי החזיתות. גם חיסלו את בני המשפחה וגם גזלו את נשמתה של רבקה'ה לטובת הנצרות. רבקה'ה היא השריד היחיד...

הוא שתק, הביט גבוה מעל הגגות האדומים וחיפש בשמים ענן הנושא על גביו תקווה. שום ענן כזה לא נראה באופק.

איך ניצלת רבקה ליה?

"בזכותך דוד פרויקה. בזכותך. אני זוכרת אותך רץ בבוקר לכוון הגדר המרוחקת מבנייני הגטו. היה שם שדה קוצים גדול. הנחת אותי שם והבטחת לחזור... ולא חזרת. אני האמנתי כל הזמן שתחזור. רציתי שתחזור ולא חזרת.

פרויקה בכה חרישית.

"הייתי בחדר החקירות של המשטרה הנאצית ששה ימים. כששחררתי אחרי חקירות ומכות, רצתי לגדר, לא היית שם. האיחור הזה עלה לי ביוקר... את שבויה במלתעותיו של עם זר."

סטפני, רבקה ליה, עצרה בעד ריגשותיה. היא החליטה וזהו.

כמה זמן נחבאת מאחורי הגדר? שאל.

"חמישה ימים".

"ומזון מאין?" שאל.

"לא תאמין דוד, הייתי מורעבת ממש, עד ששמעתי איוושת צעדים מעבר לגדר הגבוהה. הרעב גבר על ההגיון וצעקתי בשארית כוחותי: "אם יש לך אוכל זרוק לי" חשבתי לעצמי אם זה חייל נאצי אז שיירה בי, גם ככה קטנים היו סיכויי לחיות... אבל קרה נס, מישהו זרק לי תפוח אדום ועסיסי מעבר לגדר. לא יום, לא יומיים, חמישה ימים. אחרי חמישה ימים נודע לפרטיזנים היהודים שיש ילדה יהודיה המסתתרת מאחורי הגדר, הם הגיעו אלי, והבריחו אותי ליערות. שלוש שנים הייתי עמם נערה פרטיזנית, שורדת ונחבאת. כשהסתיימה המלחמה ביקשתי מהם לנסוע לאמריקה, הם בחרו בארץ ישראל. כאן פתחתי חיים חדשים במוסד לנערות ניצולות שואה, אבל בשלב מסויים בחרתי להיפרד מיהדותי...".

"במשך חמישה ימים זרקו לך מעבר לגדר תפוח עץ בכל יום?"

"בהחלט".

ומי זרק?

"אינני יודעת. פשוט אינני יודעת מי זרק לי תפוחים".

"ילדתי רבקה'ה, הקב"ה נתן לך חיים במתנה, את בת להורים צדיקים וקדושים, אנא חיזרי הביתה...!!!".

שתיקה. "להתראות דוד פרויקה".

הדלת נסגרה ופרויקה שוסטמן פכר אצבעותיו על פניו וזלג. שבוע ימים אחר כך בארץ ישראל, בישיבת פוניבז' בתפילת יום כיפור הוא סילסל בקולו המרשים את ניגון הקדושה של גדליהו פינקפלד. עיניו מלאו דמעות של יסורין, ובדמיונו הוא ראה המון תפוחים אדומים, שמישהו זורק מעבר לחומה.

פרק ג'

לחיים יש קצב משלהם.

פרויקה שוסטמן חזר לארץ ישראל שבור ורצוץ, כמה שנים אחר כך הוא נישא בשנית - לניצולת שואה - אך לא זכה לזרע של קיימא. ההחמצה של חייו היתה רבקה'ה גולד, שאר בשרו היחיד שנותרה לו אי שם בדרום דקוטה עם הגוי שלה ג'ורג' מרקוירי, מגדלת את ילדיה תחת עטיפת הצלופן הנוצרי.

שנה ועוד שנה. פה ושם הוחלפו כמה גלויות נימוסיות. הוא איחל לה שנה טובה, והיא החזירה לו גלויה בתאריך הלועזי של השנה החדשה לשיטתם. המציאות הזו צבטה את ליבו. הוא לא ניסה להאשים אף אחד. חידת חייה של רבקה'ה גולד ריחפה מעל ראשו כלהט החרב המתהפכת, השכול, אימת המוות ערערו את אמונתה של הילדה התמימה. התמונה של אחותו שרה גולד הי"ד אוחזת בידה של בתה הקטנה לא משה מעיניו אפילו יום אחד. "אני מפקידה בידך את האוצר האהוב שלי... היא בידך למשמרת".

"פשעתי בשמירה" היה מתייסר בדמעות פרויקה שוסטמן מול ארון הקודש, אין זכר ואין שארית למשפחה.

* * *

חלפו להן 40 שנים.

נטלי ריצ'רדסון נערה בת 16 ביקשה לשוחח עם המורה שהיא אהבה ביותר, שושי רימון. הגב' רימון אשה כבת 35, חרדית, הרב שלה בישראל הציע שתקבל משרה זו, ומי יודע, אולי בארה"ב יגיע גם השידוך. היא שימשה כמורה ליהדות (מטעם אחד האירגונים הדתיים) לילדים יהודיים שלמדו בבית ספר נוצרי. היא העניקה להם את נעימות אישיותה הקורנת

והטובה, והשקתה אותם בערכים של מוסר יהודי, בשילוב מאמרי חז"ל וסיפורי צדיקים. הילדים היו מוקסמים מאישיותה ובלעו בשקיקה כל חידוש תורה וכל זווית מרנינה על הבית היהודי.

נטלי ביקשה לשוחח בארבע עיניים עם המורה שושי.

"לא תאמיני מורתי, אני נמצאת עכשיו במצב הכי מוזר בחיי. אמי שהתגרשה לפני כשנתיים נישאה לפני כחודש עם יהודי... אבל עם פאות ארוכות, שטריימל, עם זקן ארוך, שרוקד ושר כל היום.

"נו, זה נפלא, אמא שלך כנראה מתחזקת באמונתה!" חייכה שושי.

"אמא שלי ממש חזרה בתשובה, אבל כל עוד אבא היה בבית, לא הרגשנו זאת כל כך. אבא שלי אינני יהודי את יודעת?"

"כן, כן.

"וזה גם הסיבה שהם התגרשו. אבא לא רצה להתגייר. את מבינה שושי, אני נהניית לשמוע על היהדות והתורה והצדיקים, אבל מזה חודש ימים יש לי אבא חרדי בבית, אבא חדש, עם מזמורים, ושולחן שבת... אני ממש לא רגילה לזה... ואמא שמה גם כיסוי ראש. הבית השתנה לנו ממש תוך חודש ימים... אמא סיפרה לי שבעלה החדש, נחמן שונשיין שמו הוא חסיד אמיתי, והם הכירו על ידי שדכן... אני המומה. מה עושים עם זה שושי?"

הגב' רימון ליטפה את ידיה של נטלי הצעירה ואמרה לה: "תשמחי, קיבלת מתנה מבורא-עולם, אמא שלך זוכה להקים בית יהודי נאמן, תני לה יד, אל תתנגדי לה, חייכי, שמחי, נכון יש לך אבא נוצרי, אבל נולדת לאם יהודיה, ואת יהודיה לכל דבר. מעתה תוכלי לממש את היהדות שלך כמו כל בת ישראל כשרה".

והשתיים התחבקו בחום.

"נטלי יקירתי, שמעתי שכתבת מחזה חדש שיוצג בעוד מספר חודשים בכנס עולמי של ניצולי השואה שייערך כאן בניו-יורק. זה נכון?"

"כן שושי. קראתי לפני כשנה בעתון יהודי, שמחפשים מחזה שיציג סיפור מקורי של ניצול שואה, וקיבלתי על עצמי משימה זו. סמוך לביתנו מתגורר יהודי קשיש שהכרתי מזמן, והוא סיפר לי את סיפורו האישי כיצד ניצל מציפורני הנאצים. הקלטתי אותו ואחר כך המחזתי את הסיפור. הוועדה של הכנס העולמי בחרה במחזה שלי מתוך 22 מחזות שנשלחו לשיפוטה".

"כל הכבוד יקירתי, כל הכבוד. את נערה כל כך מוכשרת, ואין לי ספק שאת זוכה למתנות שמימיות. הנה אמך חזרה בתשובה, ואת בלי עין הרע, הולכת להפוך למחזאית איכותית שתחדיר בצופי המחזה שלך אמונה והשגחה. האין זאת?"

"אני מקווה שושי, מאד מקווה" לחשה נטלי.

* * *

היה זה כנס ענק בו נטלו חלק כ- 10,000 ניצולי שואה מישראל ארה"ב ואירופה. גם ר' פרויקה שוסטמן נסע לשם, על מקלו. הוא לא הודיע לרבקה'ה-סטפני שהוא בניו-יורק.

הארוע נמשך יומיים, במהלכו נשאו דברים נשיא ארה"ב, ראשי ממשלות, נציגים של אירגוני ההצלה, הסטוריונים חוקרי שואה ועוד. גולת הכותרת של הכנס הגדול, היה אמור להיות המחזה של נטלי ריצ'רדסון, נערה יהודיה, בת לאבא נוצרי, שהצליחה לשזור את סיפור חייו המרטיט של אהרון חיים רובינשטיין. במשך כשעתיים נפרש סיפורו של ילד יהודי, בן יחיד, שגדל בעיירה קטנה בפולין לזוג הורים צדיקים. האבא היה השוחט של העיירה, איש יודע ספר, ומאיר פנים לכל אדם, והאם אשה נמרצת ובעלת חסד נדירה, היתה הבלנית.

אהרון חיים גדל באווירה מפנקת ואוהדת, וכל רבותיו ומכיריו הועידוהו לגדולות. "נכון, אביו שוחט וצדיק מופלא" היה נוהג לומר רב העיירה נפתלי ברימשטיין "אבל בנו, אהרון חיים יהיה תלמיד חכם מופלג, שעוד רבים וטובים ישתו בצמא מאימרותיו וחידושיו".

במשך שעה ארוכה צייר המחזה במכחול אומן, חיים יהודיים בעיירה שלוה הנסוכה בחן יהודי, בפסטורליה ססגונית המורכבת מתפילות, עגלונים חרוצים שואבי מים, סנדלרים והווי חמים של חסד ואהבת הזולת.

בדיוק ברגע שאהרון חיים הקטן ישב על שפת-הבאר עם חליל בפיו, בצילו של עץ גבוה, נשמעו היריות הראשונות, ופרצו לבמה 10 קצינים נאציים עם מדי ה-S.S.. הכל כך מוכרים. במשך דקות ארוכות הבמה נראתה כבוקה ומבולקה, רובים, אלות, צעקות, בכיות.

הקטע המזווע הזה הסתיים כאשר פנס קידמי בבמה מלווה זוג הורים מבוהלים האוחזים ביד בנס הקטן ורצים עמו לעבר הבלתי נודע.

הזוג רובינשטיין שועטים, ללא מטלטלים, לא פרוטה בכיס אל העיר השכנה, שם התגורר לו הכומר המחוזי מרטין לואיס פינגרס. הם יודעים שעיניים נאציות עוקבות אחריהם, ואין שום סיכוי שיימלטו מן

המלתעות האכזריות של שלוחי הפיהרר ימ"ש. מאופק לאופק הם מבחינים במשאיות, טנקים וחיילי רגלי, טבעת החנק מתהדקת.

על הבמה רואים את השלושה מתנשפים, מביטים לאחור בחרדה. הנה הם מגיעים לביתו של הכומר, ומקישים על דלתו.

הרב רובינשטיין השוחט של העיירה היה מיודד עם הכומר פינגרס למעלה מ-20 שנה. הכומר זכר לשוחט היהודי את מעשה ההצלה שלו. היה זה כאשר באחד הלילות טעה הכומר בדרכו, ונפל לבור עמוק במעבה אחת החורשות. הוא נפצע קשה, ובשארית כוחותיו זעק לעזרה. סיכוי קלוש היה שמישהו ישמע אותו. אבל מי שאמר והיה העולם סיבב שהשוחט הרב רובינשטיין עבר עם עגלתו עמוסת הבשר בסמוך לאותה חורשה בשעת לילה, ושמע את הכומר הפצוע משווע לעזרה. הוא שלשל עצמו לתוך הבור, בעזרת חבל שקשר לגזע עץ, חבש את פצעי הכומר והעלהו אט אט.

הכומר פינגרס לא היה כפוי טובה, ומדי שנה בתאריך נפילתו לבור, התאריך הלועזי כמובן, שלח לשוחט רובינשטיין זר פרחים עם הקדשה יפה לאות הוקרה והערכה.

הדלת נפתחה. הכומר שפשף עיניו בתדהמה.

"כן ידידי הרב רובינשטיין מה אוכל לעזור לך?"

"ידידי הכומר, הנאצים רודפים אחרינו. חיינו בסכנה. אשתי ואני נמלט לעבר היער, אולי הקב"ה יצליח דרכנו ונינצל, אבל בננו היחיד אהרון חיים, הוא ילד חולני וחלוש חולה באסטמה, ואנו חוששים לו. עשה עמדי חסד, שמור על בני הקטן, כאילו הוא בנך. ואני מתחנן בפניך, אם יש לך הרהור קטן להעביר אותו על דתו, הרוג אותו, עדיף שימות כיהודי ולא יתנצר. אבל אם אתה זוכר לי טובה, אז אנא שמור על צלמו היהודי עד לסוף המלחמה ושלח אותו לעמו, לעם היהודי..."

עיניו של הכומר מרטין לואיס פינגרס היו ממוקדות במיטיבו היהודי. "ידידי הרב רובינשטיין, אתה יכול לסמוך עלי. אני אשמור על בנך כאילו הוא בני. אני אשמור על צלמו היהודי, כפי שביקשת. אני חייב לך את חיי... אינני כפוי טובה".

אבא ואמא חיבקו ארוכות את אהרון חיים ונישקו אותו ללא הפסק.

"תשאר יהודי, בני תשאר יהודי. עדיף יהודי מת מאשר מומר חי" לחש אביו על אוזנו. "ואם ירצה השם אחרי המלחמה נחזור להיות משפחה אחת".

תקווה לחוד, גזירות לחוד. במשך שלושה חודשים נמלטו בני הזוג רובינשטיין מן הנאצים, במעבה יערות מתלולים ועמקים, עד שנתפשו. עדי ראייה שניצלו מספרים, שיחד עם עוד כמה מאות יהודים הם כרו קבר לעצמם בפיקוח רוצחי ה-S.S. ואחר כך נורו למוות.

משה אהרון נותר בביתו של הכומר.

אורות המסך כבו. והקהל יצא להפסקה.

פרק ד'

כשהקהל חזר מן ההפסקה, והשקט חזר לשרור באולם הענק, לעיני 10,000 צופים, דלק בחזית הבמה פנס אחד. קרן האור התמקדה ונעה אחרי הילד החביב אהרון חיים רובינשטיין, המטייל לו עצוב ונכה-רוח בינות עצי היער. מנגינה מלנכולית ומרוסקת של כינור צרוד ליוותה את הנער הצעיר, היתום שנותר לגדול בחסותו של הכומר מרטין לואיס פינגרס. כיסיו של הנער נראו גדושים ומלאים כל טוב. פה ושם הוא פיצח אגוז או בוטן.

לפתע נעמד הילדון ליד חומה גבוהה, הביט בה, והרמקולים הביאו לאוזני הצופים את הרהורי ליבו.

"אני מקווה שאני לא יתום. אבא ואמא נמלטו מכאן, ועל פי מה שאני שומע מהכומר ואשתו, הם בטח נתפשו על ידי הנאצים. הו אלוקים שמור נא עליהם... הכומר דווקא איש טוב, והוא מאד מעריך את אבא. הכומר אמר לי שהוא חייב את חייו לאבא, ולכן הוא יעשה הכל כדי שלא ידעו שאני יהודי הוא גזז את פאותי, כדי שלא אראה כיהודי, אבל הוא מאפשר לי כל בוקר להתפלל במרתף. הוא השביע אותי שלא אגלה לאף אחד את שמי האמיתי. מבחינתו של הכומר שמי גאורגיו מנטופיס, ואני בנו של אחותו מנצ'רה, שנמסר לידינו כדי שילמדו נצרות, כדי שגם הוא יהפוך לכומר. אני נכנסתי לתוך המשחק הזה יפה מאד. כולם בעיירה בלעו את הפיתיון הזה, שערי הבהיר ופני האריות הם מסווה מצויין. השבוע טיילה בעיירה פלוגה של לוחמים גרמניים שהצדיעו במוהל יד לעברי, ואני בזתי להם. אני כבר חודשים ארוכים בבית הכומר, ולא רואה את הסוף. השכן שלנו הנגר, אמר שהמלחמה תמשך לפחות עוד שנתיים שלוש עד שהפיהרר ימ"ש יחסל את כל ה... כאן בינות עצי היער סמוך לחומת הגטו, אני מתבודד איתך אבא שבשמים, ומבקש ממך שתעשה הכל שתסתיים כבר המלחמה, שאבא ואמא יחזרו, והשמש שוב תזרח כמו פעם, בלי פחדים ובלי רדיפות".

אהרון חיים צעד ליד החומה דורך על עלי השלכת המשמיעים אוושה,
כשלפתע נשמע קול ילדותי.

"אם יש לך אוכל, זרוק לי, אני רעבה..."

אהרון חיים נעמד מופתע, מביט מעלה, מחטט בכיסים ומוציא משם
תפוח גדול אדום ועסיסי. הוא ממתין לוודא שאכן אינו חולם.

"הלו, אתה הצועד מעבר לחומה, אם יש לך משהו לאכול זרוק לי זאת
בבקשה, אני נורא רעבה".

אהרון חיים מניף ידו ומעביר בקשת חדה את תפוח-העץ לעבר הצד השני
של החומה. התפוח נוחת. לא רואים מי מקבלו.

הקטע הזה חוזר על עצמו בהצגה חמש פעמים תוך דקה אחת. כל 12
שניות זה יום שחולף.

חמשת התפוחים נעלמים מאחורי החומה, ואהרון חיים מסכם בהרהורי
לבו "אינני יודע מי ביקש ממני תפוחים... אבל מה שברור אם עשיתי דבר
טוב במלחמה, זו היתה דאגה אמיתית כנראה לילדה רעבה שהתחבאה
מעבר לבלתי נודע של חומת הגטו..."

לפתע נשמעו צעקות מאחת השורות הקדמיות "סבתא התעלפה!!!
קיראו לרופא". המולה, רעש. אנשים קמים מבוהלים. שחקני ההצגה
נעמדו מבולבלים, מישהו הדליק את האור באולם הענק ורופא גבה-
קומה עם תיק תרופות בידו פתח בריצה מהירה לעבר מקור המצוקה.

"סבתא סבתא תתעוררי!!!" זעקה נטלי ריצ'רדסון המחזאית הצעירה
לעבר סבתה המעולפת שהפכה חיוורת מרגע לרגע... ועיניה עצומות...
"אוי סבתא, אני מבקשת ממך להתעורר!". הרופא המיומן בסיוע אחות
מקצועית עוררו את הסבתא הנסערת, ואחרי שלוש דקות היא התיישבה
מאוששת על כסאה הגבי סטפני מרקיורי הלוא היא רבקה'ה גולד,
סבתה של נטלי ריצ'רדסון, שהיא גם המחזאית.

"נטלי" ביקשה סטפני מרקיורי מנכדתה "אני מבקשת לדעת מי גיבור
הסיפור של ההצגה שלך... אני המומה... אם אינני טועה המחזה שלך
הולך לפתור לי תעלומה של עשרות שנים".

"סבתא'ה, שמו של גיבור הסיפור הוא כשמו של הילד במחזה אהרון
חיים רובינשטיין. הוא כבר איש מבוגר, שגר סמוך לביתנו, גם אמא
מכירה אותו".

כאן המקום לציין, כי הגבי אלקה ריצ'רדסון, אמה של נטלי, היא כמובן
יהודיה לכל דבר, שזכתה - לאחר גירושיה - לחזור לבית היהודי ולהינשא

לחסידי ירא שמים והיא זו שעודדה את בתה לכתוב את המחזה "תפוחים מאחורי הגדר" שתיאר את מסע חייו של ניצול השואה אהרון חיים רובינשטיין, שגדל שנתיים בביתו של הכומר פינגרס. אגב, אחרי פטירתו של הכומר נדד הילד ביערות במשך שנה נוספת עד תום המלחמה. אחר כך הוא נסע לארה"ב במסגרת אחד מאירגוני ההצלה היהודיים.

לפתע הבחינו אלפי הצופים באיש קשיש חבוש כיפה העולה לבמה, מדרגה אחרי מדרגה. הוא ניגש למיקרופון ואמר "שמי אהרון חיים רובינשטיין, אני גיבור המחזה הזה. צר לי שההצגה הופסקה באמצע, אני מקווה שלא קרה חלילה אסון... אבל אם כבר הקב"ה נתן לי את כוחות הגוף והנפש לעלות על הבמה, אז אני מבקש לשאול, האם מישהו מכם מכיר, שמע, או יודע, מי ביקש ממני תפוחים מאחורי חומת הגטו?

דממה מוחלטת באולם.

"אני! אני" צעקה רבקה'ה גולד. "אני הילדה הקטנה ששמעה איוושת צעדיך מאחורי החומה, אני התחננתי שתזרוק לי מזון, אתה הצלת את חיי... אני חייבת לך את החיים שלי!!!".

הדרמה הזו לא היתה מתוכננת. את המתח באוויר ניתן היה לחתוך בסכין. אהרון חיים רובינשטיין הניע את הכיפה שעל ראשו במבוכה, ניסה להבחין מי הוא הדוברת, ללא הצלחה.

ואז קמה הגברת סטפני מרקיורי, הלוא היא רבקה'ה גולד וצעדה באיטיות לעברו של מיטיבה. "מיסטר רובינשטיין תודה, חמשת התפוחים שלך נתנו לי במתנה את החיים שלי...".

והנה ללא כל הודעה מוקדמת מקצהו הדרומי של האולם, צעד עוד איש קשיש על מקלו וצעק "רבקה'ה אל תשקרי! התפוחים האלה איבדו את חייך... החיים שלך ילדתי הלכו לאיבוד... אהרון חיים רובינשטיין הוא יהודי שומר תורה ומצוות, אבל את ילדתי הלכת לרעות בשדות זרים...".

ר' פרויקה שוסטמן ממרומי גילו הרגיש שהוא חייב לצעוק בפעם האחרונה, אולי, זעקת חייו. "אהרון חיים גדל אצל כומר, חי כמו חיה פצועה ביערות, איבד את הוריו, אבל שמר על צלם היהודי שבו, ואת? את רבקה'ה גולד, לאן את הגעת? אני לא אשכח את הרגע הנורא כשאימת חרב מלאך המוות מרחפת על צווארנו. אמא שלך, אחותי שרה גולד הי"ד, התחננה בפני "פרויקה אני מפקידה בידיך את האוצר היקר ביותר שלי, בתי היחידה שמור עליה. יסלח לי אלוקים אבל פשעתי בשמירה".

ופרויקה שוסטמן פרץ בבכי נורא, שפילח את כותלי האולם, והדמעות שלו צרבו את עיני כל הקהל המשתאה, שנוכח ב"הצגה" מדהימה של שני ספורי חיים שנצרכו להם ברגע של אמת אחרי עשרות שנות מועקה.

"דוד פרויקה היקר" זעקה רבקה'ה גולד שהופתעה מנוכחותו של הדוד היקר שלה באולם, "עכשיו אני מקבלת על עצמי עול מלכות שמים!!! חטאתי! עוונתי! פשעתי! אני מבטיחה לך שעד יומי האחרון אחיה כיהודיה כשרה לכל דבר. אתקן את כל אשר קילקלתי, אבנה את אשר הרסתי. אבא, השם יקום דמו, לימד אותי כילדה קטנה, שגם תשובה ברגע האחרון רצוייה ומקובלת היא..."

* * *

המחזה "תפוחים מאחורי הגדר" שכתבה נטלי ריצ'רדסון נכדתה של רבקה'ה גולד היכה הדים רבים, הן בהצגת סיפור חייו של אהרון חיים רובינשטיין, אבל גם הרבה מעבר לדרמה שהתרחשה באמצע המחזה.

נתחיל במורה שושי רימון שנשלחה על ידי הרב שלה לארה"ב כדי לחזק בני נוער יהודיים, ושם הכירה את נטלי ריצ'רדסון. ובכן, שושי רימון זכתה להשתדך לנכדו ירא השמים של האלמן אהרון חיים רובינשטיין, "הילד של התפוחים".

נטלי עצמה קיבלה על עצמה עול מלכות שמים, כמו אמה, כמו סבתה, נסעה לישראל והקימה כאן בית נאמן, עם אחד משארי בשרו של גדליה פינקפלד הי"ד, מי שלימד ברגע חייו האחרונים את החזן פרויקה שוסטמן את המנגינה לקדיש יום הכיפורים.

ובכך עדיין לא הסתיים הסיפור.

רבקה'ה גולד הסבתא, באמצעות השדכן דודה ר' פרויקה שוסטמן, השתדכה לר' אהרון חיים רובינשטיין, הנער שזרק לה חמישה תפוחים של חיים מעבר לגדר הגטו.

מה שתפוחים יכולים לעשות.

שריקות התפעלות במחלקת עסקים

תשכ"ד. 1964 למנינם.

מנהל בית היתומים "שירת הילד" במבואות ירושלים הרב ראובן מורגנסקי היה מוטרד על למעלה מכובעו רחב - השוליים. הוא הביט שוב

ושוב במסמכים שלפניו, ומצחו נחרש קמטים. התמונה הפיננסית של המוסד שלו, היה כעורה להפליא, ובמילים קצת יותר בוטות נוכל לומר, בית היתומים שלו, ניצב לפני נעילת שערים ופיזור ילדי החמד עם על המשתמע מכך. קריסה טוטלית ממש.

40 שנים פעל בית היתומים שנוסד ע"י ר' חיימקה מורגנסקי זצ"ל אביו של ר' ראובן, שהיה אחד מעמודי התווך של ירושלים, מנוע של חסד עתיר מעללים של הטבה. ר' חיימקה ליקט את היתומים הללו מתוך בתים שבורים ורצוצים, ברחבי הארץ, פה האם נפטרה בלידתה, שם האב נרצח בידי פורעים ערביים. הוא לא רק נתן להם בית, פינה חמה ופת חמה, הוא העניק להם אהבה וחמימות הרבה יותר ממדורות ל"ג בעומר בשיא פריחתו. את הגישה הזו לאהוב יהודים, ובעיקר יתומים הוא הנחיל גם לבנו הבכור ראובן, ולבתו שרה, שברבות הימים הפכה לעובדת סוציאלית במוסד.

ר' ראובן מורגנסקי הביט שוב ושוב במסמכי הבנק וחרדה קטנה ומרגיזה פיעמה בלבו, "רבונו של עולם, יש כאן 180 ילדים אומללים, חלקם ממשפחות הרוסות, מפעל חיים ענק, וכל זה יסגר... כמה צער ייגרם, כמה דמעות יזלגו, כנהרות איתן, כמה לבבות יכאבו, לאבא שלי המייסד, כמה אכזבה תהיה לו, שאת המפעל המופלא שלו, שפתח במסירות נפש, אני נאלץ לסגור אוי מה נורא".

קרן שמש חיוורת פיזזה לה על שולחנו של הרב מורגנסקי, ובועות נוגה עדינות, ריצדו ונעו על פני הפורמיקה החומה.

אין כסף!!! הבנק לא נותן יותר אשראי, התרומות ירדו פלאים, המקרר ריק, הילדים קצת רעבים, אין כסף למשכורות ומה יהיה מחר. החובות האישיים שלו מהלוואות עלו מעל הראש, ומאיימות להטביע את בטחונו העצמי של הרב מורגנסקי, ביתו אף הוא משועבד לבנק. מזה 20 שנה שהוא מחזיק את המוסד ממש בשיניים, מבלי לנסוע לחו"ל ולחפש תורמים, אין לו גם קשרים עם גבירי ארה"ב או אירופה... והנה בדלת מתדפק עוד עובד סוציאלי ומבקש להכניס עוד ילדים עזובים לפנימיה.

ר' ראובן שמט את ראשו על השולחן ובכה חרישית, כמו שרק - גיבורי כח בני בניו של אברהם אבינו - יודעים לבכות על כלל ישראל. אחרי חמש דקות של בכי, הוא נעמד על רגליו והחליט: "השבוע אני טס לארה"ב, והי' יעזור, הי' תמיד עוזר".

בערב הוא לווה עוד 500 לירות ורכש מזון ליתומיו. למחרת הוא כבר היה חמוש במזוודה בלובי נמל התעופה, פניו לארה"ב. לתיקו האישי הוא הכניס שני אלבומי תמונות על פעילות הילדים במוסד, שיהיה, אם לא יועיל, בטח לא יזיק.

ר' ראובן התיישב על ספסל בלובי של שדה התעופה, ולפתע חש מחנק ורעידות בגופו, הוא הניח את כף ידו הימנית על מצחו, וחש שחום גופו עלה פלאים. החולשה שתקפה אותו, כמעט מנעה ממנו להזדקף. ברמקול מודיעים שעוד רבע שעה הטיסה יוצאת, בשארית כוחותיו הוא התרומם ושירך רגליו, מיד כשנכנס למקומו במטוס עצם עינים ונרדם.

הוא התעורר עקב התקפת שיעול כבדה, הדייל הראשי הבחין בחוורונו, וביקש ממנו לסור למחלקת עסקים "כבוד הרב, אתה חיוור, ונראה לא טוב, עדיף שתנוח במחלקת עסקים, אתן לך כדור אקמול, ואולי אפילו סירופ נגד שיעול".

ר' ראובן סרב הוא שילם עבור מחלקה רגילה.

הדייל האדיב התעקש "הבריאות שלך חשובה לנו, אתה קודח מחום, משתעל, לא נוח לך, ולא נוח לנוסעים. במחלקת עסקים ישנו זוג אחד בלבד, יש שם מיטה נוחה ותוכל לישון שם רגוע ונינוח יותר".

לאחר הפצרות חוזרות ונישנות הוא נעתר. בדחילו ורחימו הוא נכנס למחלקת עסקים. איש קשיש ונמוך קומה ישב שם, וסמוך אליו רעיתו, הם נראו כבני 70 לפחות.

הם לא היו דתיים בלשון המעטה, אבל ר' ראובן ביקש נפשו לישון ולא לעסוק ביראת השמים של שכניו. הם ברכו אותו "בערב טוב" והוא השיב צרוד "ברוכים תהיו". הוא פתח את הכורסא שנהפכה למיטה בלחיצה על כפתור צדדי, שלף את אלבומי המוסד שלו והחל לדפדף, תוך דקה או שתיים עיניו נעצמו.

אחרי ארבע שעות הוא פקח עיניו, וניסה להתיישב, ידו השמאלית הונפה לה הצידה והאגודל שלו לחצה בטעות על כפתור הכורסא של שכנו.

ה' ירחם! הכורסא נפתחה בעוצמה, והקשיש שישב עד כה בניחותא צנח לאחור על גבו מופתע וחצי מעולף.

"אוי איזו בושה" הרהר ר' ראובן "אני בסה"כ אורח חולה במחלקת העסקים ומה עשיתי ליהודי הזה..."

גל של רחמים וחיבה מחד, וצער עמוק מאידך, שטפו את ליבו של ר' ראובן. הוא קם בזריזות ממטתו ניגש ליהודי עזר לו להתייבב, חיבק אותו בחום רב. אמר "סליחה אחי היקר" ונשק לו בבישנות על מצחו, מתוך רצון לפייסו...

"נישקת אותי במצח?" שאל האיש.

"כן, אני מצטער ומבקש את סליחתך... אנא מחל לי".

"מוחל, מוחל, אבל נישקת אותי במצח? נכון?"

ר' ראובן חייך חיוך רחב, "תראה, אני יהודי שאוהב יהודים, הנה קבל ממני נשיקה שנייה".

רעיתו של האיש זקפה עיניה בתמהון ובהשתאות ופלטה את המשפט הבא: "אני לא מאמינה למראה עיני, הוא נישק את מוריס.."

ועכשיו קוראים נכבדים לפתרון התעלומה במחלקת העסקים, הנה לפניכם המונולוג של איש העסקים היהודי - האמריקני מוריס (משה) צומבר.

"קוראים לי מוריס צומבר, וזו אשתי שרה, אנחנו תושבי ארה"ב, יש לי שם מפעלים גדולים וחברות שיווק של כלי בית, בגדים, ומתנות. לא זכינו להפקד בילדים, עצוב, אבל כך - כבוד הרב - רוצים מן השמים, ובכן אדון ראובן, החלטנו אשתי ואני לנסוע לישראל, ולהעניק מההון הרב שלנו לילדים... לבית יתומים. או שנקים מוסד, או שנרחיב... ובכך נזכה לשמח ילדים יהודים, וזה מתוך אהבת ישראל עצומה, ובכך נזכה גם אנו לדור המשך... הסתובבנו בארץ במשך שבועיים, ולא נחה דעתנו. לא מצאנו איש כלבבנו שנוכל לסמוך עליו שיעשה את החסד הענק הזה... ועכשיו אספר לך משהו שאתה לא תאמין, עלינו למטוס רעייתי ואני, נכנסנו למחלקת עסקים. ואז אמרתי לה: "שרה, אני עצוב שלא זכינו לתרום, אבל הנה אני מקבל על עצמי בשבועה, היהודי הראשון שיתן לי נשיקה לו אתן את התרומה, ואמנה אותו כאיש הנאמן עלי שיפעל למען ילדים יתומים ואומללים".

שרה הנהנה בראשה נדהמת... "כן, כן, כך מוריס אמר כשעלינו למטוס: מי שינשק אותו...".

"האם אתה מוכן רבי ראובן, לקבל על עצמך לפעול למען פרויקט זה?"

הרב ראובן מורגנסקי הסמיק והחוויר חליפות. חוס גופו ירד, והצבע חזר לפניו, הוא הרים מרצפת המטוס את שני האלבומים. וביקש מבני הזוג צימבר לעיין באלבומים.

שריקות ההתפעלות של הצימברים ההמומים, הגיעו עד לאוזניו של הקברניט. "אנא נוסעים חביבים במחלקת עסקים, אנא שמרו על שקט... מעולם לא שמעתי שריקות התפעלות כאלה... ממה אתם כל כך מתפעלים?"

למותר לציין שר' ראובן מורגנסקי נחת בניו יורק ומיד עלה על מטוס אל על לישראל, כשציק שמן מאד מאד מאד, בכיסו.

האבידה מתחת לפנס

יש אנשים שמחפשים את האבידה מתחת לפנס, בעוד שהיא רחוקה משם. ויש כאלה שהאבידה, אפילו אם רחוקה היא, משרכת רגליה עד לפנס כדי שימצאו אותה.

לא אחת שואלים אותי הייתכן? היעלה על הדעת צירוף מקרים שכזה?

אכן כן, ככול שאנשים מסורים בנפשם למען בניו של הרבונו של עולם הם יגלו שהוא מזיז- הוא מסיט- הוא מניע חצי עולם מעלה מטה, כדי להקל על משימתם של צדיקים שכאלו. וזה בהחלט מעורר שריקות התפעלות.

הדחיפה

ר' שרוליק צין בן ה- 45 היה פועל דחק, ממש כך. ידיו היו שחורות ומיובלות, גוו כפוף, ועיניו כבויות משהו, מאותן מטעני עייפות מצטברת של 23 שנות עבודה במפעל השימורים הוותיק "טרי- מאד בע"מ" בפאתי אזור התעשייה בלוד. צין מיודענו ידע היטב לנוע על ציר הירקות הטריים, שהגיעו לאחר מיון בבית האריזה, הוא הוביל אותם לשטיפה ומשם ניהג אותם לאתרי ההחמצה הגדולים. עגבניות, מלפפונים, חצילים, תירס הכל.

כמנהל עבודה זוטר על שלושה פועלים ערביים, הוא חש אחריות עצומה שהכל ייעשה על הצד היותר טוב, עם מכסימום הגיינה תוך הקפדה על כללי הכשרות שהכתיב לו המשגיח האחראי הרב שרגא הוד-ינאי מהבד"צ.

צין "מלך פס הייצור", כך כינו אותו חבריו למפעל. הוא זה שעינו היתה פקוחה על כל קופסא קטנה כגדולה, הוא זה שהריח תקלות במכונות הענק עוד לפני שהן בעצמן חשו זאת. הטכנאי ומהנדס הייצור, היו קשובים להערותיו של הפועל הותיק, שאכל, שתה, נשם והתעורר ונשם קופסאות שימורים יותר מ- 20 שנה. הא, כמובן, האיש עבד כ- 10 שעות ביום, והשתכר, לא נעים לספר, בקושי שכר מינימום.

אגב, אף פעם לא שמעו אותו מתלונן, "זה מה יש" היה נוהג לומר "עם זה חיים" אכן כן, שרוליק צין גידל וחינך את ארבעת בניו עם המשכורת הדלה הזו, וחיי פשטות וצניעות נספגו בארבעת כתלי דירתו הקטנה בדרום תל אביב. במשך אותן שנים הוא השכים ל"הנץ", סעד פת שחרית, ואף רץ לתחנת ההסעה ליד התחנה המרכזית כדי להגיע לפני 8:00 בבוקר לעוד יום עבודה מפרך.

לאחר שנפטר שמואל רבינוב הבוס המייסד של מפעלי "טרי מאד בע"מ", נכנס לנהל את העסק בנימין בנו הצעיר והנמרץ של המייסד. בנימין רבינוב הקרין הרבה סימפטיה לפועל הותיק צין, אותו הכיר עוד מימי ילדותו כשהשתובב במפעל אם כי הגיונו העסקי החל לדחוף אותו לבצע שינויים מפליגים בכח - האדם.

בוקר אחד לאחר התפילה וסעודת השחרית ניצב שרוליק צין בתחנת האוטובוס, השעה 7:15 תוך פחות מחצי שעה הוא אמור להגיע למפעל בלוד, התחנה, שלא כרגיל, העמוסה בנוסעים, אך שרוליק הוא מהראשונים, ומיד כשתפתח דלת האוטובוס הוא הראשון שיעלה.

עכשיו אנו מפנים את עדשת המצלמה לעברו של סוכן המכירות עמנואל הרמוני בן

ה-35. הבוקר, מכוניתו לא התניעה, ובשעה 8:30 הוא צריך להגיע לפגישה עסקית דחופה בלוד. משיקולי קמצנות הוא העדיף לנסוע באוטובוס ולא לקחת מונית. הנה לפניו תחנת האוטובוס גדושה לעייפה, האוטובוס עוצר, הנהג פותח הדלת ומודיע "לא יותר משני נוסעים יעלו, האוטובוס מלא, אני מצטער... עוד מעט יגיע אוטובוס נוסף".

שרוליק צין מניח רגלו על המדרגה הראשונה, אך הרמוני הנמרץ שהספיק לדחוף לצדדים את מרבית הנוסעים, שלח את ידו השמאלית ודחק-דחק בקלילות את צין החוצה. "אני נורא ממהר", הפטיר הרמוני ונעלם פנימה, אחריו עלתה עוד אשה מבוגרת, וצין נאלץ להמתין לאוטובוס הבא.

רצה מסובב כל הסיבות, והאוטובוס הבא הגיע רק אחרי 40 דקות, אח"כ המשטרה סגרה את הכבישים כי "גילו מטען חשוד", ולאחר נסיעה

איטית לאורך כל הפקקים, הגיע שרוליק צין לפס הייצור, רק בשעה 9:10.

בנימין רבינוב המנכ"ל הטרי היה כעוס. "הלו צין, מה זה האיחור הזה, משלוח שלם של מלפפונים תקוע בשמש. כולם פה מחכים לך, אני לא מבין את החוצפה הזו, יותר משעה איחור. ממש גרמת נזק למפעל.

צין השיב לו בשפה רפה "מה לעשות, דחפו אותי...".

רבינוב רתח "מה פרוש דחפו אותך, מה אתה מתלוצץ איתי? מצידו תקום שעתיים לפני, ותגיע בזמן".

"תרגע בנימין", הזדקף צין "אני עובד כאן כמעט 25 שנה, כשהיית תינוק בעריסה, מעולם לא איחרתי...".

"אתה חצוף" ביעבע בכעס המנכ"ל הצעיר "אתה מבקש ממני להרגע! אני פה מנהל המפעל! משטח שלם של ירקות מתקלקל, ואתה מעיר לי הערות. בסוף היום תכנס אלי למשרד", רבינוב הצעיר עזב בזעם את פס הייצור.

שמונה שעות של מועקה עברו על הפועל הותיק! ובדיוק בשעה חמש אחה"צ הוא טיפס בגרם המדרגות למשרדו של המנכ"ל. המזכירה רוחמה מסרה לו מעטפה לבנה, "בנימין ביקש למסור לך מכתב זה".

צין פתח את המכתב וחשכו עיניו "מר ישראל צין היקר, עם כל הכבוד ל 23 שנות עבודתך במפעלינו, כמנכ"ל קבלתי היום החלטה, לשנות דפוסי עבודה ולהתנהל רק עם פועלים ממושמעים יותר. לצערי, הנך מפוטר, והנני מאחל לך הצלחה בדרכך החדשה", בנימין רבינוב.

מה לנו להאריך, צין יצא משם ברגליים כושלות ובעיניים יבשות, לחץ דמו הרקיע שחקים, ולבו פעם ללא הפסקה. כל הדרך באוטובוס הוא מירר בבכי מצער ממש חרב עליו עולמו. "אני בן 45, פועל מזדקן של מפעל ייצור, מי צריך אותי? אין לי השכלה, אין לי כישורים חוץ מפס יצור של שימורי ירקות. בבית חיכתה לו מקלחת של צוננין נוספת. אשתו אורנה כעסה עליו "מדוע אתה עונה לו, עדיף שהיית שותק...".

"אבל הסברתי לו שמעולם לא איחרתי לעבודה. שאיש צעיר אחר דחף אותי בכניסה לאוטובוס, מה אני אשם?! ניסה להסביר צין, עם עיניים סדוקות - מבע. "את מכירה אותי, אני איש אחראי, בשבילי מקום העבודה זה דבר חשוב, מעולם לא איחרתי, לא גזלתי, לא רטנתי על משכורת נמוכה. עשו ממני מה שרצו.. עשיתי בשביל רבינוב הכל, אבא של בנימין עשה לי לפחות כבוד...".

אין כאן מקום להאריך, בואו נסכם שמן הנקודה הזו החלה להירשם תנועה של צלילה באורח חייהם של הצינים. האבטלה פגעה קשות באורח חייהם, העלבון נתן את אותותיו, שרוליק ניסה להתקבל לכמה מקומות עבודה, אך נדחה בלך ושוב. הנתונים המקצועיים שלו לא מצאו חן בעיני מנהלי הדור החדש! הוא התחיל לנבול, להסתגר לישון שעות ארוכות ביום. לאכול פחות. בניו הסתובבו להם ברחוב ופשטו ידם בגזל.

שלום הבית התערער, ואט אט איבד שרוליק צין עניין בחייו. קצת לפני גיל 50, מדוכא שפוף, נעלב ועזוב, מת שרוליק צין משברון לב.

להלוויה הגיעו רק שני פועלים מן המפעל שזכרו אותו, וקומץ בני משפחה. שניים מבניו היו אי-שם בעסקיהם המפוקפקים בחו"ל, שניים אחרים במאסר.

אלמנתו בכתה שבורה מצער, "אוי שרוליק, שרוליק! כנראה שהיינו רעים אליך... אני מבקשת, ממך סליחה שלא עודדתי אותך בשעותיך הקשות".

כן, חשבון הנפש נעשה, אבל מאוחר מדי.

יש סיפורים שמסתיימים במוות, אך לא כאן במקרה שלנו. שלוש שנים מפטירתו של שרוליק, חולמת אורנה צין אלמנתו חלום, והנה בחלומה תחנת אוטובוס מוצפת אנשים, אוטובוסים יוצאים ובאים. אט אט אפלולית הערב נרקמת בחלומה, והנה מבעד לאפלולית היא מבחינה באדם גבה-קומה שמביט לעברה ואומר בקול סדוק "שלום לך גברת צין צר לי שאני מפריע את מנוחתך... אבל גם לי אין מנוחה, שמי עמנואל הרמוני, אני האיש אשר לפני כמה שנים דחפתי את בעלך שרוליק כשהיה בדרכו למקום עבודתו. גם אני מיהרתי לפגישה ובעזות פנים דחפתי את הנוסעים וגם את בעלך מחוץ לאוטובוס, מבלי לבקש סליחה אפילו... אני משלם על כך מחיר כבד מנשוא, בעולם האמת לא מדברים איתי, לא מתיחסים אלי כלל וכלל, באים איתי חשבון רק על הדחיפה הנוראה והאיומה שדחפתי את בעלך. הפיטורין שלו בבושת פנים, זו אשמתי! הכעסים שלך כלפיו, זו אשמתי! הדחקות והעניות שהיו מנת חלקכם בשלוש השנים האחרונות לחייו, זו אשמתי!!! המחלות והדיכאון של שרוליק! זה הכל באשמתי. הדחיפה הזו עולה לי ביוקר גברת צין, ואני מתחנן ממך ומבקש שתעשי הכל כדי שאזכה למחילה ולסליחה... כדי לאמת את חלומך, תוכלי לפנות לאלמנתי רננה הרמוני מרח' דקל-יריחו 62 תל אביב, אנא - אני מתחנן - עשי כל שביכולתך שהדין המתוח הזה של הדחיפה יחלוף ממני...!" אז נמוגה אט אט דמותו של האיש.

שלוש פעמים, ולילה אחרי לילה חזר החלום על עצמו.

כשנפגשו רננה הרמוני ואורנה צין המעגל ניסגר.

רננה הרמוני: "בעלי נהרג בשנה שעברה בתאונת דרכים קשה, ומדי פעם מתגלה אלי בחלום ואומר לי "קשה לי, קשה לי מאוד".

"דחפתי יהודי... אני מצטער" ... כך אמר.

"אני אינני מיסטיקנית ואין לי שום הבנה בחלומות אך כעת כשאני שומעת ממך את פרטי הדברים... אוי כמה שמצמרר הדבר... סליחה, אני מבקשת סליחה בשם בעלי המנוח" ושתי האלמנות המחובקות פרצו בבכי קורע לב... ארבעת בניו של צין המנוח, שמעו מאמם על הדבר הנורא, ומיהרו ארצה.

יומיים אח"כ ערב יום כיפור, עלו על ציונו של שרוליק צין עשרה תלמידי חכמים וגם ארבעת בניו, שהחליטו ליישר אורחותיהם וללמוד מה עיקר, ומה טפל בחסדי שמים. "אבא סלח לנו, וסלח גם לעמנואל הרמוני על הדחיפה שפגעה בך, במידה שאדם מודד מודדין לו... מדוד לו ברחמים", התחננו הבנים, ובקשו מחילה על שציערוהו, הצער שקשה למדוד את עומקו ומימדיו בברומטר הנשגב והעלום של עומק הדין.

פרי קטן מאחורי הסיפור

נוראותיו של עומק-הדין

עומק-הדין של מעלה הוא אחד הדברים הנסתרים והעלומים מעמנו, ואין לנו יד ורגל בו. אמנם הנגלות לנו ולבנינו, אבל הנסתרות? ה' ישמור. מי יראנו דרך? מי יורנו הנתיבה לדעת ולו קצה קצהו של דין שמיימי על עבירה קטנה, בלתי מורגשת, מילה לא במקום לעתים אפילו מבלי לשים לב, חטא קטנטן מזערי בין אדם לחבירו, הנידוש בעקבים והנזרק לו לאי שם הרחק הרחק למרתפי אי-המודע של היהודי, עד ליום הדין הגדול והנורא. "זוכר כל הנשכחות" מגביה אותנו ומניח אותנו מול פנינו, חטא ענק, מפלצתי, מבעית, מעורר חלחלה וחרטה אינסופית.

האם דחיפה כה קטנה עוללה כאלה נוראות?

ואילמלא סופרו לי הדברים ואוזני שמעו ממקור ראשון, קשה היה לי להאמין, והחי יתן אל ליבו, ויפה שניה אחת קודם.

רגליו של אדם

על רגליו של אברהם אבינו מספר המדרש, שהריצוהו לעשות חסד עם כל עובר אורח, הן היו מלומדות בחסד ופעלו מעצמן כמוח בפני עצמו. רגליו של דוד המלך, הוליכוהו לבית המדרש, גם אם תכנן לעסוק בענייני המלכות. חכמי הסוד מלמדים אותנו, שרגליו של אדם מסיעות אותו - השם ישמור - למקום שם ממתין לו מלאך המוות. לא מכבר סיפר לי ידיד, על קרובת משפחתו שברחה בעת מלחמת לבנון השנייה מהישוב הצפוני בו גרה, לקנדה המרוחקת והשקטה. "היא היתה סבורה ששם, בקנדה, החיים הרבה יותר בטוחים, אין טילים, אין קטיושות, אין אזעקות. בטיסה פנימית בקנדה נקלע מטוס הנוסעים לסחרור עקב תקלה טכנית, ובת דודתי נספתה עם עוד כמה עשרות נוסעים, רגליה לקחו אותה, אל מקום פטירתה מן העולם..." כך סיכם.

* * *

את הסיפור הבא שמעתי מנהג מונית צעיר וחביב שהתקשר אלי באישון לילה, ולצורך הסיפור נקרא לו שמוליק. באחת הפעמים הושאר עתון על ספסל מוניתו והלה קרא את אחד מסיפורי בין דפי המוסף. "כל כך התלהבתי מן הסיפור שקראתי, עד שהרגשתי צורך עז לספר לך את סיפור ההשגחה הפרטי שלי, כדי שגם אחרים יוכלו להנות ממנו... הסיפור הזה עוסק ברגליים שלי..." כך שמוליק.

ובכן, נהגנו החביב, נשוי בן 28, מסורתי, נמצא מרבית שעות היום על הכבישים הירושלמיים. להיות נהג מונית פרושו להיות תדיר במתח מתמיד המורכב מריצה בלתי פוסקת אחרי קליינטים, כדי למלא את הארנק, ומריכוז מקסימלי על הכביש מכל מרעין בישין, הולכי רגל חסרי זהירות ונהגים חסרי אחריות.

"עבודה מתישה ולפעמים מתסכלת, לפעמים אתה עושה קופה יפה, ואז מגיח שוטר ורושם לך דו"ח על עקיפה לא חוקית, על חציית אי-תנועה מסומן בקו לבן, ושואב ממך את פת לחמך. גם הנוסעים לא תמיד אנשים קלים. חלילה, רובם הגדול משלם בעין יפה ומודים בפה מלא, אבל יש גם נוכלים שנמלטים מן המונית מבלי לשלם, נו מילא, אבל מפעם לפעם,

ישנה "סוכריה". מה זו סוכריה? ובכן, "סוכריה" זו נסיעה לעיר רחוקה, עבור תשלום בריא. נסיעה על כביש רחב ופתוח, ללא פקקים סירנות ועצבים, עם קליינט נחמד שמשעשע אותך בדברי תורה. ובכן, לפני חודש ימים, אני עומד ברמזור ירושלמי במרכז העיר. שעת בוקר, הכל עמוס, צפופים, שוטרים, הכל שוקק. לפתע דפיקה בחלון. יהודי חרדי מסמן לי לפתוח את החלון, אני פותח את החלון ואז הוא אומר לי "האם תוכל להסיע אותי לחיפה?". הפנים התשושות והאפורות שלי הפכו לשמש זורחת ומחוייכת. חיפה? בבוקר? זו לא סוכריה, זה גלידה ענקית עם דובדבן למעלה. אני מדווה לצחי אזולאי המוקדן שלנו, שבשלוש השעות הקרובות לא יחפשו אותי, כי אני בדרך לחיפה. תענוג הרב לוי, ממש תענוג. היהודי חביב, השמש זורחת, הציפורים מצייצות, 300 שקל לארנק, ומי יודע אולי גם אתפוש קליינט מחיפה לירושלים. ברכה כזו בשביל נהג מונית לא מתרחשת כל יום. מגיעים לחיפה, היהודי משלם, נפרד ממני בחביבות ונעלם לו. אני מרגיש צמא, מחפש מכולת. יופי, בפינת רחוב קטן, שוכנת לה "המכולת של איבגי", נכנס, שולף פחית קולה, משלם ונכנס למונית. על גדר אבן ממולי אני מבחין במודעת אבל בגודל בינוני

**בצער רב וביגון קודר אנו מודיעים על
פטירתה של סבתנו אמנו אחותינו
שושנה חנה בת שרה רחמנינוב ע"ה.**

"מניע את המונית ומפליג דרומה. לא מרחיק יותר מ- 200 מטר, והשם הזה שושנה חנה, חוזר אלי. מי זו שושנה-חנה... בחיי לא הכרתי אשה בשם זה. מעולם בחיי לא הכרתי משפחה בשם רחמנינוב. לוקח לגימה אחרונה מן הפחית, ועושה סיבוב 360 מעלות בחזרה למכולת. ושוב מביט ארוכות במודעת האבל... השם לא אומר לי כלום. כנראה שאני מדמיין, אני כועס על עצמי, אין לי קרובי משפחה בחיפה, גם לא חברים, ובכלל בקושי אני מכיר את העיר הזו, וגם השכונה כאן בקושי מוכרת לי... נוסע עוד חצי קילומטר, והרגלים שלי לוחצות על הדוושות באופן לא רצוני. לאן? שוב בחזרה למכולת, לאותה מודעת אבל. עיני מביטות בכתובת הרשומה בתחתית המודעה. "יושבים שבעה בבית המנוחה ברח' ים-סוף 39". הלב שלי משדר לי: "שמוליק, יתכן שאתה קצת מבולבל, עובר עליך משהו, כנראה שההשראה של חיפה עיר הנמל הגדולה קצת מסחררת אותך, אבל לא נורא שמוליק. לך תעשה ניחום אבלים, אם לא יועיל, בטח לא יזיק. תשב 10 דקות עם המשפחה, תשתוק, תביט להם בעיניים

עצובות, תאמר להם "מן השמים תנוחמו, או המקום ינחם אתכם" וחזור למונית. כך אומר לי הלב ומוסיף: "שמוליק, שמוליק, אתה הלוא מכיר את הפסוק הזה שטוב ללכת לבית אבל, מאשר ללכת לאיזו חתונה או שמחה אחרת. למה? כדי שבנאדם יזכור את אחריתו" כך משדר לי הלב, והמונית אצה-רצה על פי הנחיות ה-G.P.S לכיוון רחוב ים-סוף 39.

"מגיע, מה אני רואה? בנין מיושן פשוט, שתי קומות בסך הכל, אולי בן 60 שנה. הצבע מתקלף, הגינה מוזנחת, אני מחנה את המונית ומהרהר לעצמי, רגע, מה אני אומר להם, לאבלים? הם ישאלו אותי מי אני? מה אני אמור להשיב להם? אני לא קרוב משפחה, לא מכיר את האמא שלהם... עוד יחשבו בטעות שאני רעב ובאתי לאכול כמה עוגיות ולשתות כוס תה... בעוד אני מהרהר ומתחבט עם עצמי, אני מבחין בשני בחורים צעירים עולים באיטיות במדרגות ונכנסים לדירת האבלים. ושוב הרגליים שלי השתלטו עלי, ובזריזות שאינה ניתנת לתאור שלפו אותי מן המונית, נעלתי אותה, ועליתי עמם במדרגות עד לדלת הדירה שהיתה כמובן פתוחה. הם נכנסו והתיישבו ואני התיישבתי לצידם. על המזרון ישבו להם שלושה בנים, אביהם, ושני אחיה של הנפטרת. בחדר הסמוך ישבו שתי בנות ואחותה של הנפטרת. אחת הנכדות העמידה לפנינו על שולחן הסלון הזכוכיתי מגש ובו כוסות תה מהביל והרבה פרוסות של עוגת טורט. הצעירים שישבו סמוך אלי שוחחו בנעימות עם האבלים, ומהר מאד הבנתי שהם ידידים טובים של אחד הבנים. בינתיים הבחנתי שהאבלים מביטים בי במבט שואל, מביטים ושואלים עמוק בלב, "מי האיש הזה... אנחנו לא מכירים אותו...". אינני יודע כבוד הרב אם אתה מכיר את ההרגשה הזו, שאתה מתפלל שהאדמה תבלע אותך, שתבוא איזו רוח ותעיף אותך מכאן, הרחק הרחק. התפללתי שהשיחה בין המנחמים הצעירים לבין האחים לא תסתיים, כדי שאחסוך מעצמי את הבושה והגימגום, וחיפוש המילים..."

פרק ב'

"מן השמים תנוחמו" ניחמתי את האבלים והתרוממתי לצאת. "חכה רגע אדוני, שתה כוס תה, תברך על עוגה" ביקש ממני אחד הבנים האבלים, הצעיר שבהם, כבן 25, ובאותה נשימה שאל "אתה הכרת את אמא ז"ל?".

שתקתי שלוש שניות, שנדמו כמו נצח, והשבתי "לא, לא הכרתי". הרבה זוגות עיניים ליטפו אותי במבט תמה, עיניים שואלות, בוחנות, מה הוא עושה כאן היהודי הזה... מה עונים להם... אין ברירה החלטתי, מדברים ואומרים אמת.

"שמי שמואל בן גיל" השבתי "אני נהג מונית מירושלים מחברת" שער הגיא... לפני כחצי שעה הגעתי לחיפה עם נוסע ירושלמי, הוא ירד לא

רחוק מכאן, אחר כך נכנסתי למכולת לקנות משהו, ושם על גדר האבן הבחנתי במודעת האבל של אמכם שושנה חנה בת שרה... אין לי מושג למה ומדוע, אבל רגלי נשאו אותי לכאן. המונית סירבה לחזור לירושלים. תאמינו או לא, הלב שלי והיצר הטוב שבתוכי דיברו איתי ואמרו לי 'שמוליק אם אתה מרגיש צורך פנימי לנחם אבלים, אז גש לשם, ממצוות רק מרוויחים...' לכן הגעתי, וברוך השם כולנו יהודים מאמינים ואני באמת משתתף בצערכם על מות האם הרעיה, ושלא תדעו עוד צער ומכאוב...".

"ברוך תהיה" ברך אותי הבן הצעיר בחיוך של חיבה. "אבל אם כבר הגעת לכאן, אז אספר לך על אמא שלנו. ההורים שלנו גם גרו בצעירותם בירושלים, ועברו לחיפה לפני 25 שנים, פחות או יותר. אמא ע"ה היתה עקרת בית פשוטה, שעבדה הרבה בנקיון בתים ווילות, צנועה בהליכותיה, ומקפידה על הכנסת אורחים במאור פנים. אך בכך אין כל חדש, הרבה נשים הן צנועות וחרוצות. אבל לאמא שלנו, היה שיגעון מיוחד, פעמיים או שלוש בשבוע בשעות אחר הצהרים, היא נסעה לטפל ולשמח ילדים קטנים נפגעי תאונות דרכים. פעם בשניידר, פעם ברמב"ם, פעם בהדסה, היא העמיסה על עצמה מתנות וממתקים, חילקה להם, ליטפה אותם וברכה אותם בלב מלא תקווה ואהבה. היא יכלה לשבת שעות ארוכות ליד מיטת תינוק פצוע ולקרוא תהילים לרפואתו. מבלי שהכירה או ידעה מי זו המשפחה. לא פעם אמרה לנו 'הילדים האלה הם של כל עם ישראל, גם הם כמו הבנים שלי, והרבה בזכותם זכיתי לבנים טובים ולשלוש בית... אני רוצה שגם הם יבראו ויזכו לכל הברכות הללו. מספר פעמים הלכנו איתה למשימת הקודש הזו. היא עודדה במילים חמות אמהות מודאגות 'ה' יעזור, ה' יעזור, הוא יבריא, אני מאמינה, כבר ראינו ניסים'. התמימות שלה היתה כובשת לב. לפני מספר חודשים, רגליה נשאו אותה לעבר מוסד של ילדים עם נכויות קשות, היא התחילה לחצות מעבר חצייה ואז הגיע מן הסיבוב נהג לא זהיר ופגע בה. היא איבדה את הכרתה ושכבה כמו צמח עד יום פטירתה בערב שבת קודש". עד כאן סיפר הבן.

"הרגשתי שמחה פנימית שזכיתי לבוא ולנחם את משפחת רחמנינו שהיתה להם אם צדקנית שבוודאי משמשת כסנגורית על עם ישראל, שהרי מדובר באשת חסד נדירה. נפרדתי מהם לשלום ונסעתי הביתה, לירושלים, כולי שופע הרהורים על הזכות המיוחדת שנפלה בחלקי... אבל למה? אני שואל את עצמי. מעולם בחיי לא נכנסתי לבית שאינני מכיר את המשפחה, ובוודאי לא לבית אבלים. ושוב, אל תשאל איך, בכניסה לירושלים החלטתי לבקר את אבא שלי, אלמן מזה שנים רבות, איש יקר ותמים שמתגורר בבית שמש בביתה של אחת מאחיותי.

"נכנסתי לבית, אבא ישב על המרפסת ובידיו סידור תפילה, לחצתי את ידו בחום, והוא שלח יד לחבקני. אחותי הניחה שתי כוסות תה על השולחן הקטן. הרגשתי צורך עז לספר לאבא את מי ניחמתי ומה

שמעתי... אבא איש ישר צדיק וירא אלוקים, יש לו תמיד עצות חכמות ופתגמים מתאימים לכל מצב.

"... אז אתה שומע אבא, המונית הוליכה אותי לבית הקטן של משפחה נחמדה בשכונה קטנה בחיפה, אין לי מושג מאין נבע הדחף שלי לנחם אותם באבלם. אמם... נפטרה כמה חודשים אחרי שנפגעה בתאונת דרכים... היא היתה אשת חסד שמסרה נפש על ילדים פצועי תאונות.

"אבא הביט בי בעיניים שופעות נסיון וחוכמה ואמר "רגליו של אדם מוליכות אותו לאן שהוא צריך להגיע. לפעמים - לא עליכם - הן מוליכות למלאך המוות, לפעמים למקום שיש בו פרנסה טובה, לפעמים יש איזה חוב כמוס שצריך להחזיר, לעיתים איזה תיקון אלוקי שיהודי צריך לתקן שם. אין סתם, הרגליים הן שליחות נאמנות בני, נאמנות מאד..."

"ישבתי ליד אבא עוד 20 דקות. כוסות התה התרוקנו ושמש חורפית נטתה למערב. הנעתי את המונית והתחלתי לנסוע לכיוון ירושלים. לפתע בדיבורית צילצול. על הקו צחי אזולאי המוקדן. "איפה אתה שמוליק? כבר כמה שעות לא שמעתי ממך... תראה יש על הקו בן אדם שמחפש אותך דחוף... הוא מחיפה. קוראים לו רחמים רחמנינוב, אני נותן לו את המספר והוא ידבר איתך. הוא נשמע לי מאד מרוגש".

"שלום שמוליק, אני רחמים רחמנינוב, הבעל של שושנה חנה זכרונה לברכה. היית אצלנו לפני כמה שעות בניחום אבלים, רציתי לשאול אותך שאלה קטנה, האם אי פעם נפצעת בתאונת דרכים?"

"נשמתי נעתקה הרב לוי... כנהג מונית מעולם לא הייתי מעורב בתאונה, אבל את משפחתינו מלווה טרגדיה איומה מזה 27 שנים. גדלנו יתומים. אני בן הזקונים של הורי. אמא שלי רבקה, נהרגה בתאונת פגע-וברח... אני הייתי אז תינוק בן שנה והיא טיילה איתי בעגלה. אמא נהרגה במקום והעגלה הועפה - ואני בתוכה - למרחק 20-30 מטר, לתעלה עמוקה בצידי הכביש. התאונה התרחשה בכביש צר שנמתח בין שתי שכונות. אמא הלכה לבקר דודה זקנה והלכה לתומה בצידי הכביש. במשך חודשים ארוכים, כך סיפר לי אבא, הייתי בטיפולים עד שחזרתי לאיתני.

"כן. אדון רחמים, כשהייתי תינוק נפצעתי בתאונה, אמא שלי נהרגה באותה תאונה, למה אתה שואל?"

"רחמים שתק כמה שניות והרגשתי שהוא מחפש מילים. "תראה שמוליק, אנחנו לא מכירים, אבל דומני שלא לחינם הגעת אלינו לחיפה. לפני 27 שנים לערך גרנו בשכונה קטנה בירושלים. בני הקטן יעקב, סיפר לך על "השגעון" של רעייתי לשמח ילדים נפגעי תאונות דרכים... זה היה

ממש מפעל חייה... לכן אני שואל... תגיד לי שמוליק, אבא שלך סיפר לך היכן היתה התאונה המדוברת שאמכם נהרגה?

"כן, על הכביש הצר שבין שכונת נווה-עוז לשכונת המרגניות. זה היה בשעת דמדומי ערב. תאונת פגע וברח..."

"רחמים נשם עמוק, וכמעט בלחש אמר לי 'שמוליק, שהשם ישמור אותך, אבל נדמה לי שאשתי עליה השלום, היא זו שהצילה אותך ממוות בטוח. על הכביש הזה בתקופה שאתה מדבר עליה, היא נתקלה לראשונה בחייה במחזה המחריד. אשה מדממת שרועה על הכביש אך חסרת נשימה, אבל אי שם זרוקה לה עגלת תינוק. ליבה ניבא לה שיש שם כנראה תינוק פצוע, היא רצה לשם, וראתה תינוק פצוע בראשו זב דם, היא שלפה מתיקה מגבת וחבשה את ראשו וצווארו. רק אחרי דקות ארוכות עבר רכב במקום ודיווח למד"א על התאונה. אשתי הפקידה את התינוק בידי של הרופא והתפללה לרפואתו...". "גבירתי" אמר לה הרופא "הצלת את חיי התינוק, עוד איבוד של חצי ליטר דם, אוי ואבוי".

"כשהיא חזרה הביתה היא סיפרה לי על האם ותינוקה ולא יכלה להירגע. היא ביקשה שנעזוב לעיר אחרת, כי הכביש הזה מזכיר לה אסון ודם ועצב. 'מה עשית שם בכביש הצר הזה?' שאלתי אותה 'הרי את נוסעת תמיד באוטובוס, זה מרחק של שני קילומטר לפחות?', 'לא יודעת' השיבה לי 'רגלי נשאו אותי לשם... כנראה כדי להציל את התינוק'. ומאז ועד יום מותה היא היתה עסוקה לשמח ילדים פצועי תאונות... דומני שמוליק, שהרגלים שלך נשאו אותך לביתינו בחיפה, כדי שתנחם אותנו, ונחמה זו איננה אלא הכרת-הטוב קטנה שלך, על הצלה גדולה של רעייתי, שללא ספק היתה שליחה נאמנה לשמור אותך חי, עד מאה ועשרים".

"הרב לוי, עצרתי את המונית, הלב שלי פעם 1,000 פעימות בדקה. כן, כשהבטתי במודעת האבל, שושנה חנה בת שרה, ההכרה שלי לא ידעה דבר, אבל איך אבא שלי אמר: יש איזה חוב או סוד כמוס בכל צעד וצעד, שהרגליים שלנו מוליכות אותנו".

פרי קטן - מאחורי הסיפור

החוטאים העליונים

הנגלות לנו והנסתרות לאלוקינו.

בן אדם מהלך בעולמו של בוראו עם המון תמיהות ושאלות, ולעיתים מבצע מעשים חסרי הגיון וחסרי פשר. מדוע? כי הנסתרות הן לא עבורו, הן מוחבאות ממנו עמוק עמוק בכספות הכי עלומות של מי שברא את העולם, ומנהיגו על פי נוסחאות וחשבונות שאין כל מוח יכול לקלוט.

"זכית שמוליק והקב"ה פתח לך צוהר עלום לאוצרות הנהגתו, ללמדך כי רגליו של אדם מונעות על ידי החוטים העליונים של יוצרו" אמרתי לנהג המונית, והזדרזתי להנציח את העלילה הזו פן תכחד ותימוג במחשבי הזמן.

יש לו הסכמות

"שלום הרב לוי, כמי שעוקב מעת לעת אחרי הסיפורים הנקטפים שלך, הנני מהרהר וחוכך בדעתי האם לספר לך את הסיפור המאד לא סימפטי שמלווה אותי זמן רב ושמור אצלי עמוק עמוק במצולות הסודות האישיים. אחרי הרבה לבטים החלטתי, למה לא? מי יודע אולי מי מקוראיך יעשה את חשבון נפשו, שהלוא ללא חשבון נפש מעמיק ורציני בנבכי לבנו האטום, לא נוכל לשלות ממעמקיו את אותה עקמומיות והאפלוליות המעוותת את דרכנו כאן בעולם הזה".

הרי קולמוסי מחודד, ואוזני כרויה ידידי, כדי להנציח את סיפורך הלא סימפטי, אם כי עליך לדעת שמעל מדורי מופיעים אך ורק מוצרי מוסר נקיים ומזוקקים, אזי הקפד על לשונך ותיאוריך.

"לא, לא, שלא תטעה הרב לוי, הכל נקי וברור ושריר וקיים ומילותי תהיינה מנופות בארבע עשרה נפות.

"ובכן, לפני כעשר שנים במסגרת עיסוקי כסוכן נוסע - נקלעתי לבית כנסת שכונתי קטן ברחובות, ובין מנחה לערבית נכנס יהודי מזוקן בעל מבנה גוף מוצק נמוך קומה, לבוש כמוני, כובע וחליפה, מבטו רציני ועיניו חודרות, הוא החזיק בידיו כמה ניירות וכמנהג גבאי צדקה בקודש, הוא

ביקש לעניין את הציבור במצוה נעלה שעלינו להתגייס למענה, שהרי אנחנו רחמנים בני רחמנים כידוע.

"בתי הקטנה בת השש חולה מאד, קהל קדוש, שתי הכליות שלה במצב קשה, היא סובלת מאי ספיקה הדיאליזה גורמת לה לעיוותים ולסיוטים, היא מקיאה, היא רזתה מאוד ונראית כמו שלד עצמות, הרופאים אומרים שאם לא נשתיל לה כליה בדחיפות.. אז השם ישמור.."

"כך אמר... ואני מביט בו נסער, מרוגש, גם אני אב לבנות קטנות בריאות בחסדי שמים, והנה מולי אב, שבר כלי, מנגב את דמעותיו עם ממחטת נייר וממשיך לספר לנו עם רעד בקולו "עלות כלייה 80.000 דולר, אשתי מותשת, בוכה יומם ולילה, ובעצה אחת עם גדול הדור (וכאן הוא נוקב בשמו), החלטתי לעזוב את כל עיסוקי על מנת לגייס את הסכום הנדרש, חסרים לי בסה"כ עוד 10.000 דולר... אנא אחיי, אהוביי עזרו לי.. שלעולם לא, תצטרכו לעמוד בפני נסיון נורא שכזה. וכבר נכתב על כך הפסוק המבטיח "כל היום - חונן - ומלווה - וזרעו - לברכה", אין לי ספק מי שיעזור לי במצוקתי, לעולם!!! (הוא הרים את קולו) לא יצטרך להסתובב כשנורר ולהתבזות למען רפואת ילדיו, כי הם יהיו בריאים עד מאה ועשרים... יש כאן הסכמות מגדולי הרבנים שמברכים כל מי שיעמוד לימיני ברוכים תהיו..."

"האמת היא שהדברים נגעו לליבי מאד, סימנתי לו שיגש אלי, עיינתי קלות בהסכמות שצורפו למכתב הרפואי של הילדה שלו, והיו לו הסכמות. שלפתי את פנקס הצ'קים מכיסי ורשמתי לו סכום נאה עד מאד בלשון המעטה. זאת ועוד, כדי לא לצאת רק ידי חובת מצוות הצדקה עליה מתברכים בשש ברכות עוד הוספתי לו ולבתו כהנה וכהנה ברכות ומילים טובות ונעימות המשובבות נפש, והעליתי חיוך על פניו, כדי לזכות באותן אחת עשרה ברכות שמימיות הגנוזות למי שמשמח עניים יראי אלוקים.

"בעזרת השם אמרתי לו, אתה תזכה להשיא את בתך היקרה, מתוך בריאות איתנה, ונהורא מעליא, והתקופה האיומה הזו תחלוף ותעלם לה כאבק הפורח באויר חיזקתי אותו במילים מלטפות כמים צוננים לנפש עיפה, והוספתי לומר - דע לך ידידי - שזו אינה התבזות, זה קידוש השם ממש, אתה מלמד אותי מה זו מסירות נפש."

"האיש חיבק אותי בחום רב הודה לי מרוגש והחזיר לי ברכות מן הגורן ומן היקב "שתאריך ימים אדוני והרבה בריאות" האפיזודה הזו נעלמה מזכרוני, כמו עוד הרבה ארועים המתרחשים בחייו של יהודי, שיחכו לו רק ביום הדין הגדול והנורא לטוב או למוטב. אחרי ארבע או חמש שנים אני מגיע לטבריה במסגרת עבודתי, ולאחר פגישה עסקית קצרה נכנסתי לבית הכנסת המרוקאי סמוך ונראה לשוק הדגים הטברני, ושוב בין מנחה לערבית נכנס מיודעינו ועל פניו אותו מבט קודר ומעונה, ועיניו

החודרות בולשות על פני הציבור היקר. מיד אחרי "עלינו לשבח", הוא נעמד ליד התיבה והפעם בפיו סיפור מזעזע לא פחות.

"קהל קדוש אין לי יום ואין לי לילה, מאז חלתה רעיתי הטובה במחלה... כל יום אני מסייע אותה לטיפולים, הבית במשבר איום ונורא... הילדים רוצים אמא בריאה, מתפקדת, אבל היא מרותקת למיטה או מאושפזת. שלא תדעו מצרות, ישנן תרופות שהיא צריכה לקבל, והן אינן מוכרות בסל התרופות של הממשלה ומי משלם? אני. אין לי ברירה אני מוציא לחם וגבינה מפיות ילדי כדי לרכוש את התרופות..."

"אני מביט בו, הרב לוי והוא בוכה בדמעות שלישי "אנא עזרו לי להשאיר את אשתי בחיים, ישנו פרופסור אמריקני בשם רוג'ר מונדיאלן שפיתח תרופה חדשנית מאריכת ימים עלותה 8.000 דולר... יכול לקרות נס, אני רק צריך את עזרתכם כדי לשמור על משפחתי שלמה. אני כמי שנושא את העול הכבד הזה על כתפי, וגם לי יש לחץ דם וסוכר, מברך אתכם שלעולם לא תכירו מחלות ויסורים, יש לי כאן כתבי הסכמה של גדולי הדור... ברוכים תהיו".

"הוא חולף לו בין המתפללים הלב שלי נקרע מדבריו ואני חושב לעצמי ריבונו של עולם, היהודי הזה ממש אומלל, כמה צרות רודפות אותו רחמים. מעניין מה שלום בתו הקטנה, האם היא עברה השתלת כליה... אני מסמן לו לגשת הוא רוכן לעברי ואני שואל אותו: "ר' יהודי, מה שלום בתך הקטנה... איך היא מרגישה" והוא תוקע בי מבט חודר חסר הבעה, ואחרי כמה שניות של שתיקה הוא מהנהן בראשו עונה "ברוך השם ברוך השם" ואיני יודע מה להבין, האם הכל עבר לטובה, ההשתלה הצליחה, הילדה בריאה או שמא... אבל אני מעדיף לא להלאות אותו גם כך הוא שבר כלי. מעיף מבט של חצי שניה בהסכמות של הרבנים ורושם לו צ'ק מכובד מוסיף כמה מילים של נחמה... הוא מודה לי מעומק הלב "שתאריך ימים אדוני, הרבה בריאות".

"הרב לוי הנכבד, שעון החיים סובב לו ואחרי שנתיים אני מבקר במפעל גדול ובו כמה מאות עובדי יצור. אחרי פגישה עסקית קצרה, קורא אחד הפועלים ברמקול "חברים, עוד חמש דקות תפילת מנחה בבית הכנסת, אנא דייקו!".

אני מביט בשעוני השעה שתיים בצהרים, מתאימה לי תפילת מנחה עכשיו! נכנס לבית הכנסת ובאחת מפינותיו אני מבחין בו בפעם השלישית. בגדיו מרופטים מבטו עצוב כמו תמיד, ועיניו חודרות. הפועלים נכנסים "אשרי יושבי ביתך" חצי קדיש, שמונה עשרה, עלינו לשבח...

והנה הוא ניצב על רגליו דופק על התיבה בנחישות ואומר בקול סדוק "יהודים יקרים רחמנים בני רחמנים, בני אברהם יצחק ויעקב, לא

עליכם ולא על אף אחד, אני חולה אנוש במחלה סופנית.. אשתי איבדה כל טעם בחייה עקב העניות שקפצה עלינו, היא בוכה כל היום הכסף שלנו הולך לתרופות, אין לי ממה להאכיל את הילדים... אני מלא חובות ניתקו לנו את החשמל, מאיימים לנתק את אספקת המים.. אנא עזרו לי כנדבת לבכם, יש בידי מכתבי הסכמה של רבנים חשובים..."

"זהו, הפעם ירד לי אסימון, האיש הזה פשוט נוכל, אין לו בת חולה אין לו אשה חולה והוא בעצמו בריא ושלם, הוא פשוט מהתל בציבור ובכל פעם ממציא סיפור חדש. האיש עבר בין המתפללים וליקט מהם שטרות ומטבעות. כשהגיע אלי סימנתי לו בראשי "בוא נצא החוצה". שאפתי המון אויר לריאות, עשיתי הרבה חושבים אולי אני טועה, אולי זה לא אותו אדם, אולי הוא באמת חולה, וגם בתו וגם אשתו... אבל הייתי חייב את התשובה לעצמי "סלח לי ר' יהודי, לפני כעשר שנים סיפרת לי שהבת שלך חולה בכליות, לפני כחמש שנים סיפרת שאשתך חולה, עכשיו אני שומע שגם אתה חולה... ליבי כואב מצער אני רוצה מאד לעזור לך, אני מוכן למלא את הבית שלך מכל טוב, אני אשמח להשאיר לך סכום נכבד עבור תרופות בשבילכם! אבל הייתי רוצה לדעת היכן אתה גר, כדי לשלם לך בהזדמנות גם את חשבונות החשמל והמים... מתי אוכל להגיע אליך..."

"הרב לוי, האיש הביט בי בעיניו החודרות, וכשכולו חמת זעם פלט קללה שלא ראוי לצטטה - אבל אין בה אריכות ימים - ונעלם לו בין אולמות המפעל הענק. הוא שחשבתני, הבן אדם נוכל עז פנים, אבל חלילה שלא נסיק מסקנות נמהרות, ולא זו כוונתי שנחשוד בכל מי שמבקש צדקה. ועדיין לא הגענו לסוף הסיפור.

"לפני שלושה חודשים נסעתי לבקר דוד ישיש שלי במחלקה האונקולוגית, ומי שוכב לצידו על מיטתו מחובר למכשירי החיאה מונשם וצהוב? כמובן, הנוכל. שאלתי את הרופא מתי הגיע האיש לכאן, ועודכנתי "הוא חלה לפני כשלושה חודשים אושפז ונמצא כאן במצב סופני, כבר חודשיים, ימיו ספורים".

"שבוע אח"כ הוא נלקח לבית עולמו, והדוד הזקן כמשיח לפי תומו דיווח לי "אל תשאל, האיש החולה לצידי שנפטר אתמול, ידע שהוא בעצמו הביא עליו את המחלה, הוא התחזה בבתי כנסת לחולה, הוא סיפר לאנשים שאשתו חולה, או ילדיו חולים... אבל הוא מעולם לא נישא, היה קבצן ערירי, ומרוב שדיבר על מחלות סופניות כך אמר לי, זה הגיע גם אליו, הוא הביע חרטה על מעשיו. ברוך דיין האמת".

"יצאתי מן המחלקה האונקולוגית נסער, נוכל, נוכל, אבל באמת אשרי חלקו שידע בשל מה באה הרעה אליו".

פרי קטן - מאחורי הסיפור

יוסל'ה גנב קדוש

כשמעתי סיפור זה נזכרתי באותו יוסל'ה גנב קדוש, שלמרות חטאיו ופשעיו מסר נפשו על קידוש ה'.

נשמתו של היהודי חצובה משורש האמת הנצחית, וטמונה בה נקודה טהורה שבוהקת ומצילה מאבדון, גם יהודים נוכלים ומתחזים. מצד שני הרהרתי לעצמי שאולי בכל אחד מאיתנו טמון איזה נוכל קטן, מתחזה, שמדבר אחד בפה, ומסתיר את האמת בלב כדי לזכות ברווחים שלא מגיעים לו. כן, המינונים של הנוכלות הזו שונים מאד.

הנוכל בסיפורנו זכה, הוא הכיר בנוכלותו ועשה תשובה ואנחנו הנכיר בה בטרם עת?? הלוואי.

שערי תשובה

שוטה הכפר

ציורי וקסום הוא הכפר גליקרוג השוכן למרגלות רכס הרי הציוז שבליטא. רעפיו אדומים, מדרכותיו אבני נחל, ועצי צאלון ואיזדרכת

יוצרים שדרות חינניות ירקרקות המשתלבות עם פרחים סגלגלים- צהובים, ורוקמים נוף פסטורלי המשרה שלוות נפש. החורף שם מושלג, הקיץ נעים, אבל האביב, הו האביב שבגליקרוג גן עדן ממש.

וכמו בכל כפר מצוי שמכבד את עצמו, גם לגליקרוג היה שוטה כפר במשרה מלאה. שוטה הכפר לייבליה פריד - שכן אחר כבוד - בבקתה קטנה ועלובה בלב הכפר, סמוך לשדרת הבמבוק. ערירי היה אותו לייבליה תמהוני, שהילך בין שבילי הכפר שעות רבות מדי יום, חבוש כובע קש מחורר, וגלימה קטיפתית שחורה ומיושנת עיטרה את גופו הצנום. בידו הימנית כמו משה רבנו, החזיק לייבליה לא פחות ולא יותר, מטה מגולף שאורכו 1.72 ס"מ.

הוא לא דיבר הרבה, אבל כשהוא דיבר, הוא לא בחל במילים ושטף החוצה כל מה שבליבו. לא חלילה קללות ונאצות, ההיפך. לשונו היתה נקיה בדרך כלל, אבל התקיפות הישרות והאמירות הנוקבות שלו, היו מסוגלות לפורר גם את סכר הנהר קילון שחלף בסמוך. סכר שהתנשא - אגב - לגובה 8 מטרים בעובי 2 מטר ותרם תרומה מכרעת להיקוותו של אגן מים ענק שופע דגים בריאי גוף.

כמה מזקני הכפר זוכרים את לייבליה נורמלי. ישנה שמועה שלא קיבלה סימוכין, שלייבליה היה נשוי, ואפילו נולד לו תינוק, אבל בנסיבות טרגיות הוא איבד אותם בשיטפון גדול שפקד את הכפר. מאז טוענת השמועה, הוא לא בדיוק יציב בלשון המעטה.

כן, הוא מעורה בחיי הכפר, לפני ולפנים. מי הרוויח, מי הפסיד, מי יבוא ומי ינדוד, מי קנה ומי מכר, מי שיקר ומי נשבע. באוזניו היו חיישנים שקלטו כל שיג וכל שיח וכל הבהוב מצוקה או כבוד, ואלו הגיעו למאגרי המידע העלומים שלו. וכשהיה צריך לצעוק, הוא צעק, ועוד מעט נעביר אתכם למוקדי התוכחה שלו, אבל זה יקח בוודאי עוד כמה מאות מילים.

הילד השנון והמבריק אלימלך גלנץ בן ה- 10 היה מאוהב בלייבליה השוטה עד שורשי שערותיו. שכלו הישר אמר לו, שלייבליה הוא גאון, ולא סתם גאון, אלא ספר מוסר חי, שרק אם תקרב אוזנך לשפתיו תזכה להכניס אור גדול לנבכי יצריך המתקוטטים ביניהם, ותוכל לעזור ליצר הטוב לגבור על יריבו הוותיק. מזה שנתיים ימים שהשניים צמודים יחדיו ומשוטטים להם במרחבי הכפר ומשוחחים שיחות נפש לא מחייבות. לייבליה בדרך כלל דיבר, ואלימלך הקשיב. לילדון הזה היתה מסננת רוחנית מיוחדת להבדיל בין רכילות, לבין חוכמת-חיים, בין אבק לשון הרע, לבין תוכחות מוסר, בבחינת רבי מאיר בעל הנס "תוכו אכל קליפתו זרק".

יתירה על כן, מתוך שהכיר בטהרת נפשו של שוטה הכפר, ואת ליבו הזועק על עוולות ועבירות, ידע אלימלך הקטן להיכן למי ומתי להוביל

את לייבליה, כדי שהלה ישמיע מונולוג עסיסי וחד משמעי לחלל האוויר, שיגיע לאוזן הנכונה ושיכניס סדר במהומה, יפוגג ערלויות לבבות רעים ונשמות עיקשות. בלי לשאול איך ולמה, אבל זעקותיו הנוקבות של לייבליה, בהכוונתו המדוקדקת של אלימלך, הצליחו להביא שלום בין איש לאשתו, לקרב לבבות רחוקים, ולהשכין אחווה בין שכנים ניצים. עם עובדות - כמובן - לא מתווכחים.

רוצים דוגמא? בבקשה. אלימלך שמע מכמה רכלני הכפר שמוטל גרינבלט מוכר הדגים, איננו מקפיד על משקלות מדוייקים. בדיוק בשעה שנכנס לחנות הדגים הסנדלר הצדיק איצליה קווארץ וביקש שני דגים לשבת, סימן אלימלך ללייבליה והלה פצח במזמור מחריש אוזניים "איפת צדק, הין צדק, משקל צדק יהיו לך...".

איצליה הקליינט פער פיו בתדהמה, ומוטל הסוחר הבין שמסמנים לו משמים להפסיק לגזול... מיותר לציין שגרינבלט הוסיף דג נוסף לסל של קווארץ, והודיע לו שזו "מתנה מכל הלב".

כך למשל, כשנודע לאלימלך הילדון שהעגלון הירשליה צוויג מתעלם ממצוקתו של שואב המים התשוש יוסל בלוך, ומשלם לו רק לאחר הפצרות מרובות, הוא נרעש ונרגש. בהזדמנות המתאימה הוא דאג שפרויקה השוטה יתלווה לשואב המים לבית העגלון ושם מול הדלת, נפנף לייבליה את מטהו האדיר וזמזם "ביומו תתן שכרו, הוי הוי הוי תתן שכרו".

וזה פעל. הירשליה צוויג פשפש בכיסו, שלף רובל שלם ונתנו ליוסל.

עד כאן.

* * *

געצל גורדון, חנווני הכפר, היה אדם עשיר מאד. מלבד עסקי המזון הוא גם שלח ידו במסחר תכשיטים, יבוא בדים ועוד כהנה וכהנה עיסקאות שונות ומשונות, שניפחו את אוצרותיו ברבבות רובלים, ומי סופר.

מנהל חשבונותיו ועוזרו עד לפני מספר שנים, היה זילמלה בליכט זכרונו לברכה. בליכט זה, היה יהודי חביב נעים הליכות המטופל ב-7 תינוקות של בית רבן, עם עול כבוד של חובות. געצל יש לומר, נתן לו משכורת חודשית נאה, אך לא נאה מדי, וזו מעולם לא הספיקה לכלכל בכבוד את משפחתו העניפה של בליכט, כך שחובותיו לגמ"חים ולכמה מלווי בריבית שאינם בני ברית, היו מדירים שינה מעיניו. בליכט גר בעיירה השכנה גלינציה, מהלך נסיעה של 45 דקות בכירכרה.

לייבלי'ה שוטה הכפר, אהב את בליכט ז"ל ושנא את געצל. האמת ניתנת להיאמר, שלא היתה שום סיבה ברורה ונהירה - למראית עין - מדוע הוא לא סובל את געצל. מעולם, אבל מעולם געצל לא פגע בו, ההיפך. מפעם לפעם היה זוכה לייבלי'ה למתת הגון מיזו של החנווני האמיד, ולטפיחה של חביבות על השכם. אבל המחוות הללו לא פעלו שום פעולה על ליבו של שוטה הכפר, שכנראה ידע דברים שאף אחד לא ידע, דברים בנבכי הנפש.

כאמור, שלוש שנים חלפו מאז פטירתו ללא עת של ז'למלה בליכט, שהותיר אלמנה ו-7 יתומים בנים ללא משען ומשענת. רופא העיירה שהוזעק בשעת בוקר למיטתו של בליכט עיסה את ליבו במשך שעה ארוכה, וניסה להנשימו אך לשווא. ליבו של בליכט בגד בו, ומלאך המוות מה לי הכא, מה לי התם, נטל את נשמתו לגנזי מרומים.

זעקותיהם של האלמנה והיתומים הרעידו רקיעים, והעיירה גלינציה היתה כמרקחה. רב העיירה אבריימי מורבליץ ערך מגבית זריזה כדי לייצב את האוניה הקורסת, אבל השיגרה המרה הותירה את האלמנה ובניה עניים מרודים, משוועים לפת לחם.

ואיפה געצל בכל הטרגדיה הזו? עסקיו של געצל אילצוהו לנוע בדרכים הרחק הרחק לאירופה, לקנות, למכור, לייבא, לייצא, ורק אחרי ארבעה חודשים מפטירתו של בליכט הוא חזר לכפר ושמע על מותו ללא עת של מנהל חשבונותיו.

מענין, הוא לא הזיל דמעה, ולא ספק כפיו בצער. געצל אפילו לא הטריח עצמו לבית האלמנה, וכן, הוא אפילו לא שלח תרומה קטנה למשפחה השבורה שבעיירה הסמוכה.

למה?

האמת היא, שאף אחד לא העסיק את עצמו בשאלה הזו. געצל ובליכט היו אומנם ידידים, אבל לא בלב ובנפש. געצל היה הבוס ובליכט היה הפועל. זה הכל. אף אחד לא טען נחרצות שגעצל חייב משהו לבליכטים. בסופו של דבר גם אם מישהו ניסה להכניס מילה של ביקורת, מיד היסו אותו שגעצל מחוייב לעניי עירו ולא לעניי עיר אחרת, ובליכט להזכירכם, גר בעיירה סמוכה. כן, חשוב שתדעו, געצל לא היה קמצן. מבצעי הקמחא ד'פסחא שלו היו לשם דבר בכל הסביבה. כל דלפוני הכפר גליקרוג וידידיהם וידידי ידידיהם, היו מגיעים לחצר ביתו של החנווני כמה ימים לפני פסח ויוצאים משם ברכוש גדול. יינות, מצות, ירקות, פירות, סוכר ועוד כהנה וכהנה מגדנות וממתקים כשרים לפסח. צריך לדייק ולעדכן, שלא הכל מומן מכיסו הפרטי של געצל, שניצל את קשריו עם ספקים וסוחרים, ועל-כן היה ממנה עצמו לתפקיד גבאי צדקה, והצליח בכך יפה מאד.

לייבליה שוטה הכפר שלנו, מזה שלוש שנים מאז פטירתו של בליכט לא ניגש לקבל את חבילת המצות שיועדה עבורו. הוא הביט מרחוק על עשרות ואולי מאות העניים, שהגיעו לחצר ביתו של געצל, ורשפי-אש הבליחו מעיניו.

"גש לקבל מצות מגעצל" הציע לו אלימלך. "אני שם לב, שאתה בשנתיים-שלוש האחרונות מתרחק ממנו".

לייבליה שוטה הכפר שתק ונעץ עיניו בעגלת היין העמוסה לעייפה, ששני סבלים הורידו ממנה מאות בקבוקי יין.

לייבליה שתק.

אלימלך ידע שאם הוא שותק, הוא טעון. אבל הפעם, אלימלך הקטן, למרות שנינותו וחריפותו, לא הצליח לתפוש מדוע לייבליה השוטה כועס כעס עצום על החנווני, שעל פני השטח עסק בחסד ללא גבול, מול עיניהם.

לייבליה הרים את מטהו הארוך והיכה על גבי אבן. מכה אחרי מכה. אלימלך הבחין מרחוק באשה כפופה משהו הנכנסת לחצר, מחליפה כמה מילים עם געצל ויוצאת מן החצר, ופונה לדרך היציאה מן הכפר.

"ה-ה-ה-ה-ה-ה!!!" שאגת אריה בקעה ממושכות ונסקה מגרונו של לייבליה, מטהו הוגבה כלפי מעלה ונחת בקול רעש גדול על האבן ונשבר.

את 250 המטרים הבאים עשה לייבליה בריצת אמוק ממש, כשאלמלך משתרך אחריו, קם ונופל בין אבנים קוצים ודרדרים. השאגה, הריצה, המטה השבור, עוררו דאגה בליבו של אלימלך, בחושיו החדים הוא קלט שלייבליה הולך לפרוק כאן מטען כבד, והתפלל מעומק ליבו שהכל ייגמר יפה.

לייבליה נכנס לחצרו של געצל עם מטהו השבור, נופף אותו באוויר וניפץ בחמת זעם כמה כדי יין.

"געצל אתה רשע מרושע!" זעק לייבליה "אין לך לב, יש לך בפנים חתיכת ברזל חלוד".

אלימלך קפא על מקומו.

כל הקבצנים זקפו ראש, דממה מעיקה פילחה את האוויר.

געצל האדים מזעם וחיפש מילים. הוא ידע היטב שלייבליה טעון ורותח כמו קומקום תה בליל חורף, אבל עדיין לא שיער מה מצפה לו פה מול עשרות זוגות העיניים התמהות. הוא לא רצה להיגרר לקטטה או לנאצות, והבליג. אבל לייבליה לא שתק. הוא הלך להשמיע את המונולוג

של חייו. אם תרצו, אלימלך הקטן לא האמין למשמע אוזניו, שהרי לייבליה לא נאם יותר משלושה או ארבעה משפטים ברציפות.

"געצל, אין לי ברירה אתה מכריח אותי לספר על רשעותך. לפני מספר שנים חשדת שבליכט מנהל החשבונות גונב אותך. ערכת אחריו מעקב, וגילית, אמת נכון הדבר. זילמלה בליכט מעל בכספי עיסקך. לפחות כמה מאות רובלים נעלמו מן החשבון. פיטרת אותו. לא שוחחת איתו. לא שמעת אותו. לא חקרת למה הוא גונב. לא חיפשת כף זכות על יהודי שמטופל ב-7 תינוקות. "אתה גנב" אמרת לו והוא הודה בכך ומיד חזר לביתו שבור ורצוף. בליכט לא סיפר לאשתו, הוא לא אמר עליך מילה רעה, לאף אחד. הוא סחב עוד כמה חודשי עניות עד שליבו קרס והוא מת בחצי ימיו. הייתי אצלו כמה שעות לפני שגווע, והוא לחש לאוזני "לייבליה לייבליה, אני יודע שאתה לא שוטה. אתה נשמה טובה, ואני רוצה לספר לך למה אני מת. אבל אני משביע אותך לייבליה שתשמור את זה בסוד". ואז בליכט סיפר לי על המעילה. "לייבליה תאמין לי, שלחתי יד בקופת בעל-הבית אבל רק כשכלתה פרוטה מן הכיס והילדים שיוועו ללחם. ספרתי כל פרוטה שלקחתי, כי אני לא גנב, ואני התכוונתי להחזיר. 537 רובלים גנבתי מגעצל, ורק אתה יודע זאת לייבליה נשמה שלי. שמור זאת בסוד עד שתמצא לנכון לספר זאת..." כך אמר לי בליכט לפני מותו".

געצל החוויר. השתיקה הכללית נמשכה, אבל לייבליה לא שתק.

"געצל הרשע, אני עומד הרחק מביתך ומביט. והנה הגיעה לכאן האלמנה בליכט. תמימה. לא יודעת משום דבר. חושבת לתומה שממך תצמח לה ישועה לקראת חג הפסח. סוף סוף חושבת התמימה, בעלה עבד אצלך. היא לא שמעה על המעילה, כי הוא לא דיבר. כי הוא צדיק למרות שנכשל בגניבה. מרחוק אני מבחין שהיא מבקשת ממך כמה מצות ויין, ואתה משיב לה רשע מרושע שכמותך בלשון חלקלקה: "תראי גב' בליכט יש פה הרבה נזקקים לפניך ואני חייב להם, הם עניי עירי" והיא פונה לצאת והולכת בבושת פנים..."

אלימלך מביט בלייבליה במבט מעריץ, וחוכך בדעתו אם הסיפור נגמר, או שיש לו המשך. לייבליה לא מאכזב, והוא ממשיך לשאוג.

"געצל, אחרי שנמנעת מלתת עזרה לאלמנה, אז שתדע לך, המצות שלך טבולות בדם, והיין שלך גם הוא דם, דמם של יתומים מהול בקמחא ד'פסחא שלך. דם של יתומים ודמעות של אלמנה. אתה מענה יתומים ואלמנות, ויש לך חשבון פתוח עם הקדוש ברוך הוא, שהוא האבא שלהם. אני מרחם עליך געצל, ואני מקווה שאחרי שהלבנתי את פניך תזכה לכפרה מושלמת. דע לך געצל אני אולי שוטה הכפר, אבל אני לא ילד קטן. אני מבין את החיים, והמבחן האמיתי של יהודי באשר הוא, לא לנקום,

לא לנטור, להיטיב ולסייע גם לאלה שבגדו בו. צר לי געצל שחיך הם כישלון. תתבייש לך!"

לייבליה הסתובב לאחור, הניף מטהו הקצוץ ופתח בהליכה מהירה לכוון בקתת הבמבוק שלו.

אלימלך הקטן שהשתרך אחריו קרא לעברו "לייבליה לייבליה, אתה איש אמיץ, אתה איש גיבור, אתה איש אמת, אתה המורה שלי לחיים".

לייבליה היפנה ראשו לאחור, חיך וקרץ לעבר הילדון "מצאת לך מורה, את שוטה הכפר. מעניין, האם לאחר שאמות, תוכל להיכנס לנעליים שלי ולעשות עבודה יותר מושלמת".

* * *

נו, וגעצל לא האכיל את יתומיו של בליכט?

האכיל גם האכיל. לא רק האכיל, גם דאג לממן את המלמדים שלהם והשיא אותם ברווחה עד כמה שידו היתה משגת, כי ביננו לבין עצמנו, גם הקשוחים ביותר, לא יכולים לעמוד בפני תוכחתו של לייבליה פריד, שמשום מה מכנים אותו בתור "שוטה הכפר".

פרי קטן - מאחורי הסיפור

העונש - ללא שוטי הכפר

הגאון מוילנא שילם בעין יפה למגיד מדרבנא כדי שייר אותו בתוכחות. גם המושלמים ביותר זקוקים לניעור רוחני, למיקרוסקופ שמיימי שיגלה את מומיהם וערלות ליבם הנסתרת.

"אינני מבין מדוע אנחנו מרגישים מושלמים ומוסריים, כאשר - מבלי עין רואה - אנחנו עושים מעשה כזמרי ומבקשים שכר כפנחס?" שאל אותי יהודי חשוב שקרא סיפור זה.

"דומני" השבתי לו במבוכה "שהדור שלנו נענש, והעונש הוא שהקב"ה הותיר את שוטי הכפר רק לסיפורים, ולא הותיר אותם בתוכנו".

המאבק על המקום האחרון

אביגדור, אביו של איש העסקים הנודע גבריאל מרקובסקי, לא היה איש דתי אבל היו לו כמה עקרונות אותם דאג להנחיל לבנו יחידו יקירו, מי שאמור לרשת את עסקיו המסועפים בארץ ובעולם.

עקרונות אמרנו? נו טוב, אצל אנשים שהלפיד ההלכתי אינו אחוז הדק היטב בידיהם, העקרונות לא תמיד ראויים להילמד "בבתי-המוסר" הפזורים להם אחד פה אחד שם ברחבי העולם היהודי.

לא נאריך בעקרונותיו של גבריאל מרקובסקי, אלא נתמקד בעקרון שהוא בעצם לב ליבו של סיפורנו, ההולך ונקטף לו מן ההוויה היהודית האותנטית של הימים הללו.

וכה יעץ אביגדור לבנו יורשו: "בני מחמדי, שאף תמיד להיות ראשון, לתפוס תמיד את המקום הראשון בצמרת, שם תקע את עיניך ועשה הכל כדי להגיע אליה".

ובמילים שלנו: אביגדור הממולח שאף כי גבריאל ילך על גדול, ישקיע בגדול, לא יפחד וישעט קדימה כסוס שוטף במלחמה כדי לזכות במכרז הכי שמו, הכי דשן, הכי רווחי, ולקצור קופון כלכלי שיוציא את העיניים לכל הקנאים בסקטור העסקי. חד וחלק.

"מי ששואף למקום הראשון, ישנו סיכוי עצום שהוא יזכה בו, הבנת גבריאל שלי?", והנער הצנום הנהן בראשו ולחש: "אבא, אתה בטח יודע על מה אתה מדבר".

לימים, כשאביגדור הזדקן והעביר את המושכות לידיו של בנו יחידו מחמל נפשו גבריאל, העקרונות הללו קיבלו מינוף עצום. עסקי היבוא והיצוא של המרקובסקים הרקיעו שחקים, הם קנו ומכרו כמעט כל מה שזז. הסינים, היפנים ודומיהם נהגו לסגור איתם עסקאות חובקות עולם, וחשבונות הבנק המשפחתיים חגגו.

דור לדור יביע חומר.

שעון החול של - ברייה בעולמו של מי שאמר והיה העולם - אוזל לו, אומנם באיטיות, בנינוחות, משרה מין סוג של תחושת נצח, כאילו לעולם לא מתים. אבל מה לעשות, לבסוף צונח לו הגרגיר האחרון מטה מטה, העיניים נעצמות, הרגליים נאספות ומלאך המוות, שכל גופו עיניים וחרב חדה בידו, נוטל את הנשמה לעולם הנצח, לתת דין וחשבון על מפעלה.

הסוחר הוותיק אביגדור מרקובסקי בן ה-90 נקבר לו בבית העלמין הקטן בפאתי העיירה הציורית בה התגורר עם משפחת בנו גבריאל הגביר הנודע ונכדו מיכאל בן ה-12. אביגדור קשישא נפטר מן העולם כשהוא שבע עיסקאות והישגים כלכליים.

בלשון עילגת עם המון טעויות מביכות אמר גבריאל בנו בן ה-50 את "הקדיש", וקומץ מלווים ענה "אמן יהא שמיה רבה".

בשלב מסוים ביקש גבריאל לשאת כמה מילות הספד על אביו ומיכאל הבן הצנום, בעל עיני התכלת העמוקות, הביט אל אביו ובלע כל מילה.

ההספד: "אבא חניך אותי להיות נחוש, אמיץ. אבא חניך אותי לשאוף למקום הראשון. לא להסס. לא לפחד. להביט לצמרת ולכבוש אותה. צעדתי בדרכו של אבא וזכיתי להגשים הרבה מחלומותיו. חברת היבוא שלנו "מרקובסקי יבוא בע"מ" היא הגדולה בישראל, ומן הגדולות באירופה. תודה אבא, תודה שסללת לנו את הדרך למקום הראשון ועמדנו בכך".

מיכאל הנכד ספג כל מילה, וסרק במבטי הערצה את אביו המוצלח. כן, גם הוא מחונך לשאוף למקום הראשון. גם הוא רוצה להיות סוחר מצליח כמו סבא ואבא. כן, מבלי למצמץ.

רחמי השם כי לא תמו. בואו לא נעסוק כאן בתחקיר מעמיק למה כמה ומדוע, אבל בוקר אחד התעורר גבריאל מרקובסקי בסין הרחוקה, עם כאב ראש נורא. כאב הראש הלך איתו כל היום, וכדורי האקמול והאופטלגין לא השפיעו. בערב הרגיש סחרחורת ותחושת עילפון קלה, וכשהגיע צוות האמבולנס למשרדו בקומה ה-60 של גורד שחקים בשנחאי, הם כמעט אספו פגר.

מחובר למכשירי החיאה, חיוור עד מוות ומורדם, צנח לו הסוחר גבריאל מרקובסקי אל שלושה ימי מוות קליני, שהם לא פחות ולא יותר מעין גשר צר המחבר בין תעתועי העולם הזה, לאמת הבוערת והנוראה של העולם הבא.

כשהוא התעורר הוא זכר רק דבר אחד.

"ראיתי אי שם בשמים סבא צנום וגבה קומה, לבוש כמו אנשי "מאה שערים", ויש לו עיני תכלת בדיוק כמו לבן שלי מיכאל, וכיפה שחורה גדולה על ראשו. הוא לחש לעברי את המילים הבאות: "גבריאֵל, רק מקום אחרון, רק מקום אחרון, אם תסכים למקום אחרון אז תחיה. אם לא, אז תמות. לא חבל?" כך אמר הסב הישיש ואני הסכמתי אמרתי לו, 'כן סבא אני מוכן למקום האחרון'."

אחרי ההתאוששות, במהלך הטיסה מסין לישראל, שקע גבריאֵל מרקובסקי במחשבות נוגות. המפגש עם הסבא בשמים והתזה ההפוכה של הסבא - "רק מקום אחרון", ניקרו במוחו. יפים הם חשבונות נפש בשחקים, סמוך ונוגע בכפות רגלי המלאכים, ומכאן ואילך קצרה היתה הדרך להתעוררות רוחנית בריאה.

"כנראה שהסבא שנפגש עמי במוות הקליני הוא סבא של אבא שלי... והוא מבקש להעביר לי מסר שיציל את חיי. זה פשוט לי, אני לא מיסטיקן, אבל חלומות לפעמים יש בהם ממש".

מרקובסקי נחת בנתב"ג ונסע בהול לירושלים.

דחף פנימי האיץ בו להיכנס לביתו של אחד מגדולי הדור. הוא נכנס נבוך ומהוסס, וסיפר את הכל.

הרב ליטף את כף ידו הימנית של הסוחר המרוגש ואמר לו: "אם אתה חושב שזה סבא שלכם והוא חרדי, אז קיבלת איתות נפלא. מתנה של חיים משמיים. חזור לשבת, חזור לתפילה, חזור לבית סבא. סגור מעגל גבריאֵל, היכנס כחוליה נוספת לשרשרת הדורות של היהודים שומרי המצוות".

כשיצא גבריאֵל מרקובסקי לחלל הירושלמי הוא חש מחוזק. הרבה אחרי חצות לילה העיר בעדינות את רעייתו ובנו האהוב, העניק להם מתנות ביד רחבה, וסיפר גם להם על חוויותיו הקליניות. לכולם היה ברור כי מרגע זה ואילך המשפחה נכנסת להילוך חדש, מהפכני, אמיץ. גם כאן צריך לשאוף למקום הראשון...

אבל סבא אמר מקום אחרון. איך אפשר להיות יהודי שומר מצוות בשפל המדרגה, איך אפשר? תהה גבריאֵל.

אין כאן מקום להאריך. ארבעה חודשים אחר כך, עם פתיחת שנת הלימודים, צעדו אב ובנו שלובי זרוע לכיוון תלמוד התורה היחיד בעיירה.

מיכאל, בנו יחידו של גבריאֵל, קיבל בחיבה את המהפך הרוחני של אביו. כמו כן גם האם הרעיה. והנה עכשיו, עוד מספר דקות יכנס מיכאל החביב

לעולמה של תורה וישאף מלוא ריאותיו אויר פסגות רוחני טעון גמרא, משנה, הלכות ומוסר יהודי שורשי.

הם התיישבו מול המנהל הותיק הרב מנדל לינקובסקי, והאבא, בלב מלא אושר, דיווח למנהל על שאיפת בנו יחידו היקר, למסור נפשו על לימוד התורה. מיכאל הנהן כשעיני התכלת שלו מאירות כמו שמש זוהרת בלב חודש תמוז.

סטירת הלחי המצלצלת לא איחרה לבוא.

הרב לינקובסקי ביקש ממיכאל התלמיד הפונטציאלי להמתין בחוץ והשמיע לאביו את המונולוג הבא: "תבין מר מרקובסקי, אתה איש יקר ובנדך חביב, מתוק וגם נבון, אבל אני לא יכול לקבל אותך לת"ת. נער בגילו כבר שולט היטב בהוויות אביו ורבא, קורא תוספות ישר והפוך, בקיא בסברות ראשונים ואחרונים... שתבין, מרקובסקי, הפער בין בנדך לילד ממוצע בת"ת, הקטן ממנו משנתיים, הוא שמיים וארץ - נכנסת בטעות לת"ת של מצוינים, כל התלמידים כאן באים ממשפחות בני תורה... זה לא מתאים. הילד שלך ירגיש כאן מתוסכל. לא חבל?".

המונולוג הזה חזר על עצמו כמה פעמים בוואריאציות שונות. המנהל לינקובסקי נשמע מאד משכנע, מאד ענייני, ואף השיא כמה עצות לפתרון... אבל בליבו של מרקובסקי בער הסוחר. הוא רוצה שבנו יהיה עילוי, כמו כולם כאן, שישגי, כמו הצוואה המשפחתית, את המקום... הראשון.

הוא נסמך על משענת הכסא וחש בעלפון קל, עלפון שכנראה היה מורכב מעלבון וסערת רגשות. והנה כהרף עין חלפה לנגד עיניו דמותו של הסבא הישיש מן החלום.

מרקובסקי הזדקף לפתע ובעיניו בוערות אמר: "כבוד הרב, אתה צודק. כולם כאן חכמים ונבונים, גאוני בגמרא, והבן שלי המסכן למד עד היום בבית ספר חילוני ואין לו מושגים. אבל ריבונו של עולם, תן לו את הזכות להיות במקום האחרון בגמרא!! שיהיה הכי חלש עם הציונים הכי עלובים - אבל כאן, ביניכם, בין התלמידים הנפלאים שלכם. שיהיה במקום האחרון, אבל בתלמוד תורה של... המקום הראשון...".

הנה כי כן המקום הראשון בערבוביה מפתיעה עם המקום האחרון, והכנות הבווערת של האב, חוללו נפלאות בליבו של המנהל לינקובסקי.

התלמיד מיכאל מרקובסקי נכנס לת"ת כשחיוך רחב נסוך על שפתותיו. המאבק לזכות במקום האחרון, בניגוד לתזה העסקית-המשפחתית עלה יפה, אפילו יותר מדי יפה.

נוסחת הקסם פעלה

קצת יותר משנתיים חלפו מאז התרחש סיפור זה. למותר לציין כי מיכאל מרקובסקי הוא תלמיד מצטיין ממש, שהתקבל לישיבה קטנה מן המעולות בארץ. לכשעצמי הייתי מופתע מן העובדה שנוסחת הקסם של שאיפה למקום האחרון פעלה על ליבו של מנהל תלמוד-תורה יוקרתי, אשר אחוז היטב בתפישה ניהולית קפואה משהו, וכמובן עם כל התירוצים הנכונים, מי פחות מי יותר.

אך ללא ספק, סיפור זה בא ללמדנו כי גמישות ניהולית, עם קצת סיכון מחושב יכולים לרומם לשערי הצלחה, גם כאלה ששואפים למקום האחרון.

תשובת המשקל

זה מתרחש אצלי יותר מדי פעמים, לפחות פעם פעמיים ביום, אם אני מגיע לארוע רב משתתפים זה אפילו חורג מן הנורמה. יושב לתומי ליד שולחן צדדי וממתין כמו כולם שתתחיל החופה או הדרשה, או הארוחה. יש דייקנים, יש פחות. מעיין בספר מוסר קטן, בחצי-עין מחפש מכר או ידיד קרוב, ואז כמו במתכונת קבועה מתיישב לידי, אברך, או בעל-בית, או אפילו רב חשוב, לוחץ את ידי בחום רב, אומר לי בטון ובאינטונציה הכל כך מוכרים לי: "הרב לוי, אתה לא תאמין כמה זמן אני מחפש אותך... יש לי שאלה לשאול אותך שמנקרת בראשי המון זמן".

ובאופן שיטתי, שיגרתי, לקוני משהו, אני מודיע לבר-שיחי היקר "אל תתאמץ לשאול, חבל על המאמץ, אני אחסוך לך את השאלה, כי ברור לי מה אתה הולך לשאול".

הלה פוער למולי שתי עיניים ימניות, מלוטפות באהבה ובחיבה כלפי, ושואל "מה נחה עליך רוח הקודש, או משהו כזה?".

התשובה שלי בדרך כלל מנוסחת כך: "לא נחה עלי רוח הקודש, או משהו כזה. ובכן אתה רוצה לשאול אותי: תגיד לי אדון לוי, כל הסיפורים האלה שאני קורא בעתון - בספר - בעלוני בית כנסת פה ושם, תגיד הכל זה אמיתי?"

בר שיחי מתיישב לו מחוייך עטוף בענן מבוכה מתוק, מוזג כוס מיץ תפוזים חוכך כף ידו בזקנו המאפיר ולוחש "נכון ממש הוצאת לי את המילים מהפה, אבל באמת תגיד לי אדון לוי, כל הסיפורים האלה שאני קורא בעיתון ובספרים שלך, תגיד זה הכל אמיתי?".

לוקח המון אויר לריאות ומוציא מפי את התשובה הכי אהובה עלי, וכמובן הכי אמיתית.

"תראה כבוד הרב, הלוואי, הלוואי והייתי כזה מוכשר להמציא סיפורים נהדרים כאלה. מה לעשות, הקב"ה לא חנן אותי ביכולת המצאה ובדמיונות מפותחים, ורק סיפורים שמתגלגלים לפתחי מיהודים כמוך, אני יושב לכתבם בסיגנון שלי שחנני ה', זה הכל...".

בר שיחי לוגם את מיץ התפוזים לא לפני שהשמיע "שהכל נהיה בדברו" שצריך מכשיר שמיעה מתקדם כדי לקלוט מה אמר, ואז הוא משמיע לעברי את המונולוג הבא: "תאמין לי, יש לי סיפור ענק לספר לך, שנה שלמה הוא טמון אצלי עמוק בראש, ואני רק מחכה להזדמנות פז לתת לך אותו, לדעתי הוא יכול להתאים לספר הבא שלך". ואני מחייך לעצמי את החיוך הכל כך מוכר.

פתאום הוא מגלה כמו כל אחד מאיתנו כי באמתחתו יש כמה סיפורים נהדרים ומרתקים על השגחה מופלאה, עם סוף מרגש ואמצע דומע. ואיזה מזל נפלא, וכמה הוא מאושר שהסופר נחת לו כמו מתנה עטופה צלופן מן השחקים, היישר לברכיו הנרעדות מהתרגשות.

"אתה רוצה לשמוע?" הוא שואל ואני מהנהן וכמו תמיד מטה אוזני כאפרכסת, כי סיפור טוב אסור לפספס, הקליינטים הרי ממתנינים בסופשבוע עם המון תיאבון למאפה ספרותי חדש, הישר מן התנור היצירתי.

"אז ככה, יש לי תלמיד, שהוא גם ידיד, בעל בית חמוד וטוב, אשר 20 שנים בא לשמוע את שיעורי בשעות הערב בבית הכנסת השכונתי, הוא ממש יד ימיני, הבנאדם שמו אהרל'ה ברדינסקי עסק בנדל"ן והרוויח סכומים נכבדים, הוא התגורר לו עם משפחתו הקטנה בדירת ענק בת 7 חדרים, נסע במכונית ענקית שאינני זוכר את שמה, וכיסו וליבו פתוחים ונדיבים. מדי חודש הוא היה רושם צ'ק עב כרס לפקודת כולל האברכים

שלי, ומעת לעת - בעיקר בחגים, דאג למוצרי מזון למשפחות בני תורה. טיפוס מבוסס עם עין טובה, ואכן ככל שהתחזק אהרל'ה ביראת שמים, עסקיו הניבו פירות טובים".

המלצר התשוש עמוס במגש עם דגים ובורקס עוצר לו את שטף המונוולוג, ולאחר שהצלחות מתמלאות, הסיפור ממשיך להתגלגל.

"אחרי עשר שנים מוצלחות מגלה יום אחד אהרל'ה שלנו, שהבנקים מאיימים לבלוע אותו, אל תשאל איך למה ומדוע, אבל רואה - החשבון שלו, בשיתוף פעולה עם עוד כמה גורמים עסקיים עשו לו - מה שנקרא בלשון הרחוב - "עוקץ", הם פשוט בלעו את כל הונו והותירו אותו עם חובות עצומים, דירה מעוקלת, לב מרוסק ומשפחה שבורה. אהרל'ה ברדינסקי מטר שמונים גובה, מאה ועשר קילוגרם, הפך לצל של עצמו. נרדף, מעוקל, שמחפש דירה קטנה להשכרה וחי מהיד לפה. וזה קורה תוך שנה. לילה אחד הוא מגיע אלי שבר כלי ושופך את ליבו: "כבוד הרב יודע הכי טוב, כשהייתי אמיד חילקתי המון, החזקתי תורה, נתתי ביד רחבה. למה נפלתי לאשפתות מה הקב"ה רוצה ממני?"

"כך הוא שאל, ואז הבזיקה בראשי תשובה מעניינת למדי. אמרתי לו " אהרל'ה, נכון, עמדת בנסיון העושר, אני עד נאמן לכך, ועכשיו הקב"ה רוצה להעמיד אותך בנסיון העוני".

" אהרל'ה מירר בבכי, "כבוד הרב אני לא מסוגל להיות עני.. " ואז משמים הכניסו לפי את המשפט הבא: " אהרל'ה אל תעלב ממני, אבל האם מאז שחזרת בתשובה הקפדת על כשרות מהודרת?" הוא נדהם מהשאלה אבל הודה "לא תמיד, בחו"ל לפעמים נכנסתי למסעדות עלובות בכשרותן, וגם בארץ הייתי מבקר במלונות לא הכי הכי..."

"ובכן הרב לוי, הגביר לשעבר היה נבוך, והייתי צריך לתת לו הנחיה כלשהי, שיתרומם, שיתחזק שיקבל אויר לריאותיו וימשיך הלאה. ושוב צץ במוחי רעיון "כרגע, אהרל'ה, כרגע זה מצבך, וצריך תעצומות נפש להתמודד מול הנושים והבנקים אולם ליבי אומר לי שמעכשיו אתה צריך להיות שכיר, ולהביא לחם הביתה בצורה מכובדת. אני ממליץ לך ללמוד קורס מקוצר בכשרות, ולהיות משגיח כשרות בבית מלון, והקב"ה יביא לך ישועה על תשובת המשקל שלך... רוצה לומר שעכשיו אתה תהיה מזכה רבים ותדאג שמזון הכי כשר והכי מהודר יונח בצלחתם של יהודים".

לפתע התזמורת פרצה בניגון מחריש אוזניים, אבל אנחנו באמצע הסיפור ואני מצמיד את אוזני לפיו של בר שיחי, שהרים את קולו עד כי ניחר הוא.

"ובכן הרב לוי, אהרליה קיבל עליו את הדין באהבה, עשה קורס משגיחים ושקד בלילות על הלכות בשר וחלב, מליחה, ועוד, והתקבל לעבודה כמשגיח כשרות בבית מלון יוקרתי. הוא טיפוס מאיר פנים, והטבחים וכל אנשי הצוות פעלו בשמחה עפ"י הנחיותיו ורמת הכשרות באותו מלון הרקיעה שחקים, עד כי בשלב מסויים גם הציבור החרדי פקד את המקום לרגל שמחותיו. בינתיים כפושט רגל, השית בית המשפט על פרויקט סכום די נכבד להשיב מדי חודש לנושיו, אך עפ"י אומדן חובותיו האדירים הוא היה צריך להחזיר אותם בשלושים-ארבעים גלגולים, "כבוד הרב, הוא היה אומר לי, קיבלתי את עצתך, אני מביא לחם הביתה, אבל אנא ברוך אותי שאזכה להחזיר את כל חובותי לנושים. לא כפושט-רגל, אלא בראש זקוף".

"ברכתי אותי ועודדתי אותו, אם כי בשכל ישר, הדבר נראה בלתי אפשרי לחלוטין, במשך חמש שנים אהרליה עבד כמשגיח, והנה ערב אחד קורא לו מנהל המלון ומודיע לו. " אהרליה ידידי, אתה יהודי דתי ויקר, ויש לי עבורך משימה קטנה, היום הגיע למלון יהודי דתי כבן 80, והוא יתגורר כאן אם ירצה השם עד 120. הוא קצת מתקשה ללכת, ולכן אני מבקש שתקבל על עצמך משימה לבקר אצלו פעמיים שלוש ביום, להנעים את זמנו, לדאוג לו לארוחות".

אהרליה מסר נפשו על האיש, הוריו נפטרו עליו בצעירותו, והישיש היה לו כמו אב. הוא האכילו, השקהו, שמח עמו, ומדי פעם ארח אותו בביתו. יום אחד בעודם ישובים נכנסה לדירה במלון אשה מכובדת והציגה את עצמה "שלוש, שמי ראומה גילון, אני בתו של מוריס, שמעתי שאתה מאד דואג לאבא שלי ובאתי להביע את הערכתי ותודתי הגדולה לך".

"יושבים השלושה על המרפסת הצופה לים, ואז בין לבין שואלת הגב' ראומה את אהרליה, כמה שנים הוא משגיח כשרות. הוא מספר לה במילים קצרות שהוא נקלע לכאן אחרי פשיטת רגל בענף הנדל"ן עקב "עקיצה". הגב' גילון לא מאמינה למשמע אוזניה. אהרליה מספר לה על פרויקטים גדולים שבנה ויזם בארץ, ועל הנפילה הגדולה. ואז היא מסכמת את השיחה "אדון אהרליה אני צריכה יהודי כמוך לצידי, רוב עסקי בחו"ל, אבל עכשיו אני הולכת להשקיע בפרויקט תיירותי ענק, ואני צריכה מנהל כללי וגם שותף, שנה שלימה שאני מחפשת אדם ירא שמים ואמין עם ידע בנדל"ן ובינוי שינהל במדינת ישראל את עסקי. מה דעתך לקבל את התפקיד אדון בנדרסקי?".

"כאן מסתיים סיפורנו הרב לוי, אהרליה שלנו מקבל תפקיד של מנכ"ל בעסקים של הגב' גילון, וכאות הוקרה על הטיפול המסור באביה היא מעניקה לו 18% ממניות החברה בישראל, מבלי להשקיע אגורה אחת. אחרי חמש שנות עבודה מאומצת עם הישגים נדירים, אהרליה שילם את כל חובותיו, וחזר כמעט למצבו הכלכלי הקודם. זאת ועוד, מוריס אביה של גב' גילון נפטר לא מכבר, והותיר לו סכום נכבד בצוואה. אבל הדבר

הכי חשוב, אהרליה ממשיך לפקוד את שיעורי הגמרא בשכונה והוא מקפיד על כשרות עד קוצו של יוד, וכמובן, הוא מברך אותי כל הזמן על העצה שנתתי לו לעסוק כמשגיח כשרות... ובכך לעשות את תשובת המשקל שהשיבה אותי למעמדו, נו מה אתה אומר אדון לוי, סיפור טוב או לא?"

סיפור מצוין אני משיב לבר-שיחי, וכשתקרא אותו בעתון או בספר, לא תצטרך לדון בינך לבין עצמך, אם זה אמיתי או לא, כי זה הסיפור שלך, אז קח בחשבון שכל הסיפורים שמופיעים כאן, עשויים בדיוק מאותו מתכון, ואז כמדומני התחילה החופה. "סברי מרנן".

פרי קטן מאחורי הסיפור

הסיפורים אמיתיים??

מאד מעניין, אהרליה גיבור הסיפור הוא אדם שמוכר לי שנים רבות, ידעתי על עלייתו נפילתו ושוב עלייתו, אבל פרטי הדברים מעולם לא גונבו לאוזני. הרב שסיפר לי זאת הוא יהודי בר-אוריין, איש חסד נדיר בעל טביעת עין מאד יחודית, אשר זכה להיות שליח נאמן של ההשגחה העליונה להנחות את תלמידו לנוע לעבר כפות ידיה של ההשגחה העליונה, עד לליטופם הסופי.

הנה כי כן, עלי להודיע בשער בת רבים, כי באמת אין לי שום בעיה שישאלו אותי גם מליון פעמים 'תגיד לי הסיפורים האלה אמיתיים?'. "

אבל בתנאי שלשואל יהיה באמתחתו סיפור טוב, אם לא למעני, לפחות למענכם, נכון?

שערי בטחון

הבטחון של ר' נפתולי

פרק א'

ר' נפתולי קריטנשטיין, היה עשוי מחומרים מאד מיוחדים, זן יחודי של גיבור חיל, אשר שרד בעור שיניו את איימי השואה ויכול היה להם. הוא לא סיפר אף פעם על "חוויותיו" במחנות ההשמדה, אבל ניצולים שצלחו את התופת הנצחו על גבי ספרים וסרטים את עלילותיו של ר' נפתולי, שתמיד עמד לימינם כמושיע אחרון לפני מר המוות.

הם סיפרו על כך שבמשך ימים רבים הוא ויתר על פרוסת הלחם שלו למען נשים חלושות, וילדים חולים. הוא היה הנחשון לקבל מלקות אכזריות מיד הקלגסים המרושעים, מאחר וכל מחדל שהיה במחנה או בשדות העבודה, הוא היה זוקף לזכותו.

"אני אשם" היה אומר לזקיפים האריים. הנאצים כינו אותו "שליימזל", ונהנו לראותו מתבוסס בדמו פעם אחר פעם. נפתולי חרק שיניים, ניגב את הדם בידיו, ליקק את פצעיו והמשיך הלאה. היה לו זוג תפילין אותו החביא מאחורי תאי הגאזים, בתוך העשביה, וכאשר עיניו של השטן הנאצי לא הבחינו הוא הניח תפילין בזריזות ונתן לחבריו לקיים את המצווה. הוא הצליח לקשור חוטי ציצית למגבת, ודאג שרבים מבאי המחנה יזכו במצווה. עינו היתה טובה בשל אחרים.

יקדה בליבו של נפתולי אמונה חובקת עולם, שהזוועות הללו הן נסיון שהוא חייב לעמוד בו. "אף אחד לא יכול לחסל אותי, אף קלגס מתועב ככל שיהיה, לא יוכל לקחת את נשמתו ללא רצון הבורא", הרהר בעודו מסקל אבנים, חוטב עצים או סולל כבישים". הגבר גבה הקומה שהתנשא לגובה 1.90 ס"מ במשקל 120 ק"ג שקל בקושי 45 ק"ג בימי המלחמה האחרונים, גוו שחוח ופניו שחורים ומצולקים.

כשנכנס הצבא האנגלי המשחרר, נפתולי קריטנשטיין לא הריע להם ולא התלהב. כשהחיילים האנגלים חילקו מוצרי מזון לניצולים מזי הרעב, נפתולי זעק לעברם: "אל תאכלו, זו סכנת חיים, הגוף שלכם אינו מסוגל לעכל מזון כזה", זעקותיו נפלו על אוזניים ערלות, הרעב היה כבד מנשוא, האודים הכבויים הללו נגסו בפיות דוויים ומורעבים, ותוך שעות ספורות

חלק מהם מתו. נפתולי שמר על קור-רוח ובשארית כוחותיו הלך מאיש לרעהו והצליח לשכנעם לא להיכנס לבולמוס האכילה. הוא הצמיד לחיקו בקבוק מים, לתוכו שפך מעט סולת, ולגם ממנו.

ניצולים רבים סיפרו אח"כ שנפתולי בן ה-23 הציל אותם ממוות בטוח, כאשר בכוחות אוזלים הצליח למנוע מהם לאכול לחמניות פירות וירקות "חכו עוד קצת, תאכלו במתינות, תשאירו למחר, המלחמה ניגמרה קיבלנו את החיים במתנה מבורא עולם. דעו לכם, לפעמים מזון יכול להיות רוצח לא פחות מתועב מנאצי".

בקצה המחנה הבחין נפתולי בקבוצת ילדים שדופים, שעטה על שקי הלחמניות ונגסה בהן בתאוה. הוא דידה לשם נושף ומתנשף, משך מידיהם את הלחמניות והצליח להושיבם על הארץ המומים ובוכיים, "ילדים יקרים, בניו של מלך, עברתם חמש שנות גיהנום והצלחתם לשרוד, האמינו לי אני רעב כמותכם, אבל האכילה הגסה מסכנת את חייכם. עכשיו שבו יפה, ואתן לכם לשתות דייסת סולת, ובעוד שעתיים ננגוס רבע פרוסת לחם עם פרוסת עגבניה. בלילה נאכל עוד דייסת סולת, ונלך לישון. בעזרת ה' בעוד שלושה ימים אתם תחושו חזקים ובטוחים לאכול כל מאכל... אתם בוודאי למדתם בחיידר על רבי צדוק שהתענה 40 שנה על ירושלים, גופו היה מצומק שברירי ושקוף, כך שניתן היה לראות מזון שצונח מפיו לגרונו. כשרבן יוחנן בן זכאי ביקש ממלך רומא שידאגו עבורו לתרופה, מספרת הגמרא שהאכילו אותו מזון נוזלי, כמו שיש לנו כאן, עד ששב לבריאותו".

נפתולי ניגש לכל ילד נשק אותו בחיבה על מצחו והשקה אותו מן הבקבוק שלו. יומיים שלושה חלפו, עד שהגיעו כוחות ההצלה לפנות את האומללים למקום מבטחים, ונפתולי נאלץ להפרד מן הילדים.

"ר' נפתולי", לחש הילד היתום בן השמונה חנניה גליברמן, "אני כל כך אוהב אותך, אתה כמו אבא שלי "תודה שחיבקת אותי, תודה שליטפת אותי תודה שדאגת לנו שנאכל באופן בריא, לעולם לא אדע איך לגמול לך ר' נפתולי".

חנניה הקטן פרץ בבכי על כתפו של נפתולי, ומיד אחר כך משלחת רופאים מארה"ב ליקטה את היתומים הללו, והובילה אותם באמבולנסים לבתי החולים, או לאתרי שיקום ברחבי גרמניה הבוערת והמובסת.

נפתולי חיבק את חנניה ולחש לו "חנניה יקירי, אל תשכח לעולם, ניצלת מן האש הגדולה בזכות הבטחון שלך בקב"ה. מי שבוטח בה', חסד יסובבנו, כלומר כל הזמן שולחים לו שליחים להאריך את ימיו ושנותיו, יש לו מלאכים נפלאים השומרים על בריאותו גם כאשר הכל מסביב מגיפות, מחלות, הוא שמור גם כשהוא צועד בגיא - צל-מוות. אני מקווה חנניה'לה שניפגש בעזרת ה' בריאים ושלמים בארץ ישראל, שא ברכה".

אחרי חצי שנה של שיקום רפואי עם תזונה נכונה, והרבה פרקי תהלים התאוּשש ר' נפתולי קריטנשטיין הצעיר, קומתו הזדקפה, כתפיו התרחבו להן, וברק החיים שב להבזיק באישונו.

בתחבולות תעשה לך מלחמה, ואכן הבחור החרדי הצליח לשכנע את אנשי הסוכנות בטוהר כוונותיו ללכת לקיבוץ, ועלה על סיפון האוניה לכיוון חיפה.

"העבודה משחררת", צווח השלט הגרמני בשער המחנה, ונפתולי חש שאט נפש מן העובדה הלא נעימה שהציונים מחלקים אישור כניסה לארץ עם אותן סיסמאות "מי שילך לעבוד בקיבוץ יקבל סרטיפיקט" נו מילא.

"אצלי העבודה היא עבודת השם" פעם ליבו של הניצול הצעיר, שהותיר במשרפות הרשע את הוריו אחיו ואחיותיו ללא שם ושארית "אני מנמל חיפה נוסע לירושלים, לעמל התורה בעיקר, ועמל כפיים מועיל בשביל פת לחם".

האוניה עגנה באישון לילה בנמל, הטנדרים של הקיבוץ הובילו את בני הנוער אבל נפתולי החליט ועשה, באחד העיקולים הוא קפץ מן הטנדר שהעביר את הניצולים לקיבוץ צפוני, נקע את רגלו, וצעד צולע בחושך לכיוון הצומת במרכזה היה תקוע שלט "לירושלים".

מה לנו להאריך, גלגל הזמן סובב לו בהתמדה, כובש שניות והופכן לדקות, כובש דקות והופכן לשעות, שעות לימים, חודשים לשנים.

חמש שנים התאדו באבק המדינה החדשה, נפתולי כבר ירושלמי וותיק, שכר לו חדר קטן ליד העיר העתיקה, ומדי בוקר לאחר תפילת "הנץ" הלך רגלית לבית הדפוס בשכונת גאולה שם עבד כדפס שמונה שעות, ובשעה ארבע אחה"צ נכנס לישיבה "במאה שערים" ועסק בתורה במסירות נפש. חילק את יומו לשלושה חלקים, שליש שינה, שליש מלאכה, שליש תורה, כך כותב הרמב"ם.

ערב אחד ניגש אליו ראש הישיבה הרב שמריהו אגרנט והודיע לו: "ר' נפתולי סיימת כמעט את כל הש"ס שתהיה בריא, אבל ידידי הגיע העת לפרק "האיש המקדש", אם תרצה יש לי שידוך הגון עבורך".

ר' נפתולי אוד מוצל מעשן הכבשנים, לא התווכח. דעת התורה מעל לכל.

שרקיה בוגנים אף היא ניצולת שואה, סיפרה לו בפגישה הראשונה והשניה, במעט מילים ובהרבה שתיקות, איך שרדה את האימה. נפתולי שתק.

נפתולי לא דיבר, אבל השתיקה שלו אמרה הכל.

"צריך לנטוע עצים חדשים בשדה החרולים והקוצים" הוא כמעט לא דיבר אבל היא הבינה והסכימה.

החתונה של נפתולי ושריקה התקיימה בשעות אחה"צ המאוחרות בשטיבל הקטן בפאתי "בית ישראל" עם 25 מוזמנים, מעט דגים מלוחים חופן ביסקויטים והרבה מזל טוב.

בחדר היחוד נפתולי הפר את השתיקה ואמר לה: "בואי לא נדבר על העבר, נסכם שזה היה נסיון גדול שהצריך מאיתנו בטחון אדיר בקב"ה, ומי שיצא משם חי עם אמונה כמונו, הוא אות ומופת שאנחנו מונחים על כפות ידיו, לטוב ולמוטב".

שרקיה הנהנה, היא עדיין לא ידעה כמה נפשות הציל הבעל שלה, אף אחד לא סיפר לה על גבורתו של נפתולי, שלא רק דיבר על בטחון, אלא היה בעל בטחון ממש.

חצי שעה אח"כ כשהם יצאו החוצה, חוללו עמו האברכים במעגל "עוד ישמע - בערי יהודה קול ששון - וקול שמחה".

שרקיה מחתה דמעות, יש תקומה לשרידים, "קול חתן וקול כלה".

כמה צמרות של אקליפטוסים זקפו ראש עם הרוח, בירושלים

פרק ב'

נפתולי ושרקיה לא דיברו על העבר, אבל חוזה החיים שלהם דרש עשייה מואצת לעתיד.

במילים קצרות הודיע נפתולי לרעייתו "ירושלים עיר קדושה, נפגשנו כאן ונישאנו כאן, הארץ הזו גדולה אך עדיין ענייה מתורה, ענייה באמונה. יהודים כמונו צריכים להמשיך לנטוע עצים בשדות הקוצים".

שלושה חודשים אח"כ הזוג קריטנשטיין תקע יתד בחיפה, העיר האדומה, שמעט לחלוחית של יהדות שהיתה בה בקושי הורגשה בתוך סערות החולין שפקדו אותה.

"כאן בשכונה הזו אין בית כנסת, ובשעה טובה ומוצלחת אנחנו נגור כאן", הודיע לרעייתו. נפתולי רכש במעט חסכוניותו ובהלואה בנקאית סולידית דירת קרקע בת שני חדרים בשיכון פועלים, שם חגגו את ה-1 במאי בדגלים אדומים ובצעדות נחושות הרומסות את קדשי ישראל. נפתולי ניצב בשולי הכביש ועיניו זלגו דמעות, עשן הכבשנים שרף את עיניו ותמונות הזוועה ריצדו להן, "לא זו התכלית" בכה נפתולי.

בשני לחודש מאי למניינם בשעת בוקר, הוא נכנס ליבואן קרשים בנמל חיפה ורכש כמות גדולה של עצים, הוא שילם 3 לירות, והטנדר - שעתיים אח"כ - פרק את הקרשים מאחורי דירתו הקטנה.

הלמות הפטישים ניסרה את האויר והשמועה עשתה לה כנפיים בשכונת הפועלים "הדייר החדש, נפתולי קריטנשטיין בונה צריף, שישמש כבית כנסת". הזעם פיעפע בסימטאות הצרות, "חצוף שכזה" זעמו פעילי המפלגה האדומה "הגיע מירושלים לכאן, ובמקום להבלע לו בשקט בתוך השכונה, הוא מחליט לקבוע עובדות בשטח. היה לא תהיה, כאן לא יוקם בית כנסת אם אדון קריטנשטיין מעוניין, שישע לו לעיר אחרת, כאן עיר הפועלים לא עיר האדוקים".

ר' נפתולי דפק מסמר אחרי מסמר, ובפיו להט של מזמורי תהלים "גם כי - אלך בגיא - צלמוות... לא אירא רע", זימזם לעצמו "וליבו מהרהר" אני כבר עברתי את הנורא מכל וצלחתי את התופת, מדוע? כי אתה עמדי!".

אחרי יומיים של עבודה מאומצת ניצב צריף העץ על עומדו, שרקיה קנתה פחית של צבע עץ והחלה לצבוע את קרשי העץ, שהפכו בוהקים וזוהרים ביפעת צבעם הטבעי, ההולך ומבריק.

אחרי שבוע צריף בית הכנסת ניצב על עומדו, 15 כסאות עץ, תיבה קטנה, ארון קודש ובו מספר חומשים מדף ובו 10 סידורים, ושתי גמרות בבא קמא. ווילון לבן נמתח על פני החלון הצפוני, ר' נפתולי תכנן לכתוב ספר תורה אבל יותר מאוחר. עד שהפרוטה בכיס תאפשר זאת, והיא - "הפרוטה" - בינתיים לא בישרה טובות.

הזוג קריטנשטיין נכנס למקדש מעט שלהם, ועיניהם מאירות.

"תראי שרקיה, אנחנו לא חיים רק בשביל עצמנו... מי כמוך מבינה ששכונה שלמה ללא בית כנסת, זה כמו גוף ללא נשמה. נכון, בינתיים רק את ואני נתפלל כאן, אבל גם עם ישראל כולו התחיל עם זוג אחד, אברהם ושרה... נו ותראי לאן הגענו".

שרקיה חייכה בבישנות, נפתולי שלה לא היה דברן גדול, והנה הוא מוציא מפיו שלושה ארבעה משפטים ברציפות, משמיע לאוזנה את חזונו הגדול, השופע בטחון שהנה עוד מעט מחר מחרתיים, הצריפון שלה, יהיה גדוש במתפללים, וקולו של חזן ירטיט לבבות ו"הקדיש" ינשא באויר על כנפי מלאכי השלום, בואכם לשלום, ברכונו לשלום.

נפתולי נעץ סמוך לדלת הכניסה רצועת פח של נחושת עליה חרט באותיות קטנות "בית הכנסת ע"ש ניצולי השואה".

"אדון קריטנשטיין הנכבד הנך מתבקש לפרק את המבנה המשמש כבית כנסת שבחצרך מיידית, על החתום ועד השכונה".

פתק בסיגנון לקוני זה הודבק באישון לילה על דלת דירתם של שרקה ונפתולי, ובבוקר כשהם קראו זאת הם הבינו הכל, כאן לא ירושלים המעטירה, בוודאי לא מאה שערים וספיחיה, כאן העיר האדומה, שעדיין לא השכילה ולא הרחיבה את שערי ליבה לכניסת קודשי ישראל.

"אני לא מודאג" אמר נפתולי לשרקה "עוד מעט אנחנו חובקים בן או בת, והמניין שלנו יתחיל להתרחב.

אין לי ספק בכך, אם נתמיד בתפילות אזי גם כל חברי ועד השכונה יבואו לכאן להתפלל".

שרקה שתקה, חושיה בישרו לה שהפתק הזה חופן בחובו איום, אבל היא לא אמרה מילה לנפתולי. יומיים אח"כ היא חשה ברע, ונפתולי הזעיק אמבולנס ונסע עמה לבית החולים. יומיים הוא יושב לצידה בבית החולים, מייחל ומתפלל שהכל יעבור בשלום והם יזכו להרחיב את המשפחה, כי "צריך להמשיך לנטוע עצים בשדות הקוצים".

בלילה השלישי לאישפוז איבדה שרקה את הכרתה והובהלה למחלקת טפול נמרץ, ר' נפתולי הביט בד"ר שולדינגר בעיניים שואלות אך בעומק ראייתן הן שידרו בטחון עצמי רב.

"צר לי נפתולי, אבל שרקה במצב לא פשוט, אנחנו מאבחנו שיש לה זיהום קשה בדם, זה עלול להשפיע.. אתה מבין? בהתיעצות עם כל הרופאים הגענו למסקנה שעכשיו אנחנו מצילים אותה, קודם כל אותה, אתה מבין?...".

ר' נפתולי הבין, והמשיך להחריש. הוא צעד הלוך ושוב לאורך המסדרון האפלולי, מביט על עיר הנמל השוקעת לה בחלומות חולין, מן האופק הבליחו אורות של אוניית מסע שביקשה לסלול נתיב לעגינתה. הוא לא אהב את העיר הזו, אבל נסיונו לימד אותו, שכאשר נמצאים במקום שלא אוהבים לא נכנעים, שומרים על ארשת שלווה, מאמצים את האמונה בבורא עולם, המנחה, המנווט, השולט, המזרים את נהרות עולמו רק לטובה ולברכה.

ר' נפתולי הרשה לעצמו לבכות בינו לבין קונו, ולחש בשפה רפה את תפילתו "אבא שבשמים אינני מתלונן, קיבלת ממך את הכי טוב שבעולם, אחזת בידי כמו אבא טוב, בימים של דם מלקות והשפלות. ידעתי שאצא משם חי... הרגשתי אותך מלווה אותי בעליה לארץ ישראל, שתלת אותי בירושלים עיר הקודש ואיפשרת לי לשקוע בעולמה של תורה עד לשידוך המיוחד שלי עם שרקה. אף פעם לא שאלתי את נוות ביתי על חוויותיה. הסתפקנו בשתיקה, שתיקה שסיפרה הכל. מה אני יכול לחדש לה? מה היא יכולה לחדש לי? כשהכרנו הבנו מיד שכאודים מוצלים מאש עלינו להדליק את אש האמונה והבטחון בך, במקומות ששם עדין לא זכו

להכיר זאת, בשממות רוחניות. אז הגענו לכאן לחיפה, ועכשיו אני בנדן נפתולי היתום, יודע שאתה מעמיד אותי בעוד נסיון מיוחד. החיים של שרקה, החיים של התינוק שלנו, הכל על כף המאזניים, ואתה מבקש ממני שאהיה בעל בטחון כמו אז מול הכבשנים, אתה מבקש ממני להאמין ולבטוח בך, לא ברופאים, לא בתרופות. אז דע אבא יקר שלי שבמרומים, נפתולי נשאר אותי נפתולי, בשבילי הכל אותו דבר. במחנה ההשמדה הרגשתי בן בית שלך, וגם כאן בארץ ישראל, שום דבר לא השתנה. בשבילי הרע הוא כמו הטוב, והטוב הוא כמו רע. הכל בא ממך, הכל ברצונך הטוב, ולכן כל גזירה שתגזור עלי, אמשיך לאהוב אותך, ולהודות לך... אך כיהודי פשוט אני מרשה לעצמי להשתמש בכח התפילה, בעמוד השוועה שקבעת בעולמך ולבקש ממך: אנא, עשה ששרקה תחיה, והתינוק יחיה... ושנזכה למנין בבית הכנסת שהקמנו בחצר דירתנו".

ר' נפתולי התיישב על הספסל הדהוי במסדרון הארוך והעגמומי משהו, והמתין עוד שעה ארוכה. שעון הקיר המיושן בבית החולים נעצר על חצות כשדוקטור שולדינגר פתח שוב את הדלת ואמר לו "ר' נפתולי יקר חבל שתמתין כאן, סע לביתך, ושוב מחר בבוקר. כרגע המצב יציב, אבל... אני מקווה שאתה מבין".

ר' נפתולי עצר מונית בכניסה לבית החולים וביקש מן הנהג להסיעו לשכונת הפועלים, כשנכנסה המונית לרחוב היוגבים, רחוב מגוריו, הוא הבחין בהמולה גדולה. כבאית של מכבי אש ניצבה וירתה קילוחי מים מזרנוק ארוך, שני גיפים, של משטרת ישראל ניצבו לידה, וכמה שוטרים עסקו בהרחקת סקרנים מן המקום.

נפתולי ירד מן המונית וביקש מהשוטרים להיכנס לחצר ביתו. "אני גר כאן אמר להם..."

"ימתין כבודו עד שהכבאים יכבו את השריפה יש מאחורי ביתך צריף עץ, לפני חצי שעה קיבלנו הודעה שהוא עולה בלהבות" הסביר לו אחד השוטרים.

נפתולי הצליח להציץ, ובין כתפי השוטרים לגדר העץ הוא הבחין שבת הכנסת שלו ושל שרקה סיים את תפקידו עוד לפני שהתחיל אותו.

"תודה אלוקים תודה" אמר ר' נפתולי "בית כנסת מפואר ממנו נקים בע"ה בעתיד".

נפתולי הלך לישון בעוד הגחלים הלוחשות של בית הכנסת שלו שמעולם לא נחנך - מסיעות את עצמן אל מחוזות האפר, כן, אפר, ריח של אפר הוא הכיר. הוא כיבה את מנורת הלילה הקטנה, זקף את ראשו לעבר החלון הציף בכוכבים ואמר: "ריבונו של עולם, אתה מכיר אותי, גם כשאני רואה צריף שרוף, אני יודע שמתחת לאפר מבצבצים נבטים של חיים חדשים, הלוא אני ושרקיה, שנינו, נבטים שיצאו מתוך האפר".

הבוקר האיר פניו לנפתולי, שמייד אחרי תפילת שחרית, נסע באוטובוס לבית החולים. אחות נעימת סבר הושיבה אותו בקצה המסדרון ואמרה: "יש לי בשורות טובות, שרקיה מתאוששת, הזיהום בדם חולף לו, הטיפול שנתן לה ד"ר שולדינגר, בעזרת ה', היה לתועלת..."

"והתינוק?" שאל במילה אחת ר' נפתולי.

"כבר אמרתי לך הבשורות טובות, עפ"י הבדיקות הכל תקין אצל התינוק, ד"ר שולדינגר אמר לי להודיעך, שכנראה בסוף השבוע שרקיה יכולה לחזור הביתה".

"את שומעת שרקיה, הם שרפו את בית הכנסת שלנו, אבל את מבריא, ובעזרת ה' נבנה עוד אחד חדש גדול ויפה יותר. הלוא החלטנו שנוטעים עצים בשדות הקוצים", שרקיה הביטה בו בעיניים מבינות עצובות מעט, ולחשה "נפתולי הבטחון שלך סולל דרכים, אבל קצת קשה לי לחזור לבית ולהריח את ריח האפר".

"אל תדאגי שרקיה, שובי הביתה. מי כמוך יודעת שמתחת לאפר צומחים להם חיים חדשים, ירוקים, חזקים, עצים ענקיים".

אנחנו עולים מכאן על רכבת הזמן השועטת לה עשור אחרי עשור. אברשיה, בנם היחיד של שרקיה ונפתולי נולד לתוך בית עם זכרונות, כשלצידן תקוות, וציפיה לגדולות. אברשיה לא איכזב. נפתולי, שבכח כישוריו ותפילותיו נכנס לעסקי הבניין, וראה ברכה בעמלו, שכר לבנו היקר מלמד אישי, ורק בגיל בר מצווה רשם אותו לישיבה בירושלים.

יומיים לפני שאברשיה עלה לרכבת, לדרכו החדשה בישיבת "טללי ברכה" בעיר העתיקה, נפתולי כינס בשעת בוקר את בנו ורעייתו למטבח הקטן בדירתם הצנועה והודיע להם בפנים מאירות. "בעוד חמש שעות בעזרת ה', ברחוב המהפכה הצרפתית 19, בסה"כ חצי ק"מ צפונה מביתנו, נחוגג חנוכת בית, אתם מוזמנים..."

אחרי חמש שעות הכל היה ברור. נפתולי רכש ברחוב ההוא קרקע בגודל 800 מ"ר, והקים שם בשקט ובצנעה בית כנסת גדול ומפואר, עם אולם לשמחות. לחנוכת הבית הגיעו לא יותר משני מניינים של שומרי מצוות והרב הראשי לחיפה. נפתולי הציב סולם על קיר הכניסה, אחז בידיו את

שלט של עץ דקורטיבי ועלה מעלה קבע את השלט עליו היה רשום "בית הכנסת המרכזי לע"נ קורבנות השואה".

שרקיה מחתה דמעה, אברשיה חיבק חזק חזק את אבא ולחש על אוזנו, "איזו הפתעה אבא... לא חשבתי שזה שלנו", נפתולי ליטף את פאותיו של בנו יחידו והשיב: "אברשיה זה לא שלנו, שום דבר לא שלנו, הכל לכבודו של אבא שבשמיים".

רכבת הזמן שועטת. אברשיה מתחתן מתגורר בירושלים ונולדים נכדים. אחרי 10 שנים נפתולי מבקש מבנו לחזור לחיפה, "בני" הוא מאיר את עיניו "אמך ואני באנו לנטוע עצים בשדות הקוצים, בוא לחיפה עם הנכדים, תתחיל להרביץ תורה".

אברשיה נועץ בגדולי הדור, מספר להם על אבא שלו והם מברכים אותו: "סע לברכה, לך תטע עצים ירוקים בעיר האדומה".

הרכבת שועטת לה, ואברשיה מתמקם בבית הכנסת הגדול של אבא, מרחיב את הקהילה, מקרב נפשות, מקים גן ילדים, אח"כ תלמוד תורה, בניו הקטנים עומדים על ימינו.

נפתולי כל ערב ראש השנה מזכיר לשרקיה, "את רואה שרקיה כמה שתילים ופרחים ועצים עלו מעלה מבעד לאפר של הצריף ששרפו לנו...".

נפתולי ושרקיה מחובקים בנכדים, גאים באברשיה, וחלומות לאיטם מתגשמים.

כשנפתולי חוגג 65, הוא ניצב על פיגום, מביט באופק ומצביע על בניינים שבנה, ושכונות שהרחיב לפתע סחרחורת, חולשה תוקפת אותו. הוא יורד בזהירות מן הפיגום, מזמין מונית ומורה לנהג לנסוע לחדר המיון. אחרי סידרת צילומים ובדיקות שנמשכו כמה שעות מובהל נפתולי למשרדו של דוקטור ח. גולן, הממוקם במחלקה מפוארת. נפתולי עוד לא מבין את ההמולה שסביבו, מימינו רופא חדר המיון, לשמאלו אחות ראשית.

הוא מתיישב מול דר' גולן ומביט על שני הרופאים המסתודדים ביניהם, תוך הצצה על הצילומים והבדיקות.

אחרי חמש דקות מוריד ד"ר גולן את משקפיו. מעלעל בתיקיה שמולו, מהמהם חרישית ואומר "מר קריטנשטיין המצב לא נעים... הבדיקות הראשוניות.. נו, איך לומר... לא מעודדות בכלל לא.. אני מקווה שהטיפול הרפואי יועיל.. אני מקווה שאתה לא נבהל".

נפתולי מזדקף על כסאו נחוש ואומר: "דוקטור אתה לא מכיר אותי. אני לא נבהל משומדבר. אתה יכול לספר לי על המחלה הכי נוראה בעולם שתקפה אותי. אני לא מתרגש. מלאך המוות היה החבר הכי טוב שלי

בשואה... אבל הוא לא בעל הבית על הנשמה שלי ולא על אף מחלה ממארת. מי שבוטח בקב"ה. חסד יסובבנו. כלומר שולחים לו שליחים להאריך את ימיו ושנותיו, יש לו מלאכים נפלאים השומרים על בריאותו... גם כאשר הנאצים יורים, ויש מגפות ומחלות... היהודי צועד בטוחות בגיא צל-מוות, כי ד' הולך עמדו".

הצליל הזה, הסגנון, הבטחון באלוקים האירו זיק כבוי אצל הדוקטור. ד"ר גולן נעמד, וצעד לעברו של ר' נפתולי אחז בכתפיו ושאל: "נפתולי, אתה לא זוכר אותי...!!!?"

הרופא החביב חיבק את נפתולי חזק חזק ולחש על אוזנו רועד מהתרגשות "אני חנניה גלייברמן, הילד היתום, הצלת את חיי במחנה ההשמדה. השקת אותי דייסת סולת, עודדת, נסכת בטחון, אני חייב לך את חיי".

דמעה קטנה פילחה את עינו הימנית של נפתולי, הוא זכר ועוד איך זכר, את קבוצת השלדים שהציל ממוות בסוף המלחמה.

כשנרגעו מהפגישה וקיצרו מרחקים בקש נפתולי "חנניה'ה, דוקטור חביב שלי, עכשיו אני רוצה שתחזיר לי טובה תחת טובה. הבנתי שאני חולה במחלה ממארת, ברור לי שזה מצריך טיפולים, אבל רק הקב"ה אתה ואני יודעים מן המחלה, לא שרק'ה, לא אברש'ה, לא אף אחד מהנכדים. אני אבוא לכאן מתי שתאמר לי לטיפולים, לתרופות להקרנות, מה שתגיד, אבל חוץ מזה, דממה. אתה מבטיח חנניה'ה... אתה חייב לי את חייך!".

"מבטיח", השיב הדוקטור כשעיניו סוקרות בהערצה את האיש הגיבור הזה, שהציל חייהם של עשרות יהודים בעוצמת בטחונו באלוקים.

הזמן קצר והמלאכה מרובה. הסוד נשמר, נפתולי מעת לעת קיבל הקרנות, טיפולים כימותרפיים, תרופות, הכל הרחק מעיני המשפחה. לאחר כל טיפול שכזה, היה בולע כמה כדורי חיזוק טבעיים, שותה יין אדום טבעי, ואוכל בשר שמן.

"שיהיה עסק זה לי לרפואה, אבא שבשמים החיים זה ממך". היה מתפלל.

הוא ירד קצת במשקל, כשהתחיל שערו לנשור הוא הודיע שמעתה הוא חובש באופן קבוע גם באמצע השבוע את כובע הלבד שלו, ולא מסתפק בכיפה. הם הבחינו בשוני, אבל ייחסו זאת לזיקנה, לגיל... קורה.

נפתולי המשיך לעבוד וללמוד, ולהנהיג את משפחתו הברוכה, עוד 15 שנים, כשרק הקב"ה, ד"ר חנניה'ה גולן - גלייברמן יודעים מן המחלה. כארי הוא השכים כל בוקר לתפילה, שקד על תלמודו כמה שעות, ומשם

יצא לאתרי הבניה, נוהג בעצמו ושומר על קצב לימוד ועבודה המתאימים לצעירים וחזקים ממנו.

בוקר אלולי אחד, הניע את רכבו הנכד יצחק קריטנשטיין כדי לנסוע לת"ת בו הוא מלמד באחת השכונות, והנה לנגד עיניו, חולף הטנדר של סבא ר' נפתולי. יצחק הנכד מבחין שהטנדר איננו נוסע לאתר הבניה, אלא לאן? הוא מציץ בשעונו עוד שעה מתחיל השיעור. הוא עוקב אחרי סבא ומגלה שהטנדר עוצר מול שערי בית החולים רמב"ם. סבא חונה ונכנס.

"מה לסבא ולבית חולים?" מסתקרן יצחק הצעיר, "כנראה הוא לא מרגיש טוב. אף הוא מחנה את מכוניתו וצועד אחרי סבא, הוא מבחין שסבא נכנס למשרד במחלקה האונקולוגית, ואח"כ פונה לכיוון "מכון ההקרנות" ונכנס פנימה.

יצחק הנכד הבין, הבין היטב. "סבא כנראה חולה".

הוא הקיש על דלת משרדו של ד"ר גולן, נכנס ושאל: "אני נכדו של נפתולי קריטנשטיין מה מצבו של סבא?".

ד"ר גולן סבר לפי תומו שכנראה ר' נפתולי כבר גילה את הסוד לבני המשפחה והשיב: "מצבו קשה, קשה מאוד, כך עולה מן הבדיקות האחרונות...".

יצחק הצעיר פנה למסדרון מרוגש, ואפילו מבוהל, ונתקל בסבא שלו.

"בוקר טוב יצחק נכדי.. מה אתה עושה כאן?".

"סבא למה לא סיפרת לנו...".

"רגע, אתה שאלת את הרופא על מצבי הרפואי...".

"כן סבא, למה הסתרת זאת... שנתפלל, למה סבא?".

ר' נפתולי הסבא התישב ליד נכדו על ספסל בגינת בית החולים, והחל מרצה את דבריו "יצחק נכדי היקר, מה חבל ששאלת על מצבי, אני כבר חולה 15 שנים, ומעולם לא שאלתי מה מצבי. על מצבי הרפואי לא אחראים הרופאים, ולא טכנאי ההקרנות ולא תוצאות הבדיקות, הקב"ה הוא האחראי. 15 שנים מנעתי צער מכם, רק מתוך בטחון בה' שאני בידי של מלכי מלכי המלכים.. הוא נותן חיים והוא ברצונו, לוקחם".

שלושה חודשים אח"כ נפטר בשיבה טובה ר' נפתולי.

על קברו הרענן הספידו בין השאר ד"ר חנניה גולן "הוא הציל חיי עשרות ילדים ואני ביניהם הוא חשך מזון מפיו כדי להאכיל אחרים, הוא הוכה ע"י הנאצים בשביל לחפות על אחיו, והדבר המופלא מכל, אני מחזיק בידי את תוצאות הבדיקות הראשוניות מלפני 15 שנים.. והראיתי אותן לגדולי המומחים, עפ"י התפשטות המחלה בנתונים דאז, נותרו לו רק חודשיים חיים. אבל מי גדול כר' נפתולי שלימד את כולנו פרק בבטחון בקב"ה, פרק של יהודים הרואים מתחת לערימות האפר את עצי הענק ההולכים ומבצבצים. יהי זכרו ברוך".

כשאברשיה קרא בהטעמה את ה"קדיש", מי שרצה יכול היה לשמוע מן האופק, הרבה בניינים, בתי כנסת ועצים ירוקים שעונים "אמן".

פרי קטן מאחורי הסיפור

אסור ללמוד מסוף הסיפור!

השואה הצמיחה מתוכה ענקים רוחניים, צנועים ונסתרים כדוגמת ר' נפתולי, כאלה שכמו רבי עקיבא כאשר ראו את השועל יוצא מבית קודש הקודשים, שחקו משמחה כאלה שראו בחורבן, אבן פינה לבנין, אנשים שמשדרים בטחון בבורא בקנה מידה שאין לנו תפישה בו, זה מחד.

מאידך, זה סיפור שאסור לנו ללמוד מן הסוף שלו, לפחות לא אנו. יתמי בני יתמי, חסרי בטחון שכמותנו. נפתולי יכול היה לסחוב בהסתר מחלה נוראה, אבל בדורנו, חובה עלינו להשען על תפילת רבים וצדיקים.. אחרת נתפרק ח"ו.

אינני יודע מדוע נמתח הסיפור שלנו על פני שלושה פרקים. קרוב לוודאי שהתאהבתי בגדלות של ר' נפתולי, שהביאה אל שולחן הכתיבה שלי ניחוחות של אמונה ובטחון מן השטייטל והעיירה היהודית הקטנה, המתוקה והטהורה, וזה כל כך חסר במקומותינו. ממש חסר.

שערי ויתור

נוסחת האושר בשלוש מילים

אין אדם בעולם שאיננו מחפש את נוסחת האושר.

מי איננו רוצה להיות מאושר, שמח וטוב לב? מי איננו רוצה לראות ולחוש את העולם בוורוד, באור בהיר ובעונג רוחני שאין לו סוף? כן, כל יהודי מצווה להתענג על הבריאה, לעלוז על השולחן הערוך (של הבריאה) הפרוש לפניו מכל טוב. ים תכלת עצום ושופע מסתורין במצולותיו, מדבריות ענק עטויות דיונות מצוקים ומתלולים, ערבות ובקעות, נהרות ומעיינות יוצאים בבקעה ובהר, בעלי חיים ועופות במיגוון ובשפע צורות וצבעים, מאכלים באינספור טעמים, ירקות ופירות אנינים ובשרניים.

הכל, הכל מן השפע הטוב שמטיב עלינו הקב"ה ותובע מאיתנו, מכל יהודי - "היה מאושר ושמח בעולמי, שיהיה לך טוב ונעים מיום לידתך ועד צאתך מן העולם הזה בשיבה טובה, דשנים ורעננים תהיו".

יהודי ייתבע לעת"ל על פרי טעים שלא אכל, על נוף שלא הביט בו וספג ממנו את קסמם של פלאי הבריאה.

מדוע? כי הקב"ה רוצה שנתענג על עולם שברא למעננו. כי הוא אבא וכל אב שואף שבניו יהיו מאושרים, שפניהם יאירו בשלווה, שהיסורים יהיו מהם והלאה. אף אב אינו מאחל לבניו מחלות ופציעות, צלקות או שריטות. כל הורה נהנה ומדושן כשילדיו חיים בינם לבין עצמם באהבה אחווה שלום ורעות, כשהם בריאים ב-100%, עם ידיים ורגליים, עם עיניים ואוזניים, עם שלל האיברים הפנימיים הפועלים בהרמוניה נשגבה ועלומה.

אין בכך כל חדש, ואין הדברים הללו נועדו להאיר דבר שלא ידענו ושלא הכרנו. ידענו והכרנו, וספרי המוסר חדשים וקדמונים הם כקילורין לעיניים, מאירים לנו פינות חשוכות, מתריעים על מכשולים ומהמורות,

זועקים על סכנות ושדות מוקשים. ספרי המוסר ללא יוצא מן הכלל מנסים להצילנו מבאר שחת, מבור התחתית של המידות הרעות והתאוות האסורות, הגורמים לנו את הסבל, השכול והעצבון. פחיתות המידות השפלות והרוע, רודים בנו במקל חובלים מיצרים את צעדינו וחינו, בעידודו הבלתי נלאה של היצר הרע - הוא מלאך המוות - אשר נשלח להכשילנו.

זה לא סוד, הקינאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והופכים את חייו לגיהנום בעולם הזה.

למי יש את כוחות הנפש שלא לקנא באנשים מוצלחים, חכמים, עשירים, יפים? להביט בחיוניותם ופריחתם, אל מול עליבותינו והישגינו הדלים.

ולא לקנא? אוי אוי כמה קשה.

למי יש תעצומות נפש פנימיות לנצח את התאוות האסורות ולהעלימן מסדר יומנו? לאכול פחות, לנטרל את התאוה להתעשר, לפוגג את חמדת הממון והמותרות, ולא - תתורו - אחרי - לבבכם - ואחרי - עיניכם. מלחמה עולמית-פנימית ממש, צונאמי אדיר מימדים המתחולל בחביוני נפשנו, ומאיים לטרוף אותנו חיים שדודים ומנוצחים לרגשת התאוות.

למי יש את השכל הישר והבהיר להתייחס לרדיפת הכבוד כאל נבילה סרוחה, כאל שטר פרוע ועלה נידף ברוח?

כן, ברמה התאורטית כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים טוב מאד שיש לתקן מידות, לא לקנא ולא לרדוף כבוד, והנה לנו המפתח האדיר והקסום להצלחה, ולכניסה לשער המפואר לקראת אורח חיים מאושר יותר.

אבל מדוע ריבונו של עולם קשה להעביר את הידע התאורטי הזה לעולם המעשה?

כן, ישנם חסמים עלומים ועצומים, והרבה היסח הדעת אשר מפורר וסודק את השלב הכה קריטי, הוא המעבר בין הידע התאורטי לביצוע המעשי.

לומדים מוסר, משננים פרקי אבות ו"מסילת ישרים", אך היישום בשטח בזמן הנסיון, כמעט בלתי אפשרי. לדאבון הלב עולמנו מלא באנשים שחושבים על עצמם שהם כשלוניות, לא יוצלחים, מקולקלים, והנורא מכל - פסימים, רואי שחורות כאילו לא ניתן לצאת מן המבוך.

להתייאש? חלילה. אין יאוש בעולם כלל, יאוש הוא כלי נשקו הקטלני של היצר הרע.

* * *

אין כותב השורות מתיימר לחרוט עלי נייר שיטה חדשה, או המצאה יומרנית כדי להפוך אנשים עצובים לשמחים, ומדוכאים לשמחים. "אין כל חדש תחת השמש", אמר שלמה המלך, אם כי מעל השמש יש חדש ועוד איך יש.

כל יהודי קיבל מהקב"ה מקום רוחני להתגדר בו, כל אחד זוכה לנקודה של איכות אלוקית שאין לאף אדם בעולם, וממנה הוא יכול להתרומם כמו נשר הפורש אברותיו והמחדש נוצותיו, ולהיות מאושר, כפי שאבינו שבשמים מבקש מעמנו. והאיכות היחודית הזו היא פרטית, אישית, אך איננה שייכת בלעדית לזוכה בה, אלא שהוא חייב ללטש אותה להפכה ליהלום נוצץ כדי לשבצו על כתרם של אחיו בני ישראל, על מנת להאיר להם את הדרך ילכו בה, ולא יכשלו חלילה.

לאור הנ"ל, אנסה בסידרת המאמרים להביא בפניכם נוסחה בדוקה ומנוסה, אשר מצליחה ללטש את הטוב שבנו מחד, ולפורר את הטבעים הרעים שבנו מאידך, וליצור לנו שביל זהב ומואר לקראת חיים שיש במשמחה, אורה, תורה וכל מידי ד'מיטב שתעלו על דעתכם.

לפני שנים רבות שמעתי שיחה מוסרית מפיו של אחד מגדולי הדור זצ"ל וכך אמר: "בחורים יקרים, אתם עומדים בפני הקמת בית בישראל בשעה טובה ומוצלחת. ידוע לכם שאדם בלי אשה, שרוי בלא תורה בלא ברכה בלא שמחה. יוצא אם כן שהבית שתקימו חופן בחובו את התורה שהיא מעמידה העולם כולו, וכן את האושר הפרטי שלכם, שהוא הפרנסה, הבריאות ושמחת החיים היומיומית.

"אני יהודי זקן אבל ברצוני לתת לכם נוסחה מופלאה המורכבת משלוש מילים בלבד, שיש בה את הסוד המופלא לשמור על שלום ביתכם והעיקר להקים משפחה עם אשה ובעל וכמובן ילדים מאושרים בריאים בנפשם ובגופם".

אני זוכר היטב את הגבות שהורמו, את העיניים התמהות לנוכח היומרה להוריד לעולם הנבוך משהו, את נוסחת האושר בשלוש מילים בלבד, האומנם? זעק האוויר בדממה רוגשת.

"שלוש מילים אמרתי, זו הנוסחה ומילה אחת לא יותר.

המילה הראשונה - לוותר.

המילה השנייה - לוותר, והמילה השלישית, כמובן - לוותר, זו הנוסחה לשלום הבית והאושר לוותר, לוותר, לוותר".

שלפתי פנקס מכיסי ורשמתי את עיקרי הדברים, וכה הוסיף ואמר "בחורים יקרים, הוויתור הוא דגל הניצחון של היהודי המאמין שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן הכריזו על כך מלמעלה. על הכל ניתן וצריך לוותר, על ה-כ-ל!!! חוץ מדבר אחד, והדבר הזה הוא ייחורג ואל יעבור "כבוד שמים". על חילול ה', על פגיעה בקודשי ישראל ובמצוות, כאן הקו-האדום. אך האמינו לי, אני איש זקן ובעל נסיון, מי שיוותר על עקרונות כל ענייני העולם הזה, לאשתו, להוריו, לאחיו ואחיותיו, לשכניו ולכל יהודי בעולם, יגלה שהקב"ה לא יצריך אותו לעמוד מול נסיון של חילול ה', ואם כן יעמוד מול נסיון כזה, הוא יעמוד ניצב וזקוף גיבור כארי רץ כצבי עז כנמר וקל כנשר לעשות רצון אביו שבשמים".

לוותר. מילה קטנה - מעשה גדול. לוותר על הכל? זה אפשרי?

זוג מתחתן, היכן נגור? ויכוח. שבת ראשונה ושניה, למי הולכים? ויכוח. להורים שלי, להורים שלך.

אין כסף. הדוחק מעיק! קונים לאשה בגד חדש או תכשיט כן או לא? לוותר? איך אפשר?

קשה לוותר, אבל שכר הוויתור - אין לו קץ ואין לו קצבה.

לוותר לחמות? בהחלט!

באחרית הימים אומרים חז"ל "כלה קמה בחמותה...". זה לא סוד, המתיחות וההקפדות הקטנות בין הכלה לחמות עושה רע בהרבה בתים בישראל. המפליא הוא, שכל חמות סבורה שכל כוונותיה לשם שמים, "ומה בסה"כ הערתי? מה לא טוב שאני מנסה לדחוף את הכלה להיות חרוצה יותר, נקיה יותר, לבבית יותר?" באמת הכל מתוך כוונה טהורה.

אכן כן, כל חמות היתה פעם כלה צעירה בעבר, ואף היא נושאת צלקות מן העבר, מי פחות מי יותר. הזמן כידוע הוא רופא הכל. והחמות הטריה כבר הספיקה לשכוח את מתיחויות העבר עם חמותה, ולכן במרבית המקרים היא איננה עושה ניתוח יסודי של ההסטוריה שלה עם חמותה, וחוזרת על טעויות העבר, מתוך בטחון עצמי רב, ש"אני אצליח ליצור קשרי אהבה וידידות עם כלתי הצעירה, אני לא אפול בפח של החמות המנדנדת הקפדנית, המקטרת".

החלטות לחוד, מציאות לחוד.

האמת ניתנת להיאמר, שמרבית הדברים שייכתבו להלן, אינם מיועדים לחמות למיניהן, אלא דווקא לכלות הצעירות שעד אתמול למדו בסמינר, ובאיבחת שבוע אחד הן נכנסות לעול כבד ולמטלה של הקמת משפחה, פיתוח קשר וזוגיות תקינים ופוריים עם הבעל, הריונות, מתח כלכלי, דירות שכורות, משכנתאות. החיים נכנסים לקצב קדחתני של בנייה ועשייה, ומעל לכל מנצחת - איך לא - החמות!!!

אך פטור בלא כלום לחמות, אי אפשר.

כל אחד ואחת מאיתנו מכירים את השלט מאיר העיניים התקוע לו על גדרות הפח הרחבות סמוך ונראה לשלדי הבנין. "זהירות כאן בונים" צועק השלט לעוברים ושבים, רוצה לומר "אזרחים יקרים, אם בריאותכם חשובה לכם, אם טובת הקבלן העסוק והדיירים העתידיים נוגעת לליבכם, אנא התרחקו, אל תפריעו, ובכך לא תסכנו, ולא תסתכנו".

כל בר-דעת מבין שעדיף לשמור מרחק מבנין שכזה, שכולו גדוש בורות, ברזלים, שברי בלוקים, מקלות עם מסמרים ושאר "מוקשים". עדיף - וזה מובן - להתבונן מרחוק, ואם יבקשו מכם, אז השיאו עצות מרחוק ואם לא יבקשו אז רצוי שתשמרו על שקט.

על פתחו של בית יהודי צעיר, בהקמתו, תלוי אותו שלט. "זהירות כאן בונים" אנא לשמור מרחק. המשל והנמשל ברורים, ואין צורך להוסיף מילה. חמות חכמה צריכה להבין שהיא לא מבקר המדינה, ולא פקיד מס הכנסה העושה "ביקורת פתע" לחנווני או לסוכן ביטוח.

* * *

כלה צעירה, את מאד רוצה להיות רגועה ליד חמותך, להפגין נינוחות, נחמדות, הארת פנים, "אבל ריבונו של עולם היא כל כך מכעיסה אותי, עם ההערות שלה, אני לא יכולה לסבול את זה!!!".

מה עושים? איך יוצאים מן הנסיון הקשה הזה, שלעיתים עלול לגרום הרבה בעיות של שלום בית עם הבעל הצעיר.

שלוש תשובות לדבר, וכל תשובה מתאימה לסוג אחר של כלה, שהרי לא כולנו בעלי תעצומות נפש, סבלנות, סיבולת, או כושר איפוק וניתוח שווים.

ישנן כלות קצרות רוח וחסרות סבלנות, ישנן מאופקות באופן בינוני, וישנן כלות אדישות, אבל עדיין סובלות מביקורת המדינה של אים בעלה.

הקדמה חשובה וניצרכת.

כל חמות מרגישה בדרך כלל חכמה ומנוסה יותר מכלתה הצעירונת, ומפעפע בה בדרך כלל רצון פנימי "לחנך" את כלתה על פי נסיונה המוצלח, שהרי בנה הוא הוכחה ניצחת לבחור איכותי, חכם, שזכה לחינוך ולהטבה מידיה הנאמנות, ואת הכלה היורשת את "האוצר" הבן - הבעל, צריכה להמשיך ולשמרו על פי הכללים מן הבית. יוצא אם כן, שמקור ההערות-ההארות הוא באמת נקי זך ומצוחצח, למרות שהמינון לא מתאים לנו כל כך.

לכלה חסרת הסבלנות נאמר, שנני לעצמך עשרות פעמים ביום, "חמתי רוצה רק את טובתי וטובת בעלי, היא אשה צדיקה". שינון זה עשרות פעמים ביום, כל יום במשך שבועות יפנים ללבך המון כף זכות כלפי החמות, כי הדיבור משפיע על הלב, ובסופו של תהליך השינון, את תאמיני באמת ובתמים ברצונה הטוב של חמותך.

וכשזה "קורה" והיא פוצחת בביקורת, קחי אוויר, הביטי בעיניה והנהני בראשך לאות הסכמה. זה אומנם יוסיף הרבה אנרגיה למפל העצות שלה, אבל ההנהון (ועדיף עם חיוך קטן), יצור אווירה נעימה ולא מתוחה חלילה, מה שיסייע בעדך לעבור את פרק הזמן הזה כמעט ללא עצבנות וכעס.

לכלה היותר סבלנית נייעץ להוסיף לשינון "חמותי רוצה את טובתי" וכו' להנהון בראש ולחיוך הקטן, כמה מילים של פירגון לחמות, על עצותיה המחכימות והנבונות שמוסיפות המון אור ותועלת לבית. כמו למשל "אין לך מושג איך הכביסה יצאה יפה בזכותך" או "מאז שייעצת לי להאכיל את התינוק בפירות טריים, הוא ממש הבריא והסומק חזר לו לפנים".

אל לך לחשוש כלה צעירה, שהפירגונים שלך יעודדו את החמות להוסיף לחץ, וביקורת, לא ולא, את טועה. המילה הטובה היא התרופה למתן את הדחף הבלתי נילאה והטבעי של החמות לייעץ ולהתערב.

המחמאות שתחלקי לה בחינניות ירגיעו אותה ויספקו אותה, כי את זה היא בדיוק רוצה לשמוע ממך, עד כמה העצות שלה מועילות ונבונות. בשלב מסויים היא תפנים לעצמה שאת כלה איכותית, מפרגנת, מבינה עניין, ואט אט היא תחזיר לך מחמאות. מדוע? "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם". העבודה העצמית שתעשי עם עצמך תיצור בלבך חיבה קטנה, שתלך ותפרח, וככל שתחמיאי תזכי אף את למחמאות שלא חלמת עליהן.

* * *

לפני מספר שנים הוזמנתי לנסות להשכין שלום בית בין בני זוג.

מהר מאד איתרתי את שורש הפורענות. המריבות בין בני הזוג נבעו - איך לא - עקב עימותים בלתי פוסקים בין הכלה לחמותה, בעוד הבעל מצדד באמו.

הכלה היתה אשה משכילה, נבונה ומאופקת, ודי התפלאתי מן העובדה שהיא אינה מצליחה "לזרום" עם חמותה. לאחר כמה שיחות ובדיקות גיליתי שהחמות באמת מגזימה, בלשון המעטה, ויש לה הערות ועצות החוזרות על עצמן עד שהיא מצליחה להוציא גם כלה אדישה מכליה. ערכנו ניתוח עמוק בשכל-הישר עם בני הזוג, והגענו למסקנה שאכן החמות גולשת מעבר לגבול הטעם הטוב, וכי הכלה פשוט צודקת. החמות - בלשון המעטה - בלתי נסבלת בעליל.

נו, ומה אתה יכול להציע לי? שאלה הכלה. "אף בן אדם נורמלי לא יכול לעמוד בנסיון הזה, היא מפרקת אותי ואת בעלי ואת כל הבית. אני מיואשת".

ובחסדי השם, מתוך דבריה צץ ועלה הפתרון, "לא נעים לי לומר, אבל התנהגות חריגה זו, מעידה על בעיה נפשית חמורה של החמות. אם היה עומד מולינו פסיכולוג או פסיכיאטר שאיבחן אותה, והיה מביא לך צרור של הוכחות על הפרעה הנפשית של חמותך, האם היית יותר סבלנית כלפיה כן או לא?".

"בוודאי" השיבה הכלה.

"ובכן" אמרתי "מהרגע את מתייחסת לחמותך כאל אשה בעלת הפרעה נפשית קלה, שצריך להתגלגל איתה, להנהן, לחייך, ואפילו קצת לרחם".

בחסדי שמים, בבית ההוא אין בעיות של שלום בית מזה שנים רבות.

* * *

ומכאן לנקודה הכי חשובה בנושא הטעון והרגיש הזה.

נניח שחמותך היא באמת אשה חכמה ונבונה ואצילית, אבל היא מנדנדת לך וקשה לך איתה, נו מה עושים? מוותרים. פשוט כך, נותנים לה לנצח, בגדול. גם כשלא נוח לך וזה מטריד ומעייף וזה חוזר על עצמו, נשמי עמוק, התפללי לה' שיתן לך תעצומות נפש, ועשי כדבריה. הוריד ראש, פעם ועוד פעם, אפילו 1,000 פעמים, ולפתע תגלי, שאת בעצם המנצחת הגדולה. מדוע?

א. כי הצלחת לשבור את מידת הגאווה שלך, הצלחת לרומם

אשה חשובה ויקרה מאד לבעלך והשלווה והשלום יחזרו
לקן שלך.

ב. הנצחון המתוק שתחושי בו, יגיע קצת באיחור, אבל עם
טעם גן עדן. חמותך תהיה כל כך מאוהבת בך על אצילותך
וכניעתך והיא תמסור נפשה בשבילך, והביקורת המנדנדת
פשוט תתנדף לה אט אט, כי הלוא בשבילה את "כלה נהדרת,
ולומדת, ומקבלת בהבנה ואהבה".

הויתור, כלה צעירה, הוא כלי נשק אדיר, מופלא, ענק מימדים, שכאשר
מפעילים אותו נדמה למביט מן הצד שהוא יורה למשתמש בו ברגל, אך
זהו מבט שטחי, כי בסופו של תהליך, יוצר הויתור, אוירת ניצחון דו-
צדדית, ואקלים שכולו אושר.

ותהנו.

נסו

זרקור על סכסוכי שכנים

לפני כ- 10 שנים הוזמנתי לנסות להשכין ולהרגיע סכסוך שכנים שנמתח
לו, והלך והתעצם מפעם לפעם לעימותים משפטיים שגררו קנסות, צווי
הריסה, והרבה לשון הרע.

סכסוך בין שני שכנים בבנין בן 4 דיירים בסה"כ, שהפך שכונה שלמה
כולה כמרקחה. מחנה תומכי ראובן מול מחנה מצדדי שמעון. ולכל אחד
מן הצדדים תרמילים גדושי הוכחות ותקדימי פסקי-דין ותצלומי חוקים
ותקנות מן הגורן ומן היקב, כדי להוכיח כמה ראובן, או כמה שמעון
צודק.

למותר לציין שהעימות המטופש כבר חרג אל מעבר לגבולות המכולת
השכונתית והגן הציבורי, והתנהל לו אחר כבוד במקומונים החופשיים,
הצמאים לקרבות מן הסוג הזה. גם פקידים בעיריה נקראו לדגל, וכמה
נבחרי ציבור צוטטו כמי שתומכים בשמעון, או בראובן, ואפילו היו כמה
דיפלומטים נחמדים שיעצו שהשניים יחתמו על חוזה שלום ללא תנאים
מוקדמים. נו, נו.

לאחר שהעימות החריף והפך לנחשול של שינאה טינה ונאצות תוך שיתוף בני משפחה וסוללה של עורכי דין, הגעתי למקום, כדי לתהות על קנקנו של הריב הכה מתוקשר.

הנה עיקרי הדברים.

ראובן, שלו חמישה ילדים המתגורר בקומה השניה, בדירת שני חדרים קטנים, בנה מחסן בחצר האחורית, ושיכן שם את בנו בן ה-15. הלה נער שובב במקצת הפעיל מוסיקה מחרישת אוזניים והזמין לשם את חבריו. ראובן היה סבור שהעובדה שהוא מחפש קצת רווחה, תשמח את שכנו הטוב שמעון, אך טעה לחשוב. קצת לפני שהותקן גג הרעפים, הגיעו הפקחים ששלח שמעון, והללו הגישו דו"ח ואחר כך צווי הריסה ואחר כך משפט.

"אני לא אשתוק לוי" כעס ראובן, ודיווח לעירייה כי בחצרו של שמעון ישנה דירה שלמה בת 50 מ"ר, כבר 20 שנה, שנבנתה ללא רשיון. במחלקת הנדסה בדקו את הנתונים והוציאו שומת ארנונה דשנה לשמעון, עם הוראה חד-משמעית להרוס או להתחיל לחפש רשיונות.

הגיהנום והרדיפות היו דו-צדדיים ולא פסקו.

לאחר בדיקה עם הרשות המקומית, העליתי ממצא חיובי. "אם הסכסוך יסתיים בכי טוב" אמר לי פקיד בכיר "נעשה הכל כדי לאשר את המבנים ולהביא שלום לשכונה ולשכנים ולכל עם ישראל".

לאחר מאמצים מרובים הושבתי סביב שולחן אחד את שני הניצים, אשר הסכימו שאהיה בורר ובפי הבשורה הטובה. "חבר'ה, עושים הפסקת-אש, ואני דואג שצווי ההריסה והקנסות וכל הכאב-ראש ייעלמו מן הנוף, תתפייסו, תבקשו סליחה איש מרעהו והודו לה' כי לעולם חסדו".

עשיתי את השטות של חיי.

ראובן וגם שמעון, כל אחד לשיטתו סבור היה שאני מהמחנה שלו, וכמגשר בעל סמכות ומעמד, אפסוק לטובתו, והשני ייאלץ להיכנע.

כמה נאיבי הייתי.

אחרי שתיים או שלוש דקות התפזרה הישיבה וקניתי לי שני אויבים, אשר במשך שנים רבות, כשהם רואים אותי, הם עושים "אחורה פנה". כל אחד מהם מרגיש שבגדתי באמונו, שלא הייתי קשוב לצרכיו, שלא הייתי מפוכח לגבי האמת שהוא אווז בה.

בשורה התחתונה, מדובר בסיכסוך בן 25 שנים. הנער בן ה-15 הוא כבר אב למשפחה ברוכה, ראובן חיתן את ילדיו, וגם שמעון. הם סבים להרבה

נכדים, כן ירבו. שערותיהם הלבנינו גוום שחוח, מחסן המריבה של ראובן ניצב על עומדו, דירת החריגה של שמעון ניצבת אף היא, בתי המשפט חוגגים, עורכי הדין התעשרו, הם מתפללים עד היום הזה באותו בית כנסת, וכאשר יוצא שהם יושבים זה מול זה, הם רואים אוויר.

ראובן עבר שני צינטורים, לשמעון יש בעיה חריפה עם הכליות. לפני זמן לא רב ניסיתי לבדוק האם ישנו סיכוי נוסף לפשרה, והבלש שלי חזר משם מוכה וחבול. "עזוב אותי, לא נכנס לסיכסוך הזה".

אין ספק שהשניים יעזבו את העולם עם אותה טינה ושינאה קדמונית, ויצטרכו להסביר לקב"ה על מה ולמה.

* * *

לא נעים, אבל אם נבצע בדיקה חודרנית לנבכי לבבם של השכנים המתלוננים על שכנם שסגר מרפסת, או שמבקש להקים מרפסת סוכה, לא נגלה שם אהבת ישראל. תרוצים כמו "הוא מסתיר לי את הנוף" או "אין כניסה של אוויר לדירה שלי", או "למה הוא בונה בלי רשיון", הם תרוצים נבזיים, שמקורם בקינאה ובצרות-עין, תוך התעלמות מן החובה הבסיסית, לשאת בעול עם חברו, לדאוג לרווחתו, ולקיים בכך את מצוות "ואהבת - לרעך - כמוך".

הרוצה בטובת שכנו - חברו, ורוצה באמת, אזי הוא שואף לעזור לו לסייע לקדם, ואפילו ליזום פעולות שיוסיפו איכות חיים לחבר - לשכן.

מי יכול לאמוד כמה קילקול נוצר בנפשם של ילדים החווים והשותפים למהלך של התנכלות שכנים זה לזה. כמה קטנות מוחין נוצרת כאשר נהנים להצר צעדיו של שכן, כמה רוע ויצר רע מתבוססים להם בנבכי ליבם של אותם שכנים, שאינם מסוגלים להתעלות על עצמם, ורואים רק את טובתם והנאתם העצמית.

"שלי יהיה נוח, שלי יהיה טוב, אבל השכן? הוא פולש, הוא עבריין, הוא מפריע לי". מוכר לכם?

* * *

לא מזמן פגשתי יהודי חביב שרכש לפני 30 שנה דירה בעיר קטנה, וחי שם בעושר ובאושר עם בניו ונכדיו. "את הדירה קניתי במחיר מציאה", הוא מספר לי "בעליה של הדירה ביקש למכור אותה בזריזות עקב סכסוך חריף עם שכנו מלמעלה. מדוע? השכן מלמעלה ביקש להקים גרם מדרגות, ובעל הדירה שלי לא הסכים לזאת והלשין לעיריה. במשך שלוש שנים רבצה הטינה בין השניים, והעימות המביש חילחל לילדים ומכאן

קצרה היתה הדרך למכות וקללות. בעל הדירה התחתונה מאס בחייו, פירסם שלט ותוך יום הגעתי לשם, ובמחיר נמוך ביותר קניתי את דירתו, אבל עוד לפני כן ביררתי אצל בעל המכולת, מדוע הנ"ל בורח מן השכונה. מיד לאחר החתימה על חוזה הקנייה, נסעתי ממשדד עורך-הדין היישר לביתו של השכן מלמעלה, הצגתי את עצמי, וביקשתי ממנו בכל לשון בקשה: "אנא, בנה את גרם המדרגות שאתה חולם עליו, אני אשמח מאד". בהסכמה קטנה זו הרווחתי שכן אשר מסור בלב ובנפש לצרכים שלנו, הוא מתקן אצלנו כל קילקול, מתעניין בבעיותינו ושמח לעזור בכל תחום. עשרות שנים של שכנות מצויינת, כמה נפלא, והכל במחיר גרם מדרגות קטן וזניח שמזמן שכחנו ממנו".

* * *

"על כל גל וגל שבא להטביעני, נדתי לו בראשי" סיפר רבי עקיבא כיצד ניצל מן הסערה שטרפה את הספינה בה הפליג.

חז"ל למדו, שהכוונה איננה רק להצלתו מן הים אלא לכל סערה המתחוללת בין בני-אדם, צריך פשוט להוריד את הראש ולתת לסערה לחלוף מעל הראש, ולא לייחס לה חשיבות יתר. מי שיזקוף את הראש אל מול הגלים השוצפים עלול להיחבל, עלול לטבוע. רבי עקיבא לימדנו יסוד גדול בנפש האדם, תווטר, תכנע, הורד את הראש וכך אט אט הגלים ירגעו, יתמתנו, ואפילו ייעלמו.

כמה טוב ונכון לסגל לעצמנו עין טובה כלפי הזולת, ולחפש ולפעול בעבורו כדי שיצמח ויצליח וישמח, מבלי לחשוב או לחוש כאילו הצלחת הזולת פוגמת באיכות חיינו חס וחלילה.

יש לויתור - כלפי שכן או חבר - עוצמות אדירות, כמעט בלתי ניתנות לשיעור, של יצירת אקלים מאושר ונעים.

נסו. לא. תתחרטו.

שערי מוסר

רגליים מול רגליים

פרק א'

געצל מורוביץ שואב המים הוטיק, היה מאושר עד למעלה מצמרות הברושים, מן הזכות שנפלה בחלקו להיות שואב המים המרכזי בעיירה הקסומה צירולניקה, שהיתה נטועה לה סמוך ונראה לוילנא השוקקת.

קוראי האהובים, אין צורך לאחוז במפה גיאוגרפית, חבל לסובב את הגלובוס, ואין שום טעם לשאול אף סבתא רבה, היכן בדיוק נמצאת צירולניקה.

לצורך העניין (ובהמשך תבינו מדוע) צירולניקה היא רק משל ותו לא.

נו, ומכיוון שהספקנו להכיר כמה מאות קוראים נאמנים שיכחחו בגרונם וישאלו תמהים ונסערים "רגע, רגע, זה סיפור אמיתי או לא אמיתי?" אקדים ואספר, שהסיפור על געצל מורוביץ לא היה ולא נברא, כשם שצירולניקה לא היתה ולא נבראה, אבל הסיפור העצוב שיחשף כאן לנגד עיניכם על גבם הלאה של שני פרקים, היה וגם נברא, רק הרבה יותר, קרוב לעידן בו אנו חיים ובמונחים יותר מודרניים. אך מכיוון של"קוטף סיפור" יש זכות להעלים לערפל ולשנות את גיבורי הסיפור האמיתי, ולהעיפם כרצונו במנהרת הזמן עקב שיקולים כאלה ואחרים, כמו צנעת הפרט למשל, נסיע את עצמנו שוב 300 שנה לאחור, כדי לנחות נחיתה רכה במבואות העיירה צירולניקה, ולהציף הצצה לא מחייבת בנעשה שם.

אין ספק שנצא משם, עם לקח מלבב כך אנחנו מקווים, לא?

ובכן, געצל שואב המים, היה טיפוס חייכן וטוב לב, שהשפיע חן וחסד לכל הסובבים אותו. זה לא רק דליי המים שהיית מקבל ממנו. בסמוך לדלי הוא הפיץ נחשולים של ברכות, לך ולילדיך, לנכדיך, ולניניך גם אם לא היו לך כאלה. געצל בן ה 50 היה שואב המים המרכזי זה 35 שנה, רוצה לומר, שאין בית בצירולניקה, של יהודים או של גויים שלא זכה ממנו למים שאובים מן הבאר הדרומית של העיירה, מים שאין להם סוף. פעם בשבוע ביום שישי מוקדם בבוקר היה סובב לו געצל בין הבתים וגובה את חופן פרוטותיו כדי לקנות דגים ושאר ירקות לקראת שבת קודש, ומפקידם בידי אשתו הצדקנית רבעען גולדה, שידעה לכלכל את

ביתה בתבונה ובעיקר לחנך וליישר ביראת שמים את עשרת צאצאיה, שחלקם כבר נישאו בשעה טובה.

האמת ניתנת להיאמר, שגעצל נבחר להיות שואב המים המרכזי, בעיקר עקב יחסיו וקשריו הטובים עם ראש הקהל והגבאי המשפיע ר' וולוול שוסטמן השם ישמרהו ויחיהו. שוסטמן זה היה ממונה ושלט ביד רמה, על בית הכנסת הגדול ומאות מתפלליו. היו לו יותר מיד ורגל בנעשה בתלמוד תורה, שלא לדבר על עסקיו המסחריים המסועפים, וכמה חנויותיו שקנו להם שם טוב והרבה קליינטורה במחוז כולו.

וולוול היה גם בן בית וחביבו של הפריץ המפורסם פיטר טימבולסקי, ממנו שכר את עסקיו המלבבים.

ועכשיו תעשו חשבון נכון, ולא תטעו בו, געצל קיבל מידיו של שוסטמן ראש הקהל, את המנדט להשפיע מים על כל הפרוייקטים הללו: בית הכנסת, תלמוד התורה, חנויותיו ובתיו, כך שפרנסה, בעין טובה, לא היתה חסרה לגעצל בעיקר בזכותו של ראש הקהל שוסטמן, שהיה אמנם טיפוס תקיף וקפדן, אך משום מה היתה לו סימפטיה עמוקה לגעצל שלנו.

וכך חלפו להן השנים בעיירה המנומנמת צירולניקה, תלמידי החכמים למדו, הסוחרים סחרו, העגלונים שעטו, הסנדלרים דפקו מסמרים, ושואבי המים שאבו. ובאמת, למביט מן הצד, העיירה שידרה הרמוניה מופלאה, כמו שירה של מלאכים משובבת נפש, בעידן הבית הראשון בשלטונו של המלך שלמה.

הגויים מכנים זאת בביטוי המכוער "עבר ביניהם חתול שחור" אנחנו ברוך השם, צאצאיו של אברהם אבינו עליו השלום, איננו עסוקים בחתולים ובטח לא בצבעם השחור ובשאר אמונות טפלות שאין בהן טעם או ריח. אך מה לעשות, בוקר קייצי אחד, ללא התראה מוקדמת, נדלקו המנורות האדומות, צילצלו פעמוני האזעקה, ובשורה התחתונה רשמו לפניכם - סיכסוך פרץ בין ראש הקהל ירום הודו וולוול שוסטמן, לבין שואב המים הותיק ושופע החן, געצל מורוביץ.

אלא שצריך לדייק, מי שהדליק את אש המריבה היה דווקא ראש הקהל שוסטמן, שחשד בגעצל, על כי הוא מדווח לו נתונים כוזבים, ולמעשה מקבל לידיו כסף ציבורי הרבה יותר ממה שמגיע לו באמת. מריבות, כפי שאתם ודאי יודעים - פורצות בתחילה על אש קטנה שמתאימה יותר לפטפוטי כירה שניתן לטגן בה ביצה ולא יותר, ואח"כ היא מגביה -עוף עד לשריפת יער שלם.

בינינו לבין עצמנו, הכל יכול היה להיסגר בארבע עיניים בין שני הנכבדים, אלא שיצר הרע בער בקירבו של ראש הקהל, אשר הרגיש נבגד ולא היה מוכן לשמוע שום תרוץ, ולו הקלוש ביותר מצד שואב המים.

ברשותכם נעיף זרקור קצר על סלע המחלוקת.

ובכן, כל ראש חודש היה געצל שואבינו מגיש דו"ח מסודר, כמה דליי מים הוא העביר לחבית הגדולה בבית הכנסת הגדול, לשימושם של המתפללים. באופן ממוצע מדובר היה על כ 10 דליי מים ליום תכפילו ב 26, והנה לכם 260 דליים. בוקר אחד ערך ראש הקהל שוסטמן בדיקה, וגילה שהחבית מגרדת את התחתית, הוא הגיע שוב למחרת, והמצב היה דומה. המתפללים לא התלוננו, כי שואב המים הזוטר שמעליקה גרוס עבר מפעם לפעם ושפך דלי או שניים - נדבת ליבו, אבל וולוול רתח מזעם. "מי יודע כמה פעמים הוא שיקר אותי ודיווח על מים שכלל לא שאב והקהל לא נהנה מהם ואף נטל שכרו מושלם, שלא כדין!!!"

לאמיתו של דבר, בעת שמפלס הזעם של וולוול שוסטמן ראש הקהל עלה על גדותיו, שכב געצל במיטתו קודח מחוס. כשאך התאווש למחרת, הבחין מתחת לדלת ביתו בנייר צהבהב. הוא הרימו בדחילו ורחימו, ולתדהמתו קרא את המילים הבאות "געצל, ידידי לשעבר, בגדת באמון שלי, בגדת בקהל הקדוש, דיווחת על נתונים כוזבים, הנך מפוטר מכל פעילויות השאיבה שהטלתי עליך. וולוול".

עיגולים שחורים ריצדו סביב עיניו של געצל, והוא חש שהוא עומד להתמוטט. יש לו עשרה ילדים לפרנס, ועוד כמה נכדים קטנים, ומדוע הוא מפוטר? מדוע החליט וולוול שוסטמן להתעמר בו?

נסיונותיו לדבר על ליבו של ראש הקהל, עלו בתוהו.

"אתה גנב געצל, אני לא מעסיק גנבים, לא במוסדות הקודש ובטח לא בעסקים שלי געצל בלע דמעות וניסה להשחיל מילה "הייתי חולה!" אבל וולוול כבר נעלם לו בין חנויותיו עסקיו ומלחכי פינכתו.

"אין ברירה", הרהר געצל, שואב המים המפוטר "הכל נסיונות משמים, צריך להביא לחם הביתה, וכבר למדנו ושיננו, יהודי יכול לחיות ולהתקיים עם פת במלח שיאכל, מים במשורה שישתה, על הארץ שיישן, ובתורה הוא עמל, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא".

געצל ניגב בעדינות את דמעות עלבונו, וסובב לו בין הרחובות מחפש קליינט מזדמן, אבל השמועה כבר עשתה לה כנפיים, "געצל שואב המים רימה ושיקר וגנב מכספי הקופה הציבורית". אוי לאותה בושה.

קליינטים ותיקים הפנו לו עורף עם האסל על כתפיו הוא ניסה לגרד עם רגליו הכואבות כמה פרוטות, אבל גם הסוחרים העלימו עיניהם ממנו.

"הוא מוקצה מחמת מיאוס", הפטירו בינם לבין עצמם. געצל שתק בלע את הקלון, אבל חש כמו מוקצה ביום חול. לא פשוט.

שואב המים שב לביתו אחרי שבוע של נסיונות להביא פת לחם, אך לשווא. כל הדלתות נסגרו בפניו, זו אחר זו.

הוא פכר את ידיו באישון לילה ובכה בעיקר מעלבון, "אני יודע אבא שבשמים, שלא וולוול אשם, הוא רק מגלגל כאן חובה על ידי חייב, ואני כנראה - עקב חשבון עלום - צריך לסבול בזיונות. אז אני מקבל אותם באהבה גדולה, בבחינת "שמחים ביסורים, שומעים חרפתם ואינם משיבים". אך מה יהא על בני ביתי, על הגדיים והתיישים שזקוקים למנת יומם?! אנה אבא שבמרומים, אם לא לי, לפחות למען עוללי ואשת נעורי שהם ודאי מנוקים מכל חטא ופשע". געצל בכה לתוך הלילה הארוך, כמו שיהודים מאמינים למדו לבכות, כמו גיבורי חיל המלבלבים נחושים בשדות הדמע של אבות ואמהות לאורך הדורות - שנטל הפרנסה מוטל על כתפיהם.

"אני סולח לוולוול שוסטמן על עלבונותיו, אבל ריבונו של עולם, קשה לי לקבל את רעבון בני ביתי".

וכשהשמש עלתה לה מעל ראשי ההרים, זקף געצל את ראשו אחרי לילה דווי ושברירי, ונע לכיוון בית הכנסת. "אני, ריבונו של עולם לא נשבר, אני מאמין, שיש דין ויש דיין, והכל לטובה".

פרק ב'

מה לא עושים בשביל להביא פרנסה? פשוט נבלה בשוק ואל תזדקק לבריות. געצל מורוביץ שואב המים המפוטר של העיירה צירולניקה, החליט לחפש את מזלו מעבר לרחובות קריה. אולי שם, בעיר שכנה או בכפר סמוך.

אוחז בשני דליו, עם נשמה מרוסקת, רגליים דואבות וכפות רגליים מיובלות, נע שואב המים הוותיק לעבר הכפר השכן, רובו תושבים גויים שעסקו בעיקר בהפקת יין שרוף, יי"ש, ואם תרצו שאר משקאות חריפים, ואריזתם בבקבוקים קטנים.

געצל הקיש על כמה דלתות, וברחמי שמים פתח לו דלת עם חיוך חסר שיניים האיכר המוצלח אנטון קלרדו, שעסקי היי"ש שלו צלחו וקנו להם שם טוב בשווקים. הוא היה זקוק בדחיפות לשואב מים שיטפל בתעשייה הקטנה שלו, ובחלקה חקלאית שהיתה לו.

"מצוין, אני צריך אותך ויש לך אצלי המון עבודה, עליך לשמור על חביות היין השרוף ולטפל בהן, ולהשקות את ערוגות הירקות בגינתי, ערוגות הצנון, הגזר והקולרביי", חיידך אנטון עם שן כן, שן לא, בקידמת פיו. "ואצלי, אצל אנטון, תקבל שתי פרוטות נחושת בסוף יום העבודה".

געצל נשם לרווחה. מה לעשות, כל יום הוא אמור לכתת רגליו בבוקר שלושה קילומטר צפונה, ולעת ערב באותו מסלול דרומה, על פני דרך האבנים המחוספסות. לא נעים, אבל צריך להביא לחם.

זה נמשך בדיוק יומיים.

ביום העבודה השני לפנות ערב, אחרי דליים רבים ששאב עד אפיסת כוחות, תחב אנטון שתי פרוטות נחושת לידיו של געצל, והודיע לו בלחש:

"צר לי געצל, אבל ממחר אינני צריך אותך..." געצל נשנק.

"מדוע?" שאל ועיניו תמהות.

"צר לי ידידי, אינני חייב לך הסברים. עבדת יפה וטוב, אבל כרגע אין לי צורך בשואב מים".

"אין ברירה", הרהר שואב המים, "מחר אני מפליג עם רגלי השבריריות דרומה, לעיירה אחרת, אולי שם מחכה לי פרנסה עם קצת נחת... לא נורא, אוכל להחזיק מעמד 8 קילומטר הלוך ועוד 8 ק"מ חזור...".

כן, שעה אחרי שגעצל הגיע מותש לעיירה דרינדא הוא התעניין אצל העגלונים, וסטפן גיבולין, העגלון הישיש, הפנה אותו לאחוזת הדוכס הצנום סטפן מרולי. "הוא צריך פועלים, לך אליו".

אכן כן, סאבוניצ'ק מנהל העבודה של הגביר מרולי קיבלו בסבר פנים יפות, הבטיח לו גם שתי פרוטות ביום, תחב לידיו מעדר ברזל כבד, והורה לי לנכש שדה קוצים ארוך וצר מזרחית לאחוזה.

"הגביר אמור לנטוע שם עצי אגוזים, הגעת בזמן געצל, יש לך כאן לפחות שבועיים ימי עבודה".

שבועיים? בדיוק יומיים נמשך הגיוב המתיש הזה. שואב המים שהפך למנכש עשביה קם בשתיים לפנות בוקר, צעד את הדרך הארוכה, התפלל בנץ בבית הכנסת הזערורי בדרינדא, ופנה לשדה עם מעדרו.

"מצטער געצל", הודיע מנהל העבודה, "הגביר החליט שהוא מוותר על שרותיך.... בסך הכל עבדת יפה מאד, עם הספק מצויין, אני מאד מרוצה מהחריצות שלך... אבל תבין אותי, הדוכס הוא המחליט פה...".

הסיפור הזה חזר על עצמו חמש פעמים. יום יומיים עבודה, ואחר כך הודעת פיטורין. רגליו של געצל אותתו מצוקה. הן התנפחו, וורידים תכולים בלטו מבעד לבשר רגליו האדום והבצקי. הוא שכב על מיטתו כאוב ומיוסר, כמעט מיואש, כי יהודים מאמינים - כידוע - לא מתייאשים.

"זה רצון השם", מילמל געצל לעבר גולדה רעייתו, "הוא זן ומפרנס, הוא מוריד שאול ויעל, הוא מוריש ומעשיר, הכל ממנו. פעם הייתי שואב מים עם שם טוב, כיום אני מובטל עם רגליים מרוסקות. הישועה תבוא גולדה, היא בוא תבוא".

גולדה, אישה חזקה, לא הרשתה לעצמה לבכות לפניו, בטח לא במצבו.

ועכשיו קוראיי החביבים, אנחנו נוסקים לכיוון טירתו של הפריץ הנודע פיוטר טימבולסקי, היישר לשולחן הנהלת החשבונות שלו. אל תשאלו איך למה ומדוע, לאחר עיון בכמה מסמכים, ולאחר הלשנה זדונית של מרגל מרושע, החלו גבות עיניו של הפריץ לרטוט מזעם, ועיניו רשפו.

"צריך לשבור לו את הרגליים, לנבל הנוכל הזה!" זעם הפריץ. "לשבור לו את הרגליים!!! הוא בגד באמון שלי והוא ילמד לקח!!!".

פעם למעלה, פעם למטה, רועד ומבוהל ניצב ראש הקהל וולוול שוסטמן מול הפריץ הנסער וניסה להמציא תרוצים שונים ומשונים כדי להסביר לו שנפלה טעות והוא כלל לא ניסה להעלות הכנסות, ובלי כוונה, ממש בלי כוונה, חלקו של הפריץ באריסות נפגע בכמה עשרות אלפי רובלים. "זו טעות אומללה" התחנחן וולוול.

פיוטר טימבולסקי לא רצה לשמוע אותו. "אתה גנב ונוכל שוסטמן, אתה מעלת באמון שלי! בזה הרגע אני מנשל אותך מכל חנויותיך, קונס אותך ב-60.000 רובל, ומעיף אותך לכל הרוחות".

באיבחה זריזה אחת הפך הגביר היהודי, ראש הקהל, לשבר כלי ולעני מרוד. חנויותיו חזרו לפריץ ובתיו נמכרו לכיסוי הקנס, כאשר לאמיתו של דבר היה לו הסבר הכי הגיוני שבעולם כדי להסביר לפריץ שנפלה כאן טעות מצערת.

תראו חברים, אצל פיוטר הפריץ, פגיעה באמון לא רק נגמרת בנישול וקנס. הוא שלח באישון לילה שניים מגברתניו, והללו משכו את שוסטמן העלוב ממיטתו, ובאלות שבידיהם חבטו ברגליו עד זוב דם ועד ניפוץ עצמותיו, מן הקרסול ועד למותניים. אכזריות מזעזעת.

רופא העיירה ד"ר מנטולי עדין הנפש, היה בהלם.

"צר לי, ר' שוסטמן", ליחשש הרופא הביישן, "אך אני צופה שבקרוב יתפתח כאן נמק נורא. נצטרך לגדוע את רגליך כדי להציל את חיידך..."

היו מי שאמרו כי באותו לילה צוותות האימה שנשמעו מבית הרופא, הרחיקו 400 פרסה על 400 פרסה. והיו כאלה שטענו שרק אחרי שעתיים של ניתוח, נפרד ראש הקהל סופית מרגליו.

מזוויע לכתוב, אבל שבועיים אחרי ליל החבטות הנורא נראה וולוול שוסטמן, ראש הקהל, כגוש שמן, עגלגל וחיוור, שכדי לנוע מהכא להתם היה זקוק למריצה ולהרבה רחמים.

בני ביתו הפכו לצל של עצמם, והטראומה ניכרה על פניהם.

סיפורים יקירי חייבים להסתיים.

אחרי שגעצל שואב המים החלים, הוא ניגש לביתו של ראש הקהל והודיע לו: "וולוול, צר לי ועצוב לי. הנני מתנדב להיות הנהג הפרטי שלך על גבי המריצה. עדיין מוטלת עליך החובה להנהיג את הציבור. את המעמד הזה אף פריץ מרושע לא יוכל לקחת ממך. אתה עדיין ראש הקהל בעיירה שלנו!"

אם היו בידינו מיקרוסקופים לאיבחון יושר וטוהר הלב, היינו מגלים שגעצל התכוון לכל מילה בשיא צחותה, ללא שביב של שמחה לאיד. מכאן ואילך הוא הפך ל"נהגו" הפרטי של ראש הקהל העני, תמורת קומץ פרוטות שניתנו לו מקופת הציבור.

כמעט שנה שלמה הסיע געצל את וולוול בין מוסדות העיירה, השווקים והסימטאות - בשתיקה. וולוול שתק על גב המריצה, וגעצל שתק מפני מעמדו של וולוול.

בערב יום הכיפורים, קצת לפני "כל נדרי", פתח וולוול את סגור ליבו.

"געצל, אתה יהודי ענק. אני פיטרתי אותך ממשרתך כשואב המים של העיירה, ועקב חמת-זעם שבערה בי התפתחה בי תאוות נקם. עקבתי אחריך, ומיד כשהתקבלת למקום עבודה נתתי הנחייה שתפוטר. חשתי נבגד, והייתי בטוח שאני צודק... שצריך להצר את צעדיך. שרכת רגליים עשרות קילומטרים, נעלב ורעב, כדי לשמוע שוב ושוב שפוטרת. כשכתבו, געצל, שיש דין ויש דיין אי שם בבית דין של מעלה, כנראה עשו חשבון. הרגליים של מי עדיפות - של שוסטמן או אלו של געצל? הם העמידו רגליים מול רגליים - על שולחן הדיונים - והעדיפו בסופו של דבר את הרגליים שלך. עכשיו - אהובי - אני חתיכת בשר בתוך מריצה, ואתה הרגליים שלי. אני מביט בשמים ומבין שיושב בשמים ישחק למו, הוא לימד אותי, שמי שסומך על כוחו ועוצם ידו ויציבות רגליו כדי לפגוע בזולת, משלם ברגליו. סלח לי געצל, סלח לי!"

וגעצל? געצל כמובן סלח.

פרי קטן - מאחורי הסיפור

האמינו לי, הסיפור האמיתי בווער לי באצבעות ידי, והלוואי ויכולתי לכתוב אותו כפי שהוא באמת, לפעמים אני חש סוג של תרפיה, ריפוי עצמי, לגעת בנושאים מן הסוג הזה, מתוך תקווה שמי שצריך לקרוא זאת, יקרא.

מצד אחד אני מתפלל שהנוגעים בדבר לא יגלו את עצמם בסיפור הזה, כי סוף סוף הם מתגלים בקלונם, ומאידך כבר למדנו שמילים סיפוריות מרפאות הרבה יותר טוב מכל תוכחת מוסר.

הסיפור האמיתי שהתרחש במקומותינו הוא הרבה יותר סולידי ופחות טראגי. פחות טראגי? אולי. לדאבון הלב, יש אנשים שמנצלים את מעמדם ומשרתם כדי להחליש, להעליב ולרדוף את זולתם, מתוך קנאה בכישוריהם ובהצלחתם, או משום שנדמה להם שפגעו בכבודם, או אולי רימו אותם, בדרך כלל הם טועים באבחנתם.

לא תמיד הקב"ה סוגר מעגלים לנגד עינינו, כדי שנשתאה ונחשבן רגליים מול רגליים. כשזה קורה, זה מחזק באמונה. אבל כשזה לא קורה, אז חשוב שלא נטעה לחשוב, שאין דין צדק בעולם. יש ויש, גם אם הדין מאחר לבוא, גם אם עדיין הנקמן עומד על רגליו.

דליפות ועכברים

"ערב טוב לך, מדבר רונלד צוקרמן ידידך מאמריקה. לדעתי לא דיברנו ארבעה חודשים לפחות, ומה אגיד לך, כמו תמיד, אני מתגעגע לקרוא את השם שלי בעתון.

ברוך הבא רונלד. באמת רציתי לשאול אותך, ארה"ב עם נשיא שחור, זו אותה ארצות הברית?

"נו, נו, מיסטר לוי, אני לא בדיוק עסוק בפוליטיקה המקומית, ומבחינתי כיהודי שומר מצוות אין הבדל בין נשיא שחור לנשיא לבן, הקב"ה ממליך מלכים ואנחנו היהודים הגלותיים, למדנו להביט על הנעשה בעין ורודה, עין אופטימית, כי גם אם נרטון ונתלונן זה לא יעזור.

או.קי רונלד, נעזוב פוליטיקה, כמו שאני מכיר אותך יש לך סיפור נחמד בקנה, אז בוא נצא לדרך, במה עסקינן?

"כן הרב לוי, לא מכבר ראיתי תמונות מן האסון שהתרחש אצלכם בישראל. לבכות, ממש לבכות. ארבעה ספרי תורה מהודרים בבית כנסת אחד הלכו לאיבוד עקב הצפה מגשמי הברכה, ממש עצוב ומזעזע. יצא לי לדבר עם גבאי בית הכנסת המרוקאי בקהילה כאן בניו-יורק, והוא אמר לי: "רונלד, אנחנו כבר לא אנשים צעירים, אבל הנסיון שלנו שווה מליונים. אם מתרחש אסון כזה יש דברים בגו". צריך לפשפש".

"נו, ואז הוא מספר לי סיפור, והוא לא בטוח אם זה ארע באוקראינה או במרוקו, אצל אדמו"ר, או אצל צדיק מרוקאי לבוש גלימה. אבל בשביל הסיפור נחזור דווקא 150 שנה למרוקו, שיהיה מרוקו, אל קהילה קטנה בעיירה מרוקאית קטנה, נקרא לה לצורך העניין אגדוניה. הרב הגאון שאול אבולעפיה היה רב העיירה ועל פיו נשק כל דבר. הוא היה אב בית הדין, השוחט, וכמובן מנהיג רוחני ללא חת, שיד לו גם בתורת הקבלה.

"באותם ימים שלט במרוקו מלך עריץ, אשר ביקש לחזק את צבאו, ולכונן עבורו מחנות, הן לחיילים והן למזון. הוא הורה לצוות קצינים לעבור מעיר לעיר ומכפר לכפר ולאתר עבורו מבנים גדולים וחזקים, ולהחרימם לטובת הצבא.

"חיל ורעד אחז את היהודים, בעיקר את העשירים שבהם בעלי הנכסים והמבנים התעשייתיים. אף אחד לא רצה שהמבנה שלו יוחרם לטובת צבא המלך בעבור קומץ פרוטות מבישות.

"והנה בוקר אחד, נוחת לו צוות הקצינים באגדוניה הקטנה, והללו מתחילים לרחרח, ולבדוק בניין שיענה על דרישות הצבא. הם חיפשו - ליתר דיוק - בניין שישמש כאסם, כמחסן גדול לתבואה".

"יפה מאד רונלד, אני מתחיל להריח אבק שריפה באוויר", מתח לא קטן מתרומם כענן אבק מדברי באוויר.

"כן, כן, עסקני ורבני אגדוניה היו לחוצים וטרודים, הקצינים שוטטו ובלשו, ולעת ערב הם היו אמורים לעדכן את ראש העיירה לגבי המבנה שהמלך מעוניין בו. האמת ניתנת להיאמר, שיהודי אגדוניה היו פחות מוטרדים, הם היו אנשים עניים וקשי-יום, ובעיר לא היו בנינים רציניים. אבל לך תדע. והנה מיד אחרי צאת הכוכבים התפרסמה השמועה מבית ראש העיירה לשכונת היהודים "ועדת הקצינים החליטה לְנַכֵּס לטובת צבא המלך, את בית הכנסת הגדול של העיירה".

"שמו שמים, בית הכנסת המרכזי יהפוך לאסם תבואה, חילול הקודש, חיל ורעדה אחזו בכולם. העסקנים והרבנים פנו במרוצה לביתו של הרב שאול אבולעפיה, להודיעו על ההחלטה המזעזעת. הרב אבולעפיה האזין להם בקשב רב, עצם עיניו וביקש מצוות ראשי הקהילה למצוא עבורו רעיון, פתרון, כדי למנוע את רוע הגזירה. חשוב לציין כי הרב בעצמו, למד והתפלל בבית כנסת קטן הצמוד לביתו, ורק בחגים דרש והתפלל בבית הכנסת הגדול.

"קחו לכם שעה זמן לחשוב" ביקש הרב "אני צריך רעיון, חוט של פתרון כדי להציל את המצב".

"הללו התיישבו מול הרב נרעדים ופוחדים. סטירת לחי שכזו, אף אחד לא שיער לעצמו ולא חלם בחלומותיו הכי שחורים. אחרי שעה ניצב אל מול הרב אחד מגבאי בית הכנסת ואמר: "כבוד הרב, אני חושב שאחרי שהצבא יכניס תבואה לבית הכנסת, אזי תוך זמן קצר הוא יוציא אותה ממנו ויחזיר לנו אותו. ואם הרב שואל מדוע, אסביר. בשנה האחרונה ישנן שתי תופעות לא נעימות בבית הכנסת. הראשונה, כשירד גשם לעיתים, מים דולפים מן הגג, ובנוסף להקות של עכברים השתלטו על בית הכנסת ועדיין לא פעלנו לתיקון המפגע".

"תשמע טוב הרב לוי, תשמע טוב, הרב אבולעפיה נעמד על רגליו, עיניו רושפות ברקים ורעמים ושאה נוראה בקעה מפיו: "בושה וחרפה!!!"... "שוד ושבר!!!" עכשיו אני מבין מדוע המלך רוצה לעקל ולשדוד את בית הכנסת. אתם בעצמכם, הגבאים והמתפללים, בזים למקום, לא מתקנים את הדרוש תיקון, מותירים אותו דולף ושורץ עכברים, אז מה הפלא שמן השמים איבדנו את הזכות להימצא בו. עכשיו! מיד! תכף ומיד! כולם רצים לשם, מזמינים בעלי מקצוע ומשלמים במזומן לגגנים, ולמדבירי השרצים, ששימו קץ למפגעים המבישים, והקב"ה גדול, יעשה הטוב בעיניו". כך הורה הרב.

"כאן כמעט מסתיים סיפורנו. תוך יום יומיים בעלי המקצוע תיקנו את הגג, השמידו את העכברים ושיפצו את בית הכנסת מבפנים ומבחוץ והמלך? והצבא? והתבואה? שומכלום. לא באו, לא נכנסו, נעלמו ואינם כאבק הפורח במדבר. עד כי הסיפור הזה נשכח כמעט לחלוטין מתודעת

העיירה ויושביה, אילמלא כתב אותו אחד הגבאים בפינקסו האישי שהתגלגל לאחד מניניו".

"סיפור ענק רונלד. אין דין בלא דין. והחי יתן אל ליבו".

"תודה הרב לוי, ואל תשכח לפקסס לי את הסיפור לאמריקה, אני מקריא אותו בסעודה שלישית בין ההערינג לליקר. שבת שלום".

פרי קטן - מאחורי הסיפור

דיבורי חול

זכויות על בית, על חפץ, על תפקיד ומעמד, הם עניין נזיל. כמו שהן ניתנות לנו כדי להרבות כבוד שמים, הן ניטלות מאיתנו כשיש חילול ה' ופגיעה בקודשי ישראל. נכון, אף אחד מאיתנו איננו יכול ורשאי להתיימר ולשמש כגזבר או פנקסן של בורא העולם, אבל גם הליכה כסומא בארובה זו התממות טפשית. חשבון נפש נוקב תמיד מועיל.

לדאבון הלב רעה חלה פשתה במקומותינו, דיבורי חול בבתי מקדש המעט. פחות דליפות, כמעט ואין עכברים, אבל דיבורים עלולים לחבל לא פחות.

למה לגנוב את שלך ?

טירדות החיים, הריצה אחרי הפרוטה, המחלות, הפיגועים ותעלולי הפוליטיקה (למי שעוקב אחריהם), משכיחים מרבים מאיתנו את האמונה הבסיסית, האיתנה, שעמה חייבים לצעוד במסילה. שוכחים, כי בידינו של מלך מלכי המלכים אנו, וכל הניקרה בדרכנו, כל עלייה ומכשול, כל

מהמורה או מתלול, רווח או הפסד מחלה או בריאות אינם באים אלא מגזירת מלך. ברצונו... או שלא ברצונו.

אשר על כן, ולאור הנ"ל, רבים וטובים משקיעים המון כח, מרץ, מחשבה ואף בריאות בשביל להשיג, להצליח, לרכוש, לקנות, להיטיב עם עצמם ועם בני ביתם. וכשלא מצליחים, וזה קורה לרוב, אזי האכזבה צובטת, הייאוש מחלחל ושמחת החיים נגדעת לה אט אט. אנשים לא שבעי רצון מעצמם. חבל.

כאן המקום והזמן, לנער מעל הגיוני ליבנו את האבק, לרחוץ את הבוץ שנדבק על טוהר האמונה ולשנן לאוזנינו: "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים".

רק יראת השמים, על מכלול ההשפעה שיש לה על חסדים שאנו עושים, על הארת-פנים לזולת, על הודאה להשי"ת, על לימוד התורה... זה בידנו. רק זה ותו לאו.

לא השעות הנוספות מביאות פרנסה, ובוודאי שלא - חלילה - הגזילות או הגניבות הקטנות. וכמאמר ה"מסילת ישרים": "לא שהשתדלות מועיל, ההשתדלות מוכרח" לעבוד, לעמול, זו גזירת מלך "בזיעת - אפיק - תאכל - לחם". כן, צריך להזיע, לרוץ, אבל בגבולות הטעם הטוב, כדי שישאר זמן ללמוד תורה, להתחסד עם הזולת, להשקיע בחינוך הבנים, ומעל לכל לתת תשומת-לב לעזר שכנגדו. וחלילה חלילה - אומרים חכמי המוסר - לא להאמין שיש קשר כלשהו בין עמל הכפיים לבין השכר הניתן בסופו של חודש. העמל והטורח הם גזירת מלך, והשכר הניתן הוא מתנה גמורה מן המלך, ואין שום זיקה בין השניים.

* * *

וכבר מוכר וזכור אותו סיפור מופלא על יהודי עני מאחת העיירות במרוקו, שגידל תשעה ילדים בדחקות נוראה, אך מפעם לפעם היה מקבל מעטפה עם כמה שטרי כסף מבני דודיו האמידים המתגוררים בעיר הגדולה רבאט. הללו עסקו במסחר ובתעשייה, ומפעם לפעם שלחו לבן דודם הדחוק כספי צדקה כדי שיוכל לעבור את החגים בשלום. והנה באופק חגי תשרי, האיש קם באשמורת הבוקר ל"סליחות", אחר כך תפילת הנץ, יום רודף יום ואין לרש כל בלתי בטנים מקרקרות. ראש השנה בפתח, ולאחריו יום כיפורים עם הסעודה המפסקת, וחג הסוכות על חולו של מועד, והרעב מציק וכסף אין. "איך אסתדר?" שאל.

מביט מיודענו מדי יום בדוור העמוס מכתבים מעטפות וחבילות, אותם הוא מחלק לתושבי העיר, אבל לגיבור סיפורנו אין עדיין איתות מבני דודיו מרבאט.

בין מנחה לערבית הוא שומע כמה מעניי העיר המספרים זה לזה על צדקות ומתנות נאות שקיבלו בדואר המקומי, ולבו מתכווץ מקנאה. "כנראה שכחו אותי בניי דודיי. הם עסוקים בשלהם, ואני כאן תקוע בעיירה הקטנה, בקושי מרוויח כמה פרוטות ביום... כיצד אוכל לקנות עופות, בשר, דגים וירקות לסעודות החג הרבות?".

עוד שבוע ראש השנה, והחרדה החלה קונה שביתה בלבו של היהודי החש שנזנח ונשכח... עד שהיצר הרע, זה העסוק תדיר בלהכשיל יהודים תמימים החל לנקר בראשו.

"מה לך לדאוג? איש יהודי, היום עם צללי ערב הדוור עובר בשכונה עם שקו הגדוש מעטפות לעניי העיר. במאמץ קטן, עבור סמוך אליו ושלוף מעטפה וברח עמה. מה שתמצא בה יספיק לך לכל חגי תשרי. זו לא גניבה" לחש היצר הרע "זו רק השתדלות, ואם ירצה ה', אחרי שירווח לך תחזיר את מה שלקחת.. למה לסבול? למה לגרום צער כה רב לרעייתך ולתשעת ילדיך... חייך קודמים!".

היצר הנכלולי יודע את מלאכתו, וכשאדם מצוי בשברון לב ובדאגות, יש לו כר נרחב לזרוע עליו את זרע הפורענות. חצי שעה אחר כך עקב מיודענו אחרי הדוור, הכניס ידו לשקו וחטף משם מעטפה עבת-כרס.

"עצור!" שאג הדוור, אך הלה היה כבר הרחק, שועט בסימטה אפילה כשבידו המעטפה המכובדת.

אחרי 10 דקות ריצה הוא נחבא מאחורי כותל של חורבה, פתח את המעטפה ולשמחתו גילה בה שטרות על סך 500 לירות. סכום מכובד לכל הדעות. והנה סמוך לצרור מכתב: "שלום רב לך בן דוד יקר, לא שכחנו אותך. נאחל לך מעומקא ד'ליבא שנה טובה ומבורכת ושנה של בריאות ופרנסה טובה בצידה. אוהבים מאד בני-דודך. רבאט".

נעתקה נשמתו של גיבור סיפורנו. המעטפה שגנב היתה מיועדת עבורו. שעה אחר כך הגיעו השוטרים לביתו והובילוהו לשופט התורן, שגזר עליו חודש וחצי מאסר. זעק הלה: "אבל המעטפה היתה מיועדת עבורי...".

"כן" חייך השופט, גנבת, אמנם את שלך גנבת, אבל החוק הוא יבש. מי שגונב מן הדוור מעטפה נשלח לחודש וחצי בכלא".

"הו, הו" זעק מיודענו "אילו הייתי קצת יותר סבלן, יותר בוטח בקב"ה, לא הייתי סובל לחינם. הקב"ה דאג שלא ישכחו אותי, אבל אני האפיקורוס, הטיפש, חשבתי שבהשתדלות נוראה שכזו אביא פת לחם לביתי. אוי לי, מר לי, מר איך נפלתי בפח של היצר הרע?".

זו הליכה בחושך. הליכה מסוכנת ורבת חתחתים. לא רבים הם האנשים הנועצים בדעת תורה כדי לשמור על האיזון שבין העבודה המקוללת, קרי ההשתדלות, לבין השמירה על אורח חיים יהודי נורמטיבי.

ומאידך, מאחר ודוחק הפרנסה קנה פה שביתה, ישנם רבים המאשימים את הממשלה המוסדות והפקידים, ואולי אפילו את המשבר הכלכלי בארה"ב. מדוע? כי קל יותר להצביע על אשמים מחוץ לד' אמותנו, מאשר לפשפש בנגעי הלב והנפש ולהבין שנסיון זה של הדוחק הוא רצון אלוקי שנעמוד בו, כי יש לנו הרבה מה לתקן. אולי את מדת הכעס המפעפעת בנו? אולי את מידת הקמצנות המופלגת, או אולי את מידת הפזרנות חסרת הגבולות? לא ברור.

על סיפו של ראש השנה הנה נבוא חשבון עם עצמינו, ולפני שנמליך את הקב"ה "המלך הקדוש!" נפנים לתוכנו שאנחנו עבדיו, וכשנדע את רצונו, ונעשה רצונו, נחוש כאן בעולמו שבעי רצון ושמחים יותר. זה פשוט.

השתיקה, המועקה והסוכה.

האמת היא שלא כל קורא ממוצע נותן דעתו על כותרת המאמר שהוא הולך לקרוא. מטבע הדברים כותרת תכליתה לעורר ענין בקורא, כדי לשכנעו לצלול למאמר. הנה כי כן, שלוש המילים בכותרת צריכות לשכנע אתכם להיכנס לעוביו של מאמר בן

1,000-1,500 מילים.

השתיקה? המועקה? הסוכה? מה מכנה המשותף נוכל למצוא כאן, בין שלוש המילים הללו, כדי לייצר מהן מאמר הנוגע כאן ועכשיו, למסע האקטואלי של היהודי בן זמננו?

ובכן התשובה היא פשוטה, פשוטה בתכלית אך נוקבת עד תהום, ולכן אין כאן המקום והזמן לבחור מילים דיפלומטיות בשביל להרגיע את מצפוננו של קורא זה או אחר.

בית. דירה. מקום מגורים.

אנחנו מאחלים לכל יהודי באשר הוא, ועל אחת כמה וכמה לבנינו שיזכו לבית נאה, לאשה נאה ולכלים נאים, כדי שתהיה דעתם מיושבת לעסוק

בתורה ובמצוות. אך בואו חשבון, האם באמת המגמה הכל כך טובה להשיג דירה לזוג הצעיר והנשוי זה שבוע, אכן נובעת ממבועי ההגיון, הדעת וטוהר הכוונה?

עכשיו מדברים על שידוך בתך הצנועה והאיכותית, עם בן ישיבה בן תורה.

אם שוק העבדים של פעם היה מגוון בתעריפיו, אזי להבדיל שוק החתנים מגוון לא פחות, ותעריפיו מגביהי שחקים, בעיקר בקרב החתנים המוגדרים "מצויינים".

ישנם ראשי ישיבות אשר מתוך כוונות טובות - ללא ספק - קובעים תעריף לחתן בוגר משיבתם. לא מוכנים להתפשר על פחות מדירה (!!!) בטאבו, "כדי שהיהלום ימשיך להבריק בכולל, כי עדיו לגדולות והוא שווה כל מחיר". ודירה היכן? עדיף בני-ברק, או ירושלים. ניתן להסתפק בדירה נחמדה גם בקרית-ספר. עלות הדירה? עד 180,000 דולר.

ומה יעשה אברך בן 45 שיש לו חמש בנות ושלושה בנים, ובתו הבכורה יצאה לשידוכין? נופל שותק ומחוויר, כפרי בשל לנוסחה הנוראה הזו, והנה לפניכם סיפור שהגיע לאוזני השבוע.

שיחה בין שתי בנות בנות 17 בסמינר.

שולמית: השבוע נערך "וורט" לאחותי הגדולה חנה.

מיכל: מזל טוב, מזל טוב. איפה יגורו הזוג הצעיר?

שולמית: הם יגורו בע"ה בבני ברק, אבא שלי התחייב לתת דירה לחתן בוגר ישיבה מצויינת, כדי שישקוד על תלמודו.

מיכל: יופי, אני שמחה לשמוע.

שולמית: אבל אני לא כל כך שמחה. אני מאד מודאגת.

מיכל: למה? ברוך השם אתן חמש בנות ושני בנים, והחתונה הראשונה יצאה לדרך.

שולמית: אני אספר לך ממה אני מודאגת.

מיכל: שומעת.

שולמית: אבא שלי הוא עובד שכיר ומשתכר כ- 5,000 ₪, וממשכורת זו הוא מפרנס אותנו. בשביל לחתן את אחותי הבכורה, הוא לקח הלוואות ומשכנתאות ע"ס 100,000 דולר, ושיחרר את מעט החסכוניות שלו,

ואנחנו מרגישים את הדוחק בבית. אבא שלי מאד מוטרד, רואים את החששות על הפנים שלו. שמעתי אותו אומר לאמא שלי "אין לי מושג כיצד אוכל לשדך את שאר הבנות, חיסלתי את כל החסכוניות ועול המשכנתא החדשה מעיק עלי מאד". אבא שלי נכנס למצב של שתיקה. הוא בלע בשקט את התנאים שהכתיבו לו, אבל השתיקה - ללא ספק - מסתירה מועקה. אבל מה שמכאיב ביותר הוא, שאני מוטרדת מכך שבעוד שנתיים כשאצא לשידוכין... אם אצא בכלל לשידוכין, כי אבא שלי פשוט במצב קשה...".

* * *

עד כאן סוף הדיאלוג המזעזע, ואין הרבה מה להוסיף. משפחות רבות בישראל נגררות לשיטה הנוראה הזו, של בניית בית על ידי קניית דירה לזוג צעיר, ובכך מחסלים את הבטחון הכלכלי הנורמטיבי של בית ממוצע (הורי המשודכת) שיש בו עדיין ילדים בגיל חינוך הזקוקים למשענת כלכלית סבירה, ולהורים עם שמחת חיים.

על פניו נראה כי החתנים המוצלחים הזוכים לדירה מהורי נשותיהם זכו בפייס ובהישג שראוי להתפאר בו. אך לגופו של עניין, מדובר במילכוד נורא. חתן כזה שקיבל דירה מחמיו, יגדל את ילדיו ובשעה טובה ומוצלחת וכשיגיעו ימי הוורט, הוא יעמול וילווה וילחץ כדי לממן דירה לבנותיו, ובמקום הדירה שקיבל על גב לחץ דמו של חמיו, הוא יצטרך לממן ארבע וחמש דירות, ובכך יצא שכרו בהפסדו. קיבל דירה אחת ויממן חמש, או לעתים יותר.

בחורים רבים מנפנפים "בהצלחות" מן הסוג הזה, כאשר המחותרנים מנהלים ביניהם משא ומתן עיקש ולפעמים אכזרי.

כן, פעם אתה אב של בן מוכשר וידך על העליונה, אבל בשנה הבאה אתה בן של בחורה מוצלחת, אבל כאן ידך על התחתונה.

כואב הלב, אבל הרעה החולה הזו חדרה למחנינו, ופגמה וקלקלה את מהלך החיים הצנועים התקינים והסבירים שמשפחות בני תורה חייבות לסגל לעצמן. הלוא לא יעלה על הדעת שיהודי בן חמישים אברך, או בעל בית, יצטרך להפקיר את 20-30 שנותיו שנותרו לו עלי אדמות, כדי לשלם משכנתאות של צעירים שבקצת מאמץ ועזרה סבירה יוכלו לעמוד על רגליהם, בצניעות, באורך רוח, ובהרבה תפילות וסיעתא ד'שמיא שתושפע עליהם ממרומים.

אין דוחים נפש מפני נפש, הלוא כן?

* * *

כל שנה בא חג הסוכות אל פתחנו, להאיר את עינינו, ולהכניס את הטרור המוחצן הזה, לפרופורציה ולנורמטיביות נדרשת. כולנו דרשנים נפלאים בחג הסוכות, וכולנו יודעים להסביר שהסוכה מסמלת ארעיות, צניעות, פשטות, ושכך יהודי צריך לחוש ולפעול בעולמו של הבורא, כדי להצליח בעבודת ה', ולזכות לחיי נצח. יפה מאד דורשים, אך חלקנו פועלים בניגוד למסר האלוקי הטמון במצווה המופלאה - הסוכה. נכון, הקב"ה לא מצפה שנתגורר שנה שלמה בסוכה דולפת שהרוחות והיתושים פורצים לתוכה, הקב"ה מסתפק בשבוע ימים בלבד של שינה אכילה שתיה ולימוד בסוכה, כדי שנטעם את טעם הארעיות הפשטות והצניעות, ונצא משם עם כוחות ותעצומות נפש, ליישם את הארעיות הזו בחיינו השוטפים.

לפני מספר ימים פגשתי יהודי כבן 70, שסיפר לי בגאווה שהוא השקיע 40,000 ₪ בהחלפת המטבח בביתו. כל ילדיו ב"ה נשואים, ביתו מרווח, המטבח עד כמה שזכרוני אינו מטעני, היה בהחלט מודרני ואיכותי. אם כן, מה היה שיקול הדעת "לשרוף" 40,000 ₪ על מטבח חדש? "אתה יודע, צריך לפעמים שינויים וחידושים" השיב לי האיש.

נו, לא היה זמן להתפלמס איתו, אך כדי לחדד את השקפתנו נאזכר לעצמנו, שאצל יהודי המונח על ציר האמת האלוקית, החידושים הם בעיקר חידושי תורה, או ריבוי מצוות, או פרויקטי חסד, או אחזקת אברך, או דף היומי. אם יהודי לוקח סכום כזה ומשקיע במטבח חדש, אזי מצוות הסוכה עברה ליד עיניו ואוזניו ומוחו, מבלי להטביע את חותמה, את חותם האמת (אם כי יש מקום לתת גם כף זכות...).

מעפר אתה... אל עפר תשוב... ונשמתך תתן דין וחשבון מפעלה על ניהול חיי צניעות, אמת, ואהבת ה'. וכל התפאורה החיצונית, המותרות, הפאר, הריצה להשיג הישגים גשמיים גם למען אחרים, היא דרך עקומה ונבערת, הנעה לה מפותלת ומקולקלת, הרחק הרחק מן הסוכה הקדושה שלנו.

פרי קטן מאחורי הסיפור

על סף הסחף

"אתה מוכרח לכתוב ספר עלילתי שלם על השיגעון הזה, אולי תצליח להציל כמה מתוכנו" התחנן לפני יהודי חשוב הכורע תחת נטל המשכנתאות והגמ"חים של דירות שרכש למען חתניו. "אפילו אם תצליח להעמיד יהודי אחד על דעתו, הצלת נשמה בישראל" סיכם.

עם כל הכבוד אינני רואה עצמי מייצר עלילה על גיבור מקומי מתוכנו שהצליח לחנך דור שלם להסתפק במועט... אבל דומני כי די במאמר פשוט זה, כדי לחזק ולאושש כאלה שנמצאים על סף הסחף, ועוד לא נסחפו.

האתרוגים 18

"שלום לך הרב לוי, ברשותך, אני הולך לספר לך סיפור שקצת יצחיק אותך, ואולי קצת יעציב. סיפור שאין לי ספק שלקח גדול בצידו, ובמידה רבה הוא מעמיד אותי, באור מגוחך. לשמחתי אני עוקב אחרי הסיפורים הקטופים שלך, ומגלה פעם אחר פעם שהם מחייבים חשבון נפש, וזה בדיוק מה שיהודי צריך לעשות כל יום, אלא שנוח מאד לחמוק לאיזו פינה אפילה מאשר לעמוד מול עצמך, ולהוכיח את האיש הרע הטמון בך, שיפסיק!!! מה יפסיק? שיפסיק להוליך אותך שולל, לסמא את עיניך, ולהחדיר בך השקפות עקומות שאין בינן לדרכה של תורה ולו קורט של אמת.

"תראה, אני לא הטיפוס שמטיף מוסר לאחרים, וגם כשהייתי בן ישיבה אף פעם לא הכנסתי את האף שלי כדי להוכיח מישהו. למה? כי אני באמת חושב שאינני ראוי להוכיח, אבל מה, כמעט כמו כל אברך מצוי שחיינו סובבים להם בין כתלי הבית, לכולל, למכולת ולבתי הספר, חשתי שאני צדיק, ממש צדיק. אתה בוודאי מכיר את ההרגשה הנעימה הזו, המלטפת, המרדימה, הנוטעת בך חזק חזק, יתד של טיפוס מורס מעם, איכותי, אחד שיש ללמוד ממנו איך לומדים, איך מתחסדים, ואני תודה לה' למרות העומס הלימודי שלי מוצא זמן לעזור לשכני וידידי במיומנות ובחינניות.

"הנה לפניך סדר היום שלי, מתעורר קצת לפני שבע בבוקר, מעיר בזריזות את הילדים, מכין להם סנדוויצ'ים, ורץ לשחרית. אינני מגדיר את עצמי מגדולי המתפללים, אך "בעלינו לשבח" התפילין עדין מונחות עלי. קרוב לשעה תשע אני חוזר הביתה, שואל "מה נשמע", לוגם קפה מברך על עוגה ושועט בזריזות לכיוון הרחוב, שם ממתינה לנו בשעה 9.10 בדיוק מכונית של אברך מן הישיבה, המסיע אותנו לכולל. הכולל שלנו נמצא בעיר השכנה, מרחק 20 דקות נסיעה.

"לזכותי ייאמר, ובאמת בצינעה רבה, שאינני מבטל זמן בכולל. הגמרא נפתחת, ואני עם החברותא שלי צוללים לכמעט ארבע שעות רצופות של לימוד אמיתי. את שעת מנוחת הצהריים אני מעביר בחדרון סמוך לכולל, על גבי מזרון דק. 40 דקות של נימנום מועילות לי לחזור לסדר שני במלוא המרץ.

"בסביבות שש בערב אנו חוזרים הביתה. שועט במדרגות ונכנס פנימה! הסערה בעיצומה. כולם רעבים, לכולם יש שיעורי-בית. הבית קצת הפוך, אני משתדל להשקיע שעה בבית אח"כ תופש כמה דקות מנוחה, ושוב יורד במדרגות וממהר לכולל ערב.

"יש לי אשה אשת חיל ממש. היא קיבלה באהבה וברצון את חיי הדוחק של אשת אברך. "אני לא מרגישה שאני מוסרת נפש", היא אומרת לי מפעם לפעם "זו לא מסירות נפש, ככה חיו אמותינו הקדושות לצידן של לומדי תורה, הן הסתפקו במועט ונהנו וחשו מאושרות ומושלמות שיש להם בעל העסוק ראשו ורובו בעולמה של תורה "בעל שהוא נזר הבריאה", כך אשתי. האמן לי אין הרבה נשים שמדברות כך, באופן נחרץ והכי ברור, והנני מלא גאווה שזכיתי באשה כזו, שיודעת לייקר את עמל התורה של בעלה, ומשדרת. הערכה זו גם לילדים.

"ועכשיו אני שואל אותך, אם כל כך טוב, אז מה הבעיה! מה עצוב ומה מצחיק בסיפור שלי? סבלנות.

"ברשותך, דבר תורה קטן שקשור לפרשת "וירא". הקב"ה בא לבקר את אברהם אבינו החולה, ביום השלישי למילתו, פשוט הדבר ש"הביקור" הזה לא היה אלא גילוי שכינה עצום, ואברהם שמע מפיו של הקב"ה דברי תורה מופלאים, סודות וסודי סודות, רזין ד'רזין מגנזי אוצרות השגב של מלך מלכי המלכים. והענק שבענקים יונק קדושה עילאית זו וכולו אחוז שרעפי טוהר. נו, ולפתע הוא מבחין בשלושה אנשים ערביים, עובדי עבודה זרה, ומבקש מהקב"ה, "רק רגע, בוא נעשה הפסקה, אני רץ להכניסם כאורחים לביתי, ואח"כ נמשיך". לא יאומן, ביטול תורה ממש!!!

"לא", אומרים חז"ל אין בכך ביטול תורה, אלא שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה", רוצים לומר, שלימוד תורה דורש "יישום מעשה, הוצאה לפועל. לימוד תאורטי הוא חשוב ונעלה, אך לא מושלם. שמעתי שיש מי שמסביר שהקב"ה העמיד את אברהם אבינו בנסיון עצום, האם הוא ינצל את העובדה שהוא עסוק בלימוד ויתעלם מן החסד המזדמן להכניס אורחים, או לחילופין הוא יתעלה על עצמו וילמד את כולנו מה זה שכל ישר. שכל של יהודי שרואה את המציאות הרוחנית ישר ונכון, כלומר עכשיו סוגרים ספר, עכשיו רצים לאסוף הולכי רגל שצועדים מזיעים תחת החמה הקופחת. אברהם עמד בנסיון והנחיל דעת תורה לדורי דורות כך צריך וחובה לנהוג!!! אבינו עמד בנסיון הזה בגבורה.

"הרב לוי לא באתי לחדש לך חידושים, שאני מאמין שהם מוכרים לך..."

"ויעכשיו בוא ניגש לסיפור. ביום חמישי אחה"צ ראש הכולל שלנו מכנס אותנו לשיחה מוסרית ומילותיו הן כמים צוננים לנפש עייפה. הוא מתאר לנו בצבעים חדים את דמותו של אברהם העברי, מכניס אותנו לתוך האוהל שלו, עם החמאה והחלב, עם לשונות החרדל. אנחנו מריחים את ניחוח הטיגון ושכרון המאפה והעוגות. משעין אותנו תחת העץ עם אורחיו, שומעים אותו פוקד על ישמעאל להביא מים, ושרה לשה ועושה עוגות, ואנחנו שם, ועיננו בורקות מהתרגשות כמו ילדים קטנים המרותקים לגנת. לראש כולל יש כשרון מופלא להפוך את החסד שנעשה שם, לדבר הניתן למישוש, להרחח, לתחושה. יש לו כשרון מפליא לעורר בנו קינאה לשאוף ולהדמות לאבא הראשון, לרוץ כמותו מהכא להתם, כדי לשמח שלושה אנשים שאבק עבודה זרה מונח על רגליהם.

"ולקראת סוף השיחה המדהימה, הוא רוצה לספר סיפור קטן שארע לו השבוע וכך מספר ראש הכולל: "ביום ראשון בבוקר הלכתי ברחוב, עד שהגעתי לתחנת האוטובוס והתישבתי שם ממתין להסעה. מבלי שרציתי הגיעו לאוזני שברירי משפטים של שיחה בין בעל לרעייתו. לא בדיוק הבנתי את פרטי הויכוח אבל מה שהבנתי - מאותה האזנה אקראית - שהבעל איננו יכול למלא את בקשתה של אשתו. נו מילא, חשבתי לעצמי, לא כולם מלאכים, הוא כנראה עסוק עד למעלה מראשו. ארבעה ימים חלפו, והנה אתמול בלילה מצלצל הטלפון בביתי, ואשה אחת פונה אלי בבקשה "כבוד הרב, אתה לא מכיר אותי, אבל שמעתי שאתה הרב הכי חשוב בשכונה... יש לי בעיה קטנה שמעיבה על תיפקוד הבית, גם הילדים סובלים... אולי כבוד הרב יכול לשלוח בעל מקצוע שיעזור לי לתקן... אנא!" כך היא ביקשה.

"ראש הכולל לגם מכוס המים שלפניו ואמר: "רשמתי כאן את השם הכתובת והתקלה שיש בבית.. לדאבוני אינני מיומן במלאכת הנגרות... אבל אולי מישהו מכם מוכן לעשות חסד עם אם צדיקה ברוכת ילדים?"

"הרב לוי, קפצתי ממקומי, כולי מרוגש מן השיחה המוסרית והודעתי לראש הכולל, שאני מוכן עוד הערב לתקן את התקלה, כי יש לי מושג בכל המלאכות כולל נגרות, אינסטלציה, זגגות ומה לא. ברוך ה' חנן אותי בשתי ידיים ימניות, ומי אינו אוהב חסד???

"ראש הכולל חייך, חיטט בכיס חולצתו ושלף משם פיתקה קטנה "הנה, כאן השם והכתובת".

"אני מציץ בפתק הרב לוי, וחשכו עיני. רשום בפתק בכתב יד ברור "הגב' שושנה גינצליק רח' האתרוגים 18 מבקשת שיתקנו את ארון הבגדים של ילדיה, הדלת והרגליים נפלו".

"כן הרב לוי, אני מאמין שתפשת את הענין, הגב' שושנה גינצליק היא - שלא במקרה - אשתי, ואנחנו מתגוררים עם שמונת ילדינו ברח' האתרוגים 18... סמוך לתחנת האוטובוס שם התישב לו ראש הכולל באותו יום ראשון. אולי בפעם החמישים ביקשה ממני אשתי, קצת בקול רם, שאתקן את הארון הרעוע, ובפי, כמו תמיד, התשובה הנצחית, "עכשיו אני ממהר לכולל.... אולי אמצא זמן מחר".

"ועכשיו תחליט בעצמך הרב לוי, הסיפור הזה יותר מצחיק או יותר עצוב...?".

פרי קטן - מאחורי הסיפור

הכתובת שלכם?

הסיפור הזה, בינינו לבין עצמנו, הוא יותר עצוב מאשר מצחיק, ובמידה רבה הוא בבואה לא מחמיאה של רבים, ששוכחים שלא המדרש עיקר אלא המעשה! בסיפור שלנו למרבה המזל, לא היתה בעיה של שלום בית כעסים ומריבות, אלא פשוט הזנחה והתעלמות של יהודי חשוב מצרכיה הגשמיים. של העזר כנגדו, שהיא בעצם עמוד היסוד של התעלותו הרוחנית במקרים אחרים, ונסיוני הרב לימדני, מתלקחות מריבות איומות כאשר לעיתים אברכים ובעלי בתים חשובים, הופכים טפל לעיקר ועיקר לטפל, ובשם עומס הלימוד פוגעים או מתעלמים ממי שאמורה להיות העדה הכי נאמנה למוסריותם, ולטהרת מידותיהם.

שננו טוב טוב את הסיפור הזה, כי האתרוגים 18 יכולה בהחלט להיות בהחלט, גם הכתובת שלכם.

חצי כדור ריטלין

"שלום לך הרב קובי לוי, שמי חיימקה ברושי, ואני מורה של תלמידי כיתה ה' בבית-ספר דתי קטן בעיירה חביבה במרכז הארץ. מעת לעת אני קורא את סיפוריך ומקבל מהם חיזוק בהשקפה ואמונה, ודי משתאה ביני לבין עצמי עד כמה יש אמת בסיפורים הללו. אני לכשעצמי אינני נוטה למיסטיקה, ורגשנות איננה הצד החזק שלי, מה עוד שאינני מן הטיפוסים המלומדים בניסים ונפלאות. אבל השבוע התרחש אצלי, בארבע אמותיי, סיפור, שאילמלא אני הייתי הגיבור המרכזי באותו סיפור, לא הייתי מאמין לאף מילה מתוכו, פשוט כך. כבר שלושה ימים אני מסתובב כמו סהרורי מושך את אוזני כדי לוודא שאני לא צעצוע אנושי בתוך חלום מטורף, או רובוט בתוך הזייה חסרת פשר.

"עכשיו שעת לילה, אני יושב על המרפסת מול הים, ולאחר ניתוח הפרשיה הקטנה שאספר לך, אין לי ספק שהיא חייבת לראות אור, כדי לזכות אחרים באותה אספקלריה שזכיתי לה.

"אריה גורנשטיין הוא תלמיד כיתה ה', וזו השנה השניה שאני מחנך שלו. הוריו, תרצה ושלמה גורנשטיין הם אנשים חביבים קשיי יום, העסוקים עד למעלה מראשם כדי להביא פת לחם לתשעת ילדיהם כן ירבו. אריה שלנו הוא הבן השישי של הגורנשטיינים, ומה אגיד לך? אם יש גיהנום שאתה יכול לקבל בחיי חיותך, זה להיות מלמד של ילד כמו אריה, השם ישמרהו ויחייהו, ושנרו יאיר לעד ולעולמי עולמים.

"לא צריך לספר ולחדש, אין מי שלא מכיר ולא יודע שמקצוע המלמדות הוא שוחק ומתיש ולעתים מתסכל ביותר. זו מלאכת קודש, אשר מי שיש בו יותר מקורטוב של יראת-שמים, היא לא נגמרת אצלו לעולם. מלמד מסור באמת, חי ונושם סביב לשעון את תלמידיו, את יכולתם הלימודית מחד, ואת מעשיהם והתנהגותם, מאידך. ומעל לכל המלמד מוכרח להיות רגיש, כמו חיישן תת-קרקעי הקולט רעידת אדמה זמן רב לפני שהיא מאיימת לבוא. מלמד איכותי הוא כמו גשר יציב, כמו יתד נאמן הניצב בין הילד להוריו, בין התלמיד השובב העכשווי, לבין עתידו הרוחני.

"למעלה מ 15 שנים שאני מורה בבית-ספר תורני זה, וברוך ה' הנני רואה ברכה בעמלי ויש לי סיפוק רב. עד לפני שנה, עד שהגיע אריה, והפך לתלמיד מן המניין בכיתה ה', אשר מן השמים גזרו עלי לחנכה.

"כן הרב לוי, אריה הפך את חיי לגיהנום עלי-אדמות, ועד כמה שליבי טוב ורחמן אני דן אותו לכף זכות. הוא רק ילד, אבל כמה אפשר?

"אין לך מושג איך הוא מתסיס את הכיתה נגדי, השובבויות שלו הן נוראיות. כמה פעמים הוא הטמין לי צפרדעים בתיק, הוא הניח

קופסאות גבינה על המאורר העילי שבתקרת הכיתה וצבע את כולנו בלבן, הוא פיזר משחה חלקלקה בכניסה לפתח הכיתה וגרם לי להחליק לקול צחוקם של חבריו, בעוד פניו עטויות הבעה תמימה "מה עשיתי?".

"הגעתי למצב, שרק הבטה חפוזה בפניו, גרמה לי לאבד את שמחת חיי. יש לפני דף ארוך ובו פרוט של מעשים שלא ייעשו, שהוא יזם או ניצח על התרחשותם. לצערי הרבה פעמים כעסתי עליו, נזפתי בו, ולא פעם אפילו איבדתי עשתונות.

"בוא נניח לזה, הוא לא השובב הראשון ובטח לא האחרון עלי אדמות, אבל ריבונו של עולם, הוא גם תלמיד גרוע. הישגיו הלימודיים מתחת לכל ביקורת, הוא חלש בקריאה, יש לו המון שגיאות כתיב, והראש שלו לא קולט את סוגיות הגמרא. לפני שלושה חודשים, ביאושי כי רב, עמדתי להחזיר את המפתחות ולהודיע למנהל בית הספר על פרישה מרצון. ניהלנו שיחה של כשעה, במהלכה השמעתי וידוי שאריה ניצח אותי, ואין ברירה, או אני או הוא. אך מכיוון שאינני רע, אני מעדיף שאריה יישאר בכיתה ואני אחפש לי עתיד במקום אחר.

"המנהל האזין לי בקשב רב, וקצת הקפיד שנזכרתי מאוחר כל כך לספר לו על קשיי עם אריה. בסופה של שיחה טען המנהל שהשובבות של התלמיד השובב נוגעת מבעיית קשב וריכוז קשה, וכנראה לא תהיה ברירה, הריטלין יצטרך להיכנס לתמונה. "אריה עם כדור ריטלין יהיה בשבילך עולם חדש, ואני מיד דואג לאיבחון מקצועי" סיים המנהל. האיבחון בוצע ע"י איש מקצוע מעולה שכתב בסוף חוות דעת "יש לתת לילד חצי כדור ריטלין מדי בוקר בשעה 8.00".

"נתתי לאריה ולי עוד צ'אנס קטן. זימנתי את הוריו ודיווחתי להם על רוב שובבויותיו וחסרונותיו של הצאצא, במילים הכי עדינות שאפשר. כן, גם אני אבא לילדים קטנים, ויודע היטב כמה קשה לשמוע ביקורת נוקבת על מי שאמור להמשיך את נוכחותך עלי אדמות, גם אחרי שכבר לא נהיה כאן. הוריו הנהנו בראשם באכזבה, שהרי אריה שיהיה בריא, הוא עוד תוספת למיכלול הקשיים שהם נושאים על גבם.

"אם אין ברירה" אמרה אמו "אז שיקח חצי כדור ריטלין, והקב"ה יעזור, ואם אתה חושב כבוד הרב שהוא יתייצב, כולנו נשמח", הפגנתי אופטימיות, כי כך צריך לנהוג, וגם סמכתי במידה רבה על האופטימיות של המאבחן והמנהל, אם כי בנבכי ליבי לא הסכמתי עם האיבחון שהתכשיט סובל מבעיית קשב וריכוז. הוא פשוט פרא אדם.

"ינו טוב, קראתי לאריה ששיחק בחצר, להיכנס לחדר, ובנוכחות הוריו חזרתי שוב על עיקרי הדברים. בסיכומה של שיחה הודעתי לו: "חביבי, אני לא אויב שלך, אבל יש גבול לכל תעלול. החלטנו כולנו, שכדי לעזור לך תצטרך כל יום בשעה 8.00 בבוקר לבלוע חצי כדור ריטלין, כדי

שבחסדי ה' הריטלין יעזור לך להירגע, להתרכז בלימודים וגם לשפר את התנהגותך. הכל בסייעתא דישמיא כמובן".

אריה כעס "זה לא נכון אני לא צריך שום כדור, אני לא חולה, אני בריא, אבל אם אין ברירה, וזה רצונכם אז בסדר. אבל אני מתבייש לבלוע כדור ליד החברים בכתה, הם יצחקו עלי".

"לפתע עלה במוחי רעיון חינוכי נפלא: "אריה יקירי, יש לי עצה שתעשה לי וגם לך נחת רוח. כל בוקר בשתי דקות לשמונה תרוץ עם כוס הזכוכית הריקה שלי לחדר המורים, שם במטבח הקטן תבלע את חצי הכדור בלי שאף אחד יבחין, וגם תעשה עמדי חסד, תכין לי נס-קפה עם חלב וכפית סוכר אחת. מיד עם הצילצול תכנס לכיתה תתישב ואף אחד לא ירגיש ולא ידע".

"אריה הסכים, בכל בוקר ציידה אותו אימו בחצי כדור ריטלין, בשלוש דקות לשמונה הוא נכנס למטבחון ליד חדר המורים, והמשימה בוצעה בצורה מושלמת, עם הנחת כוס הנס-קפה על שולחני.

"הרב לוי תנשום עמוק. במשך שלושה חודשים נמשכה העיסקה הזו, ואריה השתפר מיום ליום, פשוט כך, השובבויות והחוצפה פחתו ואזלו... הילד נכנס לאוירה של רצינות, השתתף בשיעורים הכין שיעורי בית וציוניו השתפרו לבלי הכר.

"דיווחתי למנהל: "פגעת בול, לא יאומן, האריה של היום הוא אפילו לא העתק חיזור של הגיהנום מלפני שלושה חודשים". "מצויין" שמח המנהל "צלצל להוריו שיגיעו לפגישה עמד וספר להם על המהפך המבורך", וזה בדיוק מה שעשית הרב לוי. לפני שלושה ימים הם הגיעו לת"ת והתיישבו לפני, פצחתי בפני הגורנשטיינים השמחים במונולוג מפרגן מעומק הלב. "אריה שלנו הוא פשוט ילד מתוק ועדין נפש ומתחשב, הנה הביטו בציוניו... ממש הפלא ופלא, תראו מה בחסדי ה' עושה חצי כדור של ריטלין.

"אמו מחתה דמעה מאושר, ואני יצאתי לחצר כדי לקרוא לצדיק המתוק אריה גורנשטיין להתישב עמנו כשותף מרכזי בשמחה הגדולה. אריה נכנס, אמו חיבקה אותה ממושכות, אביו הוציא מכיסו מטבע של 10 ש"ח, והעניק לו אותו עם חיוך גדול.

"אריה, סיפרתי להוריד על השיפור העצום בהתנהגותך ובלימודיך ואני חייב לומר עוד, שאם עד לפני שלושה חודשים פשוט כעסתי עליך בכל פעם שהגעתי לכתה, כיום אני מרגיש קשר טוב איתך, עם הרבה סימפטיה רוגע ואמון הדדי. הא, כמובן, כוס הנס-קפה שלך פשוט נותנת לי כוחות לכל היום. נו, אתה רואה ידידי הצעיר, בחסדי ה' גם חצי כדור ריטלין יכול לחולל נפלאות".

"תנשום עוד פעם עמוק הרב לוי, תנשום עמוק. אריה התיישב על הכסא בין שני הוריו והשמיע את המונולוג הבא: "כבוד הרב, אני מודה לך על הזכות לעשות לך נס קפה... אבל.. אבל... תרשה לי להתוודות ולגלות לכם, שמעולם לא בלעתי את חצי כדור הריטלין... אפילו לא פעם אחת..."

פקחנו עיניים משתאות ואמו שאלה "מה עשית עם הריטלין?".

"ריסקתי אותו עם הכפית לאבקה דקה והכנסתי אותו ל... כוס נס הקפה של המורה חיימקה..."

"נשימתי נעתקה הרב לוי. במשך שלושה חודשים הוא נתן לי לשתות אבקת ריטלין ללא איבחון... ללא המלצות... מצד אחד זו שיא השובבות אבל מצד שני... איך אתה מסביר לי הרב לוי שהילד השתנה פלאים וגם היחס שלי כלפיו השתפר לאין ערוך.... אוי, אוי, אוי... מה שעשה לנו חצי כדור ריטלין..."

פרי קטן / מאחורי הסיפור

נכון, הריטלין הוא בהחלט תרופת פלא, וצריך לעודד את השימוש בה עפ"י הנחיות המומחים, אך דומני שבמקרה הנוכחי, המורה חיימקה ברושי פיתח כלפי אריה אנטגוניזם ללא שליטה, ולכל מעשה שובבות או תסיסה כיתתית הדביק את אריה. כך למעשה התפתחה אצל הרב ברושי בעיית קשב כלפי אריה, וכן בעיית ריכוז לכל תנועה או הברה שלו. כן, אף אחד לא מלאך.

בשיחה לילית עם ברושי, סיפרתי לו שהרבי מקוצק אמר פעם שלאדם יש שתי עיניים, האחת לראות את מעלותיו של חברו, והשניה כדי להבחין בחסרונות עצמו, ואריה היה שליח ההשגחה העליונה לסדר לך את העיניים באופן הראוי, ותגיד יפה תודה לחצי כדור הריטלין.

צחקנו ארוכות. אני מאמין שגם בבית של הגורנשטיינים צחקו המון.

אבל שיהיה ברור, המעשה שהוא עשה ראוי לנזיפה, ככה לא מתנהג ילד יהודי מחונך!!!

הכושי עשה את שלו

טיפוסים שכמותם, הצומחים להם נכון ויפה בשדות האקדמיה הישראלית, ממותגים כסיפורי הצלחה - לשיטתם כמובן - עוד בטרם הם פורצים למגרש העיסקי הצפוף. לשיטת מי? לשיטת אחינו שמעבר לגדר, שאצלם הצלחה נמדדת בעשיית כסף, פירסום וכבוד. בעיקר כסף.

רגע, רגע אתם שואלים ובצדק, מי הם הטיפוסים הללו הצומחים בשדות, האקדמיה, ועוד לפני שכינינו אותם בשם הם כבר הפכו לסיפור הצלחה?

שאלה טובה ותשובה בצידה. ובכן, האמת ניתנת להיאמר שכסופר האמור לקטוף ולכתוב לקוראיו סיפור שבועי מהוקצע, לעתים משעשע, פעמים רציני עד דמעות, אני מעדיף להעביר את שרביט הסיפור, דווקא לידי מי שחווה אותו, כן, כן, שהוא יספר במונולוג אישי, במילים שלו, את השתלשלות הדברים עד לסופו הטוב.

הנה כי כן, ביום שישי בשעה 10 בבוקר ממש בשניה שסיימתי לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום, שיחה בפלאפון על הקו... הנה המונולוג.

"הרב לוי שלום, שמי גילי פוסטמן, כיום אני אברך חרדי לכל דבר... בזה הרגע סיימתי לקרוא את אחד מספריך, ואין לי ספק שתוכל לבשם את קוראיך גם בסיפור שלי".

פתיחה מרעננת לכל הדעות, והנה אני מטה אוזני כאפרכסת ורושם בפנקס את הטעון זיכרון....

"צורי שיזף חברי הטוב ביותר ואני, גדלנו כילדי שמנת ברמת גן, אמנם מרחק נגיעה מבני ברק, אבל אורח חייהם של משפחותינו רחוק רחוק לחלוטין. צורי ואנוכי לא ידענו צורת אות קודש, החרדים שחלפו פה ושם לנגד עינינו ברחובות קריה, נידמו לנו כיצורים מכוכב אחר. ידענו שהם "דוסים", שיש להם עניינים משלהם, אבל כילדי שמנת ישראלים התייחסנו אליהם כאל כל פולקלור ישראלי מזדמן. יש בדואים, יש ערבים, יש צ'רקסים, יש איכרים יש טייסים, ויש גם דוסים. כמו כל ישראל מצוי גדלנו גם על התזה השחוקה, שצריך קצת להזהר מהם, כי הם זורקים אבנים בשבת. להגיד לך שהיהדות העסיקה אותנו... נו, נו.

"ובכן מה עושה ילד שמנת מבית של זוג הורים משכילים? לומד בביה"ס התיכון הכי מובחר, מוציא ציונים מעולים, לומד בחוגים הכי יוקרתיים, ומובל באף לקראת קריירה אקדמית מזהירה. עפ"י אמות המידה של האקדמיה הישראלית, צורי ואנוכי נחשבו גאונים. לא גאונים בש"ס, אלא כמוחות מבריקים המסוגלים להרעיד את אמות הסיפים של עולם ההייטק.

"עם הגיענו לגיל גיוס, התחיילנו, ונשתלנו ביחידה צה"לית סודית, אשר השתמשה בכישורינו לצורך מודיעין ואיסוף מידע. כולם שם ידעו, גילי וצורי הם זוג קוסמים, המסוגלים לפתור בעיות מיחשוב, לעדכן תוכנות ולהמציא כאלה שיביאו להמראת המערכות הסודיות של הצבא ואין כאן מקום ורשות להרחיב.

"כידידים בלב ובנפש שוחררנו מצה"ל ונרשמנו ללימודי המחשב באוני"ת"א, שלוש שנים אח"כ פתחנו עסק קטן, בתחום ההייטק. ההמצאות שלנו קנו לעצמן שם מצויין, וההזמנות החלו לזרום, כנ"ל גם הדולרים, גם הם זרמו. כצעירים בני 25 נחשבנו כדובדבנים בקצפת של עולם ההייטק הישראלי, ושמנו הלך לפנינו הרבה יותר מכפי שקלטנו. היינו עסוקים יומם ולילה סביב לשעון בהרחבת העסק בגיוס עובדים, וכמובן בניהול פיננסי של כל המליונים שזרמו. היינו נבונים מספיק כדי לא להיכנס לתחושת העוורון של הבועה העיסוקית, כזו שבסופו של יום מתפוצצת בקול רעש גדול.

לא היו לנו חיים מחוץ למחשבים, לתוכנות, ליוזמות, לעסקים, להצלחה המסחררת... ותמיד מצאנו מעבר לאופק עוד פיסגה לכבוש, עוד פנטזיה עיסוקית רוויית פיתויים כלכליים.

"לילה אחד בשתיים לפנות בוקר, צורי ואני רכונים על המחשבים אצים רצים לנו בין כל מיני רעיונות שונים ומשונים, לפתע צילצל הטלפון במשרד. צורי הרים את השפורפרת וניהל שיחה ערה באנגלית, אני הייתי עסוק בשלי, ולא נתתי דעתי לנאמר באותה שיחה. אחרי חצי שעה צורי פונה אלי ואומר "גילי, יש לי בשורה מרתקת בשבילך".

אני פוער זוג עיניים תמהות והוא מסביר: "בזה הרגע סיימתי שיחה עם מיסטר ג'ורג' בלינגטון מנכ"ל חברת "ג'ינייס קומפני" בדרום אפריקה, האיש שמע עלינו בחן את היצירות ההייטקיות שלנו, והוא מציע לנו הצעה עיסוקית אדירה, הצעה שבטוחני שלא נוכל לסרב לה".

"ובכן צורי מגיש לפני את הדיל העיסוקי, וכמובן, כפי שהוא ציין זו היתה הצעה קוסמת שאמורה היתה להפוך את חברתנו לאחת המובילות בעולם, אלא, אליה וקוץ בה. אותו ג'ורג' בלינגטון דרש באופן חד משמעי, שנעבור לגור בדרום אפריקה למשך שלוש שנים ושם נעבוד על הפרויקטים שלו. נו, שני צעירים ישראליים רמת גנייס, מוצלחים

יומרניים, בלי הרבה שורשים מה יעצור אותם מלקנות כרטיס חד כיווני לאי שם בדרום היבשת השחורה? אז נכון שאמותינו ניגבו קצת דמעות, אבל האבות התנפחו מגאווה משני היוצלחים שלהם "לא נורא" הם ניחמו את עצמם "לפחות תגיעו פעם פעמיים בשנה לביקור מולדת, בחגים".

"אנחנו נוחתים בשדה התעופה של יוהנסבורג, ושם ממתינה לנו לימוזינה מפוארת. הנהג כושי גבה קומה פותח דלת ומאיר פנים אלינו. אחרי 20 דקות נסיעה אנחנו נכנסים לחצר וילה, מה וילה, טירת ענק יפיפה עם גן עצי פרי קסום, ובררכת דגים תכלכלה באמצעיתה.

"מנכ"ל "גינייס קומפני" מיסטר ג'ורג' בלינגטון מקביל את פנינו, לאחר לחיצות ידיים וטפיחות על השכם, אנחנו מתישבים לחדר על החוזה, בלינגטון יזם הייטק נועז ומיליונר בזכות עצמו, שכר עבורנו את הטירה המדהימה לשלוש שנים, כדי שמכאן כל בוקר נגיע למשרדנו המפואר התקוע בקומה ה- 48 בבנין ענק שלו, בפאתי אזור התעשייה של יוהנסבורג.

"הכל על חשבוני חבריי הצעירים" אמר לנו בלינגטון "המגורים על חשבוני, המכונית על חשבוני, המזון על חשבוני, הכל אני משלם, אבל אתם מתיצבים כל בוקר בשמונה במשרד, ויוצאים אחרי 10 שעות עבודה, וגם זה על חשבוני ככה מחייב החוזה בינינו..."

"לפני שבלינגטון עלה על מכוניתו, הוא איחל לנו איחולי הצלחה, ולפתע נזכר בענין חשוב. "חברי הצעירים" אמר, "הטירה הזו כולה היא שלכם, מדי סוף שבוע ינקו לכם אותה, ויטפחו את הגינה, אבל מאחורי הטירה ישנו מחסן עץ קטן, במחסן מתגורר כושי נחמד, נדמה לי ששמו טומי, השכרתי לו את מחסן. המפעל בו הוא עובד נמצא 15 דקות מרחק הליכה מכאן. הוא בחור חביב טומי עובד מצאת החמה ועד צאת הנשמה, לפי הערכתי אתם לא תתקלו בו לעולם. הוא יוצא לעבודה מבעוד יום, בחושך, וחוזר משם בחושך, ומיד נופל על מיטתו שפוך מעיפות. אבל חשוב שתדעו שיש לכם שכן", כך הודיע לנו בלינגטון ונסע לדרכו.

"מה אספר לך הרב לוי, נכנסנו לבולמוס של עשייה בעסקיו של היזם הדרום אפריקני והמאמץ נשא פירות מוצלחים. חברתנו בארץ נוהלה היטב ע"י ידיד מוכשר ואמין שלנו, ואנחנו עשינו חיל בארץ האפרטהייד. עבדנו קשה אך טיילנו המון בזמננו הפנוי ובחופשים שניתנו לנו עפ"י החוזה. בפסח הראשון באנו לביקור מולדת לספר כמה הרווחנו.

"אמו של צורי ואמי בכו מצער, "מתי תתבגרו ותתחתנו? מתי נירוה מכס נחת?", אבל אנחנו היינו "נשואים" לעבודה ולהצלחה.

"לא ידענו יום ולא לילה, 10 שעות העבודה התעבו להן, וכך חיינו רדפו להם אחורי זנבה של הקריירה, אגב, מדי בוקר קמנו שנינו בשעה 7:00, התיישבנו על כסאות נוח במרפסת השמש ושתינו קפה עם עוגיות. היינו אומנם מותשים, אבל מלאי סיפוק.

"בוקר אחד אנחנו מבחינים בכושי כבן 40 נמוך ועב בשר הולך בגינת טירתינו ומנסה לקטוף אגוז קוקוס מאחד העצים. תמהנו מאד, מעולם לא נכנסו אנשים זרים לכאן, ובודאי לא כושים, חשבנו שמדובר בגנב, או אולי סתם באיש חצוף אבל לפתע צורי התעשת ואמר לי "גילי אתה זוכר לפני כשנה, בלינגטון סיפר לנו שיש איזה כושי שגר במחסן העץ, אולי זה הכושי".

"גוד מורנינג" אמר לנו הכושי מחויך "מי ניים איז טומי".

"נכון שמו טומי" נזכרנו, ובלינגטון אמר שהוא עובד מצאת החמה ועד צאת הנשמה" ואז ניצנצה במוחי השאלה המתבקשת "סלח לי טומי, אנחנו גרים כאן כמעט שנה, מעולם לא פגשנו אותך מדוע?

"הו, הו" חייך הכושי "אני עובד אצל הבוס שלי מיסטר ג'ונתן לוי, מצאת החמה עד צאת הנשמה", צחקנו.

"נו אז מה קרה היום שיש לך זמן לטייל בגינה, ללקוט אגוזי קוקוס, למה היום אתה לא עובד?" שאל צורי.

"הכושי, חייך חיוך ענק חושף שיניים צהובות כמו גרגרי תירס והשיב: "טודיי איז יום כיפור, יום כיפור נו וורק", היום יום כיפור, היום לא עובדים "לא רק אני, אף פועל לא עובד במפעל של ג'ונתן לוי.

"מה אתם לא יודעים שהיום יום כיפור?! תמה הכושי.

"הרב לוי, צורי וגם אני נשנקנו, כמעט נעתקה נשימתנו, הכושי הזה מקצה העולם עם עיני העגל התמימות שלו, כאילו סטר על לחיינו וכמו הזכיר לנו "ילדים חביבים שכחתם שאתם יהודים, איך זה נעלם מכם לוח השנה, איך אתם לא מתביישים לעבוד ולאכול ביום כיפור, איפה אתם חיים....?".

הרגשתי שהכושי מביך אותי עד שורשי שערותי מנער ומטלטל אותי כמו בגד מאובק, נכון, לא הייתי דתי גדול, אבל יום כיפור כידוע לך, הוא מקודש ונשמר אפילו בקרב הציבור המנוער ממצוות, "טודיי איז יום כיפור" צחק טומי, והמשיך לנענע את עץ הקוקוס.

"במשך חצי שעה ישבנו צורי ואנוכי על המרפסת שותקים, אילמים "בוא נתבייש קצת", הציע צורי, והסכמתי להצעתו. "בוא נתבייש שכושי צריך להזכיר לנו שאנחנו יהודים".

"באותו יום לא הלכנו לעבודה, וצמנו עד צאת הכוכבים. רציתי להגיד תודה לטומי, אבל הוא כבר לא היה במחסן שלו, טומי הכושי, כך נוהגים לומר, עשה את שלו, עשה את שלו ולכן הוא יכול ללכת".

פרי קטן מאחורי הסיפור

ממצולות היבשת השחורה

מאד אהבתי את התאור הצבעוני והמרנין של גילי פוסטמן, והיה ברור לי ולו שהסיפור הזה אוטוטו נכתב ומתפרסם. אל תשאלו איך למה ומדוע אבל הפנקס הקטן שלי עם המונולוג של גילי נעלם, והסיפור נשכח לו.

נו, ומתי הפנקס נחשף לו ממעבה השידה? ... על סף חגי תשרי תש"ע, והסיפור כל כך מתאים לאוירת התשובה וההתעלות שבין כסה לעשור, ואפילו עד הושענא רבה, בואכה חנוכה.

"טודיי איז יום כיפור!" נסו לשוות לאוזניכם את הצליל והאינטונציה שהשגחה העליונה הכניסה בפי הכושי החביב הזה, כדי לשלות ממצולות ים החולין שתי נשמות טועות - תוהות ביבשת השחורה. לא יאומן.